SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-sarja N:o 352

Veera Koponen

ELÄINSUOJELUOIKEUS

Suomen eläinsuojeluoikeuden yleiset opit eurooppalaisen valtiosääntöoikeuden viitekehyksessä

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-sarja N:o 352

Veera Koponen

ELÄINSUOJELUOIKEUS

Suomen eläinsuojeluoikeuden yleiset opit eurooppalaisen valtiosääntöoikeuden viitekehyksessä

Akateeminen väitöskirja, joka Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi Porthanian salissa PIII perjantaina 28. marraskuuta 2025 kello 12.

With An English Abstract

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS • HELSINKI 2025

© 2025 Suomalainen Lakimiesyhdistys ja Veera Koponen

ISSN 0356-7206 (painettu)
ISSN 2814-8053 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-951-855-882-1 (kovakantinen)
ISBN 978-951-855-883-8 (PDF)

Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy
Oy Nord Print Ab, Helsinki 2025

Pieni askel ihmiselle
suuri koko ihmiskunnalle
merestä maalle
maalta tyhjän taivaan alle
Merivesi miinus kaksi
totuus taivas seitsemän
minä hitaasti etenen
kohti vesirajaa takaperin

Antti Hyyrynen

Esipuhe

Tuska ja Flow, Suvilahdessa ja Porthaniassa. Niistä ovat väitöskirjavuoteni tehdyt. Kiitos niiden kanssaelämisestä kuuluu monelle.

Ohjaajiani Visa Kurkea ja Tuomas Ojasta tahdon kiittää kriittisestä mutta lempeästä ohjauksesta. Olette olleet tukenani silloinkin, kun voluntaksen hiipuessa olen alkanut kyseenalaistaa koko projektin ratiota. Kiitos Visa, että istutit päähäni ajatuksen väitöskirjan kirjoittamisesta sekä pidit Eläimet hyvinvointiregiimissä -tutkimushankkeen oven auki kieltäydyttyäni kunniasta ainakin kolmesti. Kiitos Tuomas luottamuksestasi ja ymmärryksestäsi. Olet valaissut kompassin kadottaneen metsää silloinkin, kun rastit on asetettu uudelleen. Akateemista ja sosiaalista älykkyyttäsi on ollut etuoikeus seurata. Kiitos myös väitöskirjani seurantaryhmäläisille Pauli Rautiaiselle ja Salla Tuomivaaralle avartavasta ajatustenvaihdosta vuosien varrella.

Esitarkastajiani Juha Karhua ja Birgitta Wahlbergia kiitän palautteesta sekä lupautumisesta vastaväittäjikseni. Arvosanalautakuntaan suostumisesta saan kiittää ihailemiani Toomas Kotkasta ja Kati Niemistä. Kiitos myös väitöskirjavuosieni dekaaneille Pia Letto-Vanamolle ja Johanna Niemelle. Viimeiseen väitöskirjavuoteen varmuutta tuoneesta keskustelusta tahdon esittää kiitokseni emeritusprofessori Kaarlo Tuorille.

Kiitän Suomalaista Lakimiesyhdistystä kunniasta julkaista väitöskirjani A-sarjassa. Mukavasta kustannusprosessista kiitos Lea Purhoselle ja kustannustoimittaja Sini Linterille. Tutkimusavustaja Nina Järvistä kiitän huolellisuudesta, nopeudesta ja empatiasta niinä hetkinä, kun sivu Kriittisestä oikeuspositivismista on taittunut seuraavaan ja näkymä Porthanian ikkunasta yöhön.

Kiitos arvokkaista kommenteista koko väitöskirjakäsikirjoituksen läpi kahlanneille Tero Kiviselle ja Waltter Roslinille sekä Tuukka Brunilalle, Miikka Hiltuselle ja Matias Koivulehdolle. Tarkkanäköisiä kommenttejanne kiitollisempi olen kuitenkin ystävyydestänne. Kiitos Tero huumoristasi, luottamuksestasi ja vertaistuestasi. Ne ovat kannatelleet voipunutta. Waltter ja Tuukka, niin oikeuden kuin lautapelienkin sääntöjä ja periaatteita on ollut ilo pohtia juuri teidän kanssanne. Kiitos Miikka olkapäästä turhautumisteni kyyneleille ja seurasta aurinkoisilla terasseilla Pitkänsillan tuolla puolen. Matias, kiitos läsnäolostasi sekä keskusteluista Valtionhallinnon sivuelinorganisaation ja taivaan väliltä. *Se seikka*, että olen saanut tuumia tutkimustani sinulle ääneen, on tehnyt ajattelustani kovin paljon kirkkaampaa.

Arvokkaista kommenteista käsikirjoitukseen kiitos myös huonekaverilleni Iris Pitkäselle, jota lienee kiittäminen myös huonekasviemme hengissäpidosta.

Yleisten oppien jäsentäminen eläinsuojeluoikeudelle on tuntunut mielekkäältä kiitos eläinoikeustieteen ja lähitieteenalojen kollegoiden. Kiitos erityisesti Paulien Christiaenssen, Timo Häkli, Tomi Lehtimäki, Veerle Platvoet, Julia Sundström ja Joe Wills.

Vaikka vuosia on värittänyt vesivahinko toisensa jälkeen, on elo oikeustieteellisessä tiedekunnassa ollut onnellista. Aamukahviseurasta tahdon esittää kiitoksen Risto Koululle, Tapani Lohelle, Olli Norrokselle, Rainer Oeschille ja Ville Pöngälle. Vanhaa yksityisoikeuden laitosta kiitän muutoinkin eläinoikeustieteilijän lämpimästä vastaanotosta siipienne suojaan – kiitos erityisesti Anette Alén, Salla Hyvönen, Timo Kaisanlahti, Urpo Kangas, Heikki Marjosola, Jukka Mähönen, Eero Mäkelä, Jaana Norio, Lena Sisula-Tulokas ja Thomas Wilhelmsson. Kiitos Milka Sormuselle aamupuuroseurasta ja Henri Hannulalle lukuisista lenkeistä lähinnä Porthanian viidennen kerroksen kahvihuoneeseen. Keskusteluista noiden matkojen varrella ja Porthanian portaikossa kiitän myös Tuija Braxia, Lauri Hannikaista, Heli Korkka-Knutsia, Aura Kostiaista, Päivi Leino-Sandbergia, Mella Mattilaa, Kimmo Nuotiota, Heikki Pihlajamäkeä, Santtu Raitasuota, Juha Raitiota, Sofia Selkämaata, Ukri Soirilaa, Jaakko Taipaletta, Saila Tuomalaa sekä Esko Yli-Hemminkiä.

Vertaistuesta tahdon esittää erikseen kiitoksen Emeline Banzuzille ja Sofia Söderholmille. Kiitän ystävyydestä myös Minna-Kerttu Kekkiä sekä montaa muuta esipuheen edeltävillä riveillä jo mainittua. Tutkimus on toissijaista suhteessa siihen, että olen saanut tutustua teihin. Kiitos myös vanhoille ystävilleni Petra Järviselle ja Salla Viitaselle siitä, että olen saanut jakaa tämänkin palan opinpolkua kanssanne.

Kiitos seurasta lakimieshabituksen omaksumisessa Valtteri Isola, Marianne Mettovaara, Anne Orava ja Amina Sarpola. Kiitos rakkaat Eeva, Fanny, Jasmin, Laura, Linda, Pauliina, Petteri, Sinia, Tiia, Tiina, Veera ja Venla. Suvi ja Niklas, kiitos kanssaelosta polkuni kaaren pohjalla. Vanhemmat – kiitos varauksettomasta rakkaudestanne, jonka suojassa olen saanut kasvaa. Arttu, kiitos jokaisesta halki laulamastamme päivästä. Daniela, kiitos vuoristoradoista makuupussitakeissa ja aamupaloista aurinkoisessa Karhupuistossa. Sinä ymmärrät minua, joskus itseänikin paremmin. Juulia – ajatuksistani harvaa en ole kanssasi jakanut. Kiitos niistä jokaisen järkähtämättömästä, milteipä institutionaalisesta tuesta. Pate – sanat kohtaavat rajansa siinä, kuinka voisin sinua tarpeeksi kiittää. Magnus, kiitos ilosta Tuskan keskellä.

Kiitos myös monelle muulle kanssani kulkeneelle. Vuodet ovat todella olleet kaikkea muuta, kuin puolikuollutta elämää.

Porthaniassa 30.9.2025

Veera Koponen

Patelle, tietenkin

Sisällys

1 JOHDANTO 1
1.1 Tutkimuksen konteksti ja rakenne 1
1.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus 8
1.3 Tutkimusmenetelmät 12
1.3.1 Yleistä 12
1.3.2 Valtiosääntölähtöinen systematisointi 13
1.3.3 Tulkinta ja oikeuslähdeoppi 18
1.3.4 Tutkimusprosessin kuvaus 22
1.3.5 Argumentaation kontrolli 23
1.4 Lähdeaineisto 26
1.4.1 Yleistä 26
1.4.2 Perussopimukset sekä perus- ja ihmisoikeusasiakirjat 28
1.4.3 Ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen ratkaisut 31

2 SYSTEMATISOINNIN LÄHTÖKOHTIA 35
2.1 Systematisoitavan normikokonaisuuden lähteet 35
2.1.1 Kotimaiset säädökset 35
2.1.1.1 Lait 35
2.1.1.2 Valtioneuvoston asetukset 38
2.1.2 Euroopan unionin säädökset 39
2.1.2.1 Asetukset 39
2.1.2.2 Direktiivit 41
2.1.3 Euroopan neuvoston yleissopimukset 43
2.2 Periaatteiden, käsitteiden ja teorioiden kriteerit 43
2.2.1 Yleistä 43
2.2.2 Oikeusperiaatteet 45
2.2.2.1 Oikeusperiaatteen monet käsitteet 45
2.2.2.2 Punnintaluonne ja prima facie -etusijajärjestys 47
2.2.2.3 Institutionaalinen tuki ja sisällöllinen hyväksyttävyys 49
2.2.3 Oikeuskäsitteet 52
2.2.4 Oikeudelliset teoriat 55
2.2.5 Yhteenvetoa 56

2.3 Eläimen oikeudellinen asema 58
2.3.1 Eläin oikeussubjektina 58
2.3.2 Valtiosääntöiset reunaehdot 63
2.3.3 Oikeudenalan tavoite, nimi ja suhde lähioikeudenaloihin 67
2.4 Systematisoinnin eläinoikeudellisuudesta 70
2.4.1 ”Eläinoikeus” oikeudenalana ja oikeustieteen alana 70
2.4.2 Eläinoikeustieteen ominaispiirteet 71
2.4.3 Eläinoikeustieteen klassikkoteemoista 77
2.4.3.1 Intressipunninta 77
2.4.3.2 Hyvinvointi-, käyttämättömyys- ja arvokkuusajattelut 78
2.4.3.3 Eläinten oikeudet, suojelu, hyvinvointi ja kärsimys 79

3 ”ELÄIN” OIKEUSKÄSITTEENÄ JA ”ELÄINTEN” KATEGORISOINTI 81
3.1 Eläinsuojeluoikeuden ”eläin” 81
3.1.1 ”Eläimen” muunlajisuus 81
3.1.2 ”Eläimen” tuntoisuus 82
3.1.2.1 Valtiosääntöinen justifikaatio 82
3.1.2.2 Eläinsuojeluoikeuden tuntoisuuskeskeisyys 84
3.1.3 Eläimen hyvinvoinnin suojelu 87
3.1.3.1 Valtiosääntöinen justifikaatio ja reunaehdot 87
3.1.3.2 ”Eläimen hyvinvointi” 90
3.1.3.3 Hyvinvointisäännöksistä 93
3.1.4 ”Eläinten” kategorisointi 95
3.2 ”Luonnonvarainen eläin” 97
3.2.1 Yleisenä oikeuskäsitteenä 97
3.2.2 Vapausperiaate 101
3.3 Eläimet eläintenpidossa 104
3.3.1 Eläin–omistaja- ja eläin–pitäjä-suhteiden eläinsuojelullinen sisältö 104
3.3.1.1 Yleistä 104
3.3.1.2 Koti-, seura- ja lemmikkieläimet 106
3.3.2 ”Tuotantoeläin” yleisenä oikeuskäsitteenä 110
3.3.3 Keskeisimmät regulatiivis-tekniset oikeuskäsitteet 113
3.3.3.1 ”Lopetus” 113
3.3.3.2 ”Kuljetus” 114
3.3.3.3 ”Tieteelliset tai opetustarkoitukset” 114
3.4 Yhteenvetoa 115

4 ELÄINSUOJELU OIKEUTTAMIS- JA RAJOITUSPERUSTEENA 119
4.1 Eläinsuojelu sisämarkkinarajoitusten oikeuttamisperusteena 119
4.2 Eläinsuojelu perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusperusteena 121
4.2.1 Eläinsuojelun sekä perus- ja ihmisoikeuksien jännitteet 121
4.2.2 Perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusedellytykset 124
4.2.2.1 Yleistä 124
4.2.2.2 Rajoituksesta säätäminen lailla täsmällisesti ja tarkkarajaisesti 128
4.2.2.3 Rajoituksen hyväksyttävä päämäärä 129
4.2.2.4 Rajoituksen oikeasuhtaisuus ja oikeuden koskematon ydin 134
4.2.3 Kotirauhan suojan rajoitusperusteet 140
4.2.3.1 Perus- ja ihmisoikeusasiakirjoissa 140
4.2.3.2 Rikosten selvittäminen 142
4.2.3.3 Perusoikeuksien turvaaminen 144
4.2.3.4 Unionin oikeuden täytäntöönpano 146
4.3 Yhteenvetoa 149

5 TEORIA TARPEETTOMASTA KÄRSIMYKSESTÄ JA KUOLEMASTA 151
5.1 ”Tarpeeton kärsimys” yleisenä oikeuskäsitteenä 151
5.1.1 ”Kärsimys” 151
5.1.2 ”Kärsimyksen” ja ”hyvinvoinnin” keskinäissuhteesta 153
5.1.3 Kärsimyksen tarpeettomuus 156
5.2 Kärsimyksenvälttämisperiaate 160
5.2.1 Yleistä 160
5.2.2 Säädännäisenä oikeusperiaatteena 162
5.2.3 Soveltamisvaiheen tarpeettomuusarviointi 165
5.2.4 Periaatteen ydinalue 167
5.2.5 Yhteenvetoa 170
5.3 Kuolemanvälttämisperiaate 172
5.3.1 Yleistä 172
5.3.2 Eläimet eläintenpidossa 174
5.3.3 Luonnonvaraiset eläimet 176
5.3.4 Yhteenvetoa 178
5.4 Teorian yhteenvetoa 179

6 ELÄINSUOJELU JA YMPÄRISTÖPERUSOIKEUS 181
6.1 Eläimet ympäristöperusoikeuden suoja-alassa 181
6.2 Eläinten hyvinvoinnin suojelu 184
6.3 Ympäristöperusoikeuden oikeusvaikutukset 187
6.4 Eläimet ja ympäristöperusoikeuden vastineet 192

6.4.1 Euroopan unionin perusoikeuskirja ... 192
6.4.2 Euroopan ihmisoikeussopimus ... 193
6.4.3 Muut perustuslait ... 195
6.5 Eläin ympäristöperusoikeuden subjektina ... 196
6.6 Yhteenvetoa ... 200

7 ELÄINSUOJELUOIKEUS NYT JA TULEVAISUUDESSA ... 201
7.1 Eläinsuojeluoikeuden yhteenvetoa ... 201
7.1.1 Valtiosääntöiset reunaehdot ja suuntaviivat ... 201
7.1.2 Säädökset, käsitteet, periaatteet ja teoriat ... 203
7.1.3 Yleisten oppien taustateoriasta ... 207
7.2 Eläinsuojeluoikeuden rajapinnoilla ... 209
7.3 Eläinsuojelu perustuslaissa ... 212
7.3.1 ”Eläinsuojelun” välillinen perustuslaillinen suoja ... 212
7.3.2 De lege ferenda ... 215
7.3.3 Esineiden vallankumous? ... 218

8 LOPUKSI ... 225

ABSTRACT ... 229

LÄHTEET ... 231

LYHENTEET ... 259

ASIASANA- JA HENKILÖHAKEMISTO ... 264

1 Johdanto

1.1 TUTKIMUKSEN KONTEKSTI JA RAKENNE

Vuoden 2024 alussa voimaan tullutta lakia eläinten hyvinvoinnista (693/2023) valmisteltiin yli vuosikymmen. Eläinsuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen seuraaminen sen tapahtuessa on tarjonnut näköalapaikan eläinsuojeluoikeutemme elementtien muutokseen ja pysyvyyteen. Eläinsuojeluoikeuden väitän olevan oikeudenala. Tutkimustehtäväni on jäsentää sen yleiset opit oikeudenalan muotoilemiseksi ja vakiinnuttamiseksi.[1] *Eläinoikeus*-termillä viitattujen käsitteiden moninaisuuden vuoksi olen valinnut viitata eläinoikeuteen oikeudenalana termillä *eläinsuojeluoikeus*.[2]

Tutkimukseni asettuu eläinoikeustieteen, eurooppalaisen valtiosääntöoikeuden sekä oikeusteorian traditioon.[3] *Valtiosääntölähtöisellä systematisoinnilla* vaalin yleisten oppien hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa sekä asemoin eläinsuojeluoikeutta suhteessa oikeusjärjestelmän kokonaisuuteen.[4] Valtiosääntöoikeuden painoarvoa korostaa myös suomalaista eläinoikeudellista keskustelua 2010- ja 2020-luvuilla värittänyt vaatimus eläinten perusoikeuksista.[5] Yleisten oppien tunnistamisen ja muotoilun teoreettinen luonne puolestaan edellyttää tutkimukseni kytkemistä valtiosääntö- ja eläinoikeustieteiden ohella myös oikeusteoreettiseen tutkimukseen.

Eläinoikeustieteessä *eläimillä* viitataan tavanomaisesti muihin eläimiin kuin ihmisiin.[6] Ihmiset on siis rajattu sen käsitteen ulkopuolelle, johon termillä eläin

[1] Tutkimusaiheeni valintaa on väljin reunaehdoin viitoittanut Suomen Akatemian (päätösnumero 330609) ja Helsingin yliopiston rahoittama, oikeustieteellisessä tiedekunnassa toteutettu tutkimushanke Eläimet hyvinvointiregiimissä: eläinoikeuden teoria ja yleiset periaatteet.

[2] Ks. Kivinen 2023 s. 25–29, Kurki 2023a s. 118, Kurki 2022 s. 178–180. *Termi*-termillä viittaan ilmaukseen ja *käsite*-termillä ilmauksen merkityssisältöön (ks. Kurki 2023c s. 113–116, Tuori 2007 s. 135–136). Perustelen oikeudenalakokelaan nimivalintaa ja erottelen toisistaan kahta eläinoikeus-termillä viitattua käsitettä, oikeudenalaa ja oikeustieteen alaa, jäljempänä omissa luvuissaan (2.3.3, 2.4.1).

[3] Eurooppalaisesta valtiosääntöoikeudesta ks. Ojanen 2016a s. 1, oikeusjärjestyksen valtiosääntöistymisestä ja eurooppalaistumisesta ks. Tuori 2007 s. 253.

[4] Ks. Tuori 2007 s. 272, Pöyhönen 2003 s. 78–81, Tuori 2002 s. 11–14, Aarnio 1989 s. 99, Pöyhönen 1988 s. 74.

[5] Ks. Wahlberg 2019 s. 132–138.

[6] Kivinen 2023 s. 32, Wahlberg 2018 s. 179. Birgitta Wahlberg toteaa artikkelissaan: ”Eläinoikeus on muotoutumassa oleva uusi oikeustieteen ala, joka tutkii meneillään olevassa kehitysvaiheessa pääasiassa ihmisen ja muiden kuin homo sapiens -lajiin kuuluvien eläinten oikeudellista asemaa sekä eläimiin – lähinnä niiden suojeluun – liittyvän lainsäädännön sisältöä, tulkintaa ja

viitataan. Korostaakseni oikeuden sisäisten mittapuiden hälvenemistä käytän esineiden vallankumousta koskevassa luvussa (7.3.3) myös termiä *muunlajinen* viittaamaan muihin eläimiin kuin ihmisiin. Kotimaisten kielten keskus lisäsi termin sanakirjaansa vuonna 2019.[7] Se mukailee englanninkielistä termiä nonhuman animal. Muihin eläimiin kuin ihmisiin viittaaminen muunlajisina tähtää siihen, ettei ihmisten eläimyyttä häivytetä.[8] Ihmisen eläimyyden häivyttäminen on omiaan johtamaan siihen, että ihminen korottaa itsensä muita eläimiä ylemmäksi.[9] Kuitenkin myös muunlajinen asettaa ihmisen lähtökohdaksi, johon muiden eläinten olemassaolo vertautuu.[10] Samalla se asettaa ihmiset omaan kategoriaansa ja yleistää moninaisen eläinkunnan lukuisia lajeja edustavine yksilöineen yhteen kategoriaan. Tiedostan ihmisen eläimellistämisen kantavan mukanaan myös kielteisiä konnotaatioita.[11] Valtaväestöön kuuluvana en pysty esimerkiksi tavoittamaan sitä ymmärrystä, mikä rasismia kokeneella on. Ihmisen eläimyyden häivyttäminen sekä sen korostaminen altistavatkin tutkimukseni eri tulokulmista kumpuavalle kritiikille.

Säädöksiin sisältyvät eläimen määritelmät vaihtelevat. Esimerkiksi Euroopan unionin (jäljempänä myös *unioni* ja *EU*) kuljetusasetuksessa[12] ja lopetusasetuksessa[13] eläin rajaa niiden eläinten joukkoa, jotka kuuluvat säädösten suoja-alaan.[14] Vastaavasti Yhdysvaltain eläinsuojelulakiin sisältyvä eläimen määritelmä

---

soveltamista." Tämän toteamuksen perusteella myös ihmisten oikeudellinen asema on eläinoikeustieteen tutkimuskohde. Tyypillisesti ihmisten oikeudellista asemaa sivuava eläinoikeudellinen tutkimus ainoastaan pyrkii suhteuttamaan muiden eläinten oikeudellista asemaa ihmisten oikeudelliseen asemaan. Esimerkkinä tällaisesta lähestymistavasta pidän Visa Kurjen teosta A Theory of Legal Personhood (2019). Toisaalta Wahlberg on mahdollisesti pyrkinyt viittaamaan siihen, että eläinoikeustiede tutkii ihmisten ja muiden eläinten välistä suhdetta. Ihmisiä koskevan oikeuden sovittaminen eläinoikeuden alakategoriaksi vaatisikin oikeustieteen alojen kokonaisvaltaista uudelleenkategorisointia.

7 KOTUS 2020 L-M kohta. Termi viittaa muunlajisiin eläimiin, ei kasveihin. Muunlajisen sanakirjaan lisäämisen yhteydessä Kotimaisten kielten keskus lisäsi sanakirjaansa myös *toisenlajisen*. Pidän kuitenkin termiä muunlajinen vähemmän toiseuttavana ja kaikki muut eläimet kuin ihmiset yhdeksi joukoksi kategorisoivana.

8 Ks. Tuomivaara 2019 s. 219, Tuomivaara 2015 s. 62–64.

9 Tuomivaara 2019 s. 219, Tuomivaara 2015 s. 62–64, Derrida 2019 s. 188, Hughes 2009 s. 17.

10 Ks. Tuomivaara 2019 s. 219, Tuomivaara 2015 s. 62–64.

11 Stucki 2023 s. 70.

12 Neuvoston asetus (EY) N:o 1/2005, tehty 22 päivänä joulukuuta 2004, eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta.

13 Neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009, annettu 24 päivänä syyskuuta 2009, eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä.

14 Kuljetusasetuksen 2(a) artiklan mukaan asetuksessa tarkoitetaan "'eläimillä' eläviä selkärankaisia eläimiä". Lopetusasetuksen 2(c) artiklan mukaan asetuksessa tarkoitetaan "'eläimellä' kaikkia selkärankaisia eläimiä, lukuun ottamatta matelijoita ja sammakkoeläimiä". Ks. myös Cooper 1987 s. 3.

määrittää lain soveltamisalaa.[15] Eläimen biologiseen määrittelemiseen lainsäätäjä tai oikeustieteellinen tutkimus ei pysty. Eläimen kokemus on yhtä lailla oikeustieteellisen tutkimuksen tavoittamattomissa. Se on kuitenkin osa esimerkiksi eläinten hyvinvoinnista annetun lain 5 §:n 1 momentin 1 kohdassa määriteltyä hyvinvoinnin käsitettä, jonka mukaan *eläimen hyvinvoinnilla* tarkoitetaan ”eläimen kokemusta sen omasta fyysisestä ja henkisestä tilasta”.[16] Sekä lainsoveltajan että lainsäätäjän onkin nojauduttava muuhun kuin oikeustieteelliseen tutkimukseen arvioidessaan sitä, mikä esimerkiksi haittaa eläimen hyvinvointia.

Eläinoikeus oikeustieteen alana on Suomessa muotoutunut 2010- ja 2020-luvuilla, joita on siivittänyt myös eläinsuojelulain pitkittynyt kokonaisuudistushanke. Eläinten oikeudellista asemaa käsitteleviä tai sivuavia väitöskirjoja on kotimaisissa yliopistoissa julkaistu muutamia. Vuonna 1999 julkaistiin Joonia Strengin teos Eläinsuojelu ja rikosoikeus, joka perustui Strengin vuonna 1998 valmistuneeseen lisensiaatintyöhön.[17] *Eläinten oikeuksia* on tarkastellut Anne Kumpula vuonna 2004 julkaistussa väitöskirjassaan Ympäristö oikeutena.[18] Vuonna 2010 ilmestyi Simo Ojan väitöskirja Onko eläimillä oikeuksia? Eläinkoelainsäädännön kehitys ja nykytila.[19] Vuonna 2011 julkaistiin Birgitta Wahlbergin väitöskirja Reglering och förvaltning av produktions- och slaktdjurs välbefinnande: en offentligrättslig undersökning.[20] Samana vuonna julkaistiin myös kaksi väitöskirjaa, joissa eläimiä lähestytään osana luontoa: Niina Mäntylän Luonnon edustajien puhevalta sekä Suvi Borgströmin Iso paha susi vai hyödyllinen hukka? Ekologis-juridinen näkökulma suden suojelun yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen.[21]

Vuonna 2017 ilmestyi Tarja Koskelan väitöskirja Optimaalinen eläinsuojelu rikosprosessissa ja julkishallinnossa.[22] Samana vuonna julkaistiin Cambridgen

[15] Yhdysvaltain liittovaltion eläinsuojelulaki §2132 (g): “The term “animal” means any live or dead dog, cat, monkey (nonhuman primate mammal), guinea pig, hamster, rabbit, or such other warm-blooded animal, as the Secretary may determine is being used, or is intended for use, for research, testing, experimentation, or exhibition purposes, or as a pet; but such term excludes (1) birds, rats of the genus Rattus, and mice of the genus Mus, bred for use in research, (2) horses not used for research purposes, and (3) other farm animals, such as, but not limited to livestock or poultry, used or intended for use as food or fiber, or livestock or poultry used or intended for use for improving animal nutrition, breeding, management, or production efficiency, or for improving the quality of food or fiber. With respect to a dog, the term means all dogs including those used for hunting, security, or breeding purposes.”

[16] Eläinten kokemuksen tulkinnan haastavuus on keskeinen osa eläinten käytön historiallista taustaa, sillä eläinten reaktioita kipuun on paikoin väitetty mekaanisiksi reflekseiksi (Aaltola 2012 s. 7–8). Tiedostankin sen ongelmallisuuden, joka liittyy ihmiseen eläimen kokemuksen tulkitsijana ja hyvinvoinnin määrittäjänä (Sparks 2020 s. 169).

[17] Ks. Streng 1999.

[18] Ks. Kumpula 2004 erit. s. 359–371.

[19] Ks. Oja 2010.

[20] Ks. Wahlberg 2011b.

[21] Ks. Mäntylä 2011, Borgström 2011.

[22] Ks. Koskela 2017.

yliopistossa suomalaisen Visa Kurjen oikeusfilosofinen väitöskirja A Theory of Legal Personality, jossa Kurki väittää eläinten olevan oikeussubjekteja.[23] Eläimiä koskevia oikeudellisia kysymyksiä sivuaa myös Outi Ratamäen vuonna 2022 ilmestynyt väitöskirja Luonnonvaraoikeudelliset konfliktit ja legitimiteetti: koettu, tulkittu ja päätelty hyväksymisenarvoisuus.[24] Vuonna 2023 julkaistussa väitöskirjassaan A Rhetorical Criticism of International Animal Law Advocacy Tero Kivinen puolestaan tarkastelee eläinoikeutta sekä oikeudellista eläinoikeusaktivismia.[25] Eläinoikeus-termillä Kivinen katsoo viitattavan niin oikeudenalaan, oikeudellisen tutkimuksen ja opetuksen alaan, käytännön juridiikkaan kuin aktivismiinkin.[26] Nämä neljä käsitettä ovat erillisiä, mutta toisiinsa lomittuneita.[27] Kaikkia käsitteitä kuitenkin yhdistävät eläimet, oikeus ja niiden keskinäisliityntä.[28]

Lainopillinenkaan tutkimus ei synny arvovapaassa tyhjiössä.[29] Valintani tutkia voimassa olevaa oikeutta vakiintunein oikeustieteellisin menetelmin toisaalta vähentää omien eettisten näkemysteni merkitystä tälle tutkimukselle. Omien riippuvuuksien ja tutkimuksellisten lähtökohtien tunnistaminen ja tiedostaminen rakentavat kuitenkin lainoppineenkin itseymmärrystä.[30] Tutkimuksellisiin lähtökohtiin kuuluvat sekä arvot että tutkimustraditio ja tieteenteoreettiset sitoumukset.[31] Tutkijapositiotani avaamalla altistan sen mahdolliset tiedostamattomat vaikutukset oikeustieteellisen tiedeyhteisön kontrollille.

Käsitykseni oikeuden olemuksesta edustaa Kaarlo Tuorin muotoilemaa *kriittistä oikeuspositivismia*.[32] Se toimii teoreettisena lähtökohtana sekä sille, miten lähestyn oikeutta ja lakia, että toisaalta sille, miten jäsennän esimerkiksi periaatteita, käsitteitä ja teorioita. Kriittinen oikeuspositivismi on siis ikään kuin tutkimukseni perusta, jonka varaan oikeudenalakokelaan jäsennän. Lainsäädäntöä pidän kriittisen oikeuspositivismin valossa yhteiskunnallisten ja poliittisten jännitteiden ja kamppailuiden tuloksena. Vastaavasti ihmisoikeuskäsitykseni asettuu sopimuspohjaiseen koulukuntaan (deliberative school) kamppailupohjaisen

[23] Kurki 2019a s. 197–199, ks. Kurki 2017a.
[24] Ks. Ratamäki 2022.
[25] Ks. Kivinen 2023 erit. s. 25.
[26] Kivinen 2023 s. 25–29.
[27] Kivinen 2023 s. 25–29.
[28] Kivinen 2023 s. 29–35, ks. myös Kurki 2019b s. 1–2.
[29] Lindroos-Hovinheimo 2011 s. 296–297. Lainoppia pidetään toisinaan yhä edelleen arvovapaana tulkintatieteenä, mikä on omiaan korostamaan lainopillisten kannanottojen arvoa. On etuoikeutettua saada omille kannanotoilleen arvovapauden leima, ja tästä etuoikeudesta voi olla vaikeaa luopua. Vaikka kannanottojeni väittäminen arvovapaiksi olisi strategisesti houkuttelevaa, on tutkimuseettisesti kestävää tunnistaa tutkimuksen arvosidonnaisuus. Se ei vaikuta vain tutkimustuloksiini vaan myös koko kysymyksenasetteluun ja aiheen valintaan.
[30] Rautiainen 2011 s. 1169.
[31] Siltala 2010 s. 90, Siltala 2003 s. 479.
[32] Ks. Kriittinen oikeuspositivismi (Tuori 2000).

koulukunnan (protest school) elementein.[33] Yksinkertaistetusti tämä tarkoittaa sitä, että pidän ihmisoikeuksia sopimusperusteisina, mutta katson sopimusten siitä, kelle ihmisoikeudet kuuluvat, perustuvan yhteiskunnallisiin ja poliittisiin kamppailuihin.[34]

Näkökulmani positivistisuuden takia tullen väistämättä toisintaneeksi joitain oikeuden pintatason ilmentämiä valtapositioita suhteessa esimerkiksi uskonnollisiin ja kulttuurillisiin vähemmistöihin. Tiedostan näissä paradigmoissa pitäytymisen olevankin yhtä lailla valinta kuin niistä irtautuminen. Paradigmoissa pitäytymisestä seuraa myös se, etteivät tutkimustulokseni välttämättä näyttäydy eläineettisestä näkökulmasta tarkasteltuna edistyksellisinä. Tutkimustani voitaneenkin kritisoida nykymuotoista eläinten käyttöä normalisoivaksi. Se voi herättää tulevaisuudessa vastaavaa vierastusta kuin 2020-luvulta tarkastellen esimerkiksi reformistinen argumentaatio orjuuden lakkauttamiseksi.[35] Korostan, että tutkimukseni on oikeudellinen, ei eettinen kannanotto. Eläinoikeustieteelle ominainen eettinen premissi kuitenkin on, etten tule kyseenalaistamaan eläinten suojelun ja eläinten hyvinvoinnin edistämisen merkitystä.[36]

Eläinoikeustieteeseen kuuluu myös eläinoikeuden opetus.[37] Eläinoikeutta opetetaan oikeustieteellisissä tiedekunnissa ympäri maailman.[38] Suomessa eläinoikeutta on opetettu yli kymmenen vuotta.[39] Oikeusnotaarin ohjelman aineopintoihin se kuuluu Suomessa vain Åbo Akademissa.[40] Valinnaisena kurssina sitä tarjotaan myös Helsingin yliopistossa sekä Itä-Suomen yliopistossa.[41] Ensimmäinen suomenkielinen eläinoikeuden kurssi järjestettiin Helsingin yliopistossa elo–syyskuussa 2018. Väitöskirjani sekä veganismini perustuskivet asettuivat kyseisen kurssin aikana.[42] Eläineettiset näkemykseni perustuvat tutkimukseen, johon olen tutustunut kyseisen kurssin, maisterintutkielman sekä väitöskirjan kirjoittamisen aikana. Elämäni ensimmäiset vuodet olen kasvanut lypsykarjatilalla.

---

[33] Ks. What Are Human Rights? Four Schools of Thought (Dembour 2010) erit. 3–11, 19.
[34] Dembour 2010 s. 3–11, 19.
[35] Stucki 2023 s. 51–52. Eläinten ja orjien oikeudellisen aseman samankaltaisuudesta ks. Hollo 1991 s. 383.
[36] Ks. Wahlberg 2018 s. 182–183.
[37] Kivinen 2013 s. 43–47.
[38] Wahlberg 2021 s. 21, Wahlberg 2018 s. 180–182. Ks. myös Koivunen & Konst 2025 s. 146–147, Kivinen 2023 s. 43.
[39] Wahlberg 2018 s. 182.
[40] Wahlberg 2018 s. 182, Åbo Akademi – Studiehandbok 2024-2026: RN00CP01 Djurrätt, 5 sp.
[41] Wahlberg 2018 s. 182. Kootusti ks. Eläinten vuoro – Eläinoikeustiede.
[42] Sosiologian tieteenalan väitöskirjassaan Everyday food consumption practices involving meat as multiple relatings of care Outi Koskinen on sanoittanut tutkijapositiotaan vegaanina. Koskisen arkisia lihaan liittyviä ruokakäytäntöjä koskeva tutkimus sisälsi muun muassa osallistuvaa havainnointia tutkimukseen osallistuvien illallispöydissä. Koskinen toteaa esimerkiksi kieltäytyneensä tutkimuksen alkuvaiheilla eläinperäisiä tuotteita sisältävistä illallisen osista, mutta syöneensä niitä tutkimuksen loppupuolella tutkijan ja osallistujien välisen suhteen vahvistamiseksi (Koskinen 2024 s. 38–45).

Ennakkokäsityksiä edellyttävä hermeneuttinen lähestyminen on suomalaisessa lainopissa oletusarvoista.[43] Näiden ennakkokäsitysten muotoutumiseen on eittämättä kohdallani vaikuttanut oikeusnotaarin ja oikeustieteen maisterin tutkintojen suorittaminen Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa. Siellä olen omaksunut tietyt ajattelu- ja käyttäytymisasenteet, *lakimieshabituksen*, joka on Tuorin mukaan edellytys oikeudellisella kentällä toimimiseksi ja siten osallistumiseksi kilvoitteluun vallasta määritellä oikeuden sisältöä.[44] Lakimieshabitus vaikuttaa esimerkiksi siihen, millaisia kannanottoja tarjoutuu vertaisarvioon, ja missä henkilöpiirissä lainsoveltamisprosessi kontrolleineen tapahtuu. Toisaalta moni oikeusyhteisön jäsenistä – kansanedustajista lakeja noudattaviin viranomaisiin – ei ole lainoppinut.[45] Tiedostan kuitenkin edustavani lainoppineiden rajattua viiteryhmää, jonka puitteissa myös tutkimukseni vertaisarviointi tapahtuu. Tutkimukseni muuta kuin oikeustieteellistä auditoriota palvellakseni pyrin tutkimuksessani kuitenkin taustoittamaan joitain seikkoja kattavammin kuin yksinomaan oikeustieteelliselle auditoriolle argumentointi edellyttäisi.

Kuvaan seuraavaksi pääpiirteittäin tutkimukseni rakenteen. Seuraavassa luvussa esittelen tutkimuskysymykseni ja tarkennan aiheen rajausta, minkä jälkeen etenen menetelmä- ja lähdeaineistovalintojani koskeviin lukuihin. Johdanto- ja päätösluku mukaan lukien olen jakanut tutkimukseni kahdeksaan päälukuun. Toisessa pääluvussa käsittelen systematisoinnin lähtökohtia. Kolmannessa pääluvussa muotoilen eläintä yleisenä oikeuskäsitteenä sekä käsittelen eläinsuojeluoikeuden sisäisen systematiikan perustumista eläinten kategorisoinnille. Jäsennän myös eläinten kategorisointia ilmentäviä oikeuskäsitteitä ja -periaatteen sekä eläinsuojeluoikeuden termistöä ja käsitteistöä. Neljännessä pääluvussa arvioin *eläinsuojelun* valtiosääntöistä asemaa. Sen pohjalta etenen viidenteen päälukuun, jossa esitän teorian tarpeettomasta kärsimyksestä ja kuolemasta. Teoria toisintaa asetelmaa eläinsuojelusta ihmiskeskeisessä oikeusjärjestyksessä. Kuudennessa pääluvussa arvioin eläinsuojelua osana ympäristöä koskevaa Suomen perustuslain perusoikeussäännöstä. Seitsemännessä pääluvussa käsittelen eläinsuojeluoikeutta nyt ja tulevaisuudessa. Väitöskirjan päättävässä kahdeksannessa pääluvussa esitän kokoavia huomioita eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien muotoilusta ja eläinsuojelulainsäädännön tulevaisuudesta.

Systematisoinnin lähtökohtia koskeva pääluku jakautuu neljään lukuun. Ensimmäisessä luvussa kokoan niitä säädöksiä, joissa ilmaistujen normien ymmärtämiseen yleisiä oppeja tarvitaan. Toisessa luvussa perustelen kriteeristöä, jota vasten normi- ja säädöskokonaisuutta tarkastelen yleiset opit jäsentääkseni.

[43] Husa 1997 s. 999.
[44] Tuori 2000 s. 178–184.
[45] Niiniluoto 2022 s. 1015.

Muotoilen toisessa luvussa ikään kuin muotteja, joihin ensimmäisessä luvussa tunnistettua ainesta väitöskirjan myöhemmissä pääluvuissa asettelen. Kolmannessa luvussa puolestaan käsittelen taustoittavasti eläinten oikeudellista asemaa sekä perustelen oikeudenalakokelaan nimivalintaa. Viimeisessä luvussa erottelen toisistaan kahta eläinoikeus-termillä viitattua käsitettä, eläinsuojeluoikeutta ja eläinoikeustiedettä, sekä arvioin tutkimukseni eläinoikeustieteellisyyttä.

Kolmannessa pääluvussa käsittelen eläintä yleisenä oikeuskäsitteenä sekä eläinten kategorisointia. Muotoilen kolmannessa pääluvussa eläimen, *luonnonvaraisen eläimen* sekä *tuotantoeläimen* yleiset oikeuskäsitteet sekä selkärankaisia luonnonvaraisia eläimiä koskevan *vapausperiaatteen*. Arvioin myös eläin–omistaja- ja eläin–pitäjä-suhteiden eläinsuojelullista sisältöä ja kokoan sen ymmärtämiseksi sekä eläinsuojeluoikeuden sisäiseksi systematisoimiseksi olennaisinta oikeuden pintatason termistöä ja käsitteistöä.

Eläinsuojelua oikeuttamis- ja rajoitusperusteena koskevassa pääluvussa arvioin eläinsuojelun valtiosääntöistä asemaa sekä Euroopan unionin sisämarkkinarajoitusten oikeuttamisperusteena että perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusperusteena. Eläinten suojelussa onkin valtiosääntöisesti usein kyse rajoituksesta siihen, että ihminen voi käyttää eläintä haluamallaan tavalla. Samaa asetelmaa heijastaa seuraavassa pääluvussa muotoilemani teoria tarpeettomasta kärsimyksestä ja kuolemasta. Sitä koskevan viidennen pääluvun aluksi tarkastelen *tarpeettoman kärsimyksen* yleistä oikeuskäsitettä. Sen jälkeen etenen muotoilemaan *kärsimyksenvälttämisperiaatetta* sekä *kuolemanvälttämisperiaatetta*.

Eläinsuojelu ja ympäristöperusoikeus -pääluvussa puolestaan käsittelen eläinsuojelun valtiosääntöistä asemaa osana perustuslain 20 §:ää. Aloitan kuudennen pääluvun arvioiden, mitkä eläimet kuuluvat ympäristöperusoikeuden suoja-alaan. Sen jälkeen tarkastelen, suojeleeko säännös eläinten hyvinvointia. Käsittelen myös ympäristöperusoikeuden oikeusvaikutuksia sekä eläinten asemaa sen eurooppalaisten vastineiden suoja-alassa. Tarkastelen luvun lopuksi reunaehtoja eläinten mieltämiselle ympäristöperusoikeuden subjekteiksi.

Seitsemännessä pääluvussa arvioin eläinsuojeluoikeutta nyt ja tulevaisuudessa. Aloitan pääluvun kooten yhteen aiemmissa luvuissa muotoilemiani eläinsuojeluoikeuden valtiosääntöisiä reunaehtoja ja suuntaviivoja. Sen jälkeen kokoan valtiosääntöisessä viitekehyksessä muotoilemiani käsitteitä, periaatteita ja teorioita sekä käsittelen niiden keskinäissuhteita. Eläinsuojeluoikeuden ydinsisällön koostamisen jälkeen tunnustelen sen rajapintoja sekä tarkastelen eläinsuojelun välillistä perustuslaillista suojaa. Seitsemännen pääluvun lopuksi arvioin eläinten perustuslaillisen aseman muutosta. Viimeisessä, kahdeksannessa pääluvussa konkretisoin eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien ihmiskeskeistä kontekstia sekä reflektoin sen vaikutusta yleisten oppien muotoiluun.

1.2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AIHEEN RAJAUS

Eläinsuojeluoikeuden lukeminen oikeudenalaksi edellyttää, että sille on tunnistettavissa omat yleiset oppinsa.[46] Yleiset opit luovat oikeudenalan identiteetin ja perustan tehden oikeudenalasta itsenäisen muihin oikeudenaloihin nähden.[47] Ne ovat oikeudenalatarjokkaan kypsyyden osoitus ja oikeudenalan elinehto.[48] Yleisiin oppeihin turvaudutaan konkreettisesti oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa.[49] Samalla yleisiä oppeja koskeva tutkimus kartuttaa oikeustieteen itseymmärrystä. Osallistunkin suomalaisen eläinoikeustieteen jatkumoon vastaten tutkimuskysymykseen: mitkä ovat Suomen eläinsuojeluoikeuden yleiset opit? Väitöskirjani tutkimustehtävä on eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien muotoilu voimassa olevan oikeuden perusteella.[50]

Yleiset opit muovaavat oikeusjärjestystä oikeusjärjestelmäksi. *Oikeusjärjestystä* pidän ensisijaisesti lainsäätäjän tuottamana oikeusnormien massana, *oikeusjärjestelmää* oikeustieteellisellä systematisoinnilla tuotettuna normatiivisena jäsennyksenä kokonaisuudesta.[51] Oikeusnormien jaottelu oikeudenaloihin on olennainen osa yleisten oppien systematisointitehtävää.[52] Oikeudenalajaotus on siis seurausta yleisin opein toteutetusta systematisoinnista. Systematiikka on kuitenkin myös yleisten oppien kasvualusta.[53] Kyse on vuorovaikutussuhteesta.[54] Systematisointi palvelee sekä konsistenssia, eli normien loogista ristiriidattomuutta ja yhtäpitävyyttä, että koherenssia, oikeusjärjestyksen sisäistä johdonmukaisuutta.[55]

Yleiset opit ovat koherenssin airut, oikeuden sisäinen mekanismi oman ristiriitaisuutensa hälventämiseen.[56] Eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien jäsennykselläni tavoittelen ensisijaisesti oikeudenalakohtaista *lokaalia koherenssia*, jonka Tuori on käsitteellisesti erottanut koko oikeusjärjestyksen kattavasta

[46] Oikeudenalan jäsentyminen identiteetiltään ja perustaltaan muista oikeudenaloista erilliseksi voi tapahtua eri tavoin. Oikeudenalakokelas voi erkaantua toisesta oikeudenalasta tai olla jo lähtökohtaisesti sellainen, etteivät sen teemat luontevasti jäsenny minkään aiemman oikeudenalan alaisuuteen (Kaisto 2022 s. 167–168).

[47] Tuori 2021 s. 175–176, Tuori 2007 s. 119, Tuori 2002 s. 1, Tuori 2000 s. 187–195, Tolonen 2003 s. 40, Björne 2010 s. 3.

[48] Tuori 2007 s. 133, Linna 2009 s. 11.

[49] Tuori 2000 s. 187–188.

[50] Voimassa olevaa oikeutta kuvastavaa yleisten oppien jäsennystä on pitänyt tavoiteltavana esimerkiksi Kaisto (Kaisto 2022 s. 172). Voimassa olevan oikeuden tutkiminen on lainopilliselle tutkimukselle määritelmänomaista (Smits 2017 s. 5–7). Oikeusperiaatteet voisi jäsentää myös aikaansa edelle oikeuskehityksen suuntaviitoiksi (Wilhelmsson 1987 s. 30–32).

[51] Ks. Brusiin 1938 s. 195, Tuori 2000 s. 190–191, Tolonen 2003 s. 36.

[52] Tuori 2000 s. 187–195.

[53] Tolonen 2003 s. 39–40, ks. myös Pöyhönen 1988 s. 111.

[54] Pöyhönen 1988 s. 111, myös Tolonen 2003 s. 39–40.

[55] Tuori 2000 s. 187–188.

[56] Tuori 2007 s. 122–126, Linna 2009 s. 35, Tolonen 1988 s. 191–192.

totaalisesta koherenssista.[57] Lokaalilla koherenssilla viittaan kuitenkin ylätasoisempaan koherenssiin kuin tapaussidonnaiseen laintulkinnan tai -sovelluksen argumentaation koherenssiin.[58]

Oikeudenalojen yleiset opit muodostavat koko oikeusjärjestelmän perustan.[59] Yleisten oppien tuntemus on juristin ammattitaidon keskeinen elementti.[60] Tuorin mukaan yleiset opit sekä systematisoivat oikeusjärjestystä avaten ja rajaten kehikkoa, jossa oikeudellisia ongelmia on mahdollista jäsentää, että kanavoivat oikeuskulttuuria.[61] Yleisten oppien olennainen tehtävä onkin täyttää harkinnalle luotua, jätettyä ja säilytettyä tilaa.[62] Harkintatilan seurauksena lait kestävät paremmin aikaa ja yhteiskunnallista muutosta, mikä puolestaan turvaa oikeuden yhteiskunnallista pätevyyttä ja oikeusjärjestelmän uskottavuutta.

Yleiset opit -termillä viitataan nähdäkseni kahteen eri käsitteeseen. Suppeasti ymmärrettynä yleisiin oppeihin lukeutuvat *oikeusperiaatteet*, *oikeuskäsitteet* ja *oikeudelliset teoriat*.[63] Oikeusperiaate-termillä viittaan pääsääntöisesti *yleisiin oikeusperiaatteisiin* eli oikeusperiaatteisiin oikeudenalan ydinsisällön tiivistelminä.[64] Oikeuskäsite-termillä viittaan ensisijaisesti *yleisiin oikeuskäsitteisiin*, joiden soveltamisala ulottuu koko oikeudenalaan ja jotka pitävät sisällään teoreettista, oikeuskulttuurin tasolla vallitsevaa ainesta.[65] Oikeudellisten teorioiden katson muodostuvan yleisten oikeuskäsitteiden ja yleisten oikeusperiaatteiden kokonaisuuksista.[66]

Yleiset opit systematisoivat oikeudenalaa sekä sisäisesti että suhteessa oikeusjärjestelmän kokonaisuuteen. Laajasti ymmärrettynä yleiset opit sisältävät myös muita tekijöitä kuin oikeusperiaatteita, oikeuskäsitteitä ja oikeudellisia teorioita. Tällaisia ovat esimerkiksi oikeudenalan tavoite sekä *oikeusajatus*.[67] Oikeusajatus

[57] Tuori 2007 s. 120–126.
[58] Aarnio 2006 s. 275, Linna 2009 s. 5 vrt. Kaisto, joka hahmottaa koherenssin yksittäistilanteiden ja niitä koskevien normikokonaisuuksien johdonmukaisuuden kautta (Kaisto 2005 s. 140). Tapauskohtaista koherenssia ylätasoisempaan koherenssiin on viitattu myös termillä *prima facie -koherenssi* (Tuori 2002 s. 2).
[59] Tolonen 2003 s. 133.
[60] Ks. Tuori 2021 s. 148–149, Nuotio 2004 s. 1276.
[61] Tuori 2000 s. 212–213, 226–235. Pöyhönen on vastaavasti katsonut ”[o]ikeusperiaatteisiin tiivisty[vän] yhteisön oikeuskulttuurin perusteita” (Pöyhönen 1988 s. 69).
[62] Tolonen 1988 s. 182, Pöyhönen 1988 s. 69.
[63] Tuori 2000 s. 192–195, Tolonen 1988 s. 177, Kaisto 2022 s. 170, Björne 2010 s. 3, Linna 2009 s. 13, Ellilä 1970 s. 68.
[64] Yleisistä oikeusperiaatteista ks. Tuori 2021 s. 175–185.
[65] Tuori 2007 s. 125, 138–142, Tuori 2000 s. 192–195, Aarnio 1989 s. 119–120.
[66] Ks. Tuori 2007 s. 158–159.
[67] Linna 2009 s. 14, Myrsky 2009 s. 183, Ellilä 1970 s. 68.

on oikeudenalan yleisten oppien pohjimmainen kerrostuma.[68] Se voi näyttäytyä jopa itsestäänselvyytenä, mutta sen julki lausuminen vaalii koherenssia.[69]

Laajasti ymmärrettynä yleisiin oppeihin sisältyy myös oikeudenalakokelaan suhde Euroopan unionin oikeuteen (jäljempänä myös *unionin oikeus* ja *EU-oikeus*), Suomen perustuslakiin (731/1999, jäljempänä myös *perustuslaki* ja *PL*) ja lähioikeudenaloihin.[70] Nämä toteuttavat oikeudenalakokelaan systematisointia vasten oikeusjärjestelmän kokonaisuutta. Oikeudenalan sisäinen systematisointi puolestaan korostuu esimerkiksi käsitellessäni eläinsuojeluoikeuden säädöskokonaisuutta sekä erityislakien soveltamisalaa rajaavia termejä ja käsitteitä.

Tutkimukseni kannalta ei ole olennaista, omaksutaanko suppea vai laaja yleisten oppien käsite. Yleisten oppien laajaan käsitteeseen lukeutuvia elementtejä on joka tapauksessa tarkasteltava, jotta eläinsuojeluoikeuden oikeusperiaatteita ja -käsitteitä voi jäsentää. Mitkä ovat Suomen eläinsuojeluoikeuden yleiset opit? -tutkimuskysymykseni onkin mahdollista purkaa seuraaviin ala- ja apututkimuskysymyksiin:

1) Mitkä ovat eläinsuojeluoikeuden yleiset oikeusperiaatteet?
    a) Mitä kriteerejä yleisille oikeusperiaatteille asetetaan?
2) Mitkä ovat eläinsuojeluoikeuden yleiset oikeuskäsitteet?
    a) Mitä kriteerejä yleisille oikeuskäsitteille asetetaan?
3) Mitkä ovat eläinsuojeluoikeuden oikeudelliset teoriat?
    a) Mitä kriteerejä oikeudellisille teorioille asetetaan?
4) Mitä eläinsuojeluoikeuteen kuuluu? Miten eläinsuojeluoikeus määritellään?
5) Minkä normikokonaisuuden ymmärtämiseksi yleisiä oppeja tarvitaan? Mitä *institutionaalisen tuen* lähteitä yleisille opeille on?
6) Mikä on eläinten asema oikeusjärjestelmätasoisessa systematiikassa? Mikä on eläinten valtiosääntöinen asema Suomen oikeusjärjestyksessä? Mitkä ovat eläinsuojeluoikeuden suhteet Euroopan unionin oikeuteen sekä lähioikeudenaloihin?

Kaikki oikeuden pintatason aines ei ole oikeuskulttuurin ainesta. Näin ollen kaikki oikeuden pintatason aines ei tyhjene yleisiksi opeiksi. Oikeuden pinta-

[68] Linna 2009 s. 14.

[69] Linna 2009 s. 14. Vaikka oikeusajatukset voivat vaikuttaa itsestään selviltä, en pidä niiden esiin tuomista *trivialiteettikiellon* vastaisena. Trivialiteettikielto tarkoittaa kieltoa käyttää tutkimusmenetelmiä itsestään selvien tutkimustulosten tuottamiseen; toisaalta itsestäänselvyydet elävät ajassa (Siltala 2003 s. 475–476). Aiemmin relevantti tutkimustulos voi olla 2020-luvulta tarkasteltuna itsestäänselvyys tai aiempi itsestäänselvyys voi murtua ajan myötä.

[70] Linna 2009 s. 14–15, Myrsky 2009 s. 183, Ellilä 1970 s. 67–68, Lamond 2014 s. 581. *Perustuslailla* viitataan kansallisen oikeusjärjestyksen hierarkkisesti ylimmänasteiseen ja säätämisjärjestykseltään korotettuun säädökseen, joka määrittelee ”oikeus- ja yhteiskuntajärjestelmän perusteet”, kuten perusoikeudet, määräyksiä ylimpien valtioelinten valinnasta ja vallasta sekä norminannosta (Karapuu 2011 s. 65–66).

taso ilmaisee siis muutakin, kuin yleisiä oppeja. Selkeyden vuoksi käsittelenkin tutkimukseni lopulla myös oikeusjärjestyksen ainesta, joka täyttää miltei kaikki yleisille opeille asettamistani kriteereistä. Tarkoituksenani on perustella sitä, miksi tämä aines rajautuu yleisten oppien ulkopuolelle, jottei tutkimukseni saa kritiikkiä esimerkiksi jonkin oikeusperiaatteen sivuuttamisesta. Samalla tarkastelen eläinsuojeluoikeuden mahdollisia muutostendenssejä. Oikeuskulttuurin tasolla vallitsevat yleiset opit eivät ole immuuneja oikeuden muutokselle, vaikka ne muuttuvatkin oikeuden pintatasoa verkkaisemmin.[71]

Eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien jäsennykseni ei ole hallinto- tai rikosoikeudellinen, mutta eläinsuojeluoikeudellisella sääntelyllä on liityntänsä kumpaankin oikeudenalaan. Eläinsuojelu- ja hallinto-oikeuden rajapinnalle asettuvat esimerkiksi eläinsuojeluvalvontaa koskevat periaatteet.[72] Rikosoikeudelle eläinsuojeluoikeuden tutkimus on olennaista esimerkiksi siksi, että rikoslain (39/1889) 17 luvun 14 §:n eläinsuojelurikossäännös viittaa eläinsuojelusäädöksiin.

Yleisten oppien tutkimuksen tiedonintressi on ensisijaisesti teoreettinen ja toissijaisesti hermeneuttinen.[73] Systeemiorientoituneisuutensa seurauksena teoreettista lainoppia edustava tutkimus voi jäädä käytännöstä etäiseksi.[74] Tutkimukseni tuskin tarjoaakaan suoria ohjeita esimerkiksi eläinten hyvinvoinnista annetun lain yksittäisten säännösten tulkintaan.

Yksittäisten säännösten sisällön ja soveltamisalan hahmottamista helpottaa kuitenkin ymmärrys säännösten oikeudellisesta asiayhteydestä, mitä tutkimuksellani rakennan.[75] Oikeudellisella asiayhteydellä tarkoitan esimerkiksi säännösten sisältämien termien merkityssisältöä sekä poikkeusten erottamista pääsäännöistä. Tarpeeton kärsimys on esimerkki käsitteestä, jonka arkikielinen ja oikeudellinen sisältö ovat nähdäkseni eriytyneet toisistaan. Oikeudellisesti tarpeettoman kärsimyksen tunnistamiseksi on ymmärrettävä kärsimyksen tarpeettomuuden arvioinnin asiayhteys. Asetankin tutkimuksessani eläinsuojelusäännökset oikeudelliseen kontekstiinsa. Katson sen luovan vankan pohjan yksittäisiä oikeusnormeja koskeville tulkintakannanotoille. Näin ollen katson tutkimukseni välillisesti hyödyttävän myös käytännönläheisempiä toimijoita, kuten valvontaviranomaisia.

---

71 Ks. Tuori 2002 s. 10.

72 Valvontaperiaatteita koskevat esimerkiksi eläinten hyvinvoinnista annetun lain (693/2023) 76 § sekä tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain (497/2013) 37 §.

73 Teoreettisesta ja hermeneuttisesta tiedonintressistä Niiniluoto 1980 s. 71–73. Aarniota mukaillen yleisten oppien jäsennyksen tiedonintressiä voisi kutsua myös lainopilliseksi tiedonintressiksi (Aarnio 2011b s. 12–16).

74 Cotterrell 1998 s. 186–187.

75 McCrudden 2006 s. 634.

1.3 TUTKIMUSMENETELMÄT

1.3.1 Yleistä

Systematisointi palvelee teoreettista tiedonintressiä, tulkinta puolestaan hermeneuttista tiedonintressiä.[76] Systematisointi ja tulkinta ovatkin määritelmänomaisia lainopilliselle tutkimukselle. Eläinsuojeluoikeuden yleiset opit olen jäsentänyt lainopille tavanomaisin, luonteeltaan tavoiteltuun tietoon ja tutkimuskohteeseen liitännäisin mutta erillisin välinein.[77]

Tutkimukseni edustaa ensisijaisesti teoreettista lainoppia ja toissijaisesti käytännöllistä lainoppia.[78] Teoreettiselle lainopille ominaisella systematisoinnilla tuotetaan normikannanottoja eli kannanottoja normin kuulumisesta voimassa olevaan oikeuteen.[79] Normikannanotot kuitenkin edellyttävät käytännölliselle lainopille ominaista tulkintaa eli tulkintakannanottoja oikeusjärjestyksen sisällöstä.[80] Yleisten oppien muotoilussa tavanomaisesti käytetylle teoreettiselle lainopille onkin tyypillistä limittyä käytännölliseen lainoppiin.

Ymmärrykseni oikeuden olemuksesta sekä yleisten oppien, oikeusperiaatteiden, oikeuskäsitteiden ja oikeudellisten teorioiden käsitteistä on *tuorilainen*. Siksi pidän johdonmukaisena myös yleisten oppien justifikaation kiinnittämistä oikeuden kerrostuneisuuden ideaan.[81] Ajatus oikeuden kerroksista toimiikin yleisten oppien jäsennykseni heuristisena apuvälineenä. Yksinkertaistaen tämä tarkoittaa sitä, että hahmotan oikeutta oikeuden kerrostumien jatkuvan vuorovaikutuksen kautta sekä katson tämän vuorovaikutuksen tuovan moraalin positiivisen oikeuden sisälle.[82] Sanallistan näitä kerrostumia Tuorin Kriittisessä oikeuspositivismissa käyttämien käsitteiden *oikeuden pintataso*, *oikeuskulttuuri* ja *oikeuden syvärakenne* kautta.[83] Myöhemmässä teoksessaan Properties of Law Tuori ei erottele toisistaan oikeuden pintatason alaisia kerrostumia.[84] Tutkimukseni kannalta oikeuden kerrostumien määrää taikka nimiä olennaisempana pidän kuitenkin yleisesti ajatusta oikeuden kerrostuneisuudesta.

Mikäli omaksuttaisiin lakipositivistinen käsitys oikeuden olemuksesta, eivät yleiset opit toteuttaisi tarkoitustaan.[85] Oikeuspositivismin kriittisyys tarkoittaakin

[76] Niiniluoto 1980 s. 71–73.
[77] Häyhä 1997 s. 23–24, Siltala 2003 s. 486–488.
[78] Aarnio 1997 s. 37. Teoreettisesta lainopista yleisten oppien muotoilussa Tuori 2000 s. 214, 309–311.
[79] Aarnio 1987 s. 49–56.
[80] Aarnio 2011b s. 12–16, Tuori 2000 s. 308, Aarnio 1987 s. 47, 56–59.
[81] Tuori 2002 s. 14.
[82] Ks. Kriittinen oikeuspositivismi (Tuori 2000), Properties of Law: Modern Law and After (Tuori 2021).
[83] Ks. Kriittinen oikeuspositivismi (Tuori 2000).
[84] Ks. Properties of Law: Modern Law and After (Tuori 2021).
[85] Vastaavasti Murto 2015 s. 14–15.

esimerkiksi sitä, ettei lainsäätäjänkään näkemystä oteta kyseenalaistamatta.[86] Yleisten oppien tutkiminen on ylipäänsä merkityksellistä silloin, kun oikeuden sisällön ei katsota typistyvän ainoastaan oikeuden pintatasoon. Yleisiä oppeja pidetään tavanomaisesti oikeuskulttuurin ja oikeuden syvempienkin kerrostumien elementteinä, jotka kuitenkin saavat konkretisoitumansa oikeuden pintatasolla.[87] Edellytänkin oikeudenalakandidaatin yleisiltä opeilta oikeuden tasoja läpileikkaavaa luonnetta.[88] Tarkoitan tällä sitä, että yleisten oppien on saatava ilmaisunsa oikeuden pintatasolla ja sisällöllinen hyväksyttävyytensä oikeuden syvemmistä kerrostumista.[89] Oikeuden kerrostuneisuuden ideaan on tukeutunut vastaavasti Henna Pajulammi lapsioikeuden yleisen oikeusperiaatteen muotoilussa.[90] Ilmaus oikeuden pintatasolla ei tarkoita, että esimerkiksi oikeusperiaatteen sisältö ilmaistaisiin sellaisenaan säädännäisessä oikeudessa. Sen sijaan oikeuden pintataso toimii ikään kuin ikkunana ja kiinnekohtana oikeuden syvempien kerrostumien sisältöön.

Oikeuden tasoja läpileikkaavan luonteen edellytyksestä seuraa, että esimerkiksi säädännäinen oikeusperiaate ei ole automaattisesti osa oikeudenalan yleisiä oppeja. Se voi kuitenkin olla yleisten oppien muutoksen alku, mikäli se *sedimentoituu* oikeuden pintatasolta kohti oikeuden syvempiä kerroksia.[91] Toisin kuin Aarre Tähti, en siis katso, että normin kutsuminen periaatteeksi, säädöstekstissäkään, tekisi normista periaatetta.[92] Martin Scheininin tavoin irtaudunkin käsityksestä, jonka mukaan lainsäätäjän toteuttama normin kutsuminen periaatteeksi vaikuttaisi suoraan normin sisältöön siitä periaatteen tehden.[93]

Vastaavasti esimerkiksi moraaliperiaate ei ole yleisten oppien osa, mikäli se ei saa ilmaustaan oikeuden pintatasolla. Se voi kuitenkin *konstituoitua* oikeuden syvemmistä kerroksista kohti oikeuden pintatasoa.[94] Oikeus, yleiset opitkin, muuttuvat verkkaisesti oikeuden tasojen välisessä vuorovaikutuksessa.[95]

1.3.2 Valtiosääntölähtöinen systematisointi

Eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien jäsennykseni on muotoaan ensimmäinen, eikä siten asetu aiemman jäsennyksen haastajaksi. Koska jäsennystä oikeudenalakokelaan yleisistä opeista ei ole vielä esitetty, en siis tässä tutkimuksessa

86 Kurki 2023c s. 112–113.
87 Tuori 2002 s. 12.
88 Ks. Tuori 2002 s. 13–14.
89 Ks. vastaavasti lapsioikeuden kontekstissa Pajulammi 2014 s. 33.
90 Pajulammi 2014 s. 32–39.
91 Tuori 2000 s. 220–224.
92 Vrt. Tähti 1995 s. 4–6.
93 Scheinin 1991 s. 33–34.
94 Tuori 2000 s. 229–230.
95 Tuori 2021 s. 175–185.

muotoilluin yleisin opein pyri tarjoamaan ”vaihtoehtoa” siihen, millaiset yleiset opit purkaisivat oikeusjärjestyksen epäjohdonmukaisuuksia ja ristiriitaisuuksia ”vallitsevia” yleisiä oppeja paremmin.[96] Yleisten oppien jäsennykseni ei ole ”vaihtoehtoinen” sitenkään, että rakentaisin sen oikeuden ulkoisille mittapuille.[97] *Uudeksi eläinsuojeluoikeudeksi* jäsennystäni voi puolestaan kutsua, mikäli termi *uusi* liitetään oikeudenalan systematisointiin perus- ja ihmisoikeuksiin pohjautuen.[98] Vastaavasta lähestymisestä Juha Pöyhönen (nyk. Karhu) on käyttänyt termiä *perusoikeusmyönteinen systematisointi*.[99]

Systematisoinnin perusoikeuslähtöisyys on perusteltua huomioiden perus- ja ihmisoikeuksien asema oikeusjärjestelmätasoisina oikeusperiaatteina sekä teoreettisen lainopin tehtävä välittää toisiinsa oikeusjärjestelmätasoisia ja oikeudenalakohtaisia oikeusperiaatteita.[100] Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että oikeudenalakohtaisten oikeusperiaatteiden tulisi olla välittömästi alisteisia perusoikeuksille taikka typistyä perusoikeuksista tunnistettavissa olevaan ainekseen.[101] Perus- ja ihmisoikeusalisteisuuden kritiikin pehmentämiseksi olen varsinaisen perusoikeusmyönteisen systematisoinnin sijaan muotoillut eläinsuojeluoikeuden yleiset opit perus- ja ihmisoikeuksia laajemmassa valtiosääntöisessä viitekehyksessä. Tällä pyrin vastaamaan Raimo Siltalan sekä Pekka Länsinevan *uutta varallisuusoikeutta* kohtaan esittämään kritiikkiin erityisesti unionin perussopimusten jäämisestä vähälle huomiolle.[102]

Yleisten oppien muotoilu valtiosäännön asettamien suuntaviivojen (*justifikaatiosuhde*) ja reunaehtojen (*rajoitussuhde*) puitteissa turvaa yleisten oppien

---

[96] Vaihtoehtoisen lainopin suomalaisessa traditiossa on pyritty ristiriitaisuuksien ratkaisemiseen vaihtoehtoisin, uusin, jäsennyksin yleisistä opeista (Tuori 2000 s. 334–342, myös Tuori 2021 s. 183). Vaikka Tuori käyttää vaihtoehtoisten yleisten oppien konstruoimista esimerkkinä kriittisen oikeuspositivismin puitteissa toteutettavasta oikeuden ristiriitaisuuksien ”hyödyntämisestä”, katson kriittisen oikeuspositivismin soveltuvan myös oikeudenalatarjokkaan yleisten oppien ensimmäiseen esitykseen. Koska käsitykseni oikeuden olemuksesta vastaa kriittistä oikeuspositivismia, tiedostan kuitenkin oman jäsennykseni ”vaihtoehtoisuuden” siinä mielessä, että esimerkiksi erilaisista tieteenteoreettisista sitoumuksista käsin muotoillut yleiset opit näyttäisivät mahdollisesti erilaisilta. Siksi olen pyrkinyt avaamaan tutkijapositiotani mahdollisimman avoimesti jo tutkimukseni ensimmäisessä luvussa (1.1).

[97] Oikeuden sisäisestä ja ulkoisesta näkökulmasta ks. Cotterrell 1998 s. 188–189, Smits 2017 s. 5–6, McCrudden 2006 s. 634. Oikeuden sisäisten ja ulkoisten mittapuiden rajan häilyvyydestä ks. Tuori 2000 s. 325–331.

[98] Ks. Uusi varallisuusoikeus (Pöyhönen 2003), Pajulammi 2014 s. 260.

[99] Pöyhönen 2003 s. 68–69.

[100] Tuori 2021 s. 187, 202, Tuori 2007 s. 269–272, Tuori 2003 s. 915–916, Aarnio 2006 s. 133, Aarnio 1989 s. 99, Pöyhönen 1988 s. 243. Perusoikeuksista EU-oikeuden oikeusperiaatteina ks. tuomio asiassa 29/69 Stauder v. Stadt Ulm (1969) 7 kohta, Ojanen 2016a s. 141. EU-oikeudessa korostuu oikeusperiaatteiden rooli oikeuslähteinä eli *oikeuslähdeperiaatteina* (Tuori 2007 s. 150, 157–158). Ronald Dworkin on Yhdysvaltain oikeuden kontekstissa katsonut tuomareiden usein pitävän perustuslakia kodifikaationa enemmistön näkemyksestä siitä, miltä yksilöä tulisi suojata (Dworkin 1986 s. 29–30, 250).

[101] Linna 2009 s. 7, Husa 2004 s. 261.

[102] Ks. Siltala 2012 s. 219–220, Länsineva 2012 s. 52.

hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa.[103] Oikeuden tasojen välisessä justifikaatiosuhteessa on kyse siitä, että oikeuden pintatasoa lähempien kerrostumien ainesta oikeuttaa sen vastaavuus oikeuden syvempien kerrostumien sisältöön.[104] Oikeuden syvempien kerrostumien ainesta on kuitenkin etsittävä oikeuden pintatasolta käsin, koska oikeuden sisältö saa yhä konkreettisemman muotonsa oikeuden pintatason lähestyessä. Tätä kutsutaan oikeuden tasojen väliseksi *konkretisaatiosuhteeksi*.[105]

Oikeuden pintatason ainesta ovat esimerkiksi lain säännökset, jotka konkretisoivat oikeuden pinnanalaisten kerrostumien ainesta. Tavallisen lain tasoista sääntelyä vakaammin tätä tehtävää toteuttavat nähdäkseni Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden oikeusjärjestysten suhdetta määrittävät oikeusperiaatteet sekä perus- ja ihmisoikeudet.[106] Vaikka pidän muun oikeuden pintatason aineksen tavoin valtiosääntöäkin yhteiskunnallisten ja poliittisten kamppailujen tuloksena, sen institutionaalinen asema sekä tehtävä oikeusjärjestyksen arvoperustan sanoittajana puoltavat sen käyttöä peilinä, johon muun oikeuden hyväksyttävyyttä verrata.[107] Hyväksyttävyyttä on puolestaan pidetty oikeusperiaatteiden olemassaolon ehtona.[108]

Yleisten oppien justifikaation viitekehyksenä toimivat tutkimuksessani unionin ja sen jäsenvaltioiden suhdetta määrittävät periaatteet sekä perus- ja ihmisoikeudet. Justifikaation näkökulmasta olennaisina pidän unionin ja sen jäsenvaltioiden suhdetta määrittäviä vilpittömän yhteistyön periaatetta, annetun toimivallan periaatetta sekä unionin oikeuden tulkintavaikutusta. Perus- ja ihmisoikeuksien vaikutustavoista justifikaation näkökulmasta olennaisia ovat kompetenssi- ja tulkintavaikutus sekä turvaamisvelvollisuus.

> Vilpittömän yhteistyön periaate edellyttää unionin jäsenvaltioita unionin oikeuden velvoitteiden täyttämiseen unionin tavoitteita toteuttaen. Se on kodifioitu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen[109] (jäljempänä myös *SEU*) 4 artiklan 3 kohtaan.[110]
>
> Unionin ja sen jäsenvaltioiden oikeusjärjestysten suhdetta määrittävä annetun toimivallan periaate ilmaistaan SEU 5 artiklassa. Sen 2 kohdan mukaan: ”Annetun toimivallan periaatteen mukaisesti unioni toimii ainoastaan jäsenvaltioiden sille perussopimuksissa antaman toimivallan rajoissa ja kyseisissä sopimuksissa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.” Unioni

[103] Tuori 2007 s. 272, Pöyhönen 2003 s. 78–81, Tuori 2002 s. 11–14, Aarnio 1989 s. 99, Pöyhönen 1988 s. 74.
[104] Tuori 2000 s. 260–301.
[105] Tuori 2000 s. 230–233.
[106] Ks. Raitio 2020 s. 205.
[107] Aarnio 1989 s. 99, Pöyhönen 1988 s. 74, HE 309/1993 vp s. 6, ks. myös Dembour 2010 erit. 3–11, 19.
[108] Aarnio 1989 s. 99, Pöyhönen 1988 s. 74.
[109] Ks. EUVL 2012/C 326/01 s. 13–46.
[110] Raitio 2020 s. 206–210.

toimii siis perussopimuksissa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi jäsenvaltioiden sille antaman toimivallan nojalla. Konkreettisesti annetun toimivallan periaate tarkoittaa, että esimerkiksi unionin asetuksilla on oltava oikeusperusta unionin perussopimuksissa.[111]

Perus- ja ihmisoikeuksien kompetenssivaikutus puolestaan tarkoittaa valtuutusta, toimivaltaa ja toimeksiantoa oikeuden toteuttamista edellyttäviin toimenpiteisiin.[112] Sen nojalla lainsäätäjä voi antaa perusoikeutta koskevaa tavallisen lain tasoista sääntelyä silloinkin, kun se rajoittaa toista perusoikeutta.[113] Kompetenssivaikutuksesta on eroteltu toimeksiantovaikutusta, jolloin kompetenssivaikutuksella viitataan ennemmin valtuutukseen ja toimivaltaan, kun taas toimeksiantovaikutuksella lainsäätäjälle asetettuun velvollisuuteen ryhtyä oikeutta toteuttaviin toimenpiteisiin.[114]

Sekä unionin oikeudella että perus- ja ihmisoikeuksilla on tulkintavaikutus, mitä käsittelen kattavammin soveltamieni tulkintamenetelmien kuvaamisen yhteydessä. Justifikaatiosuhdetta toteuttaa myös perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvollisuus, jota on jaoteltu suojaamis- ja toteuttamisvelvollisuuksiin.[115] Suojaamisvelvollisuus tarkoittaa, että julkisen vallan on suojattava yksilöä muiden pyrkimyksiltä rajoittaa tämän perus- ja ihmisoikeuksia.[116] Siinä missä suojaamisvelvollisuus turvaa negatiivista vapautta, edellyttää toteuttamisvelvollisuus puolestaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen edistämistä.[117]

Justifikaation lisäksi oikeuden syvemmät kerrostumat rajoittavat oikeuden pintatasoa lähempiä kerrostumia.[118] Karhu on *sopimuksen* kontekstissa viitannut perusoikeusjärjestelmän asettamiin reunaehtoihin sanoin ”sopimuksen ei-sopimukselliset lähtökohdat”.[119] Vastaavasti lähestyn valtiosäännön eläinsuojeluoikeudelle asettamia reunaehtoja ikään kuin eläinsuojeluoikeuden ei-eläinsuojeluoikeudellisina lähtökohtina. Kyse on oikeusjärjestyksen aineksesta, joka ei itsessään ole eläinsuojeluoikeudellista, mutta joka raamittaa oikeudenalakokelasta ja kiinnittää sen oikeusjärjestelmän kokonaisuuteen. Rajoitussuhde realisoituu eläinsuojeluoikeudessa esimerkiksi siten, etteivät voimassa olevan oikeuden pohjalta muotoillut yleiset opit voi irtautua oikeuden syvärakenteen ihmiskeskeisyydestä.[120] Tähän rajoitukseen palaan viimeisessä pääluvussa (8) yleisten oppien muotoilua reflektoidessani.

Väitteeni oikeudenalatarjokkaan yleisistä opeista toteuttaa käsitystäni siitä, millaiset yleiset opit parhaiten yhteensovittavat oikeusjärjestyksen ainesta.

---

111 Ks. Raitio 2020 s. 220.
112 Karapuu 2011 s. 85, ks. myös Tuori 1995 s. 162.
113 Karapuu 2011 s. 85.
114 Hietaniemi & Penttilä 2024 s. 11.
115 Karapuu 2011 s. 84.
116 Karapuu 2011 s. 84.
117 Karapuu 2011 s. 84, ks. myös Shelton & Gould 2013 s. 564–572.
118 Tuori 2000 s. 234–259.
119 Pöyhönen 2003 s. 81.
120 Oikeusjärjestyksen ihmiskeskeisyydestä ks. Ballardini & Casi 2021 s. 18, Tuori 2013 s. 61.

Jäsennys oikeusjärjestelmän kokonaisuuteen sopivista yleisistä opeista puoltaa nähdäkseni paremmin oikeudenalan olemassaoloa kuin oikeuden ulkoisten mittapuiden varaan rakennettu yleisten oppien jäsennys. Koska vallitsevia ja kriittisiä, yleisiä ja subjektiivisia, moraalikäsityksiä voi olla kuitenkin vaikea erottaa toisistaan, pidän tarpeellisen oikeudenalakokelaan yleisten oppien määrittämistä nimenomaan valtiosäännön evästämänä.

Kuten justifikaatiosuhdetta, toteuttavat myös rajoitussuhdetta unionin ja sen jäsenvaltioiden suhdetta määrittävät periaatteet sekä perus- ja ihmisoikeudet. Rajoitussuhteen näkökulmasta olennaisia ovat unionin oikeuden etusijaperiaate sekä perus- ja ihmisoikeuksien abrogaatiovaikutus ja kunnioittamisvelvollisuus.

Rajoitussuhdetta toteuttaa unionin oikeuden ensisijaisuus suhteessa kansalliseen lainsäädäntöön niillä aloilla, joilla unionille on annettu toimivaltaa.[121] Tätä kutsutaan unionin oikeuden etusijaperiaatteeksi.[122] Unionin oikeuden ensisijaisuuden on tunnustanut myös perustuslakivaliokunta (jäljempänä myös *PeV*).[123] Etusijaperiaatteen nojalla unionin oikeuden säännös *voi* ristiriitatilanteessa syrjäyttää kansallisen lain säännöksen.[124] Ristiriitaa unionin oikeuden kanssa tulisi kuitenkin perustuslakivaliokunnan mukaan pyrkiä välttämään jo lainsäädäntövaiheessa.[125] Unionin oikeuden ja Suomen perustuslain väliset jännitteet ovat myös aiempaa harvinaisempia, koska perus- ja ihmisoikeuksien rooli EU:ssa on kasvanut Euroopan unionin perusoikeuskirjan[126] (jäljempänä myös *perusoikeuskirja* ja *POK*) myötä.[127]

Kotimaisessa valtiosäännössä rajoitussuhdetta toteuttaa perustuslain etusija. Se on kirjattu perustuslain 106 §:ään, jonka mukaan: ”Jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle.” Syrjäyttävä vaikutus eli abrogaatiovaikutus on myös yksi perus- ja ihmisoikeuksien vaikutustavoista. Sen nojalla perus- ja ihmisoikeus syrjäyttää sen kanssa ristiriidassa olevan tavallisen lain tasoisen säännöksen.[128] Rajoitussuhdetta toteuttaa myös perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisvelvollisuus, joka suojaamisvelvollisuuden tavoin turvaa negatiivista vapautta.[129] Toisin kuin suojaamisvelvollisuus, on se luonteeltaan passiivinen: julkisen vallan on kunnioitettava perus- ja ihmisoikeuksia.[130]

---

121 Tuomiot asioissa 6/64 Costa v. ENEL (1964) ja 106/77 Simmenthal (1978) 17 kohta, KKO 2016:34 24–26 kohdat, EUVL 2012/C 326/01 s. 346, Raitio 2020 s. 234.

122 Periaatteesta käytetään myös nimeä ensisijaisuusperiaate (Puumalainen 2018 s. 39–42).

123 PeVL 33/2022 vp s. 4, PeVL 14/2018 vp s. 13, PeVL 20/2017 vp s. 6, PeVL 51/2014 vp s. 2/II.

124 Tuomiot asioissa 11/70 Internationale Handelsgesellschaft (1970) 3 kohta, C-314/08 Filipiak (2009) 85 kohta, C-399/11 Melloni (2013, SJ), erit. 59 kohta, C-741/22 Casino de Spa ym. (2024) 60 kohta, Puumalainen 2018 s. 322, ks. myös 317–329, Ojanen 2016a s. 88.

125 PeVL 33/2022 vp s. 4, PeVL 79/2018 vp s. 3, PeVL 15/2018 vp s. 49, PeVL 14/2018 vp s. 13, PeVL 26/2017 vp s. 42.

126 Ks. EUVL 2012/C 326/02 s. 391–407.

127 Ojanen 2003 s. 175–176.

128 Karapuu 2011 s. 85–86, Tuori 1995 s. 162.

129 Karapuu 2011 s. 84.

130 Karapuu 2011 s. 83–84, ks myös Shelton & Gould 2013 s. 564–572.

Sekä justifikaatio- että rajoitussuhdetta toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksien ohjelmallinen vaikutus. Se kytkee yhteen perus- ja ihmisoikeuksien moninaisia oikeusvaikutuksia.[131] Ohjelmalliseen vaikutukseen viitataan myös termillä ohjeellinen vaikutus tarkoitettaessa muuta kuin oikeudellisesti sitovaa velvollisuutta perus- ja ihmisoikeuksien kehittämiseen.[132] Eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien jäsennykseni toteutankin ikään kuin valtiosäännön ohjeistamana ja evästämä, valtiosääntöisissä reunaehdoissa valtiosääntöisten suuntaviivojen mukaisesti.

Systematisoinnin valtiosääntöisen pohjan tarpeellisuutta korostaa aiemman yleisten oppien jäsennyksen puutteen ohella se, ettei eläinsuojeluoikeudella ole *emäoikeudenalaa* eli oikeudenalaa, josta se pyrkisi irtautumaan tai itsenäistymään.[133] Aiemman yleisten oppien esityksen taikka emäoikeudenalan yleisten oppien sijaan esitykseni kiinnekohtana toimii valtiosääntö.

Sekä valtiosääntö että oikeudenalakohtaiset yleiset opit ovat oikeuden pintatasoa syvempien kerrosten ainesta. Ne avaavat oikeutta kohti moraalia ja turvaavat pysyvyyttä oikeuden pintatason muutosten aallokossa.[134] Yleisten oppien jäsentäminen valtiosääntöisessä viitekehyksessä turvaa niiden hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa sekä oikeudenalojen välistä sisällöllistä koherenssia.[135] Valtiosääntöisessä viitekehyksessä muotoillut yleiset opit avaavat oikeudenalojen välisiä yhteyksiä eivätkä epätarkoituksenmukaisesti eristä niitä toisistaan.[136]

1.3.3 Tulkinta ja oikeuslähdeoppi

Tulkintakannanotot johdetaan tulkintamenetelmin vallitsevan oikeuslähdeopin mukaisista oikeuslähteistä.[137] Tulkintamenetelmin pyritään vastaamaan kysymykseen siitä, miten lakia tulkitaan.[138] Tulkintakin on kuitenkin normatiivista, Kaarle Makkosta siteeraten ”merkityssisällön antamista, ei sen toteamista”.[139] Käytän tutkimuksessani tavanomaisimpia tulkintamenetelmiä eli sanamuodon mukaista, systemaattista ja tavoitteellista tulkintaa.[140]

Sanamuodon mukainen tulkintamenetelmä perustuu termien oikeudellisiin ja yleiskielessä omaksuttuihin merkityssisältöihin.[141] Systemaattinen

131 Karapuu 2011 s. 84–85.
132 Karapuu 2011 s. 84–85.
133 Ks. Kaisto 2022 s. 167–168.
134 Tuori 2007 s. 134, Tuori 2000 s. 336, Scheinin 1991 s. 3.
135 Tuori 2007 s. 272–273, Pöyhönen 2003 s. 78–81, Tuori 2002 s. 11–14, Aarnio 1989 s. 99, Pöyhönen 1988 s. 74.
136 Tuori 2002 s. 4, 12.
137 Hirvonen 2020 s. 954, Siltala 2003 s. 496, Aarnio 1989 s. 194–195.
138 Lindroos-Hovinheimo 2011 s. 296–297.
139 Makkonen 1981 s. 132.
140 Ks. Aalto-Heinilä 2020 s. 914.
141 Hirvonen 2011 s. 38–40, EU-oikeudessa Ojanen 2016b s. 51–54.

tulkintamenetelmä puolestaan perustaa tulkinnan oikeusjärjestelmän kokonaisuuteen ja säännöksen asiayhteyteen.[142] Sen keskeisyyttä tutkimuksessani korostaa yleisten oppien systematisoiva luonne.

Tavoitteellista tulkintamenetelmää on jaoteltu historialliseen, teleologiseen ja arvoperusteiseen tulkintaan.[143] Pohjoismaiselle traditiolle ominainen historiallinen tulkinta perustuu esitöiden kautta muodostettuun käsitykseen lainsäätäjän tarkoituksesta.[144] Unionin oikeuden kontekstissa tavanomainen teleologinen eli tarkoitusperäopillinen tulkinta puolestaan perustuu sääntelyn tavoitteisiin.[145] Arvoperusteinen tulkinta pohjautuu puolestaan oikeusjärjestelmän perustaviin arvoihin.[146] Sitä sovelletaan tyypillisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18–19/1990, jäljempänä myös *ihmisoikeussopimus* ja *EIS*) kontekstissa. Teleologinen sekä arvoperusteinen tulkinta vaikuttavat tutkimuksessani pääsääntöisesti välillisesti Euroopan unionin tuomioistuimen (jäljempänä myös *EU-tuomioistuin* ja *EUT*) sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (jäljempänä myös *ihmisoikeustuomioistuin* ja *EIT*) tuomioiden kautta.

Tulkintakannanotto on vahva, mikäli se on perusteltavissa keskeisimmillä tulkintamenetelmillä.[147] Tulkintamenetelmiä siis sovelletaan yhdenaikaisesti ja tulkintakannanotto on vahva eri menetelmien johtaessa samaan lopputulokseen. Tulkintamenetelmät voivat kuitenkin johtaa myös keskenään vaihtoehtoisiin tulkintoihin. Tällaisissa tilanteissa tulkintakannanottojani ohjaa *perusoikeusmyönteisyys, ihmisoikeusystävällisyys* ja pyrkimys sopusointuun EU-oikeuden kanssa. Ne toteuttavat systematisoinninkin valtiosääntölähtöisyyttä, koska tulkintakannanotot pitävät sisällään myös normikannanoton eli kannanoton normin kuulumisesta voimassa olevaan oikeuteen.[148]

Tulkintakannanottojen perusoikeusmyönteisyys ja ihmisoikeusystävällisyys tarkoittaa sellaisten tulkintavaihtoehtojen suosimista, jotka optimoivat ja edistävät perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.[149] Tämä toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksien tulkintavaikutusta eli vaikutusta muun lainsäädännön tulkintaan.[150] Esitän siis tulkintakannanottoja pyrkien purkamaan jännitteitä

---

142 Hirvonen 2011 s. 38–40, EU-oikeudessa Ojanen 2016b s. 51–55 ja tuomiot asioissa 283/81 CILFIT (1982) 18–20 kohdat, C-379/15 Association France Nature Environnement (2016) 49 kohta, C-561/19 Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi (2021, SJ) 46 kohta.

143 Dahlberg & Paso 2020 s. 937–938, Hirvonen 2011 s. 39–40.

144 Dahlberg & Paso 2020 s. 937–938, Hirvonen 2011 s. 39–40, EU-oikeudessa Ojanen 2016b s. 51–53.

145 Dahlberg & Paso 2020 s. 937–938, Hirvonen 2011 s. 39–40, EU-oikeudessa Ojanen 2016a s. 51–52 ja tuomiot asioissa 283/81 CILFIT (1982) 18–20 kohdat, C-379/15 Association France Nature Environnement (2016) 49 kohta, C-561/19 Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi (2021, SJ) 46 kohta.

146 Dahlberg & Paso 2020 s. 937–938, Hirvonen 2011 s. 39–40.

147 Aalto-Heinilä 2020 s. 921.

148 Tuori 2000 s. 308, Aarnio 1987 s. 49–56.

149 PeVL 6/1988 vp s. 3/I, PeVl 2/1990 vp s. 3/I.

150 Karapuu 2011 s. 85, ks. myös Tuori 1995 s. 162.

perusoikeussäännösten ja ihmisoikeusmääräysten kanssa. Tulkintakannanottojen perusoikeusmyönteisyys ja ihmisoikeusystävällisyys vähentävät tilanteita, joissa perus- ja ihmisoikeuksien syrjäyttävä vaikutus realisoituisi.[151]

Pyrkimys sopusointuun EU-oikeuden kanssa tarkoittaa sellaisten tulkintavaihtoehtojen suosimista, jotka vaalivat kansallisen lainsäädännön ja EU-oikeuden yhteensopivuutta sekä purkavat niiden mahdollisia jännitteitä.[152] Kyse on EU-oikeuden tulkintavaikutuksesta.[153] Se voi puoltaa esimerkiksi kotimaisen säännöksen sanamuodosta irtautumista, kun säännöksen tarkoituksena on implementoida EU-säädös, jonka tavoitetta kansallisen säännöksen sanamuodossa pitäytyminen ei kuitenkaan toteuta.[154] Tulkinnallinen sopusointu vähentää tilanteita, joissa kansallinen säännös tulisi EU-oikeuden etusijaperiaatteen nojalla syrjäytetyksi.[155]

Tutkimukseni muulle kuin oikeustieteelliselle auditoriolle lienee syytä todeta, että sovellan myös kolmea klassista sääntöä sovellettavan säännöksen valintaan. Ensiksikin säädöshierarkiassa ylempänä oleva normi saa etusijan alemman asteiseen normiin nähden (lex superior derogat legi inferiori). Toiseksi erityislaissa ilmaistu normi saa etusijan suhteessa yleislaissa ilmaistuun normiin (lex specialis derogat legi generali). Kolmanneksi uudemman lain normi saa etusijan vanhemman lain normista (lex posterior derogat legi inferiori).[156]

Tulkintakannanotot johdetaan tulkintamenetelmin oikeuslähteistä. Oikeuslähteitä pidetään laadukkaan lainopillisen argumentaation perustana.[157] Ne ovat ajasta ja paikasta riippuvaisia, ja niitä voi tunnistaa ja arvottaa eri tavoin.[158] Oikeuslähdeoppi onkin sekä deskriptiivistä että normatiivista. Yhtäältä se kuvaa oikeuslähteiden tosiasiallista käyttöä ja Tuorin sanoin ”antaa normatiivisia ohjeita oikeuslähteistä ja niiden keskinäisistä suhteista”.[159]

Aulis Aarnion muotoilema oikeuslähdeoppi jakaa oikeuslähteet vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin.[160] Se sisältää sekä kannanoton

---

151 Abrogaatiovaikutuksesta ks. Karapuu 2011 s. 85, Tuori 1995 s. 162.

152 Tuomiot asioissa 157/86 Murphy (1988) 11 kohta, C-200/91 Coloroll Pension Trustees (1994) 29 kohta ja C-105/03 Pupino (2005, SJ) 61 kohta, KKO 2016:34 24–26 kohdat, Ojanen 2016a s. 87–91.

153 Ojanen 2016a s. 91. EU-oikeuden tulkintavaikutuksesta käytetään myös nimeä yhdenmukaisen tulkinnan periaate (Raitio 2020 s. 252–253, tuomio asiassa C-282/10 Dominguez (2012, SJ) 27 kohta).

154 Ojanen 2016a s. 95–97.

155 Tuomiot asioissa 6/64 Costa v. ENEL (1964), 11/70 Internationale Handelsgesellschaft (1970) 3 kohta, 106/77 Simmenthal (1978) 17 kohta, C-314/08 Filipiak (2009) 85 kohta ja C-399/11 Melloni (2013, SJ), erit. 59 kohta, C-741/22 Casino de Spa ym. (2024) 60 kohta, KKO 2016:34 24–26 kohdat, EUVL 2012/C 326/01 s. 346, Puumalainen 2018 s. 95, Ojanen 2016a s. 86–90.

156 Ks. Scheinin 1991 s. 43–48.

157 Hirvonen 2020 s. 954, Siltala 2003 s. 496, Aarnio 1989 s. 195.

158 Hirvonen 2020 s. 954–956.

159 Tuori 2000 s. 174.

160 Aarnio 2011a s. 150–151, Aarnio 1989 s. 220–221.

näihin kategorioihin kuuluvista lähteistä että niiden keskinäisiä ristiriitoja koskevista käyttösäännöistä.[161] Vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä tulee soveltaa, heikosti velvoittavia oikeuslähteitä tulee joko soveltaa tai niiden soveltamattomuus on perusteltava ja sallittuja oikeuslähteitä saa soveltaa.[162] *Aarniolainen* oikeuslähdeoppi siis asettaa oikeuslähteitä keskinäishierarkiaan. Vahvasti velvoittavana oikeuslähteenä pidän esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä, heikosti velvoittavana oikeuslähteenä esimerkiksi lainvalmisteluaineistoa ja sallittuna oikeuslähteenä esimerkiksi oikeustieteellistä tutkimusta.[163]

Oikeuslähteitä sekä niiden keskinäissuhteita ja käyttöä koskevat ohjeet on suunnattu lainsoveltajille. Oikeustieteellisessä tutkimuksessa toteutettu lainsoveltaminen eroaa tuomioistuinten ratkaisuharkinnasta, koska sillä ei ole tuomarin ratkaisuharkinnalle ominaista ratkaisupakkoa. Siinä missä tuomarin on turvauduttava joihinkin lähteisiin ratkaisunsa perustelemiseksi, on tutkimuksessa mahdollista jättää kysymyksiä avoimemmiksi.[164] Lainopilliselta tutkimukselta ei tulekaan Thomas Wilhelmssonin mukaan odottaa vastaavia lopputulemia kuin tuomioistuimilta.[165] Tutkijan sovellutukset jäävät Tuorin sanoin vaille sellaista ”välitöntä, pakkovallan tukemaa sitovuutta”, jota tuomioistuinratkaisut nauttivat.[166] Toisin kuin tuomioistuinten, ei lainopillisen tutkimuksen ole löydettävä konkreettisia ratkaisuja yksittäistapauksiin.[167]

Rakennan esitykseni Suomen eläinsuojeluoikeuden yleisistä opeista suomalaiseen traditioon, mutta huomioiden voimassa olevan oikeutemme osana vaikuttavat ylikansalliset säädökset, sopimukset ja tuomioistuinratkaisut. Käyttämiäni oikeuslähteitä avaan tarkemmin lähdeaineistoa koskevassa luvussa (1.4). Yleisten oppien tutkimus ja oikeuslähdeoppi ovat ylipäänsä tiiviissä vuorovaikutussuhteessa. Ensiksikin oikeuslähteet toimivat lainopillisen argumentaation perustana. Toiseksi vahvasti velvoittava oikeuslähde, lainsäädäntö, ilmaisee ja kokoaa niitä normeja, joiden systematisoimiseksi yleisiä oppeja tarvitaan. Kolmanneksi jotkin oikeuslähteet ilmaisevat periaatteita ja siten tarjoavat niille institutionaalisen tuen eli tekevät periaatteista oikeudellisesti merkityksellisiä. Neljänneksi oikeusperiaatteet voivat toimia oikeuslähdeperiaatteina. Siksi palaan jäljempänä systematisoitavan normikokonaisuuden lähteisiin, oikeusperiaatteiden institutionaalisen tuen lähteisiin sekä oikeusperiaatteisiin oikeuslähteinä.

---

161 Karhu 2020 s. 1021–1022.
162 Aarnio 2011a s. 151, Aarnio 1989 s. 220–221.
163 Karhu 2020 s. 1023, Aarnio 2011a s. 150–153. Kuhunkin kategoriaan kuuluvista oikeuslähteistä ks. Karhu 2020 s. 1022–1032, Aarnio 2011a s. 150–163.
164 Wilhelmsson 2020 s. 1187–1188, Hutchinson & Duncan 2012 s. 107, Tuori 2000 s. 161.
165 Wilhelmsson 2020 s. 1187–1188.
166 Wilhelmsson 2020 s. 1187–1188, Tuori 2000 s. 161.
167 Hutchinson & Duncan 2012 s. 107.

1.3.4 Tutkimusprosessin kuvaus

Teoreettinen lainoppi rakentaa järjestelmää, mikä edellyttää tutkimukselta orientoituneisuutta kokonaisuuteen. Argumentaatio esitetään teoreettisessa lainopissa kokonaisuudesta käsin, ja kokonaisuus muodostuu hermeneuttisesti vuorovaikutuksessa yksityiskohtiin.[168]

Yleisten oppien muotoilun olen aloittanut oikeuden pintatasolta siksi, että oikeus saa pintatasollaan konkreettisimman muotonsa.[169] Käytän siis oikeuden pintatason ainesta, kuten lain säännöksiä, perustellakseni eläinsuojeluoikeuden oikeuskulttuurin tasolla vallitsevia elementtejä, yleisiä oppeja. Käytännössä olen tarkastellut oikeuden pintatason ainesta kiinnittäen huomiota siinä toistuviin elementteihin.[170] Koska yleiset opit määrittävät oikeudenalaa ja institutionaalisen tuen lähteet ovat oikeudenalakohtaisia, on lähestymiseni hermeneuttinen.[171]

Tutkimukseni varhaisessa vaiheessa muodostin esikäsityksen eläinsuojelusäädöksistä. Tutkimuksen edetessä tarkentunutta säädöskokonaisuutta kuvaan systematisoitavan normikokonaisuuden lähteitä koskevassa luvussa (2.1). Esittämäni säädöskokonaisuus ei ole kuitenkaan tyhjentävä. Sen tarkoituksena on ensisijaisesti kuvata eläinsuojeluoikeudellista oikeuden pintatason ainesta. Tällaista ainesta voi kuitenkin sisältyä myös muihin kuin eläinsuojelusäädöksiin.

Säädöskokonaisuuden kartoittamisessa olen hyödyntänyt sekä kotimaista että eurooppalaista oikeusjärjestystä koskevaa kirjallisuutta, eläinten hyvinvoinnista annetun lain hallituksen esityksessä esitettyä kuvausta lainsäädännön nykytilasta ennen kokonaisuudistusta, lakikirjojen systematiikkaa sekä vastuunalaisen ministeriön eli maa- ja metsätalousministeriön verkkosivujen listausta eläinsuojelullisista lainsäädäntöinstrumenteista.[172] Oletus eläinten hyvinvoinnista annetun lain eläinoikeudellisuudesta on Jari Murron termein tutkimukseni *systematisointiavain* eli lähtökohta, jonka kautta systematisointia toteutan. Systematisointiavain on ollut tarpeellinen siksi, että eläinsuojeluoikeuden normi- ja säädöskokonaisuutta ollut välttämätöntä lähestyä jostain näkökulmasta käsin.[173] Mahdollisuutta lähestyä normi- ja säädöskokonaisuutta

[168] Smits 2017 s. 6, Minow 2013 s. 65, McCrudden 2006 s. 634.
[169] Tuori 2000 s. 230–233.
[170] Ks. Tuori 2021 s. 174–176. Institutionaalisesta tuesta Dworkin 1978 s. 40, 64–68.
[171] Ks. McCrudden 2006 s. 634, myös Tuori 2021 s. 176–177, Tuori 2002 s. 12.
[172] Kyse on hallituksen esityksestä HE 186/2022 vp. Valtioneuvoston maa- ja metsätalousministeriöstä antaman asetuksen (1267/2014) 1 §:ssä määritellään ministeriön tehtävät. Niihin lukeutuvat muun ohella ”3) kala-, riista- ja porotalous; 4) eläinlääkintähuolto, eläintautien vastustaminen ja ennalta ehkäiseminen sekä eläinten hyvinvointi; 5) eläinlääkäreiden ammatinharjoittaminen; 6) elintarvikkeet ja eläinten lääkitseminen; 7) eläinlääkinnälliset ja kasvinterveydelliset rajatarkastukset – –”. ”Luonnonvaraisten eliölajien ja luontotyyppien suojelu” sen sijaan kuuluu valtioneuvoston ympäristöministeriöstä antaman asetuksen (1286/2015) 2.1 §:n 7 kohdan mukaan ympäristöministeriön tehtäviin.
[173] Ks. Murto 2015 s. 14–15.

aiemmista eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien esityksistä käsin ei ole ollut, koska eläinsuojeluoikeudelle ei ole aiemmin muotoiltu yleisiä oppeja. Eläinsuojeluoikeudella ei ole emäoikeudenalaakaan, jonka yleisistä opeista käsin normi- ja säädöskokonaisuutta lähestyä.

Säädöskokonaisuudesta esikäsityksen muodostettuani olen tutustunut niihin kytkeytyvään lainvalmisteluaineistoon ja oikeuskäytäntöön. Turvatakseni oikeudenalakokelaan yleisten oppien hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa sekä oikeudenalojen välistä koherenssia olen muotoillut yleiset opit valtiosääntöisissä reunaehdoissa, valtiosääntöisten suuntaviivojen evästämänä. Siksi olen arvioinut eläinten valtiosääntöistä asemaa ja tarkastellut siitä käsin eläimiin liittyvää säädös- ja normikokonaisuutta. Toistuvat sisältötekijät olen muotoillut eläinsuojeluoikeuden yleisiksi opeiksi. Erittelen oikeusperiaatteille, oikeuskäsitteille ja oikeudellisille teorioille asettamiani kriteerejä tarkemmin omassa luvussaan (2.2). Kyse on ikään kuin muoteista, joihin systematisoitavassa normikokonaisuudessa toistuvia sisältötekijöitä asettelen.

Oikeusperiaatteiden tunnistamisen lähtökohtana olen käyttänyt säädösten yleisiä periaatteita ja yleisiä vaatimuksia koskevia säännöksiä. Konkreettisesti tämä on tarkoittanut kunkin sisältötekijän luokittelua ensisijaisesti jotakin säädännäistä oikeusperiaatetta vastaavaksi. Tämän jälkeen olen muotoillut oikeusperiaatteen muotoon myös sellaisia toistuvia sisältötekijöitä, jotka eivät vastaa mitään säädännäistä oikeusperiaatetta.

Mikäli jokin oikeusjärjestyksen koherenssia vaaliva toistuva sisältötekijä ei ole täyttänyt oikeusperiaatteille asettamiani kriteerejä, olen tarkastellut sitä oikeuskäsitteen kriteeristöä vasten. Toisiinsa kytkeytyvien oikeusperiaatteiden ja -käsitteiden muodostamat yleiset ratkaisumallit olen muotoillut oikeudellisiksi teorioiksi.

1.3.5 Argumentaation kontrolli

Esimerkiksi tulkintamenetelmät voivat tuottaa keskenään ristiriitaisia tulkintavaihtoehtoja.[174] Avoimuuden ja perustelemisen ohella olennaista on kritiikin mahdollistaminen, tutkimuksen altistaminen kontrollille.[175] Kontrolli on Aarnion mukaan keskeistä lainopillisessa tutkimuksessa oikeusjärjestyksestämme esitettyjen väitteiden uskottavuuden arvioinnin ja siten tutkimustehtävän

[174] Aalto-Heinilä 2020 s. 921.

[175] Aalto-Heinilä 2020 s. 917–922. Aalto-Heinilä nojautuu *longinolaiseen* objektiivisuuskäsitykseen, jonka mukaan objektiivisuus rakentuu neljästä ehdosta: 1) tunnustetuista kritiikin väylistä; 2) kritiikin perustumisesta jaettuihin standardeihin; 3) kritiikin vastaanottamisesta ja vaikuttavuudesta; ja 4) tasavertaisesta tieteellisestä keskustelusta (Longino 1990 s. 76–81).

toteuttamisen kannalta.[176] Argumentaation ohella kontrollille on altistettava kysymyksenasettelut ja aineistonkäyttövalinnat.[177] Siksi olen perustellut tutkimuskysymyksen ja aiheen valintaa edellisessä luvussa, ja perustelen lähdeaineistovalintojani seuraavassa luvussa.

Kontrolli ja siten argumentaation perustelut ovat tiedeyhteisösidonnaisia.[178] Tiedeyhteisösidonnainen kontrolli tarkoittaa tutkimustulosten ja niiden perustelujen altistamista vastaavan koulutuksen saaneiden kritiikille. Tiedeyhteisösidonnaisen perustelemisen yhtenä elementtinä Siltala on pitänyt metodin kiinnittymistä vallitsevaan tuomarinideologiaan.[179] Huolimatta liitynnästään vallitsevaan tuomarinideologiaan ovat lainopillisen tutkimuksen argumentaatiotavat tuomioistuimia monipuolisemmat.[180] Sitä eivät raamita konkreettisen yksittäistapauksen yksityiskohdat taikka toisaalta ratkaisupakko.[181] Tutkimuksen argumentaatio onkin tuomarin ratkaisuharkintaa systeemiorientoituneempaa. Käänteisesti ilmaistuna tuomarin argumentaatio on tutkijan argumentaatiota tapausorientoituneempaa. Laintulkinta tuomioistuimissa ja oikeustieteellisessä tutkimuksessa palvelee erillisiä mutta läheisiä tavoitteita ja auditorioita.[182]

Kontrollin keskeisyyttä korostaa se, että pidän yleisten oppien jäsennystä Tuorin tavoin normatiivisena kannanottona.[183] Yhteiskunnallisista ja poliittisista jännitteistä seuraa oikeuden sisäisiä ristiriitoja, jotka ilmenevät esimerkiksi siinä aineistossa, josta periaatteiden institutionaalinen tuki on mahdollista löytää.[184] Yleisten oppien jäsennykseni edellyttääkin muiden oikeustieteellisten tutkimustulosten tavoin tiede- ja oikeusyhteisön hyväksyntää ja omaksuntaa vakiintuakseen.[185]

Epätietoisuutta tutkimukseni vastaanotosta pidän jo itsessään kontrollimekanismina. Mikäli eläinten kannalta myönteinen kannanottoni jäisi vaille vakiintumista oikeuskäytäntöön, tulisin esittäneeksi oikeustilan eläinten kannalta tosiasiallista positiivisempana. Mikäli tämä hidastaisi eläinten kannalta myönteisten lainsäädännön muutostarpeiden tunnistamista, voisivat tällaiset tulkintakannanotot olla lopulta haitallisia eläimille.[186] Mikäli pyrkisin välttämään tätä

[176] Aarnio 2011b s. 12–13.
[177] Wilhelmsson 2020 s. 1193–1195, Smits 2017 s. 14–15. Oikeuden sisäisessä näkökulmassa huomioitavista lähteistä Smits 2017 s. 6 ja McCrudden 2006 s. 635.
[178] Siltala 2003 s. 477.
[179] Siltala 2003 s. 477–478.
[180] Wilhelmsson 2020 s. 1187–1188.
[181] Wilhelmsson 2020 s. 1187–1188, Hutchinson & Duncan 2012 s. 107, Tuori 2000 s. 161.
[182] Smits 2017 s. 14.
[183] Tuori 2000 s. 309–311.
[184] Tuori 2000 s. 310.
[185] Linna 2009 s. 11, Kaisto 2022 s. 170.
[186] Oikeustilan käsittämisestä tosiasiallista eläineettisemmäksi ks. Francione & Garner 2010 s. 56, 85 ja 216. Toisaalta niiden ihmisten joukko, jotka muodostavat käsityksensä eläinten kohtelusta oikeuskirjallisuuden kautta, lienee rajallinen.

haastetta eläinten kannalta kielteisin kannanotoin, jotka puolestaan saisivat jatkosovellutuksensa tuomioistuimissa, olisi lopputulos yhtä lailla eläimille haitallinen. Näin ollen on sekä tutkimuseettisintä että rationaalisinta esittää de lege lata parhaiten perusteltavissa olevia näkemyksiä. Yleisten oppien jäsennys eläinsuojeluoikeudelle on jo itsessään uutta, eikä kaikkea voi kerralla uudistaa.[187] Argumentaatiossani eläinsuojeluoikeuden yleisistä opeista pyrinkin uskollisuuteen oikeustieteelliselle traditiolle.[188]

Mahdollisuus oikeuden sisäisen koherenssin vaalimiseen ei ole oikeustieteilijän käsissä, mikäli oikeuden sisäinen johdonmukaisuus edellyttää oikeuden pintatason aineksen muutosta. Oikeustieteilijä voi kuitenkin kritisoida oikeuden pintatason ainesta, kuten lainsäädäntöä ja tuomioistuinratkaisuja, oikeuden syvemmistä kerrostumista käsin.[189] Oikeuden tasojen välistä kritiikkisuhdetta ilmentävät lainsäätäjälle osoitetut de lege ferenda -kannanotot sekä tuomioistuimille esitetyt de sententia ferenda -kannanotot.[190] Esitän niitä tutkimuksessani rajallisesti, sillä tarkoituksenani on ennen kaikkea yhteensovittaa oikeusjärjestyksen prima facie ristiriitaiseltakin näyttävää ainesta, ei kritisoida pintaa sen alaisista kerrostumista käsin.

Oikeuden sisäisten ja ulkoisten mittapuiden raja on häilyvä.[191] Siksi esitän harvat de lege ferenda -kannanottoni läpinäkyvästi siinä mielessä oikeuden ulkopuolelta valitusta mittapuusta käsin, että puran epäjohdonmukaisuudet eläinsuojelua optimoivaan suuntaan. Esineiden vallankumousta koskevassa luvussa (7.3.3) puolestaan irtaudun tietoisesti oikeuden syvärakenteen ihmiskeskeisyydestä ja teen oikeuden ulkoista lähtökohtaa vasten tilaa mahdollisessa jatkotutkimuksessa tuotettaville de sententia ferenda -kannanotoille. Oikeuden sisäistä ja ulkoista kritiikkiä sekä niiden roolia tässä tutkimuksessa tarkastelen kattavammin eläinoikeustieteen ominaispiirteitä koskevassa luvussa (2.4.2).

Teoreettinen lainoppi sijoitetaan toisinaan lainopin ja oikeusteorian rajapinnalle. Käytännöllisen lainopin harjoittajien näkökulmasta tutkimustani voitaneenkin pitää paikoin hyvinkin oikeusteoreettisena. Siksi avaan ja perustelen systematisoinnin teoreettisia lähtökohtia lisää tutkimukseni toisessa pääluvussa eritellen kriteeristöä oikeusperiaatteille, oikeuskäsitteille ja oikeudellisille teorioille.

---

187 Kaiken kerralla uudistamisen vaikeudesta ks. Tuori 2000 s. 191–192 ja Helin 1985 s. 92.

188 Traditiouskollisuuden tavanomaisuudesta ks. Tuori 2000 s. 191–192.

189 Tuori 2000 s. 325–345.

190 Tuori 2000 s. 325–345. Lainsäätäjää palveleva tutkimus ei kuitenkaan Panu Minkkisen mukaan ole lainopillista edes perustuessaan oikeuden sisäiseen kritiikkiin. Lainopillisena Minkkinen on pitänyt vain oikeussalissa toimivien tahojen käyttöön tarkoitettua tutkimusta (Minkkinen 2017 s. 918–919).

191 Tuori 2000 s. 325–331, Cotterrell 1998 s. 188–189.

1.4 LÄHDEAINEISTO

1.4.1 Yleistä

Aineistovalintojen perusteluvelvollisuus on Wilhelmssonin mukaan korostunut kansainvälistymisen ja digitalisaation myötä.[192] Perustelen tässä luvussa aineistovalintojani altistaakseni ne tiedeyhteisön arvioitavaksi. Koska tutkimukseni kohdistuu Suomen oikeusjärjestykseen eurooppalaisen valtiosääntöoikeuden viitekehyksessä, on suurin osa lähdeaineistostani suomalaista ja eurooppalaista.

Suomen oikeusjärjestykseen kohdistuvan tutkimuksen tarkoituksenmukaisena jäsennyskielenä pidän suomea tai ruotsia. Olen valinnut jäsentää tutkimuksen omalla äidinkielelläni, suomeksi. Eläinoikeustieteellisen suomenkielisen tutkimuksen vähäisyyden vuoksi olen kuitenkin käyttänyt paljon englanninkielistä tutkimuskirjallisuutta. Se korostuu myös väitöskirjani teoreettisemmissa osuuksissa, joissa olen perehtynyt suomenkielisen kirjallisuuden englanninkielisiin primäärilähteisiin.

Valtiosääntöisen viitekehyksen takia käytän tutkimuksessani runsaasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomioita sekä perustuslakivaliokunnan lausuntoja. Perustelen ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen tuomioiden käyttöä lähdeaineistona sekä oleellisuutta Suomen oikeusjärjestelmän kontekstissa seuraavissa alaluvuissa.

Perustuslakivaliokunnan lausunnot ovat yksi lähteistä edellisessä luvussa kuvaamalleni historialliselle tulkintamenetelmälle. Sitä käyttäen pyritään muodostamaan lainsäädännön esitöiden kautta käsitys lainsäätäjän tarkoituksesta.[193] Lainsäätäjän tarkoituksen tulkitsemiseksi olen tarkastellut myös hallituksen esityksiä, maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintöjä sekä muita valtiopäiväasiakirjoja. Hallituksen esitysten rooli on korostunut, koska olen käyttänyt niitä kahdesta toisiinsa limittyneestä syystä. Ensiksikin niissä sanoitetaan usein lainsäätäjän tarkoitusta muita esitöitä kattavammin. Toiseksi perustuslakivaliokunnan argumentaation seuraaminen on usein edellyttänyt sen hallituksen esityksen tarkastelua, josta valiokunta lausuu. Kaikkia valtiosääntöisesti olennaisia hallituksen esityksiä ei ole edes osoitettu perustuslakivaliokunnan käsittelyyn, kuten kotirauhan suojan rajoitusperusteita koskeva luku (4.2.3) osoittaa.

Valiokuntien mietinnöt ja lausunnot ovat säädösten esitöitä ja siten tavanomaisia lainopillisia lähteitä. Valiokunta-aineistoa olen hyödyntänyt myös lainopillisesta traditiosta osin erkanevalla tavalla, mistä nähdäkseni seuraa korostunut perusteluvelvollisuus. Käytän tutkimuksessani aineistona eduskunnan valiokunnille annettuja kirjallisia asiantuntijalausuntoja. Kyse on valtiosääntöoikeuden

[192] Wilhelmsson 2020 s. 1191.
[193] Dahlberg & Paso 2020 s. 937–938, Hirvonen 2011 s. 39–40.

asiantuntijoiden lausunnoista perustuslakivaliokunnalle sekä yksittäisestä oikeusministeriön lausunnosta maa- ja metsätalousvaliokunnalle. Olen valinnut käyttää kirjallisia asiantuntijalausuntoja lähdeaineistona ennen kaikkea suomalaisen eläimiä koskevan oikeudellisen aineiston vähäisyyden vuoksi. Käytän kirjallisia asiantuntijalausuntoja esittelemään aiheen ympärillä käytyä oikeudellista keskustelua, en argumentaationi perustana. Ne toimivat ennemminkin tutkimus- kuin lähdeaineistona. On syytä huomioida, ettei asiantuntijalausunnoista välttämättä käy ilmi, mistä asiantuntijaa on pyydetty lausumaan. Huomiotta jäävät myös asiantuntijan lausuntoonsa suullisissa kuulemisissa mahdollisesti tekemät täydennykset ja muutokset.[194] Tiedostan suullisten kuulemisten merkitystä pidetyn kirjallisia asiantuntijalausuntoja keskeisempänä.[195]

Lähdeaineistooni kuuluu myös muiden valtioiden perustuslakien eläinsuojelullisia säännöksiä. Nostan ne esiin vertailukohdiksi Suomen oikeudelle. Vertailu ei kuitenkaan ole systemaattista, vaan lähinnä yksittäistä ja esimerkinomaista. Kyse ei ole oikeusvertailevasta tutkimuksesta vaan oikeusvertailevan aineiston käytöstä lainopin kontekstissa.[196] Oikeushistoriallisten lähteiden tarkoituksena on puolestaan taustoittaa voimassa olevaa oikeutta. Käytän niitä kuvailevasti ja katsauksenomaisesti selkeässä asiayhteydessä voimassa olevaan oikeuteen. Oikeushistoriallisen tiedon tuottamiseen en kuitenkaan pyri. Oikeusvertailevan ja oikeushistoriallisen lähdeaineiston tarkoituksena onkin ensisijaisesti toimia Suomen voimassa olevan oikeuden elementtien peilinä. Muilla tieteenaloilla tehtyyn tutkimukseen viittaan ja sitä kuvaan, jos se on oikeuden systematisoinnin ja tulkinnan kannalta tarpeellista. Uutta tutkimustietoa esimerkiksi eläimen kokemuksesta tutkimukseni ei tuota. Näin ollen oletukseni esimerkiksi eläimen kokemukseen myönteisesti ja kielteisesti vaikuttavista seikoista perustuvat aina joko muiden tieteenalojen tutkimukseen, laajaan konsensukseen tai notorisiin seikkoihin.

Eläimiä koskevan lainsäädännön taustalla vaikuttavat *episteemiset kamppailut*.[197] Eläimiä käyttävien tahojen näkemykset eläinten hyvinvoinnille myönteisistä ja kielteisistä tekijöistä voivat olla erilaisia kuin esimerkiksi eläinsuojelutahojen näkemykset. Näkemyserot voivat konkretisoitua esimerkiksi lausuntokierroksilla.[198] Lainvalmistelijan tehtävä lausuntopalautteen huomioinnissa ei ole helppo, koska omien intressiensä edistämisen lisäksi eri tahoilla voi olla tarjottavanaan lainvalmisteluun myös asiantuntijaosaamista ja tietotaitoa.[199] Tiedostan intressiryhmien roolin lainvalmistelussa ja vaikutuksen

194 Dahlberg 2022b s. 1075.
195 Dahlberg 2022a s. 500, Dahlberg 2022b s. 1070–1071.
196 Wilhelmsson 2020 s. 1187–1188.
197 Koivulehto & Lehtimäki 2025 s. 4, Koivulehto 2023 s. 33–38.
198 Lausuntokierroksista Finlex – Säädösvalmistelun kuulemisopas 1.2 kohta.
199 Tietopohjainen lobbaaminen korostuu erityisesti lainvalmistelun alkuvaiheessa, aikana ennen lausunto- ja kommenttikierrosta, ks. Hirvola ym. 2021 s. 17 ja 124–126.

oikeuslähteisiin. Esimerkiksi hallituksen esitysten perusteella voi muodostaa käsityksen lainsäätäjän tarkoituksesta, mutta ei *olemisen maailmasta*. Reaalimaailman seikka ei muutu aiempaa enempää totuudeksi, vaikka se todettaisiin esimerkiksi heikosti velvoittavassa oikeuslähteessä. Yhtä lailla reaalimaailman seikka ei muutu vähemmän todeksi, vaikkei sitä esimerkiksi hallituksen esityksessä mainittaisi.

1.4.2 Perussopimukset sekä perus- ja ihmisoikeusasiakirjat

Valtiosääntö kattaa kansallisia, EU-oikeudellisia ja kansainvälisoikeudellisia elementtejä. Siihen sisältyvät esimerkiksi perus- ja ihmisoikeuksia, ylimpien valtioelinten valintaa ja asemaa sekä valtion aluetta ja kansalaisuutta koskevat säännökset ja määräykset.[200] Keskeisiä valtiosääntöisiä lähteitä ovat Suomen perustuslaki sekä vuoden 2013 Lissabonin sopimuksen[201] myötä muotonsa saaneet sopimukset Euroopan unionista ja Euroopan unionin toiminnasta[202] (jäljempänä myös *SEUT*). Ne ovat osa unionin perustuslainluontoista normiainesta, vaikkei kyse olekaan varsinaisesti EU:n perustuslaista.[203] Olennaisia valtiosääntöisiä lähteitä ovat myös EU:n perusoikeuskirja sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset.[204]

Perusoikeuskirja on oikeudellisesti sitova ja SEU 6 artiklan 1 kohdan mukaan sillä ”on sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla”.[205] Euroopan unioni tunnustaa SEU 6 artiklan 1 kohdan 1 kappaleen mukaan perusoikeuskirjassa tunnustetut oikeudet, vapaudet ja periaatteet. Perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjan määräykset koskevat jäsenvaltioita, mutta ainoastaan niiden soveltaessa unionin oikeutta.[206] Jäsenvaltioiden on siis EU-oikeuden soveltamisalalla kunnioitettava perusoikeuskirjan mukaisia oikeuksia. Asian on kuuluttava unionin oikeuden soveltamisalalle ennen, kun liitynnästä perusoikeuskirjassa turvattuihin perusoikeuksiin tulee olennainen.[207]

---

200 Karapuu 2011 s. 66.
201 Ks. EUVL 2007/C 306/01 s. 1–229.
202 Ks. EUVL 2012/C 326/01 s. 47–199.
203 Ojanen 2016a s. 13.
204 Perus- ja ihmisoikeuksia koskevia säännöksiä sisältyy myös tavallisiin lakeihin.
205 Ks. Rosas 2011 s. 200.
206 Ks. tuomio asiassa C-617/10 Åkerberg Fransson (2013, SJ) 17–21 kohdat. Tuomas Ojanen on eläinten hyvinvoinnista annetun lain eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunnalle antamassaan asiantuntijalausunnossa katsonut perusoikeuskirjan jääneen huomiotta eläinlain hallituksen esityksessä HE 186/2022 vp, vaikka laki täytäntöönpanee myös EU-lainsäädäntöä (Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 2–3).
207 Tuomiot asioissa C-265/13 Torralbo Marcos (2014) 29–30 kohdat, C-638/16 PPU X ja X (2017, SJ) 45 kohta, C-949/19 Konsul Rzeczypospolitej Polskiej w N. (2021) 35 kohta, Ojanen 2016a s. 158.

Yksinomaan liityntä perusoikeuskirjassa turvattuihin perusoikeuksiin ei riitä siihen, että asia luettaisiin EU-oikeuden soveltamisalaan. Tutkimukseni kannalta olennaista on, että eläinsuojeluoikeudelliset kysymykset kuuluvat monin osin unionin oikeuden soveltamisalaan.

Unionin perusoikeuksia tulkitaan unionin rakenteen ja tavoitteen mukaisesti.[208] Perusoikeuskirjaa täydentävät sen selitykset, joiden tarkoituksena on selventää perusoikeuskirjan määräysten tulkintaa.[209] Selitykset eivät ole oikeudellisesti sitovia.[210] Sekä POK että SEU kuitenkin edellyttävät selitysten asianmukaista huomioon ottamista. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 7 kohdan mukaan ”[u]nionin ja jäsenvaltioiden tuomioistuimet ottavat asianmukaisesti huomioon tämän perusoikeuskirjan tulkitsemisen ohjaamiseksi laaditut selitykset”. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 1 kohdan 3 kappaleen mukaan puolestaan:

> ”Perusoikeuskirjassa esitettyjä oikeuksia, vapauksia ja periaatteita on tulkittava perusoikeuskirjan tulkintaa ja soveltamista koskevien perusoikeuskirjan VII osaston yleisten määräysten mukaisesti ja ottaen asianmukaisesti huomioon perusoikeuskirjassa tarkoitetut selitykset, joissa esitetään näiden määräysten lähteet.”

Ihmisoikeudet on puolestaan turvattu kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa.[211] Suomen oikeusjärjestykseen kuuluvat ihmisoikeussopimukset, jotka eduskunta on hyväksynyt PL 94 §:n mukaisesti ja jotka on saatettu voimaan PL 95 §:n edellyttämällä tavalla.[212] Ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan lailla. Käytäntö omaksuttiin jo ennen PL 80 §:n 1 momentin säännöstä, joka edellyttää ”yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista” säätämistä lailla.[213] Lailla voimaan saatettujen sopimusmääräysten asema on sama kuin kansallisten lakien säännösten. Siten PL 2 §:n 3 momentin edellytys, jonka mukaan ”[k]aikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia”, viittaa myös lailla voimaan saatettuihin ihmisoikeussopimuksiin.[214]

Perusoikeusjärjestelmää täydentävätkin Suomen kansainväliset ihmisoikeussopimukset, jotka on laadittu Euroopan neuvostossa, Yhdistyneissä kansakunnissa (jäljempänä myös *YK*) ja Kansainvälisessä työjärjestössä (jäljempänä

---

208 Tuomio asiassa 11/70 Internationale Handelsgesellschaft (1970) 4 kohta, lausunto 2/13 (2014) 170 kohta.

209 Ks. Euroopan unionin perusoikeuskirjan selitykset EUVL 2007/C 303/02 s. 17–35.

210 EUVL 2007/C 303/02, s.17, tuomiot asioissa C-356/12 Glatzel (2014) 74 kohta ja C-239/14 Tall (2015) 52 kohta, Ojanen 2016a s. 174.

211 Ojanen & Scheinin 2011e s. 172, Karapuu 2011 s. 67.

212 Muidenkin ihmisoikeusasiakirjojen määräykset voivat vaikuttaa Suomen oikeusjärjestykseen kuuluvien normien tulkintaan, ks. Ojanen & Scheinin 2011e s. 180.

213 PeVL 2/1990 vp s. 1/II, Ojanen & Scheinin 2011e s. 180–181.

214 PeVL 2/1990 vp s. 1/II.

myös *ILO*).[215] Ihmisoikeussopimukset vaikuttavat useiden kansallisten perusoikeussäännösten taustalla, koska perusoikeussäännösten sisällöllistä kytkentää ihmisoikeussopimusmääräyksiin vahvistettiin perusoikeusuudistuksessa.[216] Sopimuksista olennaisimpana pidetään tavanomaisesti Euroopan neuvoston yleissopimusta ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi eli Euroopan ihmisoikeussopimusta.[217] Keskeisiä ihmisoikeussopimuksia ovat myös YK:n *KP-sopimus* eli kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 7–8/76) sekä *TSS-sopimus* eli taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/76).[218] Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen (jäljempänä myös *ihmisoikeusjulistus*) sisältämät normit ovat myös luonteeltaan oikeudellisesti sitovia, koska ne kuuluvat *kansainväliseen tapaoikeuteen*.[219]

Keskityn tutkimuksessani Euroopan ihmisoikeussopimukseen, koska se on unionin perusoikeuskirjan sekä kansallisissa perustuslaeissa turvattujen perusoikeuksien ohella yksi eurooppalaisen ihmisoikeusregiimin kolmesta keskeisimmästä komponentista.[220] Euroopan ihmisoikeussopimuksen merkitystä Suomen oikeudessa korostaa myös Euroopan neuvoston ihmisoikeusjärjestelmän ja unionin perusoikeusjärjestelmän vahva keskinäiskytkentä. Ihmisoikeussopimus vaikuttaa Suomen perustuslain perusoikeussäännösten tulkintaan myös unionin perusoikeuksien ja EU-tuomioistuimen ratkaisukäytännön kautta. Käsittelen Euroopan neuvoston ihmisoikeusjärjestelmän ja unionin perusoikeusjärjestelmän kytköstä seuraavassa luvussa.

Perus- ja ihmisoikeudet ovat sisällöltään perustavanlaatuisia yleisiä juridisia oikeuksia.[221] Suomen perustuslaissa turvatut perusoikeudet ovat yleisiä siten, että ne kuuluvat yhdenvertaisesti Suomen oikeudenkäyttöpiirissä oleville.[222] Tätä ilmentää PL 6 §. Ihmisoikeuksien *yleisyys* viittaa yhdenvertaisuuden lisäksi myös ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen luonteeseen eli siihen, että ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ihmisille universaalisti.[223] Yleismaailmallisuu-

---

215 Ojanen & Scheinin 2011e s. 171.
216 HE 309/1993 vp s. 39.
217 Ojanen & Scheinin 2011e s. 171.
218 Keskeisimmistä ihmisoikeusasiakirjoista Tuori 2021 s. 234–238.
219 Ojanen & Scheinin 2011e s. 174.
220 Tuori 2021 s. 238.
221 Karapuu 2011 s. 63–67, Ojanen & Scheinin 2011e s. 172.
222 Viljanen 2011c s. 89–90, ks. myös Karapuu 2011 s. 64. Jotkin perusoikeudet kuitenkin kuuluvat yhä vain Suomen kansalaisille. Tällainen perusoikeus on esimerkiksi PL 14.1 §:ssä turvattu ”oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä”. Kyseinen perusoikeussäännös sisältää myös ikää koskevan ehdon: PL 14 §:ssä turvatut ääni- ja äänestysoikeudet kuuluvat vain kahdeksantoista vuotta täyttäneille. Toisaalta jotkin perusoikeudet suojelevat nimenomaisesti lapsia. Esimerkiksi PL 6.3 §:n mukaan ”[l]apsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti”. Perusoikeuksien subjekteista ja poikkeuksista perusoikeuksien yleisyyteen ks. Viljanen 2011c s. 90–113.
223 Ojanen & Scheinin 2011e s. 172.

den lisäksi ihmisoikeuksia pidetään luovuttamattomina eli sellaisina, joista ei voi tahtoessaankaan pätevästi kokonaan luopua.[224]

Suomen perustuslaissa turvatut perusoikeudet eroavat sisältönsä lisäksi muodoltaan muista oikeuksista, sillä ne ovat normihierarkkisesti ylemmänasteisia.[225] Perusoikeuksien (fundamental rights) suojelu on ollut eurooppalaisten perustuslakien ominaispiirre sitten toisen maailmansodan.[226] Kyse on siten myös *perustuslaillisista oikeuksista* (constitutional rights). Perustuslain säännösten viittaukset ihmisoikeuksiin korottavat myös ihmisoikeuksien asemaa kotimaisessa säädöshierarkiassa.[227] Näistä säännöksistä keskeisin on PL 22 §, joka edellyttää julkista valtaa yhtä lailla ihmis- kuin perusoikeuksienkin toteutumisen turvaamiseen.

1.4.3 Ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen ratkaisut

Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräysten sisältö ei ole ymmärrettävissä pelkästään sopimustekstin perusteella.[228] Ihmisoikeussopimuksen sopimusvaltiona Suomi on tunnustanut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toimivallan ja siten hyväksynyt sen, että ihmisoikeussopimuksen sisältö määräytyy ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä.[229]

Ihmisoikeussopimuksen 44 artiklassa tarkoitetut ihmisoikeustuomioistuimen lopulliset tuomiot sitovat 46 artiklan mukaan vastaajavaltiota. Aiemmin EIT on pitäytynyt sen toteamisessa, onko ihmisoikeussopimusta loukattu vai ei (vahvistustuomio).[230] Sen ohella EIT on määrännyt EIS 41 artiklassa tarkoitetusta hyvityksestä ja oikeudenkäyntikuluista (suoritustuomio).[231] Kuitenkin EIT on yhä useammin ottanut kantaa siihen, ettei sopimusloukkaus jatku taikka uusiinnu.[232] Käytännössä tämä voi tarkoittaa sopimusvaltion kansallisen lainsäädännön muuttamista.[233]

Euroopan unionin jäsenvaltiona Suomi on tunnustanut myös unionin tuomioistuimen toimivallan. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 267 artiklan 1 kohdan mukaan:

---

[224] Ojanen & Scheinin 2011e s. 172.
[225] Karapuu 2011 s. 63–65, ks. myös Ojanen & Scheinin 2011e s. 172.
[226] Fabbrini 2014 s. 7.
[227] Ojanen & Scheinin 2011e s. 188–193.
[228] Ojanen & Scheinin 2011e s. 177–178.
[229] Ojanen & Scheinin 2011e s. 177–178.
[230] Gullans 2018a s. 274–275.
[231] Gullans 2018a s. 274–276.
[232] Gullans 2018a s. 274–275, 295–301, Assanidze v. Georgia (2004, SJ) 202–203 kohdat, Ilaşcu ym. v. Moldova ja Venäjä (2004, SJ) 487 kohta, Öcalan v. Turkki (2005, SJ) 210 kohta, Maria Atanasiu ym. v. Romania (2010) 229–236 kohdat.
[233] PeVL 2/1990 vp s. 2, Gullans 2018a s. 295–301.

”Euroopan unionin tuomioistuimella on toimivalta antaa ennakkoratkaisu:
a) perussopimusten tulkinnasta;
b) unionin toimielimen, elimen tai laitoksen säädöksen pätevyydestä ja tulkinnasta.”

Ennakkoratkaisut sitovat ennakkoratkaisua pyytänyttä jäsenvaltion tuomioistuinta ja sen muutoksenhakutuomioistuimia.[234] Nykyään unionin säädösten pätevyyttä koskevien kannanottojen lisäksi myös tulkintakannanottoja pidetään kaikkia unionin jäsenvaltioita ja niiden tuomioistuimia sekä hallintoviranomaisia yleisesti sitovina.[235]

Unionin tuomioistuin ei pidä rooliaan oikeutta luovana, vaan se on esimerkiksi ratkaisussaan Kempter lausunut vain toteavansa, mikä unionin oikeuteen kuuluvan oikeussäännön sisältö on aina, säännöksen voimaantulosta alkaen, ollut.[236] Siten unionin tuomioistuimen tulkintakannanotto koskee myös ratkaisua edeltävää oikeustilaa eli se soveltuu takautuvasti (ex tunc), ellei EUT nimenomaisesti rajoita sen ajallista ulottuvuutta ratkaisun jälkeiseen aikaan (ex nunc).[237] Oikeusvoiman periaatteen nojalla tämä ei kuitenkaan tarkoita, että jäsenvaltion tulisi kumota tai purkaa lainvoimaisia tuomioita tai hallintopäätöksiä.[238]

Ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen tulkinnat ihmisoikeussopimuksesta ja perusoikeuskirjasta vaikuttavat Suomen perustuslain vastaavien perusoikeussäännösten tulkintaan.[239] Tätä on korostanut lausuntokäytännössään myös perustuslakivaliokunta.[240] Näin ollen normin tulkinnasta vallitseva epäselvyys voi tulla ihmisoikeustuomioistuimen tai Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöllään ratkaisemaksi.

Ihmisoikeustuomioistuin omaksui suhtautumisen ihmisoikeussopimukseen nykypäivän kontekstissa tulkittavana elävänä instrumenttina ratkaisussaan Tyrer v. Yhdistynyt kuningaskunta.[241] Ratkaisussaan Stafford v. Yhdistynyt kuningaskunta ihmisoikeustuomioistuimen suuri jaosto puolestaan totesi

[234] Tuomiot asioissa 29/68 Milch-, Fett- und Eierkontor (1969) 2–3 kohdat, 52/76 Benedetti (1977) 26 kohta ja määräys asiassa 69/85 Wünsche (1986) 13 kohta, Ojanen 2016a s. 209.
[235] Ojanen 2016a s. 210, tuomio asiassa C-224/01 Köbler (2003) 114 kohta, ks. myös 56 kohta.
[236] Tuomiot asioissa C-2/06 Kempter (2008, SJ) 35 kohta, C-92/11 RWE Vertrieb (2013) 58 kohta, C-510/19 Openbaar Ministerie (2020, SJ) 73 kohta, C-413/20 Belgian valtio (2021) 53 kohta, C-430/21 RS (2022, SJ) 77 kohta, Ojanen 2016a s. 211.
[237] Ojanen 2016a s. 211–212.
[238] Tuomiot asioissa C-126/97 Eco Swiss (1999) 47–48 kohdat, C-224/01 Köbler (2003) 33 kohta, C-234/04 Kapferer (2006) 20 kohta, C-2/08 Fallimento Olimpiclub (2009) 22 kohta, Ojanen 2016a s. 2012–213.
[239] Rautiainen 2011 s. 1155, 1169.
[240] PeVL 35/2018 vp s. 5–13, PeVL 36/2018 vp s. 6–13.
[241] Tyrer v. Yhdistynyt kuningaskunta (1978) 31 kohta. EIT on toisintanut suhtautumisensa Euroopan ihmisoikeussopimukseen elävänä instrumenttina myös esimerkiksi ratkaisuissaan Khamtokhu and Aksenchik v. Venäjä (2017, SJ) 23 kohta, Selmouni v. Ranska (1999, SJ) 101 kohta.

dynaamis-evolutiivisen tulkinnan turvaavan sen, ettei ihmisoikeussopimus korota kynnystä kehitykselle.[242] Suhtautuminen ihmisoikeussopimukseen elävänä instrumenttina ja sen tulkitseminen nykypäivän kontekstissa tarkoittaakin, että tulkinta elää yhteiskunnallisten ja tieteellisten muutosten mukana.[243] Kuten ihmisoikeussopimustakin, tulkitaan myös perusoikeuskirjaa dynaamis-evolutiivisesti, huomioiden unionin oikeuden kehitysaste soveltamisajankohtana.[244] Unionin tuomioistuin on sanottanut dynaamis-evolutiivista tulkintamenetelmää esimerkiksi ratkaisussaan CILFIT.[245]

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö vaikuttaa Suomen perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien tulkintaan myös välillisesti EU-tuomioistuimen kautta. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan ”[u]nioni liittyy ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen”.[246] Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan:

> ”Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä eurooppalaisessa yleissopimuksessa taatut ja jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johtuvat perusoikeudet ovat yleisinä periaatteina osa unionin oikeutta.”

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin piti suuren jaoston ratkaisussaan Bosphorus EU:n perusoikeusjärjestelmää Euroopan ihmisoikeussopimusta vastaavana.[247] Perusoikeussuojan taso EU-oikeudessa oletetaankin ihmisoikeussopimusta vastaavaksi (equivalent protection -doktriini).[248] Tätä ilmentää POK 52 artiklan 3 kohta, jonka mukaan:

> ”Siltä osin kuin tämän perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä yleissopimuksessa taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat kuin mainitussa yleis-

[242] Stafford v. Yhdistynyt kuningaskunta (2002, SJ) 68 kohta.

[243] Samalla pidetään kuitenkin kiinni oikeusvarmuudesta, ennakoitavuudesta ja yhdenvertaisuudesta. Cossey v. Yhdistynyt kuningaskunta (1990) 31 kohta, Chapman v. Yhdistynyt kuningaskunta (2001, SJ) 70 kohta, Stafford v. Yhdistynyt kuningaskunta (2002, SJ) 68 kohta, Christine Goodwin v. Yhdistynyt kuningaskunta (2002, SJ) 92 kohta.

[244] Tuomiot asioissa 283/81 CILFIT (1982) 18–20 kohdat, C-379/15 Association France Nature Environnement (2016) 49 kohta, C-561/19 Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi (2021, SJ) 46 kohta, Ojanen 2016a s. 51–55.

[245] Ojanen 2016a s. 49–54.

[246] EU ei ole vielä liittynyt ihmisoikeussopimukseen, eikä EIS siten muodollisesti kuulu EU:n oikeusjärjestykseen (ks. tuomio asiassa C-617/10 Åkerberg Fransson (2013, SJ) 44 kohta, lausunto 2/13 (2014) 179 kohta).

[247] Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Sirketi v. Irlanti (2005, SJ) 165, 155–156 kohdat.

[248] Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Sirketi v. Irlanti (2005, SJ) 165, 155–156 kohdat, Ojanen 2016a s. 177, Rosas 2011 s. 205.

sopimuksessa. Tämä määräys ei estä unionia myöntämästä tätä laajempaa suojaa.”

Suojajärjestelmien tiivistä kytkentää kuvaa myös se, että EU-tuomioistuin viittaa ihmisoikeussopimukseen ratkaisukäytännössään.[249] Perusoikeuskirjan 52 artiklan selityksissä myös luetteloidaan perusoikeuskirjassa turvatut perusoikeudet, joilla on vastineet ihmisoikeussopimuksessa. Tällaiset artiklat jaetaan kahteen alakategoriaan. Ensiksikin osalla perusoikeuskirjan artikloista on sama merkitys ja kattavuus kuin ihmisoikeussopimuksen vastaavalla artiklalla.[250] Toiseksi osalla perusoikeuskirjan artikloista on sama merkitys ja laajempi kattavuus kuin ihmisoikeussopimuksen artikloilla.[251]

Kattavuudeltaan ihmisoikeussopimuksen määräyksiä laajemmat artiklat ilmentävät sitä, että ihmisoikeussopimus asettaa vain vähimmäistason perusja ihmisoikeuksien suojalle Euroopan unionissa.[252] Kuten POK 52 artiklan 3 kohdassa todetaan, voi EU määrätä laajemmasta suojasta. Näin on käytännössä myös tapahtunut.[253] Unionin perusoikeusjärjestelmän tarjoama suoja on siis ihmisoikeussopimuksen järjestelmän tarjoamaa suojaa laajempi. Suomen perustuslain turvaama perusoikeussuojan taso voi vastaavasti ylittää, mutta ei alittaa, ihmisoikeussopimuksessa turvatun ihmisoikeuksien suojan tason.[254]

[249] Ensimmäisen kerran EUT viittasi ihmisoikeussopimukseen ratkaisussaan Rutili (tuomio asiassa 36/75 Rutili (1975) 32 kohta, Ojanen 2016a s. 142).
[250] EUVL 2007/C 303/02 s. 32–35.
[251] EUVL 2007/C 303/02 s. 32–35.
[252] Ojanen 2016a s. 168–170.
[253] Rosas 2011 s. 207.
[254] Ojanen & Scheinin 2011e s. 191–193.

2 Systematisoinnin lähtökohtia

2.1 SYSTEMATISOITAVAN NORMIKOKONAISUUDEN LÄHTEET

2.1.1 Kotimaiset säädökset

2.1.1.1 Lait

Yleisten oppien tehtävänä on vaalia oikeuden koherenssia.[255] Oikeuden pintatason tunteminen on olennaista sen kokonaisuuden hahmottamiseksi ja rajaamiseksi, minkä sisällä lokaaliin koherenssiin pyritään.[256] Siksi tarkastelen tässä luvussa eläinsuojeluoikeuden normikokonaisuuden lähteitä. Ennen asettumistaan uuden oikeudenalakokelaan raameihin on oikeuden pintatason normisto tavanomaisesti hajautunut eri oikeudenalojen piirissä tarkasteltavaksi.[257] Eläinsuojeluoikeudelliset säädökset ja sopimukset ovat myös omiaan tarjoamaan institutionaalista tukea eläinsuojeluun liittyville moraaliperiaatteille.[258] Eläinsuojeluoikeuden säädösten ja sopimusten sekä niiden keskinäissuhteiden kuvaus palvelee myös eläinsuojeluoikeuden sisäistä systematiikkaa. Tämä kattaa oikeudenalan yleislain sekä erityislakien tunnistamisen.

Eläinsuojeluoikeuden normikokonaisuuden lähteiden kuvauksen olen jakanut kolmeen alalukuun. Tässä alaluvussa käsittelen kotimaisia säädöksiä ja seuraavassa alaluvussa Euroopan unionin säädöksiä. Viimeisessä alaluvussa tarkastelen Euroopan neuvoston yleissopimuksia. Tarkoitukseni ei ole tuottaa tyhjentävää deskriptiivistä listausta kaikista eläinsuojeluoikeudellisista normeista ja niiden lähteistä, vaan luoda yleiskuva systematisointia edellyttävän normikokonaisuuden ja institutionaalisen tuen lähteistä.

Laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) on Suomen eläinsuojeluoikeuden yleislaki.[259] Se on eläinsuojeluoikeutemme keskeisin lainsäädäntöinstrumentti

---

255 Tuori 2007 s. 122–126, Linna 2009 s. 35, Tolonen 1988 s. 191–192.
256 Linna 2009 s. 8.
257 Tuori 2007 s. 126.
258 Institutionaalisesta tuesta Dworkin 1978 s. 40, 64–68.
259 Selkeyden vuoksi avaan seuraavaksi Suomen eläinsuojelulaeista käyttämäni lyhenteet. *Eläinlailla* viittaan lakiin eläinten hyvinvoinnista (693/2023). Eläinsuojelulakiin (247/1996) viittaan *eläinsuojelulakina*. Mikäli olen pitänyt tarkempaa yksilöintiä jossain asiayhteydessä tarpeellisena, viittaan eläinsuojelulakiin (247/1996) *vuoden 1996 eläinsuojelulakina*. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että viittaisin eläinsuojelulakiin (247/1996) sellaisenaan kun se on tullut voimaan

ja lähtökohta eläinten kohtelun kansalliselle sääntelylle. Viittaan siihen jäljempänä myös lyhenteellä *eläinlaki*.[260] Huomioiden tarkoitukseni asemoida eläinsuojeluoikeus oikeusjärjestyksen kokonaisuuteen pidän olennaisena, että oikeudenalakandidaatin yleislain nimestä käytetty lyhenne on selkeä myös eläinliitännäisen kontekstin ulkopuolella. Siksi olen päätynyt eläinlaki-lyhenteeseen sen sijaan, että käyttäisin laista lyhennettä *hyvinvointilaki*. Lyhenteenä pidän *eläinlakia* tarkoituksenmukaisempana kuin pidempää muotoa *eläinten hyvinvointilaki* sekä luettavampana kuin esimerkiksi lyhennettä *EHL*.

Vuoden 2024 alussa voimaan tullut eläinlaki hyväksyttiin eduskunnassa keväällä 2023. Sen hallituksen esitys annettiin eduskunnalle syksyllä 2022.[261] Maa- ja metsätalousministeriön eläinlain hyväksymisestä antaman tiedotteen mukaan kokonaisuudistuksen valmistelu aloitettiin jo vuonna 2010.[262] Kokonaisuudistuksen pitkittyminen on hidastanut eläinsuojelulainsäädännön kehitystä. Esimerkiksi turkistarhauksen kieltoa koskeva kansalaisaloite ja huoli turkistuotantoa varten käytettyjen eläinten hyvinvoinnista kuitattiin maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä vuonna 2013 kokonaisuudistuksen valmisteluun viittaamalla.[263]

Eläinsuojelulainsäädännön uudistustarve kohdistui sisällön ohella systematiikkaan. Eläinlakia edeltänyt vuoden 1996 eläinsuojelulaki tuli voimaan vuosi Suomen Euroopan unioniin liittymisen jälkeen. Eläinlain hallituksen esityksen mukaan vuoden 1996 eläinsuojelulakia on muutettu sen olemassaolon aikana 21 kertaa, ja ”[m]uutokset ovat johtuneet suurelta osin Euroopan unionin lainsäädännön täytäntöönpanosta tai toteutetuista yleisistä kansallisen lainsäädännön uudistuksista”.[264] Tosiasiassa muutoksia on ollut 25.[265]

Eläinsuojeluoikeuden keskeisimpinä erityislakeina pidän lakia tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta (497/2013) sekä lakia

---

vuonna 1996. Eläinsuojelulakiin (91/1971) viittaan vastaavasti *vuoden 1971 eläinsuojelulakina* ja eläinsuojelulakiin (163/1934) *vuoden 1934 eläinsuojelulakina*.

260 Ks. Uusi eläinlaki (Kivelä ym. 2017).

261 *Eläinlain hallituksen esityksellä* viittaan hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 186/2022 vp).

262 Valtioneuvoston tiedote 2.3.2023. Marinin hallituksen esitystä (HE 186/2022 vp) edelsi Sipilän hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 154/2018 vp). Se annettiin eduskunnalle syksyllä 2018 (asian käsittelytiedot HE 154/2018 vp). Esityksen käsittely oli kesken Sipilän hallituksen kaatuessa, ja se raukesi keväällä 2019 (EK 56/2018 vp s. 1–3).

263 MmVM 6/2013 vp s. 3, 6. Valiokunta ehdotti kansalaisaloitteeseen sisältyneen lakiehdotuksen hylkäämistä (MmVM 6/2013 vp s. 7). Turkistarhauksen kieltoa koskevalla kansalaisaloitteella viittaan kansalaisaloitteeseen laiksi eläinsuojelulain 22 §:n muuttamisesta (KAA 1/2013 vp.) Turkistarhausta ei kuitenkaan kielletty eläinlaissa.

264 HE 186/2022 vp s. 8.

265 Luku 21 on kopioitu suoraan eläinsuojelulainsäädännön kokonaisuudistukseen tähdänneestä, mutta Sipilän hallituksen kaaduttua rauenneesta hallituksen esityksestä vuodelta 2018 (HE 186/2022 vp s. 8 vrt. HE 154/2018 vp s. 6).

eläinten kuljetuksesta (1429/2006). Viittaan tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annettuun lakiin jäljempänä myös lyhenteellä *eläinkoelaki*. Kuten maa- ja metsätalousvaliokunta totesi eläinkoelain hallituksen esityksestä lausuessaan, ”terminologian uudistamisella häivytetään osin yhteyttä varsinaiseen toimintaan, joka on eläinten käyttö koe-eläiminä”.[266] Eläinten kuljetuksesta annettuun lakiin viittaan puolestaan lyhenteellä *eläinkuljetuslaki*.

Eläinkoelaki ja eläinkuljetuslaki ovat ainoita lakeja, joihin suoraan viitataan eläinlain suhdetta muuhun lainsäädäntöön koskevassa 4 §:ssä. Eläinkoelain ja eläinkuljetuslain keskeisyyttä puoltaa myös se, että ne mainitaan eläinlain hallituksen esityksessä merkittävimpinä eläinten suojelua koskevina erityissäädöksinä.[267]

Eläinkoelaki ja eläinkuljetuslaki ovat siis erityislakeja suhteessa eläinlakiin. Tämä käy suoraan ilmi myös eläinkoelain ja eläinkuljetuslain säännöksistä. Eläinkoelain 4 §:n 1 momentin mukaan ”[j]ollei tässä laissa toisin säädetä, tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten pidossa, hoidossa ja kohtelussa noudatetaan eläinten hyvinvoinnista annettua lakia (693/2023)”. Eläinkuljetuslain 3 §:n 1 momentin mukaan ”sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, kuljetettavien eläinten hoidosta ja kohtelusta säädetään eläinten hyvinvoinnista annetussa laissa (693/2023)”.

Tarkastelen seuraavassa luvussa Euroopan unionin lainsäädäntöä. Selkeyden vuoksi totean kuitenkin jo nyt, että eläinkoelain tavoitteena on eläinkoedirektiivin[268] implementointi.[269] Eläinkuljetuslain soveltamisala on puolestaan hyvin rajattu. Tämä on seurausta siitä, että EU:n kuljetusasetuksen 1 artiklan 5 kohdan mukaan se soveltuu kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuviin kuljetuksiin. Eläinkuljetuslain 2 §:n 3 ja 5 momentin mukaan eläinkuljetuslaki kattaakin vain ei-kaupalliset kuljetukset. Unionin tasolla säännellään myös ei-kaupallisia kuljetuksia lemmikkieläinten muista kuin kaupallisista siirroista annetulla asetuksella.[270] Kuljetusasetuksen keskeinen soveltamisala sekä muu unionin eläinkuljetussääntely vähentääkin eläinkuljetuslain merkitystä eläinsuojeluoikeudellisessa säädöskokonaisuudessa, koska sen soveltamisala jää hyvin rajatuksi.

---

266 MmVM 2/2013 vp s. 4/I.

267 HE 186/2022 vp s. 20.

268 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/63/EU, annettu 22 päivänä syyskuuta 2010, tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta.

269 HE 150/2012 vp s. 8–11.

270 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 576/2013, annettu 12 päivänä kesäkuuta 2013, lemmikkieläinten muista kuin kaupallisista siirroista ja asetuksen (EY) N:o 998/2003 kumoamisesta. Asetus on kumottu unionin *eläinterveyssäännöstön* 270(2) artiklalla, mutta sitä sovelletaan eläinterveyssäännöstön 277 artiklan mukaan lemmikkieläinten muihin kuin kaupallisiin siirtoihin 21.4.2026 saakka. Eläinterveyssäännöstöllä viittaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2016/429, annettu 9 päivänä maaliskuuta 2016, tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta.

Suomen ensimmäistä eläinsuojelulakia säädettäessä katsottiin, ettei siihen ”voida koota kaikkia myöskin eläinsuojelua tarkoittavia säännöksiä, kuten säännöksiä metsästyksestä, kalastuksesta, luonnonsuojelusta sekä eläinten kuljettamisesta ja käyttämisestä kuljetusvälineenä”.[271] Yhä 2020-luvullakin eläinsuojelullisia normeja sisältyy myös moniin muihin säädöksiin. Esimerkiksi kalastuslakiin (379/2015) eläinsuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksessa lisätty kalojen ja rapujen lopetusta koskeva 58 a § on selvästi eläinsuojeluoikeudellinen normi.

Eläinlain 4 §:n 2 momentin mukaan ”[m]etsästyksen, kalastuksen, vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnan, luonnonsuojelun, eläinten lääkitsemisen, eläintautien vastustamisen, Euroopan unioniin tuonnin virallisen valvonnan, eläinten tunnistamisen, eläinjalostustoiminnan ja geenitekniikan osalta noudatetaan lisäksi, mitä niistä erikseen säädetään”. Eläimiä koskevia säännöksiä sisältyykin myös esimerkiksi seuraaviin lakeihin:[272]

- rikoslaki (39/1889)
- metsästyslaki (615/1993)
- laki eläinlääkärinammatin harjoittamisesta (29/2000)
- lakia eläintenpitokieltorekisteristä (21/2011)
- laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014)
- kalastuslaki (379/2015)
- laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (1709/2015)
- laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä (1069/2021, jäljempänä myös *eläintunnistuslaki*)
- luonnonsuojelulaki (9/2023).

2.1.1.2 Valtioneuvoston asetukset

Eläinsuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksessa aiemmin asetustasolla olleita normeja nostettiin lain tasolle.[273] Tämän seurauksena eläinsuojeluasetus (396/1996) kumottiin. Ennen eläinsuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta eläinsuojeluasetus oli eläinsuojelulain ohella yksi eläinsuojeluoikeutemme keskeisimmistä lainsäädäntöinstrumenteista.[274] Eläinlain voimaantuloa koskevan 119 §:n 2 ja 4 momentin perusteella eläinsuojeluasetuksen lisäksi eläinlailla kumottiin maa- ja metsätalousministeriön asetus kiellosta käyttää kilpailuissa ja pitää näytteillä koiria, joille on suoritettu eläimen ulkonäön muuttamiseksi leikkaus (1070/2000). Kiellosta säädetään nyt asetustason sijaan eläinlain 15 §:n 3 momentissa.

---

271 HE 23/1933 vp s. 1/II.
272 Ks. HE 186/2022 vp s. 20–25, MMM F – Eläinten hyvinvointi.
273 HE 186/2022 vp s. 26–27.
274 HE 186/2022 vp s. 11–12.

Muutoin vuoden 1996 eläinsuojelulain nojalla annetut valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetukset jäivät eläinlain 119 §:n 2 ja 4 momentin perusteella voimaan. Tämä kattaa eläinryhmäkohtaiset valtioneuvoston asetukset, valtioneuvoston asetuksen eläinlääkäreiden toimituspalkkioista (1234/2001) sekä maa- ja metsätalousministeriön antamia säädöksiä.[275] Eläinlain nojalla on annettu myös valtioneuvoston asetus eläimille tehtävistä toimenpiteistä ja keinollisen lisäämisen menetelmistä (1165/2023, jäljempänä myös *toimenpideasetus*). Koska säädöskokonaisuuden tarkastelu on osa eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien tutkimusta, olen rajannut maa- ja metsätalousministeriön asetusten kuvaamisen tarkasteluni ulkopuolelle. Ne muuttuvat oikeuden pintatasonkin mittakaavassa nopeasti.

Eläinsuojelulainsäädäntömme keskeisimpinä erityislakeina olen todennut pitäväni eläinkoelakia ja eläinkuljetuslakia. Eläinkuljetuslain nojalla ei ole annettu alemmanasteisia säädöksiä. Eläinkoelain nojalla valtioneuvosto on antanut asetukset tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta (564/2013, jäljempänä myös *eläinkoeasetus*) sekä tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelun neuvottelukunnasta (565/2013).

2.1.2 Euroopan unionin säädökset

2.1.2.1 Asetukset

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artiklan 2 kohdan mukaan: ”Asetus pätee yleisesti. Se on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa.” Eläinlain 3 §:n 1 momentin mukaan eläinlaissa ”säädetään seuraavien eläinten hyvinvointia koskevien Euroopan unionin säädösten ja niiden nojalla annettujen säädösten täytäntöönpanosta siltä osin kuin niiden täytäntöönpanosta ei säädetä muussa laissa:”

[275] Eläinryhmäkohtaiset valtioneuvoston asetukset ovat lampaiden (587/2010), vuohien (589/2010), tarhattavien peurojen (590/2010), tarhattavien biisonien (591/2010), nautojen (592/2010), kanojen (673/2010), koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten (674/2010), ankkojen ja hanhien (675/2010), strutsieläinten (676/2010), kalkkunoiden (677/2010), viljeltävien kalojen (812/2010), broilereiden (375/2011), turkiseläinten (1084/2011), sikojen (629/2012) ja hevosten (588/2010) suojelusta annetut valtioneuvoston asetukset. Viimeksi mainitun korvaa vuoden 2026 alussa hevosten hyvinvoinnista annettu valtioneuvoston asetus. Valmisteilla on myös valtioneuvoston asetus turkiseläinten hyvinvoinnista. Se korvaisi turkiseläinten suojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen. MMM:n asetuksista ja päätöksistä ks. HE 186/2022 vp s. 11–12, 19.

– lopetusasetus[276]
– kuljetusasetus[277]
– valvonta-asetus.[278]

Lopetusasetuksen oikeusperusta on maatalouspolitiikkaa koskeva SEUT 43 artikla.[279] Lopetusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan mukaan sen säännökset soveltuvatkin tuotantoeläimiin. Asetuksen kansallinen täytäntöönpano on keskitetty eläinlain 9 lukuun.

Kuljetusasetuksenkin oikeusperusta on maatalouspolitiikkaa koskeva SEUT 43 artikla.[280] Kuljetusasetuksen 1 artiklan 5 kohdan mukaan se sääntelee kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvia kuljetuksia.[281] Kuljetusasetus soveltuukin esimerkiksi tuotantoeläinten kuljetukseen. Kuljetusasetuksen laaja soveltamisala vähentää kansallisen eläinkuljetuslain relevanssia.[282] Eläinkuljetuksiin soveltuu myös lukuisia Euroopan unionin teknisluontoisempia säädöksiä.

Maatalouspolitiikkaa koskeva SEUT 43 artikla on myös yksi valvonta-asetuksen oikeusperustoista.[283] Sen lisäksi valvonta-asetuksen oikeusperusta on sisämarkkinoiden toimintaa edistävissä lainsäädännön lähentämistoimissa (SEUT 114 artikla) sekä kansanterveyden suojelemiseksi tehtävissä eläinlääkintäalan toimenpiteissä (SEUT 168 artiklan 4 kohdan b alakohta).[284]

---

276 Neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009, annettu 24 päivänä syyskuuta 2009, eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä.

277 Neuvoston asetus (EY) N:o 1/2005, tehty 22 päivänä joulukuuta 2004, eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta.

278 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625, annettu 15 päivänä maaliskuuta 2017, virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista, jotka suoritetaan elintarvike- ja rehulainsäädännön ja eläinten terveyttä ja hyvinvointia, kasvien terveyttä ja kasvinsuojeluaineita koskevien sääntöjen soveltamisen varmistamiseksi, sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 999/2001, (EY) N:o 396/2005, (EY) N:o 1069/2009, (EY) N:o 1107/2009, (EU) N:o 1151/2012, (EU) N:o 652/2014, (EU) 2016/429 ja (EU) 2016/2031, neuvoston asetusten (EY) N:o 1/2005 ja (EY) N:o 1099/2009 ja neuvoston direktiivien 98/58/EY, 1999/74/EY, 2007/43/EY, 2008/119/EY ja 2008/120/EY muuttamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 854/2004 ja (EY) N:o 882/2004, neuvoston direktiivien 89/608/ETY, 89/662/ETY, 90/425/ETY, 91/496/ETY, 96/23/EY, 96/93/EY ja 97/78/EY ja neuvoston päätöksen 92/438/ETY kumoamisesta.

279 EUVL 2009/L 303 s. 1. Ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa maatalouspolitiikkaa koskeva perussopimuksen määräys on ollut 37 artikla (EUVL 2012/C 326/01 s. 64 ja 371).

280 EUVL 2005/L 3 s. 1.

281 Lemmikkieläinten muista kuin kaupallisista siirroista säädetään myös EU-asetuksella. Sen oikeusperusta on maatalouspolitiikan (SEUT 43 artikla) lisäksi kansanterveyden suojelemiseksi tehtävissä eläinlääkintäalan toimenpiteissä (SEUT 168(4(b))) (EUVL 2013/L 178 s. 1).

282 Kuljetusasetuksen keskeisyyttä korosti myös maa- ja metsätalousvaliokunta eläinkuljetuslain hallituksen esityksestä lausuessaan (MmVM 11/2006 vp s. 2–3). Eläinkuljetuslaki kattaa 2 §:n 3 ja 5 momentin perusteella ei-kaupalliset kuljetukset.

283 EUVL 2017/L 95/01 s. 1.

284 EUVL 2017/L 95/01 s. 1.

Eläimiä suojelevia normeja sisältyy myös esimerkiksi unionin *eläinterveyssäännöstöön*[285], jonka oikeusperusta on valvonta-asetusta vastaava.[286] Eläinsuojelullisena pidän myös kissan tai koiran turkiksen markkinoille saattamisen kieltävää asetusta.[287] Sen oikeusperusta on sisämarkkinoiden toimintaa edistävissä lainsäädännön lähentämistoimissa (SEUT 114 artikla) sekä kauppapolitiikassa (SEUT 207 artikla).[288] Eläinsuojelullisia säännöksiä sisältyy myös esimerkiksi unionin *luomu-asetukseen*.[289] Sen oikeusperustana toimii maatalouspolitiikkaa koskeva SEUT 43 artikla.[290]

Euroopan unionin asetukset ovat jäsenvaltioissa suoraan soveltuvaa oikeutta. Koska niiden soveltuminen ei edellytä implementointia kansalliseen lainsäädäntöön, on EU-tason säädökseen perehtyminen tarpeen asetusten sisällön tuntemiseksi. Siksi asetukset, erityisesti lopetusasetus ja kuljetusasetus, ovat olennaisia systematisoitavan normikokonaisuuden lähteitä. Asetusten lisäksi Euroopan unionin eläinsuojeluoikeudellinen säädöskokonaisuus sisältää useita direktiivejä.

2.1.2.2 Direktiivit

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artiklan 3 kohdan mukaan: ”Direktiivi velvoittaa saavutettavaan tulokseen nähden jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu, mutta jättää kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot.” Direktiivien sisältö on implementoitu kansalliseen lainsäädäntöön. Eläinlain 3 §:n 2 momentin 1–7 kohtien mukaan eläinlaissa ”säädetään seuraavien Euroopan unionin säädösten täytäntöönpanosta – – siltä osin kuin niiden täytäntöönpanosta ei säädetä muussa laissa:”

- tuotantoeläindirektiivi[291]
- eläintarhadirektiivi[292]

---

[285] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429, annettu 9 päivänä maaliskuuta 2016, tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta.

[286] EUVL 2016/L 84 s. 1.

[287] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1523/2007, annettu 11 päivänä joulukuuta 2007, kiellosta saattaa markkinoille sekä tuoda yhteisöön ja viedä yhteisöstä kissan ja koiran turkista ja tällaista turkista sisältäviä tuotteita.

[288] EUVL 2007/L 343 s. 1/I. Ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa sisämarkkinoiden toimintaa edistäviä lainsäädännön lähentämistoimia koskeva perussopimuksen määräys on ollut 95 artikla ja kauppapolitiikkaa koskeva 133 artikla (EUVL 2012/C 326/01 s. 94, 140, 375, 377).

[289] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/848, annettu 30 päivänä toukokuuta 2018, luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 834/2007 kumoamisesta.

[290] EUVL 2018/L 150 s. 1.

[291] Neuvoston direktiivi 98/58/EY, annettu 20 päivänä heinäkuuta 1998, tuotantoeläinten suojelusta.

[292] Neuvoston direktiivi 1999/22/EY, annettu 29 päivänä maaliskuuta 1999, luonnonvaraisten eläinten pitämisestä eläintarhassa.

- munivia kanoja koskeva direktiivi[293]
- broileridirektiivi[294]
- vasikkadirektiivi[295]
- sikadirektiivi[296]
- eläinkoedirektiivi.[297]

Eläintarhadirektiiviä ja eläinkoedirektiiviä lukuun ottamatta kyse on tuotantoeläinten pitoa koskevista vähimmäisvaatimusdirektiiveistä. Tuotantoeläindirektiivi on tuotantoeläinten pitoa koskeva yleisdirektiivi, kun taas munivia kanoja koskeva direktiivi sekä broileri-, vasikka- ja sikadirektiivit asettavat eläinryhmäkohtaisia vähimmäisvaatimuksia. Tuotantoeläin-, broileri-, vasikka- ja sikadirektiivien sekä munivia kanoja koskevan direktiivin oikeusperusta on maatalouspolitiikkaa koskevassa SEUT 43 artiklassa.[298] Eläinkoedirektiivin oikeusperusta on puolestaan sisämarkkinoiden toimintaa edistävissä lainsäädännön lähentämistoimissa (SEUT 114 artikla).[299] Eläintarhadirektiivin oikeusperusta on ympäristöä koskeva SEUT 192 artikla.[300]

Tuotantoeläinten pitoa koskevat vähimmäisvaatimusdirektiivit sekä eläintarhadirektiivi implementoidaan eläinlaissa. Eläinkoedirektiivin implementointi on puolestaan eläinkoelain tavoite.[301]

---

293 Neuvoston direktiivi 1999/74/EY, annettu 19 päivänä heinäkuuta 1999, munivien kanojen suojelun vähimmäisvaatimuksista.

294 Neuvoston direktiivi 2007/43/EY, annettu 28 päivänä kesäkuuta 2007, lihantuotantoa varten pidettävien kanojen suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista.

295 Neuvoston direktiivi 2008/119/EY, annettu 18 päivänä joulukuuta 2008, vasikoiden suojelun vähimmäisvaatimuksista.

296 Neuvoston direktiivi 2008/120/EY, annettu 18 päivänä joulukuuta 2008, sikojen suojelun vähimmäisvaatimuksista.

297 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/63/EU, annettu 22 päivänä syyskuuta 2010, tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta.

298 EYVL 98/L 221 s. 23, EYVL 1999/L 203 s. 53, EUVL 2007/L 182 s. 19, EUVL 2009/L 10 s. 7, EUVL 2009/L 47 s. 5. Ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa maatalouspolitiikkaa koskeva perussopimuksen määräys on ollut 37 artikla (EUVL 2012/C 326/01 s. 64, 371). Ennen Amsterdamin sopimuksen voimaantuloa kyseinen perussopimuksen määräys oli 43 artikla (EYVL 97/C 340/01 s. 87, EYVL 97/C 340/03 s.192).

299 EUVL 2010/L 276 s. 33.

300 EYVL 1999/L 94 s. 24. Ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa ympäristönsuojelua koskeva perussopimuksen määräys oli 175 artikla (EUVL 2012/C 326/01 s. 133, 380). Ennen Amsterdamin sopimuksen voimaantuloa kyseinen perussopimuksen määräys oli 130 s artikla (EYVL 97/C 340/01 s. 89, EYVL 97/C 340/03 s. 255).

301 Ks. HE 150/2012 vp s. 11.

2.1.3 Euroopan neuvoston yleissopimukset

Euroopan neuvoston yleissopimusten täytäntöönpanosta säädetään eläinlain 3 §:ssä. Eläinlain 3 §:n 2 momentin 8–10 kohtien mukaan eläinlaissa ”säädetään seuraavien – – Suomea tai Euroopan unionia sitovien sopimusten täytäntöönpanosta siltä osin kuin niiden täytäntöönpanosta ei säädetä muussa laissa:”

- tuotantoeläinten suojelua koskeva eurooppalainen yleissopimus (SopS 47/1992)
- teuraseläinten suojelua koskeva eurooppalainen yleissopimus (SopS 48/1992)
- lemmikkieläinten suojelua koskeva eurooppalainen yleissopimus (SopS 49/1992).

Eläinlaissa mainittujen eurooppalaisten yleissopimusten lisäksi Euroopan neuvoston sopimukset kattavat myös eläinkuljetukset ja eläinkokeet:

- eläinten suojelemiseksi kansainvälisten kuljetusten aikana tehty eurooppalainen yleissopimus (SopS 18/1975)
- kokeellisiin ja muihin tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien selkärankaisten eläinten suojelemiseksi tehty eurooppalainen yleissopimus (SopS 85/1990).

Koska Euroopan unioni on Euroopan neuvoston sopimusten sopimusosapuoli, vaikuttaa sopimusten sisältö Suomen oikeuteen kansallisen lainsäädännön lisäksi Euroopan unionin asetusten ja direktiivien kautta.

2.2 PERIAATTEIDEN, KÄSITTEIDEN JA TEORIOIDEN KRITEERIT

2.2.1 Yleistä

Yleisten oppien ydinainesta ovat oikeusperiaatteet, oikeuskäsitteet ja oikeudelliset teoriat.[302] Näihin kolmeen ”muottiin” asettelen eläinsuojeluoikeudellisen normiston sisältöä. Ennen eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien tunnistamista ja muotoilua tarkennan tässä luvussa niitä kriteerejä, joiden perusteella erot-

[302] Tuori 2000 s. 192–195, Tolonen 1988 s. 177, Kaisto 2022 s. 170, Björne 2010 s. 3, Linna 2009 s. 13, Ellilä 1970 s. 68.

telen yleisiä oppeja oikeusjärjestyksen muusta sisällöstä oikeusperiaatteiden, oikeuskäsitteiden ja oikeudellisten teorioiden kategorioihin.

Yleiset opit vallitsevat oikeuskulttuurin tai oikeuden syvärakenteen tasolla, ja niiden tehtävänä on vaalia oikeusjärjestyksen koherenssia.[303] Niiden on läpileikattava oikeuden kerrostumia saaden ilmauksensa oikeuden pintatasolla ja hyväksyttävyytensä oikeuden syvemmistä kerrostumista.[304]

Turvatakseni yleisten oppien sisällöllistä hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa systematisoin oikeutta valtiosääntöisten reunaehtojen ja suuntaviivojen evästämänä.[305] Tämä toteuttaa ajatusta oikeuden tasojen välisistä rajoitus- ja justifikaatiosuhteista eli siitä, että oikeuden syvemmät kerrostumat sekä rajoittavat että oikeuttavat pintaa lähempiä kerrostumia.[306] Sekä oikeusperiaatteilta, oikeuskäsitteiltä että niiden muodostamilta kokonaisuuksilta, oikeudellisilta teorioilta, edellytänkin jo johdantoluvussa (1.2, 1.3) toteamallani tavalla

– oikeusjärjestyksen koherenssin vaalimista oikeuden tasojen ainesta toisiinsa välittäen
– hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa; valtiosääntöistä justifioitavuutta.

Tässä luvussa muotoilemani kriteerit tarkentavat ja täydentävät periaatteiden, käsitteiden ja teorioiden yleisiä kriteerejä. Esimerkiksi periaatteiden institutionaalisen tuen vaatimuksessa on kyse siitä, että periaate saa ilmauksensa oikeuden pintatasolla. Tämä edellytys sisältyy jo edellytykseen oikeuden kerrostumien ainesta välittävästä luonteesta, mutta tarkentaa sitä oikeusperiaatteen kontekstissa. Oikeuskäsitteistön kriteeristössä on puolestaan kyse ennen kaikkea sen sanoittamisesta, miten yleiset oikeuskäsitteet ovat eroteltavissa kaikkien oikeuden pintatasolla käytettyjen käsitteiden joukosta.

Kuten oikeustieteellisessä tutkimuksessa muutoinkaan, ei yleisten oppien tunnistamisessakaan ole kyse matemaattisesta, kaavamaisesta suorituksesta. Jäljempänä tutkimuksessani muotoilemani periaatteet, käsitteet ja teoriat heijastavat väistämättä tässä luvussa jäsentämiäni kriteerejä eri painotuksin. Kaikilla periaatteilla ei siten ole esimerkiksi laajuudessaan yhteismitallista institutionaalista tukea.

303 Ks. Tuori 2021 s. 175–185, Tuori 2007 s. 123–124, Tuori 2000 s. 188, 336.
304 Ks. Pajulammi 2014 s. 33, Tuori 2002 s. 13–14.
305 Ks. Pöyhönen 2003 s. 78–81.
306 Tuori 2000 s. 234–301.

2.2.2 Oikeusperiaatteet

2.2.2.1 Oikeusperiaatteen monet käsitteet

Yleisten oppien tutkimuksen kannalta olennaisimpaan oikeusperiaatteen käsitteeseen viitataan myös yleinen oikeusperiaate -termillä. Yleiset oikeusperiaatteet toimivat oikeudenalansa normatiivisen sisällön tiivistelminä.[307] Yleisille opeille tyypillisesti niiden tehtävänä on vaalia koherenssia, oikeusjärjestyksen sisäistä johdonmukaisuutta.[308] Oikeuden syvärakenteen tai oikeuskulttuurin tasolla vallitsevat yleiset oikeusperiaatteet avaavat positiivista oikeutta moraaliin.[309] Ne justifioivat oikeuden pintatason normeja ja kokoavat sääntöjen yhteisiä sisältötekijöitä.[310] Yleiset oikeusperiaatteet siis välittävät toisiinsa oikeuden pintatason ja syvempien kerrostumien ainesta.[311] Ne ovat yleisten oikeuskäsitteiden ohella oikeudenalan yleisten oppien keskeisintä ainesta.[312]

Yleisten oikeusperiaatteiden lisäksi oikeusperiaate-termillä viitataan ainakin oikeusperiaatteisiin *ratkaisuperiaatteina* eli ratkaisunormeina, *tulkintaperiaatteina* eli tulkintanormeina sekä *oikeuslähdeperiaatteina* eli oikeuslähteinä.[313] En pidä tarkoituksenmukaisena oikeusperiaatteen luonteen yksinkertaistamista mihinkään edellä mainituista kategorioista. Havainnollistaakseni oikeusperiaatteen käsitteiden moninaisuutta sivuan kahtiajaoista klassisimpia, jakoa oikeuslähteisiin ja -normeihin sekä jakoa tulkinta- ja ratkaisunormeihin.

Oikeusperiaate-termillä oikeuslähdeperiaatteisiin viittaa esimerkiksi Aarnio teoksessaan The Rational as Reasonable.[314] Koska Aarnio pitää oikeusperiaatteita oikeuslähteinä, ei oikeusperiaate Aarnion mukaan voi toimia ainoana ratkaisuperusteena etenkään ilman läheistä yhteyttä lakitekstiin.[315] Myöhemmässä teoksessaan Laintulkinnan teoria Aarnio viittaa oikeusperiaate-termillä oikeusnormeihin ja pitää mahdollisena oikeusperiaatteiden käyttämistä suorana ratkaisunormina kiperässä tapauksessa.[316] Teoksissaan Properties of Law sekä Oikeuden ratio ja voluntas Tuori katsoo, että oikeusperiaate-termillä voidaan

[307] Tuori 2021 s. 175–185, Tuori 2000 s. 196–202.
[308] Tuori 2000 s. 188.
[309] Ks. Tuori 2021 s. 175–185, Tuori 2007 s. 123–124, Tuori 2000 s. 188, 336.
[310] Tuori 2021 s. 175–185, Tuori 2007 s. 123–124, Tuori 2000 s. 196–202.
[311] Tuori 2021 s. 175–185.
[312] Ks. Tuori 2007 s. 151.
[313] Tuori 2007 s. 150, 125 ja Tuori 2021 s. 175 vrt. Tuori 2000 s. 175, 196–198 ja Tuori 1995 s. 128 vrt. Aarnio 1987 s. 77–87. Oikeusperiaatteiden tehtävistä EU-oikeudessa ks. Tridimas 1999 erit. s. 9–23.
[314] Aarnio 1987 s. 77–87. Oikeusperiaatteista oikeuslähteinä ks. myös Aarnio 2011a s. 162–163.
[315] Aarnio 1987 s. 93.
[316] Aarnio 1989 s. 99.

viitata sekä oikeuslähteisiin että ratkaisu- ja tulkintanormeihin.[317] Aiemmassa teoksessaan Kriittinen oikeuspositivismi Tuori viittaa oikeusperiaate-termillä vain oikeusnormeihin eikä siksi pidä oikeusperiaatteita oikeuslähteinä.[318]

Oikeusperiaatteen pitäminen oikeuslähteenä on johtanut sen asettamiseen joko sisällöllisten oikeuslähteiden tai sekä sisällöllisten että auktoritatiivisten oikeuslähteiden kategorioihin.[319] Sisällölliset eli substantiaaliset oikeuslähteet ovat aineellisesti perusteltuja eli niiden merkitys perustuu sisältöön.[320] Auktoritatiivisten oikeuslähteiden velvoittavuus puolestaan seuraa niiden antajan asemasta, ei sisällöstä.[321] Auktoritatiivisten oikeuslähteiden kategoriaan kuuluvat esimerkiksi lait.[322] Oikeusperiaatteita sisällöllisinä oikeuslähteitä ovat pitäneet esimerkiksi Aarnio ja Karhu.[323] Oikeusperiaatteita sekä sisällöllisinä että auktoritatiivisia oikeuslähteinä on pitänyt esimerkiksi Hannu Tolonen.[324] Sisällöllisinä oikeuslähteinä oikeusperiaatteet ovat Tolosen mukaan keskeisiä, kun taas auktoritatiivisina oikeuslähteinä heikkoja.[325]

Oikeuskirjallisuudessa esitetyt taikka oikeuskäytännössä muotoutuneet oikeusperiaatteet voivat myös tulla säädetyksi lakiin.[326] Periaatesäännösten määrä on Tuula Linnan mukaan kasvanut oikeuden positivoitumiskehityksen myötä.[327] Linna ei kuitenkaan katso tästä seuranneen oikeusperiaatteiden periaateluonteisuuden haihtumista taikka koherenssia vaalivan tehtävän kuihtumista.[328] Oikeusperiaatteiden kirjaaminen säädännäiseen oikeuteen Veikko Vahteran mukaan jopa korostaa niiden asemaa.[329] Oikeusperiaatteen kodifioiminen ei nähdäkseni tarkoitakaan, että se menettäisi luonteensa yleisten oppien osana. Yleisiin oppeihin kuuluakseen on periaatteen kuitenkin Linnan mukaan säilytettävä tietty abstraktiotaso.[330] Näille lähtökohdille olen rakentanut eläinsuojeluoikeuden yleisten oikeusperiaatteiden jäsennyksen. Eläinsuojelusäädösten periaatesäännökset ovat eläinsuojeluoikeuden oikeusperiaatteiden tunnistamisen luonteva lähtökohta, mutta olen muotoillut periaatteita myös oikeusjärjestyksen muusta aineksesta.

---

317 Tuori 2021 s. 175, Tuori 2007 s. 150. Oikeusperiaatteista sekä ratkaisu- että tulkintanormeina ks. Tuori 2007 s. 125, Tuori 2000 s. 198, Tuori 1995 s. 128.
318 Tuori 2000 s. 175, 196–197, ks. myös Tuori 2007 s. 150.
319 Aarnio 1987 s. 92–93, Pöyhönen 1988 s. 74 vrt. Tolonen 1988 s. 183.
320 Aarnio 1987 s. 92–93.
321 Aarnio 1987 s. 92–93.
322 Aarnio 1987 s. 92–93.
323 Aarnio 1987 s. 93, Pöyhönen 1988 s. 74.
324 Tolonen 1988 s. 183.
325 Tolonen 1988 s. 183.
326 Esimerkiksi EU-oikeuden oikeusperiaatteet ovat muotoutuneet EUT:n oikeuskäytännössä ja tulleet myöhemmin osittain kodifioiduksi EU:n perussopimuksiin. Niiden merkitys ei kuitenkaan ole kuihtunut kodifioimisen myötä (Raitio 2020 s. 201, Tridimas 1999 s. 8).
327 Linna 2009 s. 10.
328 Linna 2009 s. 12, 33, ks. myös Pöyhönen 1981 s. 92.
329 Vahtera 2005 s. 19.
330 Linna 2009 s. 14.

Oikeusperiaatteiden jäsennyksen katson palvelevan niin oikeudellista ratkaisutoimintaa, oikeustieteellistä argumentaatiota kuin lainsäätäjääkin. Korostan, että yleisten oppien jäsennyksessä olennaisinta on oikeusperiaatteiden toimiminen oikeudenalansa normatiivisen ydinsisällön tiivistelminä. Keskittyminen oikeusperiaatteen luonteeseen yleisenä oikeusperiaatteena ei kuitenkaan tarkoita, että torjuisin oikeusperiaatteen muut tehtävät. Oikeusperiaatteen moninaiset käsitteet ovat riippuvaisuussuhteessa toisiinsa, ja sama periaate voi toimia niin yleisenä oikeusperiaatteena, ratkaisuperiaatteena, tulkintaperiaatteena kuin oikeuslähdeperiaatteenakin.[331]

Oikeusperiaatteet ratkaisuperiaatteina ovat vaikuttaneet olennaisesti siihen, millaiseksi oikeusperiaatteiden luonne ymmärretään.[332] Tätä määrittää erityisesti oikeusperiaatteiden punnintaluonne. Samalla periaatteilta edellytetään institutionaalista tukea sekä sisällöllistä hyväksyttävyyttä.[333] Yleisen oikeusperiaatteen sisällöllisen hyväksyttävyyden edellytyksen olen kiinnittänyt valtiosääntöisen justifioitavuuden vaatimukseen. Mikäli sama periaate toimii myös ratkaisuperiaatteena, ”kuplii” se oikeuden pintatasolle soveltamisajankohtansa arvoja tuomarin harkinnan mukaisesti.[334]

2.2.2.2 Punnintaluonne ja prima facie -etusijajärjestys

Oikeusperiaatteiden *punnintaluonteella* tarkoitan sitä, että periaatteiden painoarvo soveltamisessa voi vaihdella ja skaalautua tilannekohtaisesti.[335] Punnintaluonne erottaa oikeusperiaatteet säännöistä, joita joko sovelletaan tai ei sovelleta.[336] Vaikkei oikeusperiaate toimisi ratkaisuperusteena relevantissa yksittäistapauksessa, voi se silti olla osa voimassa olevaa oikeutta.[337] Mikäli sääntö ei tule ydinalueellaan sovelletuksi, on sen voimassaolo perusteltua kyseenalaistaa.[338] Oikeusperiaatteiden punnintaan vaikuttavat niiden taustalla vaikuttavien arvojen punninta ja tasapainotus sekä tilannekohtaiset seikat.[339]

---

331 Tuori 2007 s. 150–152.

332 Tuori 2007 s. 150.

333 Mielityinen 2006 s. 107. Kuten Pajulammi yksittäistä lapsioikeuden yleistä oikeusperiaatetta muotoillessaan, arvioin Sampo Mielityisen viitoittamana periaatteiden institutionaalista tukea sekä hyväksyttävyyttä, vaikka Mielityisen periaatemuotoilun perustelumenetelmä koskeekin yleisten oikeusperiaatteiden sijaan ratkaisuperiaatteita (ks. Pajulammi 2014 s. 282–283).

334 Tolonen 2003 s. 39.

335 Ks. Dworkin 1978 s. 22–28, 71–80.

336 Dworkin 1978 s. 22–28, 71–80.Varsinaisista oikeusperiaatteista Dworkin erottaa myös tavoiteorientoituneemmat politiikat. Varsinaiset oikeusperiaatteet toimivat Dworkinin mukaan yksilön oikeuksien perustana, kun taas politiikat ilmentävät yhteisön tavoitteita (Dworkin 1978 s. 22, 82–85, 90, Dworkin 1985 s. 74–76, 94–97, Dworkin 1986 s. 223–224, 244). Politiikkojen ja varsinaisten oikeusperiaatteiden jaottelua keskeisempänä Dworkin on kuitenkin pitänyt oikeussääntöjen ja -periaatteiden eroa (Dworkin 1978 s. 22–23, 71–80). Ks. myös Tuori 2021 s. 177–178.

337 Aarnio 1989 s. 99, Tolonen 2003 s. 45–46, Dworkin 1978 s. 35.

338 Tolonen 2003 s. 45–46.

339 Siltala 2003 s. 497, Tolonen 2003 s. 132–133.

Oikeusperiaatteiden keskinäinen punninta ja yhteensovitus toteutuu pääsääntöisesti punnintakannanotoissa, joita käytännöllinen lainoppi normi- ja tulkintakannanottojen ohella tuottaa. Väitöskirjani tutkimustehtävän ollessa ennen kaikkea Suomen eläinsuojeluoikeuden yleisten periaatteiden konstruointi jää punninta- ja tasapainotustyö marginaalisemmaksi. Silloin kun oikeusperiaatteita käytetään ratkaisuperiaatteina, niiden väliset ristiriidat ratkaistaan tapauskohtaisen tosiseikaston valossa.[340]

Periaatteiden ristiriitatilanteisiin voi kuitenkin ennakolta varautua sisällyttämällä yleisten oppien jäsennykseen väitteen oikeudenalan oikeusperiaatteiden prima facie -etusijajärjestyksestä.[341] Sen muotoilu toteuttaa yleisten oppien systematisoivaa, koherenssia vaalivaa tehtävää.[342] Kyse on ennakko-ohjeesta lainsoveltajalle oikeusperiaatteiden punnintatilanteisiin. Oikeusperiaatteet osoittavat oikeuden pintatasolla vallitsevista oikeussäännöistä pääsääntöjä, ja prima facie -etusijajärjestys antaa ennakko-ohjeen näiden sääntöjen ristiriitatilanteisiin.[343]

Koska pidän prima facie -etusijajärjestyksen muotoilua Tuorin tavoin keskeisenä osana yleisten oppien esitystä, sisältää tutkimukseni väitteen oikeudenalakokelaan *johtavasta oikeusperiaatteesta*, joka on periaatteiden prima facie -etusijajärjestyksessä ensimmäinen.[344] Väitteen johtavasta oikeusperiaatteesta perustan ensisijaisesti sen institutionaalisen tuen laajuuteen. Oikeudenalan johtava periaate kytkeytyy myös muita periaatteita tiiviimmin oikeudenalan oikeusajatukseen ja tavoitteeseen.[345] Eläinsuojeluoikeudelliseksi oikeusperiaatteeksi olen muotoillut myös periaatteen, jonka tehtävänä on pääsääntöisesti toimia johtavan periaatteen *vastaperiaatteena*.[346]

---

340 Tuori 2007 s. 152.

341 Tuori 2021 s. 182–183, Tuori 2007 s. 152, Tuori 2002 s. 3, Tuori 2000 s. 199. Mikäli yleiset opit eivät pidä sisällään periaatteiden keskinäistasapainotusta, jää se tilannekohtaisen harkinnan varaan (Linna 2009 s. 5). Sisäisesti ristiriitaisesta oikeuskulttuurista voi toisaalta seurata keskenään vaihtoehtoisia näkemyksiä periaatteiden prima facie -etusijajärjestyksestä (Tuori 2000 s. 338).

342 Tuori 2021 s. 182–183, Tuori 2000 s. 199.

343 Tolonen 2003 s. 50. Tolonen kutsuu tätä oikeusperiaatteen peukalosääntöluonteeksi. Ks. myös Pöyhönen 1988 s. 97.

344 Tuori 2021 s. 182–183, ks. myös Tuori 2002 s. 3, Tuori 2000 s. 199. Johtavista oikeusperiaatteista ks. Pöyhönen 1988 s. 52.

345 Ks. Pöyhönen 1988 s. 96–100, Tolonen 2003 s. 40, oikeusajatuksesta Linna 2009 s. 14.

346 Ks. Huovila 2007 s. 395–398. Huovilan mukaan oikeusperiaatteiden keskinäisistä vastavoimista muodostuva periaatekehikko on prosessioikeuden perusta. Prosessioikeuden ylimpinä periaatteina on Huovilan mukaan perinteisesti pidetty varmuutta, nopeutta ja halpuutta, jotka ovat lähtökohtaisesti toistensa vastaperiaatteita. Neljäs keskeinen periaate, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, on Huovilan mukaan integroitunut Suomen oikeuteen Euroopan ihmisoikeussopimuksen kautta. Vastaperiaatteiden muotoilu on Tuorin mukaan erityisesti kriittisessä oikeustutkimuksessa tavanomainen tapa jäsentää oikeusperiaatteiden keskinäissuhteita (Tuori 2000 s. 198).

2.2.2.3 Institutionaalinen tuki ja sisällöllinen hyväksyttävyys

Oikeusperiaatteilla on oltava riittävä institutionaalinen tuki.[347] Ilman institutionaalista tukea moraalisesti oikeutettavissa oleva periaate jää vaille oikeudellista merkitystä.[348] Institutionaalisen tuen vaatimus on laajalti tunnustettu, mutta näkemykset sen mahdollisista lähteistä vaihtelevat. Tuori katsoo institutionaalisen tuen tarkoittavan ”tukea vallitsevien metanormien mukaisissa oikeuslähteissä – –”.[349] Institutionaalisen tuen lähteitä ovat säädännäinen oikeus esitöineen sekä oikeuskäytäntö.[350]

Oikeusperiaate voi tulla ilmaistuksi myös oikeustieteessä ja -kirjallisuudessa.[351] Yhdyn kuitenkin Tuorin ja Tolosen näkemykseen siitä, ettei periaatteen esittäminen oikeustieteellisessä tutkimuksessa tarjoa periaatteelle institutionaalista tukea tavalla, joka *loisi* oikeusperiaatteen.[352] Oikeustieteen ja -kirjallisuuden tehtävänä on oikeusperiaatteiden luomisen sijaan niiden tunnistaminen, muotoilu ja vakiinnuttaminen.[353]

Selkeyden vuoksi totean, että myös oman tutkimustehtäväni keskiössä on jo olemassa olevien oikeusperiaatteiden tunnistaminen ja muotoilu. Niiden ilmaiseminen on kuitenkin kontribuutio myös periaatteiden vakiintumiseen. Kyse ei ole oikeusperiaatteiden taikka muutoinkaan yleisten oppien *luomisesta*. Mikäli sanaa luominen tahdotaan kuitenkin käyttää, on kyse korkeintaan kielellisen ilmaisun luomisesta oikeusjärjestyksessämme jo olevalle ainekselle. Ilmaisu oikeuden syvempien kerrostumien aineksesta on samalla oikeuden pintatasolla, oikeuskirjallisuudessa, esitetty väite oikeuden syvempien kerrostumien sisällöstä. Tämä ilmaus, konkretisoituma, vastaa teoreettiseen ja hermeneuttiseen tiedonintressiin lisäten ymmärrystä oikeusjärjestyksemme sisällöstä.[354] Samalla se mahdollistaa sekä oikeusjärjestyksen sisällön että toisaalta oikeusjärjestyksen sisällöstä esittämäni väitteen koettelemisen.

Oikeusperiaatteiden nauttiman institutionaalisen tuen vahvuus vaihtelee esimerkiksi sen mukaan, ilmaistaanko oikeusperiaate säädännäisessä oikeudessa vai esitöissä.[355] Mitä laajempi ja vahvempi periaatteen institutionaalinen tuki on, sitä painavampana periaatetta prima facie pidän. Oikeusperiaatteiden prima

[347] Dworkin 1978 s. 40, 64–68. Institutionaalisen tuen vaatimuksen ulottumisesta yleisiin oikeusperiaatteisiin ks. Tuori 2007 s. 155.
[348] Dworkin 1978 s. 40, 64–68, Tuori 2021 s. 182–184, Tuori 2007 s. 155, Tuori 2000 s. 200, Tolonen 2003 s. 132.
[349] Tuori 2000 s. 200. Oikeuslähdeoppia käsittelin tulkintaa ja oikeuslähdeoppia koskevassa luvussa (1.3.3). Ks. Karhu 2020 s. 1022–1032, Aarnio 2011a s. 150–163.
[350] Tuori 2021 s. 182, Tolonen 2003 s. 135, Tuori 2000 s. 197–200.
[351] Tuori 2021 s. 176, Tolonen 2003 s. 135.
[352] Tuori 2021 s. 176, Tolonen 2003 s. 134–135.
[353] Tuori 2021 s. 176, Tolonen 2003 s. 134–135.
[354] Ks. Niiniluoto 1980 s. 71–73.
[355] Mielityinen 2006 s. 160–166.

facie -etusijajärjestyksen muotoilussa olen siis kiinnittänyt huomiota periaatteiden institutionaalisen tuen laajuuteen ja vahvuuteen.

Eläinsuojeluoikeuden yleisten oikeusperiaatteiden tehtävänä on tiivistää eläinsuojeluoikeuden normatiivista sisältöä.[356] Tämä edellyttää oikeussääntöjen yhteisten sisältötekijöiden kokoamista.[357] Oikeuden pintatason aines toimiikin eläinsuojeluoikeuden yleisten oikeusperiaatteiden tunnistamisen lähtökohtana. Vailla konkretisoitumista vallitsevan oikeuslähdeopin mukaisissa oikeuslähteissä oikeusperiaate jää vaille institutionaalista tukea. Oikeusperiaatteen on siten saatava ilmaisunsa oikeuden pintatasolla. Yksittäinen ilmaus oikeuden pintatasolla ei kuitenkaan tarkoita, että kyse olisi oikeusperiaatteesta. Tällöin kyse ei olisi toistuvasta sisältötekijästä.

Yleiset oikeusperiaatteet oikeudenalansa keskeisimmän sisällön tiivistelminä ovat nähdäkseni myös oikeudenalansa normatiivisen sisällön tiivistelmiä.[358] Oikeuden sisälle tuotu ”ylimpien moraalisten arvojen” konkretisoituma onkin Petteri Kavoniuksen mukaan yksi oikeusperiaatteen määritelmävaihtoehdoista.[359] Jotta muotoilemieni oikeusperiaatteiden normatiivinen sisältö olisi hyväksyttävä vallitsevassa oikeuskulttuurissa, jäsennän eläinsuojeluoikeuden yleiset opit valtiosääntöisessä viitekehyksessä.

Oikeusperiaatteet liittyvät moraaliin myös toisella tapaa. Kun periaate toimii ratkaisuperiaatteena, voidaan sitä Tolosen sanoin luonnehtia ”yksinkertaisesti väljäksi normiksi, joka jättää soveltajalleen nimenomaista *harkintavaltaa* ja johon liittyy *arvostuksia ja arvoja*”.[360] Oikeusperiaatteet siis kanavoivat lainsoveltajan harkintatilan kautta aikansa arvoja oikeuden pintatasolle. Ne nivovat oikeusjärjestyksen moraaliin, tuovat moraalin positiivisen oikeuden sisälle.[361]

Oikeusperiaatteet siis ilmentävät arvoja oikeudenalansa normatiivisen sisällön tiivistelminä, luoden tulokulman oikeudenalansa oikeussääntöjen tarkasteluun.[362] Samalla ne kytkevät ratkaisuperiaatteina toimiessaan oikeutta ja moraalia toisiinsa myös sisällöllisen väljyytensä kautta ja mahdollistavat soveltamisajankohtansa moraalikäsitysten kuplinnan lainsoveltajan harkintatilan kautta. Oikeusperiaatteita keskenään punnittaessa on pyrittävä optimoimaan niiden ilmentämien arvojen toteutumista.[363]

---

356 Tuori 2021 s. 175–185, Tuori 2000 s. 196–202.
357 Tuori 2021 s. 175–185, Tuori 2007 s. 123–124, Tuori 2000 s. 196–202.
358 Yleisistä oikeusperiaatteista oikeudenalan keskeisen sisällön tiivistelminä ks. Tuori 2021 s. 175–185, Tuori 2000 s. 196–202.
359 Kavonius 2001 s. 19.
360 Tolonen 2003 s. 39, ks. myös Tuori 2007 s. 154–155.
361 Tuori 2000 s. 336.
362 Tolonen 2003 s. 40, 135.
363 Tolonen 2003 s. 50, Alexy 2002 s. 47, 67.

Yleisiltä oikeusperiaatteilta edellytän siis

- oikeudenalansa normatiivisen sisällön tiivistämistä
- punnintaluonnetta
- institutionaalista tukea.

Yleisten oikeusperiaatteiden kriteerit niveltyvät yleisten oppien aineksen yleisiin kriteereihin. Ne täsmentävät ja täydentävät periaatteiden kontekstissa edellytyksiä oikeuden kerrostumien ainesta toisiinsa välittävästä luonteesta sekä valtiosääntöisestä oikeutettavuudesta. Vaikka oikeus kerrostuu pehmeästi ja vailla selkeitä tasojen välisiä rajoja, pyrin havainnollistamaan institutionaalisen tuen sekä hyväksyttävän sisällön vaatimuksia seuraavalla yksinkertaistuksella:[364]

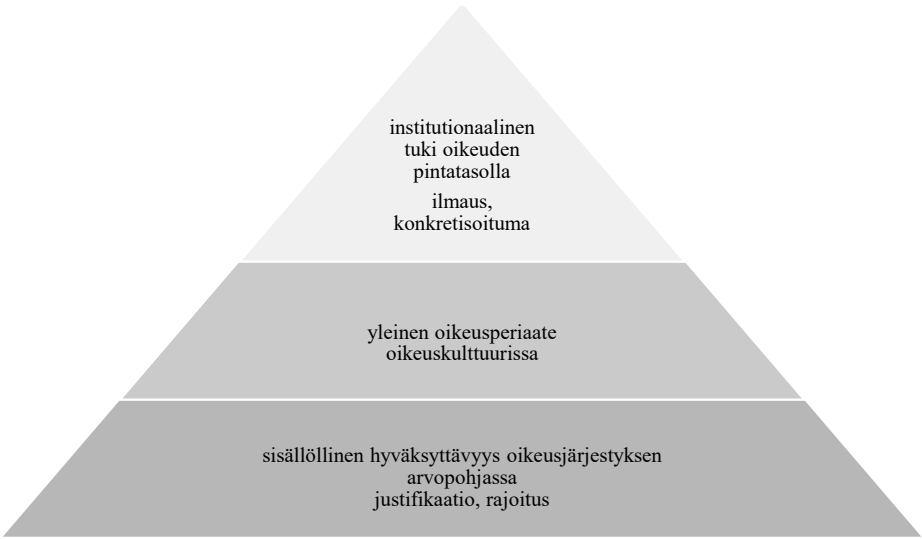

Kuvio 1. Yleinen oikeusperiaate

Silloin, kun oikeusperiaate toimii ratkaisuperiaatteena, kanavoi se oikeuden syvempien kerrostumien ainesta lainsoveltajan harkintavallan kautta ikään kuin seuraavasti:

[364] Ks. Pajulammi 2014 s. 94. Tuorilainen käsitys oikeuden kerrostuneisuudesta ei nähdäkseni tunnusta toisistaan selkeästi erottuvia oikeuden tasoja. Kyse on ikään kuin veteen piirretyistä viivoista. Korostankin, että vaikka Kriittisessä oikeuspositivismissa (Tuori 2000) Tuori havainnollistaa oikeuden kerrostuneisuutta kolmen kerroksen kautta, ei kerrostumilla varsinaisesti ole selkeää alkua tai loppua ja sitä myötä määrää.

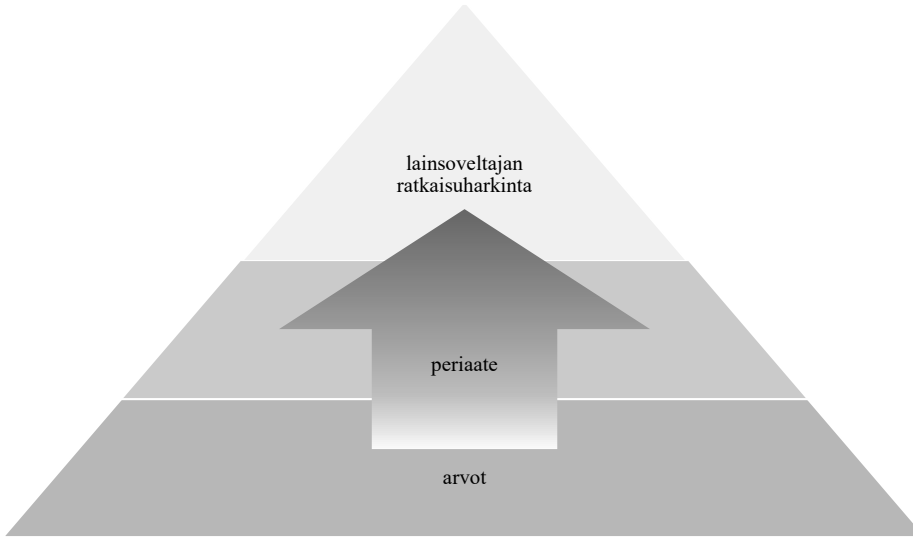

Kuvio 2. Oikeusperiaate ratkaisuharkinnassa

2.2.3 Oikeuskäsitteet

Yleisille opeille tavanomaisesti yleisillä oikeuskäsitteillä on systematisointilataus ja koherenssia vaaliva tehtävä.[365] Yleiset oikeuskäsitteet muuttuvat oikeuden pintatasoa hitaammin. Ne turvaavat oikeuskulttuurin yhtenäisyyttä sekä lainkäytön ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta ja mahdollistavat siten oikeudellisten kysymysten muotoilemisen, paikantamisen ja ratkaisemisen.[366] Kun oikeudelliset kysymykset on oikeuskäsittein muotoiltu oikeuden kielelle sekä niihin soveltuvat säädökset ja normit oikeusjärjestyksestä tunnistettu, tulee siis myös oikeudellisten kysymysten ratkaiseminen mahdolliseksi.

Oikeuskäsitteet voivat olla säädännäisiä tai lakiin kirjaamattomia ja muodostua myös poissulkevan määrittelyn kautta.[367] Selkeyden vuoksi totean tutkimukseni muulle kuin oikeustieteelliselle lukijakunnalle, että tulokulmani käsitteistöönkin on oikeuden sisäinen ja siten eroaa esimerkiksi Ratamäen väitöstutkimuksen tulokulmasta.[368] Keskityn siis siihen, kuinka käsitteitä käy-

365 Linna 2009 s. 13–15.
366 Tuori 2007 s. 125, Tuori 2002 s. 6, Nuotio 2004 s. 1276.
367 Linna 2009 s. 15–16. Esimerkiksi *sivullinen* viittaa Linnan mukaan ulosotto-oikeudessa muuhun kuin asianosaiseen. *Asianosaisen* määritelmän tarkentuminen jäljempänä laissa heijastuu siten sivullisen käsitteeseen.
368 Ratamäki 2022 s. 20–22. Oikeuden sisäisestä ja ulkoisesta näkökulmasta ks. Cotterrell 1998 s. 188–189, Smits 2017 s. 5–6, McCrudden 2006 s. 634.

tetään sanoittamaan ja määrittämään yhteiskuntatodellisuutta oikeuden näkökulmasta.[369] Sanojen oikeudelliset ja yleiskieliset merkityssisällöt ovatkin osin toisistaan eriytyneitä. Oikeuskäsitteitä muotoilemalla sanojen oikeudelliset merkityssisällöt tuodaan nähtäväksi.

Yleiskielen ja oikeudellisen kielen eriytymistä ja eriyttämistä on toisaalta pidetty juristiprofession vallankäytön muotona.[370] Oikeuskäsitteitä voinee kritisoida tämän eriytymisen ylläpidosta. Kuitenkin oikeuskäsitteiden luonnehtiminen oikeustieteellisessä tutkimuksessa nimenomaan avaa oikeudellisen kielen merkityssisältöjä. Siten se helpottaa esimerkiksi lainsäädännössä käytettyjen termien ymmärtämistä avaten oikeudellista kieltä myös yleiskieleen.

Oikeuskäsitteiden avulla on mahdollista tunnistaa ja erotella oikeudellisesti olennainen tieto ja käydä oikeudellista keskustelua.[371] Oikeuskäsittein voidaan toimia oikeuden kentällä siten, että käsitys sanan merkityssisällöstä on jaettu ja esimerkiksi syyttäjä ja tuomari puhuvat samasta asiasta. Oikeuskäsitteet tuovat pysyvyyttä Suomen oikeusjärjestyksen muutoksiin ja toisaalta avaavat Suomen oikeusjärjestyksen yhteyksiä muihin oikeusjärjestyksiin.[372] Oikeuskäsitteiden pysyvyyttä vaaliva tehtävä ei tarkoita, että ne menettäisivät ajalle ja yhteiskunnalliselle muutokselle adaptiivisen luonteensa. Sen sijaan kyse on siitä, että käsite kestää oikeuden pintatason muutosta. Tämä toteuttaa niin yleisille oikeuskäsitteille kuin muullekin yleisten oppien ainekselle asettamaani tehtävää vaalia oikeuden koherenssia ja välittää toisiinsa oikeuden kerrostumien ainesta.

Vakiintuneisuuden korostaminen on kuitenkin yleisten oikeuskäsitteiden asiayhteydessä nähdäkseni erityisen keskeistä siksi, että osa oikeuden pintatason *regulatiivis-teknisestä* termistöstä ja käsitteistöstä muuttuu nopeasti.[373] Siinä missä säädöksissä määritellyissä regulatiivis-teknisissä oikeuskäsitteissä on tarkoituksenmukaista pyrkiä täsmällisyyteen ja yksityiskohtaisuuteen, sisältävät yleiset oikeuskäsitteet niiden vakiintuneisuutta turvaavaa väljyyttä. Esimerkiksi *kärsimys* on vain yksi lainsäädännössä käytetyistä lukuisista termeistä, mutta tarpeettomassa kärsimyksessä on väljyyttä sille, että kulloinkin tarpeettomana pidetty muuttuu. Samoin esimerkiksi tuotantoeläimen alaan voidaan lukea ne eläimet, joita on kulloinkin sallittua käyttää tuotantotarkoituksiin. Yleiset oikeuskäsitteet eivät siis menetä merkitystään oikeuden pintatason muuttuessa.

Oikeudellisten kysymysten paikantaminen tarkoittaa sitä, että esimerkiksi eläimiin liittyvät oikeudelliset kysymykset tunnistetaan sellaisiksi, joissa eläinsuojeluoikeudellisilla säädöksillä ja normeilla on merkitystä. Tämä ei tarkoita,

369 Tuori 2000 s. 192–195.
370 Tuori 2000 s. 178.
371 Tuori 2002 s. 5.
372 Aarnio 1989 s. 119–120.
373 Regulatiivis-teknisestä oikeuskäsitteestä ks. Tuori 2007 s. 141–142.

että kaikki eläimiä koskevat oikeudelliset kysymykset paikantuisivat *vain* eläinsuojeluoikeuden alaan. Oikeudelliset kysymykset harvoin rajautuvat vain yhden oikeudenalan raameihin.

Eläinsuojeluoikeudessa oikeuskäsitteiden merkitys nähdäkseni korostuu, sillä eläinsuojeluoikeudellisille säädöksille ja -sopimuksille on ominaista kategorisoida eläimiä käyttöalueittain.[374] Käsitteiden kautta toteutettu kategorisointi mahdollistaa oikeudellisten kysymysten paikantamisen oikeudenalan tasolla. Korostan kuitenkin, että samalla termillä voidaan viitata kahteen eri käsitteeseen, yleiseen oikeuskäsitteeseen sekä regulatiivis-tekniseen oikeuskäsitteeseen. Siinä missä regulatiivis-teknisen oikeuskäsitteen soveltamisala on pääsääntöisesti säädöskohtainen, yleisen oikeuskäsitteen soveltamisala ulottuu koko oikeudenalaan.[375] Tämä tarkoittaa, että käsitteellä on oikeudenalan oikeuslähteissä ja normeissa koherentti merkityssisältö. Kyse ei ole siitä, että käsite olisi jokaisen eläinsuojeluoikeudellisen kysymyksen määrittelemiseksi välttämätön.

Esimerkiksi eläimen käsitteen oikeudenalan laajuinen merkityssisältö voi olla laajempi kuin se, mitä eläimellä yksittäisessä säädöksessä tarkoitetaan. Mikäli eläin yleisenä oikeuskäsitteenä ja eläin regulatiivis-teknisenä oikeuskäsitteenä eivät kuitenkaan ole keskenään koherentteja, on vaihtoehtoja nähdäkseni kaksi: joko säännös ei osin kuulu eläinsuojeluoikeuden alaan tai yleisen oikeuskäsitteen muotoilu on epäonnistunut.

Seuraavan listauksen tarkoituksena on koota elementtejä, jotka erottavat oikeudenalan yleiset oikeuskäsitteet muusta käsitteistöstä. Kyse ei ole osallistumisesta oikeusteoreettiseen keskusteluun oikeusperiaatteen ja oikeuskäsitteen käsitteiden eroista. Seuraavat kriteerit tarkentavat oikeuskäsitteiden kontekstissa sekä periaatteille, käsitteille että teorioille asettamaani kriteeriä oikeuden koherenssin vaalimisesta oikeuden tasojen ainesta toisiinsa välittäen. Muuhun käsitteistöön verraten edellytän siis yleisiltä oikeuskäsitteiltä

– systematisointilatausta
– oikeudenalan sisäisesti koherenttia merkityssisältöä
– vakiintuneisuutta ja sitä turvaavaa väljyyttä.

Kuten muunkin yleisten oppien aineksen, on myös yleisen oikeuskäsitteistön oltava hyväksyttävä vallitsevassa oikeuskulttuurissa. Tätä turvaa systematisoinnin valtiosääntöinen viitekehys.

Yleisten oikeuskäsitteiden lisäksi luonnehdin tutkimuksessani sellaisia regulatiivis-teknisiä oikeuskäsitteitä, jotka määrittävät oikeudenalansa erityislakien

[374] Ks. Koskela 2024 s. 8, Wahlberg 2021 s. 14, DeMello 2021 s. 58, Schuurman 2012 s. 48, Wahlberg 2011a s. 55–56, Streng 1999 s. 30.
[375] Tuori 2007 s. 142. Regulatiivis-teknisen oikeuskäsitteen ala voi kuitenkin säädöksen lisäksi kattaa sen nojalla annetut alemmanasteiset säädökset.

ja keskeisimpien EU-säädösten soveltamisalaa. Unionin oikeuden rajapinnoilla termistön ja käsitteistön merkitys korostuu, koska EU-säädöksiä tulisi soveltaa jäsenvaltioissa yhdenmukaisesti.[376]

Säädösten soveltamisalaa rajaavien regulatiivis-teknisten käsitteiden luonnehtiminen toteuttaa oikeudenalan sisäistä systematisointia sekä edesauttaa oikeudellisten kysymysten määrittelemistä ja ratkaisemista.[377] Näillä käsitteillä on kiistatta systematisointilataus, muttei välttämättä oikeusjärjestyksen muutoksia kestävää vakiintuneisuutta.[378] Siksi sijoitan nämä regulatiivis-tekniset oikeuskäsitteet oikeuden pintatasolle mutta oikeuskulttuurin pehmeän rajan tuntumaan.[379] Koska oikeuden tasojen välinen vuorovaikutus on jatkuvaa, ei oikeuden pintatasoa ja oikeuskulttuuria voida yksiselitteisesti erottaa toisistaan.

2.2.4 Oikeudelliset teoriat

Kuten termillä oikeusperiaate, viitataan myös termillä oikeudellinen teoria tai *juridinen teoria* moniin eri käsitteisiin.[380] Yleisten oppien asiayhteydessä viittaan oikeudellisilla teorioilla kokonaisuuksiin, jotka muodostuvat oikeusperiaatteista ja -käsitteistä.[381]

Oikeudelliset teoriat ovat yleisiä malleja oikeudenalan oikeusongelmien ratkaisemiseen.[382] Siksi niiden on sisällettävä ainakin yksi sellainen oikeusperiaate, joka ei ole ainoastaan yleinen oikeusperiaate vaan myös ratkaisuperiaate. Koska oikeudelliset teoriat sisältävät yleisen ratkaisumallin, on niissä oltava tietty väljyys normatiiviselle sisällölle ja sen muutokselle. Tämä väljyys toteuttaa yleisten oppien koherenssia vaalivaa tehtävää siten, että sen kautta moraali voi kuplia oikeuden syvemmistä kerroksista oikeuden pintatasolle. Tällöin esimerkiksi tuomioistuin voi täyttää sille periaateluonteisella säännöksellä jätetyn harkintatilan oikeuden pinnanalaisia kerrostumia tulkinta-ajankohtana parhaiten kanavoivalla sisällöllä. Harkintatilan käyttöä oikeuskulttuurissamme hyväksyttävällä tavalla turvaa esittämieni oikeudellisten teorioiden valtiosääntöinen justifikaatio. Siten ne ohjaavat valtiosääntöisesti oikeutettuihin ratkaisuihin.[383]

---

376 Tuori 2007 s. 141.
377 Tuori 2007 s. 125, Nuotio 2004 s. 1276.
378 Tuori 2007 s. 125, 141–145, Tuori 2000 s. 192–195, Aarnio 1989 s. 119–120.
379 Ks. Tuori 2007 s. 141–145.
380 Ks. Juridisista teorioista: tutkimus lainopillisen teorian käsitteestä (Pöyhönen 1981).
381 Ks. Tuori 2007 s. 150–159.
382 Tuori 1995 s. 1, Pöyhönen 1981 s. 95.
383 Ks. Pöyhönen 1981 s. 108.

Oikeudelliset teoriat toteuttavat yleisille opeille asetettua edellytystä yleisten oppien ainesosien keskinäisestä yhteydestä.[384] Oikeudenalalla voi kuitenkin olla sekä oikeuskäsitteitä, jotka eivät muodosta kokonaisuutta minkään oikeusperiaatteen kanssa, että oikeusperiaatteita, jotka eivät muodosta kokonaisuutta minkään oikeuskäsitteen kanssa. Toisiinsa limittyvät oikeuskäsitteet ja -periaatteet esitän kuitenkin kokonaisuuksina, oikeudellisina teorioina. Oikeuskäsitteet ja -periaatteet muovaavat samalla oikeudellisten teorioiden soveltamisalaa.[385]

Valtiosääntöisen oikeutettavuuden ja oikeuden tasojen ainesta toisiinsa välittävän luonteen lisäksi edellytän siis oikeudellisilta teorioilta

- oikeusperiaatteen ja -käsitteen keskinäisyhteyttä
- yleistä ratkaisumallia.

Koska oikeudelliset teoriat kytkevät yhteen yleisiä oikeusperiaatteita ja -käsitteitä, on niiden välillisesti täytettävä myös kaikki yleisten oikeusperiaatteiden ja yleisten oikeuskäsitteiden kriteereistä. Ne ovat ikään kuin oikeudellisten teorioiden osa-alueiden kriteerejä.

2.2.5 Yhteenvetoa

Periaatteiden, käsitteiden ja teorioiden kategoriakohtaisia kriteerejä raamittavat niille yhteiset, yleiset, kriteerit. Sekä yleisiltä oikeusperiaatteilta, yleisiltä oikeuskäsitteiltä että oikeudellisilta teorioilta edellytän siis

- oikeusjärjestyksen koherenssin vaalimista oikeuden tasojen ainesta toisiinsa välittäen
- hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa; valtiosääntöistä justifioitavuutta.

Yleisin opein pyritään vaalimaan oikeusjärjestyksen koherenssia, ennaltaehkäisemään ja purkamaan oikeusjärjestyksen sisäisiä jännitteitä. Esimerkiksi lait ovat eri ajankohtina käytyjen yhteiskunnallisten ja poliittisten kilvoittelujen tulosta, eivätkä siten aina keskenään ainakaan prima facie johdonmukaisia. Yleiset opit toteuttavat tarkoitustaan kytkemällä oikeuden pintatasolla ilmaistun konkreettisemman aineksen osaksi oikeusjärjestyksen kokonaisuutta ja siten myös oikeuden pinnanalaisten kerrostumien ainesta. Jotta yleiset oikeusperiaatteet, yleiset oikeuskäsitteet ja oikeudelliset teoriat onnistuisivat

[384] Ks. Tuori 2002 s. 11.
[385] Ks. Pöyhönen 1981 s. 94.

koherenssia vaalivassa tehtävässään, tulee niiden olla hyväksyttäviä vallitsevassa oikeuskulttuurissa. Sitä turvaavat yleisten oikeusperiaatteiden ja -käsitteiden ja niiden kautta myös oikeudellisten teorioiden valtiosääntöiset kiinnekohdat.

Yleisiltä oikeusperiaatteilta odotan myös

- oikeudenalansa normatiivisen sisällön tiivistämistä
- punnintaluonnetta
- institutionaalista tukea.

Yleisille oikeusperiaatteille on määritelmänomaista tiivistää oikeudenalansa normatiivista sisältöä. Punnintaluonne puolestaan erottaa oikeusperiaatteet säännöistä ja institutionaalinen tuki oikeusperiaatteet moraaliperiaatteista.

Yleisiltä oikeuskäsitteiltä edellytän seuraavia, ne muista käsitteistä erottavia elementtejä:

- systematisointilatausta
- oikeudenalan sisäisesti koherenttia merkityssisältöä
- vakiintuneisuutta ja sitä turvaavaa väljyyttä.

Systematisointilataus, oikeudenalan laajuinen koherentti merkityssisältö sekä vakiintuneisuus ja väljyys erottavat yleiset oikeuskäsitteet sekä muista kuin oikeudellisista käsitteistä että toisaalta regulatiivis-teknisistä oikeuskäsitteistä.

Oikeudellisilta teorioilta odotan lisäksi

- oikeusperiaatteen ja -käsitteen keskinäisyhteyttä
- yleistä ratkaisumallia.

Oikeudelliset teoriat kokoavat yhteen toisiinsa limittyvät oikeusperiaatteet ja -käsitteet. Siten yleisten oikeusperiaatteiden ja -käsitteiden kriteerit ovat samalla välillisesti myös oikeudellisten teorioiden kriteerejä. Toisin sanoen yleisten oikeusperiaatteiden ja -käsitteiden kriteerit ovat ikään kuin oikeudellisten teorioiden alakriteerejä, osa-alueiden kriteerejä. Oikeudellisten teorioiden edellytän sisältävän myös yleisen mallin eläinsuojeluoikeuden alaan paikantuvien oikeudellisten kysymysten ratkaisemiseen. Siksi niiden on raamitettava tilaa esimerkiksi tuomarin ratkaisuharkinnalle ja sisällettävä ainakin yksi myös ratkaisuperiaatteena toimiva oikeusperiaate.

Seuraavalla taulukolla pyrin kokoamaan yhteen eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien muotoiluun soveltamiani kriteerejä.

Taulukko 1. Yleisten oppien kriteerit

Yleisten oppien kriteerit		
Oikeusjärjestyksen koherenssin vaaliminen oikeuden tasojen ainesta toisiinsa välittäen		
Hyväksyttävyys vallitsevassa oikeuskulttuurissa; valtiosääntöinen justifioitavuus		
Periaatteet	**Käsitteet**	**Teoriat**
Oikeudenalansa normatiivisen sisällön tiivistelmä	Systematisointilataus (vrt. muut käsitteet)	Periaatteen ja -käsitteen keskinäisyhteys; välillisesti periaatteiden ja käsitteiden kriteerit
Punnintaluonne (vrt. sääntö)	Oikeudenalan sisäisesti koherentti merkityssisältö (vrt. muut käsitteet)	Yleinen ratkaisumalli
Institutionaalinen tuki (vrt. moraaliperiaate)	Vakiintuneisuus ja sitä turvaava väljyys (vrt. muut käsitteet)	

2.3 ELÄIMEN OIKEUDELLINEN ASEMA

2.3.1 Eläin oikeussubjektina

Eläimen esinestatus näkyy yhä voimassa olevassa lainsäädännössämme. Esimerkiksi kauppakaaren (3/1734) 11 luvun 1 §:n mukaan: ”Joka lainaa toiselta jotakin, hengetöntä tahi elävätä, antakoon sen takaisin yhtä hyvänä kuin sai.” Takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991) 17 §:n 1 momentissa tarkoitetulla omaisuuden tuotolla puolestaan viitataan lainkohdan säännöskohtaisten perusteluiden mukaan myös eläinten poikasiin.[386] Eläimiä on pidetty omaisuutena myös esimerkiksi ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuissa Akkum ym. v. Turkki ja Dogan ym. v. Turkki.[387]

Eläimiä ei perinteisesti pidetä oikeussubjekteina, koska niitä pidetään esineinä. Tämä heijastaa klassista kahtiajakoa henkilöihin (personae), joihin perinteisesti *subjekteilla* on viitattu, sekä esineisiin (res). Eläimet on tullut asettaa jompaankumpaan kategorioista, sillä kolmannen vaihtoehdon olemassaolo on poissuljettu (tertium non datur). Eläimiä ei ole pidetty henkilöinä, mistä on katsottu seuraavan, että eläimet ovat esineitä. Eläinten pitäminen esineinä on siis seurausta henkilö–esine-dikotomiasta ja *kolmannen poissuljetun laista*. Kahtiajaolle annettua merkitystä on kuitenkin kritisoitu.[388]

386 HE 102/1990 vp s. 66/II.
387 Akkum ym. v. Turkki (2005) 276 kohta, Dogan ym. v. Turkki (2004) 54 ja 139 kohdat.
388 Kurki 2020 s. 846, Kurki 2024a s. 2–6.

Eläinten oikeudellista asemaa Suomen oikeusjärjestyksen kontekstissa on tarkastellut Kurki. Kurjen mukaan eläimet voivat olla esineitä, joilla on oikeuksia.[389] Saman näkemyksen on Kanadan oikeusjärjestyksestä käsin esittänyt Angela Fernandez, viitaten eläimiin *kvasi-oikeussubjekteina* (quasi-personhood) ja *kvasi-omaisuutena* (quasi-property).[390] Kategorisointeja on uudelleenjäsentänyt myös David Favre. Eläinten oikeussubjektiviteetin hahmottelun sijaan Favre esittää uuden omaisuuskategorian Yhdysvaltain oikeuden kontekstiin. Favren mukaan eläimet tulisi luokitella *eläväksi omaisuudeksi* (living property).[391] Tomasz Pietrzykowski on puolestaan esittänyt uutta oikeussubjektien kategoriaa (non-personal subject of law) eläinten oikeudellisen aseman sanoittamiseksi.[392] Kurki, Fernandez, Favre ja Pietrzykowski eivät siis aseta eläimen esinestatuksesta irtautumista edellytykseksi eläimen oikeudellisen aseman uudelleenajattelulle.

Irtautumattomuutta eläinten esinestatuksesta on toisaalta pidetty ongelmallisena. Eläinten aseman parantuminen on Gary Francionen mukaan mahdollista vasta, kun eläimiä ei pidetä omaisuutena.[393] Tutkimuskohteenani ei kuitenkaan ole eläinten aseman parantamiseksi esitettyjen keinojen vaikuttavuuden arviointi. Katson Kurjen, Fernandezin ja Favren teorioiden osoittavan, että eläinten oikeudellisen aseman tarkastelu ei edellytä aiemmin omaksuttuihin luokitteluihin rajautumista. Vaikka pidän Francionea eläinoikeustieteenkin kentän kontekstissa radikaalina, edustaa edellytys eläinten esinestatuksesta irtautumisesta nähdäkseni perinteisten lähtökohtien omaksumista. Katson Francionen siis esittävän modernin näkemyksen, mutta klassisista premisseistä käsin. Erityisesti Kurki ja Fernandez sen sijaan horjuttavat itse premissejä.

Eläinten oikeuksista debatoitiin Tieteessä tapahtuu -lehden sivuilla vuonna 2005.[394] Keskustelun perustuskiveksi jäsentyy oikeussubjektin käsitteeseen sidottu ajatus siitä, että eläimen tulee olla oikeussubjekti, jotta eläimellä voi olla juridisia oikeuksia. Oikeussubjektin käsite ei ole osa säädännäistä oikeuttamme, vaan Tuorin oikeuden syvärakenteeksi sanoittamaa sedimentoitumaa.[395] Säädännäinen oikeutemme ei siis sisällä oikeussubjektin määritelmää,

[389] Kurki 2020 s. 870. Selkeyden vuoksi totean, että tarkastelen tässäkin luvussa eläinten juridisia oikeuksia, en eläinten moraalisia oikeuksia.
[390] Fernandez 2019 s. 2013–2015, Fernandez 2022 s. 130–133.
[391] Favre 2009 s. 1043.
[392] Pietrzykowski 2017 s. 58–62.
[393] Francione 2005 s. 24. Abolitionisti Francione myös rinnastaa eläinten omistamisen ihmisten omistamiseen.
[394] Ks. esim. Onko eläimillä oikeuksia? Ajatuksia oikeudesta substanssi ja suhdekäsitteenä (Aarnio 2005a), Eläinten oikeudet on kaiken eläinsuojelun perusta (Vilkka 2005), Eläinten oikeuksista: perinteisten kantojen kritiikki (Aaltola 2005), ”Oikeuksista” ja oikeuksista (Aarnio 2005b) ja Oikeudet ja oikeustoimikelpoisuus (Räsänen 2005).
[395] Tuori 2000 s. 202–209.

vaan käsitys oikeussubjektiudesta on jäsentynyt oikeustieteellisen tutkimuksen ja kirjallisuuden kautta. Tämän takia keskustelussa eläinten oikeudellisista oikeuksista on kyse myös perus- ja ihmisoikeusasiakirjoissa turvatun tieteen vapauden toteutumisesta.

Aarnion mukaan eläin ei ole oikeussubjekti eikä eläimellä siten voi olla oikeudellisia oikeuksia.[396] Käytännöllisen lainopin kautta tarkastellen tämä lienee intuitiivinen tulokulma, mutta kuitenkin vain niin kauan kuin oikeussubjektin käsite otetaan annettuna sellaisena, kun se on perinteisesti hahmotettu.

”Teoreettista estettä ei liene sille, etteikö eläin – – voisi olla oikeussubjekti lainsäädännössämme”, havaitsi Leena Vilkka 1990-luvulla.[397] Teoreettisesta näkökulmasta tarkastellen eläinten pitämistä oikeuskelpoisina eli tahoina, joilla voi olla oikeuksia ja velvollisuuksia, on pidetty mahdollisena myös varallisuusoikeuden piirissä.[398] Tämän ei kuitenkaan 2010-luvun alussa ole katsottu vastaavan vallitsevaa oikeudellista ajattelua.[399] Siviilioikeuden näkökulmasta eläinten oikeussubjektiutta puoltavia puheenvuoroja on kritisoitu oikeuskelpoisuuden käsitteen ”juridisteknisen” luonteen sivuuttamisesta ja siitä ”varsin epäjuridisesta ajatuksesta, jonka mukaan eläinten erilaisten tarpeiden turvaaminen edellyttää, että niillä on oikeuksia samassa mielessä kuin ihmisillä”.[400] Mikäli oikeutemme tämänhetkinen syvärakenne liittää oikeussubjektiuden nimenomaan ihmisyyteen, voi eläinten oikeuksien jäsentäminen osaksi oikeusjärjestystä näyttäytyä Tuorin mukaan ajatuksena vaikeana.[401]

Oikeusteorian tradition puitteissa on puolestaan asiaankuuluvaa koetella tätä Tuorin oikeuden syvärakenteeksi kutsumaa kerrostumaa. Oikeusteoreettiseen perinteeseen jäsentyvä Kurjen oikeussubjektiteoria haastaakin Aarnion väitteen. Kurki on väittänyt eläimillä jo olevan oikeudellisia oikeuksia, jotka syntyvät ihmisten velvollisuuksien vastinparina; tämän seurauksena eläimet ovat Kurjen mukaan jo oikeussubjekteja.[402] Kurki ei kuitenkaan väitä, että eläinten oikeussubjektiviteetti olisi vastaava kuin esimerkiksi täysivaltaisen ja toimintakyvyltään rajoittumattoman täysi-ikäisen. Kurki jäsentääkin oikeussubjektiviteetin kimpuksi elementtejä.[403] Aarnio ei luonnollisesti ole rakentanut puheenvuoroaan eläinten oikeussubjektiviteetista vastineeksi Kurjen yli

396 Aarnio 2005a s. 9–10.
397 Vilkka 1993 s. 162. Vilkan käsitys on, että oikeussubjektien joukkoon tulisi sisällyttää selkärankaiset eläimet, jotka elävät ihmisten välittömässä vaikutuspiirissä (Vilkka 1993 s. 154).
398 Kaisto & Lohi 2013 s. 20.
399 Kaisto & Lohi 2013 s. 20.
400 Kaisto & Lohi 2013 s. 20.
401 Tuori 2013 s. 61, ks. myös Tuori 2000 s. 202–208.
402 Kurki 2019a s. 197–199.
403 Kurki 2019a s. 197–199. Eläinten oikeussubjektiviteettia Kanadan oikeusjärjestyksen kontekstissa teoretisoinut Fernandez jäsentää kimpun sijaan oikeussubjektiviteetin skaalaksi. Eläimet asettuvat tälle skaalalle kvasi-oikeussubjekteiksi sekä kvasi-omaisuudeksi (Fernandez 2019 s. 2013–2015, Fernandez 2022 s. 130–133).

vuosikymmen myöhemmin ilmestyneelle väitöskirjalle. Pidän kuitenkin Kurjen teoriaa perusteltuna ja varteenotettavana haastona oikeussubjektiviteetin perinteiselle hahmotustavalle. Oikeussubjektin käsitteen ollessa osa oikeuden syvärakennetta vaatii Kurjen oikeussubjektikäsite kuitenkin aikaa muodostuakseen paradigmaksi, mikäli näin on tapahtuva.

Tiivistäen katson Aarnion ja Kurjen argumentoivan eri lähtökohdista käsin. Aarnio omaksuu oikeussubjektin käsitteen siten kuin se on perinteisesti mielletty. Aarnio jäsentää ajatusta eläinten oikeussubjektiviteetista tätä perinteistä oikeussubjektin käsitettä vasten ja päätyy katsomaan, ettei eläimellä voi olla oikeudellisia oikeuksia. Kurki sen sijaan uudelleenjäsentää oikeussubjektin käsitettä. Kurjen omaksuma oikeussubjektin käsite on se, mitä vasten Kurki eläinten oikeussubjektiviteettia tarkastelee. Näistä lähtökohdista Kurki päätyy siihen, että eläimillä on oikeudellisia oikeuksia.

Eläinten oikeussubjektiviteetista käyty keskustelu on yksinkertaistettavissa kysymykseen siitä, voiko eläimellä *olla* oikeudellisia oikeuksia. Siihen limittyy kysymys siitä, voidaanko eläimelle *säätää* oikeudellisia oikeuksia.[404] Eläinlain hallituksen esityksessä sekä eläinten oikeussubjektiviteetti että eläinten oikeuksista säätäminen torjutaan todeten, että ”[i]tseisarvoon perustuva kunnioittaminen ei liioin muuttaisi eläintä oikeussubjektiksi, eläimelle ei näin ollen voitaisi säätää oikeuksia tai velvollisuuksia”.[405]

> Tuomas Ojanen on eläinlain eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunnalle antamassaan asiantuntijalausunnossa pitänyt perustelulausumaa ongelmallisena. Ojasen mukaan PL 2 §:n ja 3 §:n myötä lainsäätäjä voi ja lainsäätäjän pitää voida säätää eläimille oikeuksia tai velvollisuuksia, perustuslain ja Suomen kansainvälisten velvoitteiden puitteissa.[406] Ojanen onkin katsonut, että perustuslakivaliokunnan olisi syytä huomauttaa perustelulausuman ongelmallisuudesta ja oikaista se.[407] Myös Juha Lavapuro on perustuslakivaliokunnalle antamassaan asiantuntijalausunnossa pitänyt perustelulausumaa PL 2 §:n 1 momentin ja PL 3 §:n 1 momentin kannalta ongelmallisena.[408] Perustuslain valtiosääntöisen aseman sekä PL 74 §:ssä perustuslakivaliokunnalle säädetyn tehtävän myötä Lavapuro on katsonut, että PeV voisi lausunnossaan mainita tarpeen korjata perustelulausumassa oleva virhe.[409]

Perustuslakivaliokunta päätyikin eläinlain hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa torjumaan perustelulausuman todeten olevan ”selvää, että edus-

404 Ks. Niiniluoto 2000 s. 60.
405 HE 186/2022 vp s. 88, myös s. 37–38, PeVL 106/2022 vp s. 7.
406 Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 4–5.
407 Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 5.
408 Lavapuro asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 4.
409 Lavapuro asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 4.

kunta voi päättää säätää eläimille oikeuksia – –”.[410] Tässä yhteydessä kysymys eläinten oikeuksista säätämisestä liittyy ennen kaikkea eduskunnan lainsäädäntövaltaan: hallitus ei voi esityksellään määrittää eduskunnan lainsäädäntövaltaa senkään osalta, kenelle eduskunta voi säätää oikeuksia tai velvollisuuksia. Jokseenkin ironisesti eläinlain hallituksen esityksessä itsessäänkin puhutaan eläinten oikeuksien valvomisesta ja eläinten liikkumisvapaudesta.[411]

Hallitus tulee ottaneeksi kantaa myös siihen, mikä tulisi olla eläimen asema oikeustieteellisessä ajattelussa. Eläinlain hallituksen esityksessä todetaan, että ”eläimen itseisarvoon perustuva eläimen kunnioittaminen ei muuttaisi eläimen asemaa oikeustieteellisessä ajattelussa: eläimelle voidaan antaa suojelun arvoinen itseisarvo, vaikka siihen edelleen sovellettaisiin esineoikeudellisia säännöksiä”.[412] Tämäkin perustelulausuma tuli perustuslakivaliokunnan kritisoimaksi.[413] Perustuslakivaliokunta päätyy PL 16 §:n 3 momentissa turvattuun tieteen vapauteen nähden pitämään kyseenalaisena, että ”hallituksen esityksen perustelulausumin pyritään ohjaamaan oikeustieteellistä ajattelua”.[414]

> Lavapuro on perustuslakivaliokunnalle antamassaan asiantuntijalausunnossa todennut, että ”[v]aikka perustuslakivaliokunnan ei liene tapana ottaa lausunnoissaan kantaa erilaisiin oikeusfilosofisiin kysymyksiin eläinten oikeussubjektiudesta – –”, on perustelulausuma ongelmallinen: päätös säätää eläimille oikeuksia kuuluu ”ilmiselvästi lainsäätäjälle – ei oikeustieteelle”.[415] Lavapuro lähestyy nähdäkseni tätäkin perustelulausumaa eduskunnan lainsäädäntövallan kautta: hallituksen esityksessä suhtaudutaan oikeustieteeseen sen määrittäjänä, kenelle oikeuksia ja velvollisuuksia voidaan säätää, ja siten oikeustieteelliseen ajatteluun vaikuttamisen kautta otetaan ongelmallisesti kantaa eduskunnan lainsäädäntövaltaan.[416]

Oikeussubjekteja ei de lege lata määritetä säädännäisessä oikeudessa, vaan niitä koskeva keskustelu on oikeuskirjallisuudessa käytyä. Tämä on voinut osaltaan johtaa valtiosääntöisesti ongelmalliseen perustelulausumaan.[417]

> Ojanen on asiantuntijalausunnossaan pitänyt perustelulausumaa ongelmallisena PL 16 §:n 3 momentin ja POK 13 artiklan näkökulmasta: ”[P]erustelulausumilla tai edes itse lailla [ei] voida disponoida perustuslain 16 §:n 3 momentista johtuvista syistä siitä, miten eläinten asemaa käsitellään tietees-

[410] PeVL 106/2022 vp s. 7.
[411] HE 186/2022 vp s. 230, 128–132.
[412] HE 186/2022 vp s. 88.
[413] PeVL 106/2022 vp s. 7.
[414] PeVL 106/2022 vp s. 7.
[415] Lavapuro asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 4.
[416] Lavapuro asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 4.
[417] Lavapuro on olettanut perustelulausuman ennemminkin lapsukseksi kuin tarkoitukselliseksi, ks. Lavapuro asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 4.

sä, 'oikeustieteellinen ajattelu' mukaan lukien."[418] Ojasen näkemys siitä, että perustuslakivaliokunnan tulisi huomauttaa hallituksen esityksen perustelulausumien ongelmallisuudesta ja oikaista ne, ulottuu myös tähän perustelulausumaan.[419]

Perustuslakivaliokunta päätyikin huomauttamaan perustelulausuman ongelmallisuudesta.[420] Eläinlain hallituksen esityksen perustuslakivaliokuntakäsittelyssä nousivat siis esiin eduskunnan lainsäädäntövalta ja tieteen vapaus. Tiivistän seuraavaksi lainsäädännön ja oikeustieteen vuorovaikutussuhdetta. Tässä kontekstissa kyse on eläinten oikeuksista säätämisen ja eläinten oikeussubjekteina pitämisen keskinäissuhteesta.

Eduskunnalla on PL 2 §:n 1 momentin ja PL 3 §:n 1 momentin nojalla lainsäädäntövalta säätää myös eläimille oikeuksia. Tämän lisäksi oikeustieteellä on PL 16 §:n 3 momentin nojalla vapaus pitää eläimiä oikeussubjekteina. Kumpikaan toteamuksista ei tarkoita, että näin olisi jo tehty. Kyse on siitä, että eläimille *voidaan säätää* oikeuksia tai velvollisuuksia, ja eläimiä *voidaan pitää tai päätyä pitämään* tutkimuksen myötä oikeussubjekteina.[421] Selvää on, että lainsäädäntö ja tutkimus ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Eritoten tilanteessa, jossa eduskunta päätyisi säätämään eläimille oikeuksia ja velvollisuuksia, olisi oikeustieteen oikeussubjektikäsitys todennäköisesti sopeutuva tähän. Toisaalta mikäli oikeustieteessä vakiintuisi käsitys siitä, että eläimet ovat jo oikeussubjekteja, voitaisiin eduskunnan tulkita jo säätäneen eläimille oikeuksia. Ne voitaisiin Siltalan mukaan "toteuttaa asiamiesjärjestelmän avulla, jollaista nytkin sovelletaan oikeudellisesti vajaavaltaisten henkilöiden kohdalla".[422]

2.3.2 Valtiosääntöiset reunaehdot

Vaikka oikeusteoreettisesti pidän johdonmukaisena eläimen ymmärtämistä oikeussubjektiksi, olen valinnut jäsentää yleiset opit perinteisen oikeussubjektikäsityksen varaan turvatakseni oikeudenalakokelaan yleisten oppien hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa. Tätä edellyttää myös systematisoinnin valtiosääntölähtöisyys ja valtiosäännön ihmiskeskeisyys. Ne asettavat reunaehtoja eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien muotoilulle.

Ihmisoikeuksien subjekteina pidetään ihmisiä.[423] Vaikka yksilöiden oikeuksien ohella Suomen perustuslaki sisältää useita yhteisöjen oikeuksia,

[418] Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 4.
[419] Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 5.
[420] PeVL 106/2022 vp s. 7.
[421] Ks. Pirjatanniemi 2005 s. 73.
[422] Siltala 2012 s. 209.
[423] Ojanen & Scheinin 2011e s. 172.

pidetään myös perusoikeuksien subjekteina perinteisesti syntyneitä ja eläviä ihmisyksilöitä.[424] Perustuslaissa käytetyt termit *jokainen* ja *ketään* viittaavat syntyvään, elävään ihmisyksilöön. Esimerkiksi PL 6 §:n 2 momentin mukaan ”[k]etään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”.[425]

Vaikka PL 6 §:n 2 momentin luettelo kielletyistä syrjintäperusteista ei ole tyhjentävä, pidän selvänä, ettei laji de lege lata lukeudu kiellettyjen syrjintäperusteiden alaan.[426] Syrjintäkieltoa edeltävässä PL 6 §:n 1 momentissa myös viitataan nimenomaisesti ihmisiin; sen mukaan ”[i]hmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä”.[427] Eläimet jäävät siten perustuslain yhdenvertaisuuskäsityksen ulkopuolelle.[428] Syntynyttä ja elävää ihmisyksilöä vasten on luettava myös esimerkiksi PL 7 §:ää, jonka 1 momentin mukaan ”[j]okaisella on oikeus elämään – –”, ja 2 momentin mukaan ”[k]etään ei saa tuomita kuolemaan – –”.[429]

Valtiosäännön ihmiskeskeisyyttä sanoittaa *ihmisarvo*. Eurooppalaisen ihmisarvokäsityksen taustalla vaikuttaa olennaisesti YK:n ihmisoikeusjulistus.[430] Sen johdanto-osan mukaan ”[i]hmiskunnan kaikkien jäsenten synnynnäisen arvon ja heidän yhtäläisten ja luovuttamattomien oikeuksiensa tunnustaminen luo perustan vapaudelle, oikeudenmukaisuudelle ja rauhalle

---

424 Viljanen 2011c s. 113–116, HE 309/1993 vp s. 24, ks. myös Karapuu 2011 s. 65. Perusoikeuksien kolmanteen ja neljänteen sukupolveen on luettu kuuluvaksi oikeuksia, jotka koskevat yksilöiden sijaan kansoja, ryhmiä ja luontoa. Perusoikeuksien sukupolvijaottelu on oikeustieteellinen jäsennys ja työkalu. Sukupolvijaottelun kautta on jäsennetty myös eläinten oikeuksien asettumista perusoikeusjärjestelmään. Eläinten oikeuksien paikaksi perusoikeusjärjestelmässämme on hahmoteltu perusoikeuksien neljättä sukupolvea. Neljänteen sukupolveen on eroteltu kolmannesta sukupolvesta luontoa koskevat oikeudet. Kolmas sukupolvi kattaa muille kuin ihmisyksilöille kuuluvia oikeuksia. Näitä ovat ennen kaikkea kansoille ja ryhmille kuuluvat yhteisölliset ja kollektiiviset oikeudet, esimerkiksi vähemmistön oikeus omaan kulttuuriin. Toinen sukupolvi on taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet. Ensimmäinen sukupolvi on puolestaan vapausoikeudet (Karapuu 2011 s. 73–75).

425 Syrjintäkiellon sisältävät myös POK 21 artikla, EIS 14 artikla ja 12. lisäpöytäkirjan 1 artiklan 1 kappale sekä KP-sopimuksen 26 artikla. POK 21 artiklaa sovelletaan EIS 14 artiklan mukaisesti niiltä osin kuin se yhtenee EIS 14 artiklan kanssa (EUVL 2007/C 303/02 s. 24). Syrjintäkielto sisältyy myös KP-sopimuksen 2 artiklaan ja TSS-sopimuksen 2 artiklaan, jotka koskevat sopimuksissa turvattujen oikeuksien käyttöä, sekä lukuisiin muihin perus- ja ihmisoikeusasiakirjojen määräyksiin (Ojanen & Scheinin 2011d s. 240–244, HE 309/1993 vp s. 43).

426 HE 309/1993 vp s. 43/II.

427 Vastaava periaate sisältyy POK 20 artiklaan sekä KP-sopimuksen 26 artiklaan. EIS ei sisällä syrjinnän kiellosta irrallista yhdenvertaisuusperiaatetta (ks. Ojanen & Scheinin 2011d s. 227).

428 Katson tämän kuvastavan ilmiötä, josta tuomari de Albuquerque käyttää termiä qualified speciesism EIT:n ratkaisuun Herrmann v. Saksa (2012, SJ) jättämässään osittain yhtenevässä ja osittain eriävässä mielipiteessä (s. 37). Lajista erotteluperusteena Wise 2001 s. 73, 82–87.

429 Ks. HE 309/1993 vp s. 24, Viljanen 2011c s. 114–116.

430 Tämä käy ilmi perusoikeuskirjan selityksistä (ks. EUVL 2007/C 303/02 s. 17) ja ihmisoikeussopimuksen johdannosta. Perustuslakiin katson ihmisoikeusjulistuksen heijastuneen ennen kaikkea ihmisoikeussopimuksen kautta (HE 309/1993 vp s. 8/II, 42–45).

maailmassa".[431] Vastaava toteamus sisältyy KP- ja TSS-sopimusten johdanto-osiin. Johdanto-osissa todetaan myös, että sopimuksissa turvatut "oikeudet johtuvat ihmisen synnynnäisestä arvosta". Ratkaisussaan Wackenheim v. Ranska KP-sopimuksen noudattamista valvova YK:n ihmisoikeuskomitea katsoi ihmistä myös voitavan suojella siltä, että hän altistaa itsensä ihmisarvoa loukkaavana pidetylle kohtelulle.[432]

Ihmisarvon keskeisyyttä on ratkaisukäytännössään korostanut myös EUT.[433] Ihmisarvon käsitettä on sanoittanut julkisasiamies Christine Stix-Hackl asiaa Omega koskevassa ratkaisuehdotuksessaan, mihin palaan esineiden vallankumousta koskevassa luvussa (7.3.3).[434] Tässä luvussa keskityn ihmisarvon kunnioittamisen asemaan unionin oikeusjärjestyksessä.

Ihmisarvon kunnioittaminen on SEU 2 artiklan mukaan jäsenvaltioille yhteinen, unionin perustana oleva arvo. Se määrittää unionin tuomioistuimen mukaan unionin identiteettiä.[435] Kyse ei ole poliittisesta suuntaviivasta tai aikomuksesta, vaan jäsenvaltioita oikeudellisesti sitovissa velvoitteissa konkretisoituvasta arvosta sekä SEU 49 artiklan mukaisesta unionin jäsenyyden ennakkoedellytyksestä.[436] Julkisasiamies Tamara Ćapeta onkin asiassa Euroopan komissio v. Unkari antamassaan ratkaisuehdotuksessa katsonut ihmisarvon kunnioittamisen olevan sekä unionin perustajien valinta että "poliittinen ja käytännön edellytys unionin oikeusjärjestyksen olemassaololle".[437] Ratkaisuehdotuksessaan asiassa X julkisasiamies Giovanni Pitruzzella on puolestaan pitänyt ihmisarvoa eurooppalaisen valtiosääntöoikeuden *perusnormina* (Grundnorm).[438]

---

431 UM ihmisoikeusjulistuksen käännökset. Ihmisarvoa sanoittaa myös julistuksen 1 artikla, jonka mukaan "[k]aikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan – –". Ks. myös Kymlicka 2018 s. 764.

432 Manuel Wackenheim v. Ranska CCPR/C/75/D/854/1999 (2002) 7.4–7.6 kohdat. Ks. myös Soirila 2021 s. 73–74.

433 Tuomiot asioissa C-377/98 Alankomaat v. parlamentti ja neuvosto (2001) 70–77 kohdat, C-36/02 Omega (2004) 32–41 kohdat, C-156/21 Unkari v. parlamentti ja neuvosto (2022) 156–157 kohdat, C-157/21 Puola v. parlamentti ja neuvosto (2022) 192–193 kohdat.

434 Julkisasiamies Stix-Hacklin ratkaisuehdotus asiassa C-36/02 Omega (2004) 73–81 kohdat.

435 Tuomiot asioissa C-156/21 Unkari v. parlamentti ja neuvosto (2022) 127 kohta, C-157/21 Puola v. parlamentti ja neuvosto (2022) 145 ja 155–158 kohdat.

436 Tuomiot yhdistetyissä asioissa C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19, C-397/19 Asociația "Forumul Judecătorilor din România" (2021, SJ) 160–161 kohdat, C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19, C-840/19 Euro Box Promotion ym. (2021, SJ) 160–161 kohdat sekä asioissa C-156/21 Unkari v. parlamentti ja neuvosto (2022) 142 ja 232 kohdat, C-157/21 Puola v. parlamentti ja neuvosto (2022) 142 ja 264 kohdat.

437 Julkisasiamies Ćapetan ratkaisuehdotus asiassa C-769/22 Euroopan komissio v. Unkari (2025) 163 kohta, ks. myös 159–162 kohdat.

438 Julkisasiamies Pitruzzellan ratkaisuehdotus asiassa C-715/20 X (2023) 76 kohta. Ratkaisuehdotuksen englanninkielinen versio on tältä osin suomenkielistä selkeämpi. Sen mukaan: "The value of human dignity constitutes the actual Grundnorm (basic norm) of post-World War Two European constitutionalism – –." Suomenkielisen version mukaan (kursiivi lisätty):

Ihmisarvon kunnioittaminen on sekä unionin oikeusjärjestyksen yleinen oikeusperiaate että perusoikeus.[439] Se on kirjattu POK 1 artiklaan, jonka mukaan: ”Ihmisarvo on loukkaamaton. Sitä on kunnioitettava ja suojeltava.” Perusoikeuskirjan selitysten mukaan ”[i]hmisarvo ei ole ainoastaan yksi perusoikeuksista vaan myös kaikkien perusoikeuksien perusta”.[440] Asiaa Alankomaat v. parlamentti ja neuvosto koskeneessa ratkaisuehdotuksessaan julkisasiamies Francis Jacobs totesikin oikeuden ihmisarvoon lienevän perusoikeuksista perustavin.[441] Muita perusoikeuskirjassa turvattuja oikeuksia ei voi käyttää ihmisarvon loukkaamiseen eikä ihmisarvoa saa loukata perusoikeuksia rajoitettaessa.[442] Julkisasiamies Ćapeta on arvioinut ihmisarvon loukkauksesta olevan kyse myös silloin, kun sitä konkreettisemmin ilmentäviä muita perusoikeuksia loukataan.[443] Unionin tuomioistuin onkin mieltänyt esimerkiksi POK 4 artiklan, kidutuksen sekä epäinhimillisen tai halventavan rangaistuksen ja kohtelun kiellon, loukkaamisen myös ihmisarvon loukkaamiseksi.[444] Unionin tuomioistuimen ohella ihmisarvon keskeisyyttä on ratkaisukäytännössään korostanut EIT.[445]

Valtiosäännön arvoperustaa ja perusoikeuksien tausta-arvoja ilmaisevan PL 1 §:n 2 momentin mukaan puolestaan ”[v]altiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa”.[446] Ihmisarvon loukkaamattomuus ulottuu perus- ja ihmisoikeuksien suojaamista pidemmälle ja toimii perusoikeussuojan mahdollisia aukkoja täyttävänä tulkintaohjeena.[447] Ihmisarvo voi siis olla myös muilla kuin perusoikeuksien subjekteilla.[448] Sen on kuitenkin katsottu suojelevan

---

”*Ihmisoikeuden arvo* on toisen maailmansodan jälkeisessä eurooppalaisessa valtiosääntöoikeudessa todellinen perusnormi (Grundnorm) – –.” Ks. myös julkisasiamies Ćapetan ratkaisuehdotus asiassa C-769/22 Euroopan komissio v. Unkari (2025) 271 kohta.

439 Tuomiot asioissa C-377/98 Alankomaat v. parlamentti ja neuvosto (2001) 70–77 kohdat, C-36/02 Omega (2004) 32–41 kohdat, EUVL 2007/C 303/02 s. 17.

440 EUVL 2007/C 303/02 s. 17. Perusoikeuskirjan selityksissä viitataan tuomioon asiassa C-377/98 Alankomaat v. parlamentti ja neuvosto (2001). Ks. myös julkisasiamies Ćapetan ratkaisuehdotus asiassa C-769/22 Euroopan komissio v. Unkari (2025) 134 kohta.

441 Julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotus asiassa C-377/98 Alankomaat v. parlamentti ja neuvosto (2001) 197 kohta. “The right to human dignity is perhaps the most fundamental right of all – –.”

442 EUVL 2007/C 303/02 s. 17.

443 Julkisasiamies Ćapetan ratkaisuehdotus asiassa C-769/22 Euroopan komissio v. Unkari (2025) 134–141 kohdat.

444 Tuomio yhdistetyissä asioissa C-404/15 ja C-659/15 PPU Aranyosi ja Căldăraru (2015, SJ) 85 kohta sekä asioissa C-163/17 Jawo (2019, SJ) 78 kohta, C-156/23 Ararat (2024) 36 kohta.

445 S.W. v. Yhdistynyt kuningaskunta (1995) 44 kohta, Vo v. Ranska (2004, SJ) 84 kohta.

446 HE 309/1993 vp s. 42/I, Ojanen & Scheinin 2011c s. 219–220, ks. myös Jyränki 2000 s. 62.

447 HE 309/1993 vp s. 42/I, Ojanen & Scheinin 2011c s. 219–220, ks. myös Jyränki 2000 s. 62.

448 PeVL 71/2002 vp s. 2, PeVL 59/2002 vp s. 2.

nimenomaan ihmisyyttä ja ihmiselle tyypillisiä ominaisuuksia.[449] Eläimet rajautuvatkin de lege lata ihmisarvonkin suoja-alan ulkopuolelle.[450]

Valtiosääntöisissä reunaehdoissa pidättäytyminen ja siten perinteisestä oikeussubjektikäsityksestä käsin argumentoiminen tarkoittavat ennen kaikkea sitä, etten voimassa olevaa oikeutta tarkastellessani käytä termiä eläinten oikeudet. Pidättäydyn myös eläinten moraalisia oikeuksia koskevasta keskustelusta, jota usein oikeudellisten oikeuksien tarkasteluun limitetään.[451]

Eläinten oikeuksia koskevan keskustelun vierelle asemoituminen tarkoittaa myös sitä, etten väitä perusoikeuksien perustavan subjektiivisia oikeuksia eläimille. Siten yksi perusoikeuksien vaikutustavoista, subjektiivisen oikeuden perustava vaikutus, jää tutkimuksessani vähemmälle huomiolle.[452] Subjektiivisen oikeuden perustava vaikutus tarkoittaa mahdollisuutta vaatia oikeuden toteutumista omissa nimissään tuomioistuimessa.[453] Muutoinkin olen rajannut kysymykset eläinten edustamisesta tuomioistuimissa tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Sivuan kuitenkin subjektiivisen oikeuden perustavaa vaikutusta ja eläinten edustamista tutkimukseni loppupuolen jaksoissa, jotka koskevat oikeussubjektikäsityksen sekä perustuslain muutosta.

2.3.3 Oikeudenalan tavoite, nimi ja suhde lähioikeudenaloihin

Voimassa oleva oikeus suhtautuu eläimiin monin eri tavoin, kuten esimerkiksi irtaimina esineinä, terveysuhkina taikka suojelun kohteina. Siinä missä lasten suojelua pidetään lapsioikeuden lähtökohtana, pidän eläinten suojelua oikeudenalakokelaan lähtökohtana.[454] Eläinsuojelulla viitataan ihmisen toimintaan.[455] Toisaalta eläimiä myös suojellaan ihmisiltä.[456]

Lapsioikeudessa lasten suojelu on muotoiltu *suojeluperiaatteeksi*, johon liittyy ”lapsen suojaaminen kaikelta hänen hyvinvoinnilleen haitalliselta kohtelulta”.[457] Lapsia kuitenkin pidetään eläimiä vakiintuneemmin sekä yleisesti oikeussubjekteina että perus- ja ihmisoikeuksien subjekteina.[458] Toisin

[449] PeVL 71/2002 vp s. 2, PeVL 59/2002 vp s. 2, Vo v. Ranska (2004, SJ) 84 kohta, julkisasiamies Stix-Hacklin ratkaisuehdotus asiassa C-36/02 Omega (2004) 73–81 kohdat, Nieminen 2005 s. 58–59.

[450] Käsittelen ihmisarvon käsitettä toisesta näkökulmasta esineiden vallankumousta koskevassa luvussa (7.3.3).

[451] Ks. Kumpula 2004 s. 359–372.

[452] Karapuu 2011 s. 856.

[453] Karapuu 2011 s. 856.

[454] Hakalehto 2018 s. 4.

[455] Broom 2014 s. 42, Broom 2011 s. 133, Vilkka 1993 s. 108.

[456] Hollo 2004 s. 232, Hollo 1991 s. 383.

[457] Hakalehto 2018 s. 78–79.

[458] Hakalehto 2018 s. 1–2, Pajulammi 2014 s. 75–76.

kuin lapsia, ei eläimiä pidetä esimerkiksi yksilön arvoa, terveyttä ja elämää suojelevien perus- ja ihmisoikeuksien subjekteina.

Ympäristöoikeuden näkökulmasta jotkin eläimet hahmotetaan osaksi luontoa. Eläinsuojelullisen sääntelyn perusta eroaa kuitenkin Erkki Hollon mukaan ympäristöoikeudesta.[459] Outi Ratamäki on puolestaan pitänyt luonnonvaraoikeudellisia normeja eläinkysymyksiin soveltumattomina ja erityisesti muiden kuin luonnonvaraisten eläinten asemointia osaksi suomalaista oikeusjärjestystä haastavana.[460] Oikeudenalakandidaatilla onkin täytettävänään tyhjiö, mikä korostaa yleisten oppien jäsennyksen tarpeellisuutta.

Voimassa olevaan oikeuteen perustuva yleisten oppien jäsennys ei muuta eläinten asemaa irtaimina esineinä, jollaisiksi varallisuusoikeudessa jotkin eläimet kategorisoidaan.[461] Eläinten asema irtaimina esineinä on osa nykyistä ihmiskeskeistä oikeusjärjestystä.[462] Omistetutkin eläimet ovat kuitenkin oikeudellisesti muutakin kuin irtaimia esineitä. Eläinsuojelu ja eläinten varallisuusoikeudellinen kategorisointi esineiksi eivät ole keskenään ristiriidassa. Eläimen suojelu ei poissulje sitä, etteikö eläimen omistaja voisi tulla samalla suojelluksi esimerkiksi omaisuuden vahingoittumiselta tai sen arvon alenemiselta. Eläimen ja ihmisen omaisuuden yhdenaikainen suojelu voi realisoitua myös luonnonvaraisten eläinten kontekstissa. Tästä on kyse esimerkiksi silloin, kun eläimen elämää suojellaan metsästykseltä samalla, kun maanomistajaa suojellaan omaisuutensa vastikkeettomalta käytöltä, luvattomalta metsästykseltä maillaan.

Eläinsuojeluoikeus suojelee eläintä myös omistajaltaan. Omistettujen eläinten asiayhteydessä eläinsuojelusäännökset rajoittavat omistajan oikeutta käyttää esinettään haluamallaan tavalla.[463] Eläinsuojelulainsäädäntö asettaakin omistajalle irtaimen esineen käyttövapauden rajoituksia.[464] Eläinsuojeluoikeudelliset kysymykset eivät kuitenkaan rajaudu varallisuusoikeuden puitteisiin siten, että eläinsuojeluoikeus olisi perusteltua jäsentää vain varallisuusoikeuden osa-alueeksi. Oikeudenalakokelaan sisältö ei siis tyhjene vain koosteeksi oikeussääntöjä, jotka rajoittavat omistajan vapautta käyttää irtainta omaisuuttaan haluamallaan tavalla.

---

459 Hollo 2004 s. 232–233.

460 Ratamäki 2022 s. 20–21, 98.

461 Ks. Kaisto & Lohi 2013 s. 20. *Esineen* käsitteen määrittely on varallisuusoikeudelle keskeistä (Kaisto & Lohi 2013 s. 45).

462 Oikeusjärjestyksen ihmiskeskeisyydestä ks. Ballardini & Casi 2021 s. 18.

463 Eläinsuojeluoikeuden kontekstissa *zittingiläisyyden* vaikutusta on sivunnut Kurki, kuitenkin siitä osin irtautuen ja rajaten omistusoikeuden määrittelyä koskevan teoreettisen keskustelun tarkastelunsa ulkopuolelle (Kurki 2020 s. 855).

464 Kartio & Tammi-Salminen 2012 s. 828.

Eläinsuojelu kytkeytyy ihmisen moraalisiin käsityksiin.[465] Oikeusjärjestelmän kokonaisuus huomioiden eläinsuojelua ei kuitenkaan ole johdonmukaista pelkistää ainoastaan ihmisten moraalisten odotusten suojeluksi. Jos näin tehtäisiin, voitaisiin samaa väittää myös monesta muusta, ellei jopa jokaisesta, oikeusjärjestyksen osasta.[466] Siksi pidän eläinsuojeluoikeudellisena esimerkiksi kissan tai koiran turkiksen markkinoille saattamisen kieltävää EU-asetusta, vaikka sen resitaalin 1 perusteella tarve asetuksen antamiseen liittyy unionin kansalaisten huoleen.[467]

Oikeusjärjestyksen eläinsuojelullinen aines ei siis typisty vakiintuneiden oikeudenalojen piiriin.[468] Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö eläimiä suojeleva säännös voi yhdenaikaisesti suojella myös esimerkiksi eläimen omistajaa, luonnon monimuotoisuutta tai terveysturvallisuutta.[469] Yleiset opit ovat kuitenkin tarpeen ihmiskeskeisen oikeusjärjestyksen eläinsuojelullisen aineksen ymmärtämiseksi.[470]

Selkeyden vuoksi olen valinnut käyttää oikeudenalakandidaatista nimeä eläinsuojeluoikeus.[471] Eläinsuojeluoikeus-nimi erottaa ensiksikin oikeudenalakandidaatin muista käsitteistä, joihin eläinoikeus-termillä viitataan. Eläinoikeus-termillä (animal law) viitataan ainakin neljään eri käsitteeseen: oikeudenalaan, oikeustieteen alaan, praktiikkaan ja aktivismiin.[472] Eläinoikeudella voidaan siis viitata samaan käsitteeseen kuin mihin tässä tutkimuksessa viittaan eläinsuojeluoikeutena, eli eläinoikeuteen oikeudenalana.[473] Kuitenkin eläinoikeus-termin sijaan olen valinnut käyttää eläinsuojeluoikeus-termiä erottaakseni eläinoikeuden oikeudenalana eläinoikeudesta oikeustieteen alana, praktiikkana taikka aktivismina. Toinen syy eläinsuojeluoikeus-nimen valintaan on se, että nimi erottaa oikeudenalakokelaan muusta kuin eläimiä suojelevasta oikeusjärjestyksen aineksesta silloinkin, kun siinä mainitaan eläin.

---

465 Esimerkiksi Tolvanen on pitänyt hallituksen esityksen HE 6/1997 vp perusteella selkeänä, että eläinrääkkäyksen rangaistavaksi säätämisellä on pyritty suojaamaan ”eläinten kohteluun liittyviä ihmisten moraalisia odotuksia” (Tolvanen 2010 s. 63–64).

466 Ks. Kurki 2017b s. 144.

467 EUVL 2007/L 343 s. 1/I.

468 Oikeudenalakokelaan suhteuttaminen vakiintuneisiin oikeudenaloihin on mielekkäämpää kuin sen suhteuttaminen muihin oikeudenalakandidaateiksi mahdollisesti hahmotettaviin kokonaisuuksiin, kuten *hyvinvointioikeuteen* ja *kestävyysoikeuteen*. Hyvinvointioikeus kuitenkin keskittyy ihmisten hyvinvointiin ja kestävyysoikeus eläimiin ympäristön osana.

469 Ks. Kurki 2020 s. 848–853.

470 Ks. Vapnek & Purnhagen 2024 s. 190.

471 Ks. Kurki 2022 s. 179, Wahlberg 2018 s. 186.

472 Kivinen 2023 s. 25–29, ks. myös Kurki 2023a s 118, Frasch 2019 s. 1. Monikolla *eläinoikeudet* Kurki on katsonut viitattavan myös eläinten moraalisiin sekä juridisiin oikeuksiin (Kurki 2022 s. 179).

473 Ks. Kurki 2023a s. 118.

2.4 SYSTEMATISOINNIN ELÄINOIKEUDELLISUUDESTA

2.4.1 ”Eläinoikeus” oikeudenalana ja oikeustieteen alana

Yhdyn Kurjen näkemykseen siitä, että ”[v]aikka eläinoikeudella *oikeudenalana* ei olisikaan yleisiä oppeja, eläinoikeus voi silti olla oma oikeustieteellisen *tutkimuksen* alansa”.[474] Koska tarkoituksenani on tunnistaa ja muotoilla oikeudenalan yleiset opit, on tarkasteluni keskiössä eläinoikeus oikeudenalana, ei tutkimuksen alana. Kuten edellisessä luvussa totesin, olen eläinoikeus-termillä viitattujen käsitteiden moninaisuuden takia valinnut viitata eläinoikeuteen oikeudenalana termillä eläinsuojeluoikeus. Selkeyden vuoksi käytän eläinoikeudesta tutkimuksena ja opetuksena termiä *eläinoikeustiede*. Termiä eläinoikeus käytän vain katsoessani kontekstista käyvän selvästi ilmi, onko kyse eläinsuojeluoikeudesta vai eläinoikeustieteestä.

Tässä alaluvussa tarkastelen eläinsuojeluoikeuden ja eläinoikeustieteen keskinäissuhdetta. Seuraavissa alaluvuissa reflektoin tutkimukseni eläinoikeustieteellisyyttä sekä esittelen eläinoikeustieteen klassikkokysymyksiä.

Jotkin oikeustieteellisen tutkimuksen alat ovat Kurjen mukaan määriteltävissä sen oikeudenalan kautta, mihin tutkimus kohdistuu. Tällaisena Kurki on pitänyt esimerkiksi sopimusoikeutta. Tutkimuskohteenaan olevan oikeudenalan kautta määriteltävät oikeustieteellisen tutkimuksen ja opetuksen alat kontrastoituvat tulokulmansa määrittämiin aloihin. Tällainen on Kurjen mukaan esimerkiksi oikeuden ja sukupuolen tutkimus, jonka tutkimuskohde ei rajaudu esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoa koskevaan lainsäädäntöön, vaan kattaa koko oikeusjärjestyksen. Sen tutkimuskohteeksi hahmottuu siten oikeuden ja sukupuolen keskinäisliitynnät, kohtaantoalue.[475]

Eläinoikeustiedettä Kurki on pitänyt sekä tutkimuskohteen että tulokulman kautta määriteltävien tutkimusalojen yhdistelmänä. Kurjen tavoin katson eläinoikeuden oikeudenalana, eläinsuojeluoikeuden, olevan lainopillisen eläinoikeustieteellisen tutkimuksen keskeinen kohde. Kuitenkin myös muuta oikeusjärjestyksen ainesta voidaan lähestyä eläinoikeustieteellisesti.[476]

Eläinsuojeluoikeus on siis nähdäkseni yksi eläinoikeustieteen tutkimuskohteista, jotka kuitenkin ulottuvat myös oikeudenalakokelasta laajemmalle.[477]

---

474 Ks. Rautiainen & Kurki 2023 s. 230. Siteeratun kohdan kirjoittaja varmistettu kirjoittajalta.
475 Kurki 2023a s. 119.
476 Kurki 2023a s. 119, Kurki 2022 s. 180–181.
477 Wahlbergin sanoin ” – – eläinten hyvinvointioikeus (engl. *animal welfare law*), joka kylläkin on osa eläinoikeutta, mutta vain yksi osa sitä” (Wahlberg 2018 s. 186).

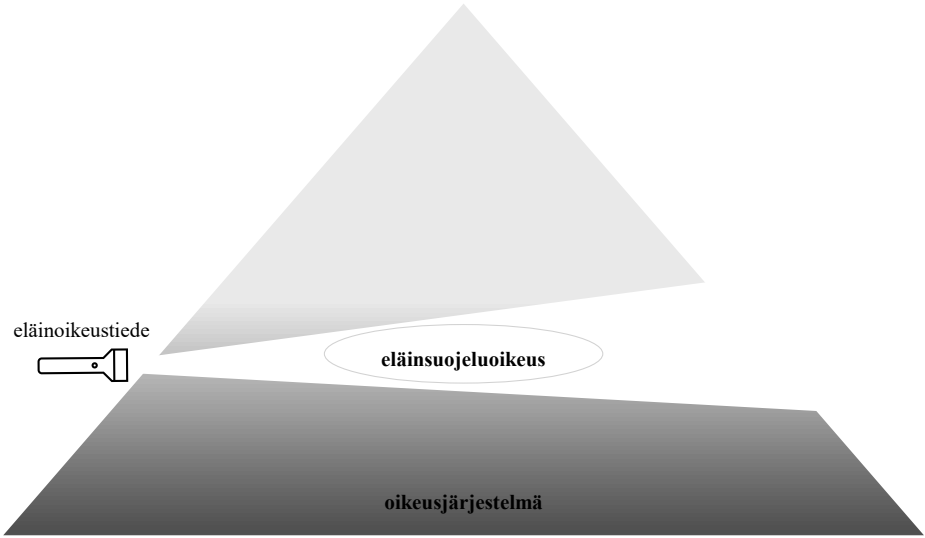

Kuvio 3. Eläinoikeustiede ja eläinsuojeluoikeus

Oheisella kuvalla pyrin havainnollistamaan käsitystäni eläinoikeustieteen ja eläinsuojeluoikeuden keskinäissuhteesta.[478]

Eläinoikeustiedettä pidän tulokulmana, joka ulottuu sekä eläinsuojeluoikeuteen oikeudenalana että oikeusjärjestyksen muuhun eläinliitännäiseen ainekseen. Siinä missä eläinsuojeluoikeus oikeudenalana asettuu oikeusjärjestelmän sisälle, eläinoikeustieteellinen tutkimus voi ulottua myös oikeuden syvärakenteen asettamien rajojen yli.[479] Eläinoikeudellista tutkimusta olisi yhtä lailla esimerkiksi kriittiseen moraaliin perustuva eläinoikeuden oikeusperiaatteiden vaihtoehtoinen jäsennys. Se ei kuitenkaan nähdäkseni puoltaisi oikeudenalan olemassaoloa, mitä perustelin tutkimusmenetelmävalintoja kuvatessani.

2.4.2 Eläinoikeustieteen ominaispiirteet

Eläinsuojeluoikeuteen kohdistuva lainopillinen tutkimus täyttää Kivisen eläinoikeustieteelle asettamat edellytykset eläimistä, oikeudesta ja niiden keskinäiskytkennästä.[480] Eläinoikeustieteellisyyden kriteerejä on nähdäkseni eritellyt myös Wahlberg, joka kuitenkin toteaa luetteloivansa nimenomaan oikeuden-

[478] Siten kuvan tarkoituksena ei ole ottaa kantaa esimerkiksi siihen, millainen oikeudenalakanditaatin koko on oikeusjärjestelmän kokonaisuuteen suhteutettuna.
[479] Oikeuden rajoitussuhteesta ks. Tuori 2000 s. 234–259.
[480] Kivinen 2023 s. 29–35, ks. myös Kurki 2019b s. 1–2.

alan ominaispiirteitä.[481] Näiden ominaispiirteiden ”läsnäolon voimakkuus tutkimuksessa vaihtelee – –” Wahlbergin mukaan ”tutkimuskysymyksen/-kysymysten asettelusta ja tutkimusmenetelmän/-menetelmien valinnasta riippuen”.[482] Siksi yhdistän Wahlbergin luetteloimat piirteet ennemminkin eläinoikeudelliseen tutkimukseen kuin niinkään eläinoikeuteen oikeudenalana.[483] ”Eläinoikeus poikkeaa muista oikeudenaloista – –” Wahlbergin mukaan seuraavien ominaispiirteiden takia:[484]

> ”1) eläinoikeuden keskiössä on eläin ja eläinten suojelu (eläimen hyvinvointi, etu ja/tai intressi sekä eläinten (perus)oikeudet),
> 2) se pyrkii irtaantumaan ihmiskeskeisyydestä,
> 3) se on monitieteellistä,
> 4) se on monioikeustieteistä, ja
> 5) sen peruskysymykset ovat universaaleja”.[485]

Luettelon ensimmäisen ja toisen kohdan limittymää Wahlberg on kutsunut myös *eläinkeskeisyydeksi* eli *zoosentrismiksi*.[486] Ominaispiirteet sanoittavat nähdäkseni ennen kaikkea sitä, mitä eläinoikeustieteellisen tutkimuksen kentälle asettuu. Kyse ei Wahlberginkaan mukaan ole kriteeristöstä sille, voidaanko yksittäistä tutkimusta pitää eläinoikeustieteellisenä.[487] Kuitenkin tutkimus on Wahlbergin mukaan sitä eläinoikeudellisempaa, mitä useamman kriteerin se täyttää.[488] Sen lisäksi, että täyttyneiden kriteerien määrä voi vaihdella, tekee Wahlberg eroa niiden täyttymisen laadun suhteen – tutkimus voi esimerkiksi olla enemmän tai vähemmän monitieteellistä.[489] Täyttyneiden kriteerien harventuessa sekä täyttyessä ”vähemmän” lipuu tutkimus Wahlbergin mukaan kauemmas eläinoikeustieteestä.[490]

Eläinsuojeluoikeuden yleiset opit olen valinnut jäsentää voimassa olevan oikeuden perusteella. Yleisten oppien sisältöä määrittää siten tutkimuksessani oikeusjärjestys sellaisena kuin se on, ei oikeusjärjestys sellaisena kuin sen

---

481 Wahlberg 2018 s. 183.
482 Wahlberg 2018 s. 183.
483 Ks. Kurki 2022 s. 180.
484 Wahlberg 2018 s. 183.
485 Wahlberg 2018 s. 183. Myöhemmissä muotoiluissaan Wahlberg on limittänyt eläimen edun suojelemisen ja ihmiskeskeisyydestä irtautumisen toisiinsa sekä toisaalta erotellut niistä erilliseksi kolmanneksi piirteeksi eläinten suojelun ihmisten aiheuttamilta kielteisiltä vaikutuksilta. Joka tapauksessa kyse on Wahlbergin mukaan toisiinsa liittyvistä tekijöistä (Wahlberg 2024 s. 5, Wahlberg 2021 s. 20). Viimeisimmän muotoilun sijaan olen esitysteknisitä syistä valinnut siteerata listauksen suomenkielistä muotoilua.
486 Wahlberg 2024 s. 5, ks. myös Wahlberg 2021 s. 20.
487 Wahlberg 2021 s. 20, ks. myös Kurki 2022 s. 180.
488 Wahlberg 2024 s. 5, Wahlberg 2021 s. 20.
489 Wahlberg 2024 s. 5, Wahlberg 2021 s. 20.
490 Wahlberg 2024 s. 5, Wahlberg 2021 s. 20.

pitäisi olla. Siksi etsin voimassa olevasta oikeudesta ainesta, joka saa ilmaisunsa oikeuden pintatasolla ja oikeutuksensa oikeuden syvemmistä kerrostumista. Tämän aineksen pyrin muotoilemaan sisäisesti koherentiksi kokonaisuudeksi. Vaikka en tavoittelekaan totaalisen koherenssin nähdäkseni epärealistista ideaalia, pyrin oikeudenalakokelaan periaatteiden, käsitteiden ja teorioiden sisäisen johdonmukaisuuden ohella siihen, että ne asettuvat sulavasti oikeusjärjestyksen kokonaisuuteen.[491] Sopivuutta oikeusjärjestelmään sekä hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa turvaa jäsennykseni valtiosääntöinen viitekehys.[492]

Koska pyrin jäsentämään yleiset opit voimassa olevan oikeuden perusteella, kohtaa eläinkeskeisyys tutkimuksessani oikeusjärjestyksen ihmiskeskeisyyden asettamat reunaehdot.[493] Toisin sanoen Wahlbergin eläinoikeustieteelle asettamat, eläimen etua ja ihmiskeskeisyydestä irtautumista koskevat, edellytykset eivät ainakaan täysimääräisesti täyty.[494] Siksi reflektoin tässä luvussa tutkimukseni eläinoikeustieteellisyyttä keskittyen erityisesti kriteereihin, jotka koskevat eläimen etua ja ihmiskeskeisyydestä irtautumista.

Ensiksikin pyrin huomioimaan eläimen näkökulman oikeuden pinnanalaisten kerrostumien asettamien reunaehtojen sisällä. Siten yleisten oppien ulkopuolelle rajautuu sellainen aines, jonka suhtautuminen eläimiin ei ole suojeleva. Näin ollen en lue oikeudenalakokelaan alaan esimerkiksi sellaista oikeusjärjestyksen ainesta, joka lähestyy eläimiä pelkästään esimerkiksi omistajansa omaisuutena taikka uhkana luonnon monimuotoisuudelle tai terveysturvallisuudelle.[495]

Toiseksi esitän tutkimukseni harvat de lege ferenda -kannanotot hahmotellen perustuslaillista oikeutusta eläinten etua paremmin suojeleville yleisille opeille. Wahlberg on pitänyt de lege ferenda -kannanottoja jopa eläinoikeustieteellisyyden edellytyksenä.[496] Eläinoikeustieteen alaan luen itse sekä tutkimuksen, joka tarkastelee oikeusjärjestystä sellaisena kuin se on nyt, että tutkimuksen, joka lähestyy oikeusjärjestystä sellaisena kuin sen pitäisi olla. Käsittelin tätä kattavammin edellisessä alaluvussa.

Lausuakseen siitä, millainen oikeusjärjestyksen pitäisi olla, tulisi kritiikin mittapuu nähdäkseni asettaa joko oikeuden ulkopuolelle taikka oikeuden

---

491 Totaalisesta koherenssista ks. Tuori 2007 s. 120–126.

492 Ks. Tuori 2007 s. 272, Pöyhönen 2003 s. 78–81, Tuori 2002 s. 11–14, Aarnio 1989 s. 99, Pöyhönen 1988 s. 74.

493 Eläinoikeustieteen eläinkeskeisyydestä Wahlberg 2024 s. 3–5, Wahlberg 2021 s. 20–22. Se, että voimassa olevasta oikeudesta on muotoiltavissa eläinsuojeluoikeuden yleiset opit, havainnollistaa kuitenkin esimerkiksi Rosa Ballardinin ja Corinna Casin tunnistamaa siirtymää *vahvasta antroposentrismista* kohti *heikkoa antroposentrismia* (Ballardini & Casi 2021 s. 18). Ks. myös Tuori 2000 s. 202–208.

494 Ks. Wahlberg 2024 s. 5, Wahlberg 2021 s. 20, Wahlberg 2018 s. 183.

495 Ks. Kurki 2022 s. 179.

496 Wahlberg 2024 s. 6.

syvempien kerrostumien ainekseen.[497] Ensiksi mainitussa on kyse *autonomisesta kritiikistä*.[498] Sitä edustavassa tutkimuksessa oikeutta kritisoidaan suhteessa johonkin oikeuden ulkopuolelta valittuun mittapuuhun.[499] Autonomisen kritiikin mittapuu voisi olla esimerkiksi se, että eläimiä on kohdeltava samoin kuin ihmisiä. Koska väitteen oikeudenalan olemassaolosta oikeusjärjestelmässä on nähdäkseni operoitava väitteenalaisen oikeusjärjestelmän lainalaisuuksin, ei oikeuden ulkoisesta tulokulmasta käsin esitetty kritiikki ole tutkimukseni keskiössä.

Oikeuden sisäisestä eli *immanentista kritiikistä* on puolestaan kyse silloin, kun oikeuden tasojen väliseen kritiikkisuhteeseen turvautuen kritiikki esitetään oikeuden syvemmistä kerrostumista käsin.[500] Tutkimuksessani myös immanentin kritiikin rooli jää marginaaliseksi, koska yleisten oppien keskeisenä tehtävänä on purkaa oikeuden sisäisiä epäjohdonmukaisuuksia.[501] Siten kritiikin esittäminen oikeuden sisäisestä aineksesta käsin osoittaisi epäonnistumista siinä, että oikeuskulttuurin tasolle asettuvat yleiset opit tarkoituksenmukaisesti välittäisivät, tulkkaisivat, oikeuden kerrostumien välistä ainesta toisiinsa.[502] Sen sijaan, että keskittyisin kritisoimaan oikeuden pintatason ainesta oikeuden syvemmistä kerrostumista käsin, pyrin yhteensovittamaan oikeusjärjestyksen ensisilmäyksellä ristiriitaistakin ainesta. Tarkoitukseni on vaalia oikeuden kerrostumien välistä dialogia.

Kritiikkisuhde asettuu osaksi kriittistä oikeuspositivismia edustavaa ymmärrystä oikeuden olemuksesta.[503] Joistain oikeuspositivismin muista muodoista poiketen kriittisessä oikeuspositivismissa säilytetään herkkyys esimerkiksi oikeuden pintatason alla kupliville yhteiskunnallisille kilvoitteluille ja niistä kumpuaville epäjohdonmukaisuuksille.[504] Kriittisen oikeuspositivismin tradition puitteissa oikeuden sisäisiä epäjohdonmukaisuuksia ja ristiriitaisuuksia voidaan pyrkiä purkamaan myös jäsennyksin vaihtoehtoisista yleisistä

[497] Selkeyden vuoksi totean, että *kriittisyys* tarkoittaa siis eri asioita kriittisessä oikeuspositivismissa ja esimerkiksi kriittisessä oikeusopissa. Niistä erillinen seikka on luonnollisesti myös tieteelliseltä ajattelulta edellytetty kriittisyys. Se ulottuu myös käytettyihin lähteisiin riippumatta siitä, sanoitetaanko ne tuorilaisittain oikeuden pintatason materiaaliksi.

[498] Tuori 2000 s. 327.

[499] Walker 2017 s. 95–96.

[500] Tuori 2000 s. 328–336. Sisäisestä ja ulkoisesta näkökulmasta ks. Cotterrell 1998 s. 188–189, Smits 2017 s. 5–6, McCrudden 2006 s. 634.

[501] Tuori 2007 s. 122–126, Linna 2009 s. 35, Tolonen 1988 s. 191–192. Kyse on oikeuden koherenssin vaalimisesta. Koherenssihakuisuutta itsessään oikeuttaa sen tehtävä palvella Tuorin sanoin ”modernin oikeuden ydinrakenteita” eli yhdenvertaisuuden, oikeusvarmuuden ja lainkäytön ennakoitavuuden kaltaisia elementtejä (Tuori 2002 s. 2, Tuori 2000 s. 340).

[502] Ks. Pajulammi 2014 s. 33, Tuori 2002 s. 13–14.

[503] Tässä tutkimuksessa kriittistä oikeuspositivismia käytetään ennen kaikkea hermeneuttisena apuvälineenä oikeuden olemuksen ymmärtämiseen.

[504] Tuori 2000 s. 337–339.

opeista.[505] Tässä tutkimuksessa esittämäni jäsennyksen luonne ei kuitenkaan ole siten vaihtoehtoinen, että se asettuisi haastajaksi aiemmalle yleisten oppien jäsennykselle.

Sen lisäksi, että oikeuden syvemmät kerrostumat voivat toimia kritiikin lähtökuoppina, ne rajoittavat yleisten oppien muotoilua sekä toimivat yleisten oppien oikeutuksena.[506] Siksi asettelen tutkimuksessani oikeuden pintatasolta tunnistamiani yleisten oppien ilmauksia, konkretisoitumia, oikeuden syvempien kerrostumien perusteella muodostamiini uomiin. Ikkunana oikeuden syvempien kerrostumien asettamiin reunaehtoihin ja suuntaviivoihin käytän valtiosääntöä, mitä perustelin valtiosääntöistä systematisointia koskevassa luvussa (1.3.2).

Koherenssia voivat tutkijan lisäksi vaalia myös esimerkiksi tuomarit, nähdäkseni erityisesti systemaattiseen tulkintamenetelmään turvautuen.[507] Lainsoveltajien ohella oikeusjärjestyksen koherenssia vaalii lainsäätäjä, eduskunta, joka voi PL 3 §:n 1 momentissa säädetyn lainsäädäntövaltansa nojalla johdonmukaistaa oikeusjärjestystä myös lainsäädäntöä muuttamalla. Tämä mahdollisuus on lainsoveltajan ulottumattomissa. Silloin, kun yleiset opitkaan eivät riitä oikeuden sisäisten epäjohdonmukaisuuksien purkamiseen, kohtaa oikeustiede rajansa. Oikeustieteilijä voi evästää lainsäätäjää lainsäädäntömuutoksiin de lege ferenda -kannanotoin.[508] Esitän niitä tutkimuksessani vain marginaalisesti edellä kuvaamastani syystä. Selkeyden vuoksi olen erotellut harvat de lege ferenda -kannanottoni omaksi alaluvukseen (7.3.2) tutkimuksen lopulle.

Esitän de lege ferenda -kannanotot eläinoikeustieteelle ominaisesta eläinlähtöisestä tulokulmasta hahmotellen perustuslaillista justifikaatiota sellaisille yleisille opeille, jotka paremmin suojelisivat eläinten etua.[509] Tämä tarkoittaa niiden reunaehtojen ja suuntaviivojen siirtämistä, joissa olen voimassa olevan oikeuden perusteella yleisiä oppeja muotoillessani tietoisesti pitäytynyt. Kyse on niiden uomien uudelleenasettelusta, joiden puitteissa tässä tutkimuksessa koherenssia tavoittelen. Sen sijaan vaihtoehtoista, eläinten edun suojelemiseksi rakennettua yleisten oppien muotoilua, en tässä tutkimuksessa esitä taikka edes pyri esittämään.

Tutkimustulokseni voivat eläinoikeustieteellisen auditorion näkökulmasta vaikuttaa ideaalin sijaan inhorealismilta. Oikeudenalan olemassaolosta on kuitenkin nähdäkseni vakuutettava eläinoikeustieteilijöitä laajempi

[505] Tuori 2000 s. 342.
[506] Rajoitus- ja justifikaatiosuhteista ks. Tuori 2000 s. 234–259 ja 260–301.
[507] Systemaattisesta tulkintamenetelmästä ks. Hirvonen 2011 s. 38–40, EU-oikeudessa Ojanen 2016b s. 51–55 ja tuomiot asioissa 283/81 CILFIT (1982) 18–20 kohdat, C-379/15 Association France Nature Environnement (2016) 49 kohta, C-561/19 Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi (2021, SJ) 46 kohta.
[508] Smits 2017 s. 14.
[509] Wahlberg 2021 s. 20.

oikeustieteellinen auditorio.[510] Siksi olen valinnut argumentoida eläinoikeudesta oikeudenalana laajemmalle oikeustieteelliselle yleisölle kuin jo lähtökohtaisesti usein eläinmyönteisille eläinoikeustieteilijöille. Valinnan kääntöpuoli on se jo tutkimukseni ensimmäisessä luvussa (1.1) toteamani seikka, ettei tutkimukseni välttämättä näyttäydy eläineettisesti edistyksellisenä. Katson kuitenkin voimassa olevan oikeuden sisällön näkyväksi tuomisen mahdollistavan myös sen koettelemisen niin tutkimuksen kuin politiikankin saralla.[511]

Seuraavalla taulukolla pyrin havainnollistamaan tutkimustehtävääni. Taulukon tarkoituksena ei ole antaa tyhjentävää kuvaa tutkimuksestani vaan ennemminkin havainnollistaa tekemiäni valintoja myös kontrastoinnin ja yksinkertaistuksen keinoin.

Taulukko 2. Tutkimustehtävä

Mitä	**Tämä tutkimus**	**Esimerkki vertailukohdaksi**
Tutkimuskysymys	Mitkä ovat Suomen eläinsuojeluoikeuden yleiset opit?	Miten käsitettä tarpeeton kärsimys tulisi tulkita eläinten edun suojelemiseksi?
Menetelmä	Teoreettinen ja käytännöllinen lainoppi	Kriittinen lainoppi
Tutkimuskohde	Oikeusjärjestys sellaisena kuin se on	Oikeusjärjestys sellaisena kuin sen tulisi olla; voimassa olevan lainsäädännön tulkinta valitusta mittapuusta käsin
Viitekehys	Eurooppalainen valtiosääntöoikeus	*Käyttämättömyysajattelu*[512]
Taustatavoite	Oikeusjärjestyksen koherenssi	Eläinten etu
Tavoite	Muotoilla ja vakiinnuttaa eläinsuojeluoikeus oikeudenalana	Esittää tarpeettoman kärsimyksen käsitteen vaihtoehtoinen jäsennys sitä lähtökohtaa vasten, ettei eläimiä tulisi käyttää ihmisten tarpeisiin.

Vaikka voimassa olevan oikeuden perusteella jäsennetyt eläinsuojeluoikeuden yleiset opit eivät irtaudu oikeuden syvärakenteen ihmiskeskeisyydestä taikka välittömästi vaali eläinten etua, pidän tutkimustani Kivisen määritelmään tukeutuen eläinten, oikeuden ja niiden keskinäisliitännän myötä eläinoikeustieteellisenä.[513] Nähdäkseni eläimen edun ajamista oikeuden syvärakenteen rajoitussuhteesta irtautuen ei ole syytä asettaa tutkimuksen eläinoikeustieteellisyyden

[510] Ks. Senatori & Frasch 2010 s. 236.
[511] Ks. Smits 2017 s. 16.
[512] Ks. Hyvinvointi-, käyttämättömyys- ja arvokkuusajattelut -alaluku (2.4.3.2).
[513] Ks. Kivinen 2023 s. 29–35.

neljänneksi edellytykseksi. Mikäli tutkimuksen asemoinnin eläinoikeustieteen kenttään kuitenkin katsotaan edellyttävän tieteen valjastamista eläinten edun ajamiseksi, voidaan tutkimukseni asemoida myös oikeusteorian taikka valtiosääntöoikeuden alaan.

2.4.3 Eläinoikeustieteen klassikkoteemoista

2.4.3.1 Intressipunninta

Eläinoikeustieteen eläinkeskeisyyttä Wahlberg on sanoittanut myös eläinten *intressien* suojelun kautta.[514] Tutkimuksessani en käytä pääsääntöisesti intressitermiä, koska katson eläinten intressien tarkemman erottelun intressi-termin käyttöä tarkoituksenmukaisemmaksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tarkastelen erikseen eläimen intressejä vapauteen, elämään sekä hyvinvointiin.[515] Eläimen intressejä on mahdollista sanallistaa myös haittojen kautta. Tällöin kyse on eläimen intresseistä olla elämättä vankeudessa, kuolematta taikka kärsimättä.[516]

Eläimen intressejä punnitaan usein ihmisen intressejä vasten.[517] Eläimen intressi elämään voi tulla punnituksi vasten ihmisen intressiä tappaa eläin esimerkiksi osana metsästyksen harjoittamista taikka elinkeinotoiminnan harjoittamiseksi. Keskinäispunnintaa edellyttäviä intressejä voivat nähdäkseni olla myös esimerkiksi eläimen intressi olla kokematta kärsimystä sekä ihmisen intressi käyttää eläintä esimerkiksi tieteellisiin tarkoituksiin tavalla, joka tuottaa eläimelle kärsimystä.

Intressien keskinäispunnintaa ja -tasapainotusta kutsutaan toisinaan *intressipunninnaksi*.[518] Termin käyttö ei kuitenkaan tuo jäsennykseeni sellaista lisäarvoa, jota eläinten intresseihin kytkeytyvän aineksen muotoilu oikeudenalakokelaan oikeusperiaatteiksi ei nähdäkseni jo tavoittaisi. Erottelen siis voimassa olevasta oikeudesta tunnistettavissa olevia eläinten intressejä. Muotoilen ne toisiinsa liittyviksi mutta erillisiksi eläinsuojeluoikeuden yleisiksi oikeusperiaatteiksi. Tällaisia ovat vapausperiaate sekä kuoleman- ja kärsimyksenvälttämisperiaatteet. Kuten oikeusperiaatteiden kriteerejä käsitellessäni totesin, on punnintaluonne oikeusperiaatteille määritelmänomaista.[519] Eläinten intressien

[514] Wahlberg 2024 s. 5, Wahlberg 2021 s. 20, Wahlberg 2018 s. 183. Esim. "[t]he key essence of animal law is to incorporate into the legal system the protection of the best interest of animals – –" (Wahlberg 2024 s. 5).

[515] Kuten hyvinvoinnin käsitettä koskevassa luvussa (3.1.3.2) tarkemmin perustelen, luen hyvinvoinnin käsitteen alaan myös eläimen terveyden.

[516] Eläinsuojeluoikeuden rajapinnoilla -luvussa (7.2) käsittelen myös eläinten arvokkuutta. Sen voi intressi-termiä käyttäen sanallistaa esimerkiksi eläimen intressiksi arvokkuuteen tai olla tulematta nöyryytetyksi.

[517] Schaffner 2011 s. 172

[518] Ks. Pietrzykowski 2023 s. 66, Wahlberg 2019 s. 132.

[519] Ks. Dworkin 1978 s. 22–28, 71–80.

muotoilu oikeusperiaatteiksi pitää jo automaattisesti sisällään ajatuksen siitä, että kyseiset intressit tulevat oikeudellisesti punnituksi. Katsonkin esimerkiksi Kurjen tavoin eläinsuojelulainsäädännön suojelevan eläinten intressejä, vaikka en käytäkään säännönmukaisesti termejä intressi tai intressipunninta.[520]

2.4.3.2 Hyvinvointi-, käyttämättömyys- ja arvokkuusajattelut

Yleisten oppien keskeisenä tehtävänä on nimenomaan yhteensovittaa prima facie ristiriitaistakin oikeusjärjestyksen ainesta.[521] Siksi en lähtökohtaisesti ole valinnut kiinnittää tutkimustani mihinkään eläinoikeustieteessäkin usein käsitellyistä, kuitenkin nähdäkseni ennemminkin eläinfilosofisista koulukunnista. Niiden vastakkainasettelua pidän useiden eläinoikeustieteen tutkijoiden tavoin vanhentuneena.[522] Koulukuntaerojen kertaamista pidän niiden ylläpitona, jonka tarkoituksenmukaisuuden kyseenalaistan. Väitöskirjoihin liitetyn opinnäytetyöluonteen, teemoja koskevan suomenkielisen akateemisen kirjallisuuden vähäisyyden sekä kontrastoivan tekstin havainnollisuuden vuoksi esittelen ja siten toisinnan kuitenkin seuraavaksi vierastamiani erotteluja.

Hyvinvointiajattelullinen eli *welfaristinen* koulukunta ei ainakaan suoraan torju eläinten käyttöä ihmisten tarpeisiin, mutta pyrkii suojelemaan eläinten hyvinvointia.[523] Koulukunnan tausta on utilitaristisessa traditiossa ja hyöty–haitta-punninnassa.[524] Hyvinvointiajattelua pidän ylätason kategoriana, joka kattaa eri muotoja.[525] Niitä yhdistää kuitenkin irtauma siitä, että eläimiä pidettäisiin yksinomaan esineinä eikä myös suojelun kohteina.[526] Hyvinvointiajattelun vastinparina on perinteisesti pidetty *käyttämättömyysajattelua* eli *abolitionismi*a.[527] Käyttämättömyysajattelun piirissä torjutaan eläinten käyttö ihmisten tarpeisiin, ja sen tausta on deontologinen.[528]

Siinä missä hyvinvointiajattelu on reformistinen, on käyttämättömyysajattelu vallankumouksellinen.[529] Welfaristisina pidän esimerkiksi eläinlain säätämisen yhteydessä käytyjä kamppailuja sikojen kirurgisen kastraation kieltämisestä. Hyvinvointiajattelullisia ovat nähdäkseni yhtä lailla kamppailut esimerkiksi paikallispuudutuksen taikka ylipäänsä kivunlievityksen edellyttämisestä

[520] Kurki 2023a s. 120. Eläinsuojelulainsäädännön sisällöstä käydyissä episteemisissä kamppailuissa eläinten intressit tulevat monin eri tavoin sanoitetuksi myös osaksi yleistä etua (Koivulehto & Lehtimäki 2025 s. 24–26). Ks. myös Pietrzykowski 2023 s. 65–69.
[521] Tuori 2007 s. 122–126, Linna 2009 s. 35, Tolonen 1988 s. 191–192.
[522] Kurki 2020 s. 871, Fasel & Butler 2020 s. 2–4, Wahlberg 2018 s. 188.
[523] Kurki 2023a s. 121.
[524] Ks. Nussbaum 2001 s. 1529–1532, Pietrzykowski 2023 s. 62–64.
[525] Ks. Kurki 2023a s. 121–122.
[526] Kurki 2023a s. 121.
[527] Schaffner 2011 s. 172, Francione & Garner 2010 s. xi–xii.
[528] Ks. Nussbaum 2001 s. 1527–1529, Pietrzykowski 2023 s. 64–65.
Ks. Kurki 2023a s. 121–122.
[529] Ks. Kurki 2023a s. 122.

kyseisen operaation yhteydessä. Sen sijaan käyttämättömyysajattelua edustaisi esimerkiksi kielto käyttää sikoja tuotantoeläiminä ja ihmisen ravinnoksi. Hyvinvointiajattelua edustavan ”lopulliset” päämäärät voivat kuitenkin olla vastaavia kuin käyttämättömyysajattelua edustavan. Esimerkiksi Robert Garnerin muotoileman *uuden hyvinvointiajattelun* kontekstissa ei ole tarpeen ottaa kantaa welfaristisin reformein saavutettaviin päämääriin.[530]

Vaikka koulukuntien välinen väittely on kiistatta mielenkiintoinen, en pidä vastakkainasettelun toisintamista tämän väitöskirjan tutkimustehtävän kannalta tarkoituksenmukaisena tätä laajemmassa mittakaavassa. Perinteisen welfarismi–abolitionismi-dikotomian rinnalle on muutoinkin viime vuosina aseteltu myös muita jäsennyksiä, kuten *arvokkuusajattelua* sekä eläinten toimijuutta korostavia ja eläinten perusoikeuksiin pohjautuvia näkökulmia.[531]

Arvokkuusajattelussa eläintä pyritään suojelemaan myös esimerkiksi nöyryytykseltä. *Heikossa arvokkuusajattelussa* suhtautuminen siihen, että eläin välineellistetään ihmisen tarpeisiin, on hyvinvointiajattelua varautuneempi, mutta eläimen arvon suojeleminen voi kuitenkin jäädä ihmisen intressille toissijaiseksi.[532] *Vahvassa arvokkuusajattelussa* ymmärrys eläimen arvosta lähestyy käsitystä ihmisarvosta. Sen puitteissa onkin pyritty suojelemaan ennen kaikkea ihmisenkaltaisia eläimiä, kuten ihmisapinoita.[533]

Toimijuudessa on puolestaan yksinkertaistetusti kyse siitä, että miellettäessä yksilö autonomiseksi sen voidaan antaa määrätä itseään koskevista asioista.[534] Kun eläin mielletään autonomiseksi toimijaksi, voidaan sen päätäntävallan käytölle pyrkiä luomaan puitteita.[535] Eläinten perusoikeuksiin puolestaan palaan esineiden vallankumousta koskevassa luvussa (7.3.3). Tutkimukseni lopulla kokoan myös jäsentämieni yleisten oppien koulukuntayhteyksiä niiden yhteistä taustateoriaa arvioiden (7.1.3).

2.4.3.3 Eläinten oikeudet, suojelu, hyvinvointi ja kärsimys

Koulukuntaeroja on sanoitettu myös eläinten suojelun ja eläinten oikeuksien kautta.[536] Eläintä oikeussubjektina koskevassa luvussa (2.3.1) perustelin kyseisen dikotomian epärelevanttiutta tämän tutkimuksen kannalta. Termejä eläinten suojelu (animal protection) ja eläinten hyvinvointi (animal welfare) puo-

530 Francione & Garner 2010 s. x–xi, 118, 135, 268, Garner 2006 s. 171. Hyvinvointiajattelun vastustajaksi profiloitunut Francione on käyttänyt uudeksi hyvinvointiajatteluksi kutsumastani welfarismin muodosta nimeä new welfarism.
531 Kurki 2023a s. 121–123, Blattner 2021 s. 67–69.
532 Kurki 2023a s. 121.
533 Kurki 2023a s. 122.
534 Kurki 2023b s. 234–235.
535 Kurki 2023b s. 244, Donaldson & Kymlicka 2011 s. 109–110, 175–178.
536 Ks. Kurki 2023 s. 119–120, Schaffner 2011 s. 171.

lestaan käytetään toisinaan synonyyminomaisesti.[537] Nähdäkseni termejä ei kuitenkaan voida käyttää samaan käsitteeseen viittaamiseen. Yksinkertaistaen kyse on siitä, että termi *suojelu* viittaa toimintaan, verbiin *suojella*. Hyvinvointi on puolestaan kohde, johon voidaan kohdistaa toimintaa; hyvinvointia voi esimerkiksi suojella. Eläinten hyvinvoinnin suojelua käsittelen jäljempänä omassa luvussaan (3.1.3), kuten myös kärsimyksen ja hyvinvoinnin keskinäissuhdetta (5.1.2). Selkeyden vuoksi totean jo nyt, että hahmotan eläimen kärsimykseltä suojelemisen ja eläimen hyvinvoinnin suojelun osaksi samaa jatkumoa. Toisin sanoen katson kärsimyksen olevan jotain, miltä eläimen hyvinvointia suojellaan. Siten en pidä näidenkään käsitteiden kontrastoimista perusteltuna.

[537] Ks. Wahlberg 2018 s. 186.

3 ”Eläin” oikeuskäsitteenä ja ”eläinten” kategorisointi

3.1 ELÄINSUOJELUOIKEUDEN ”ELÄIN”

3.1.1 ”Eläimen” muunlajisuus

Arvioin tässä luvussa sitä, mikä on eläinsuojeluoikeuden suojelema eläin. Jäsennän myös sitä, mihin kategorioihin eläimiä oikeudenalan sisäisesti jaotellaan. Muotoilen eläimen yleisen oikeuskäsitteen lisäksi luonnonvaraisen eläimen ja tuotantoeläimen yleiset oikeuskäsitteet sekä luonnonvaraisia eläimiä koskevan vapausperiaatteen. Käsittelen myös muuta eläinsuojeluoikeuden termistöä ja käsitteistöä, kuten oikeudenalan keskeisimpien erityissäädösten soveltamisalaa määrittäviä regulatiivis-teknisiä oikeuskäsitteitä.

Eläin-termillä viitataan eläinoikeustieteessä tavanomaisesti muihin eläimiin kuin ihmisiin.[538] Sen kautta toteutetaan oikeusjärjestelmätasoista systematisointia erottaen muita eläimiä kuin ihmisiä koskeva oikeusjärjestyksen aines. Näin ollen sillä on oikeuskäsitteelle ominainen systematisointilataus.[539] Ihmiset muista eläimistä erottavassa funktiossaan eläimen oikeuskäsite systematisoi koko oikeusjärjestystä.[540] Eläimen oikeuskäsitteen merkitysalue ei siten rajaudu ainoastaan eläinsuojeluoikeuteen. Tuoria siteeraten se ”ulottuu tätä laajemmallekin, ylittää alueellisin tai funktionaalisin perustein eriytyneiden normijärjestysten rajat”.[541] Muut eläimet ihmisistä erottavassa tehtävässään eläimen oikeuskäsite asettuu nähdäkseni oikeuden syviin kerrostumiin. Se toimii vastaavassa tehtävässä myös muissa oikeusjärjestyksissä.[542] Oikeuskäsitteelle tavanomaisesti eläin sanoittaa ja määrittää yhteiskuntatodellisuutta oikeuden, ei biologian näkökulmasta.[543]

Eläimen muunlajisuus siis toimii ikään kuin ensimmäisen asteen suodattimena eläinsuojeluoikeuden eläimen luonnehtimiselle. Se rajaa ihmiset eläinsuojeluoikeudellisen mielenkiinnon ulkopuolelle, vaikka ihmiset täyttäisivätkin toisen eläinsuojeluoikeuden eläimen kriteerin, tuntoisuuden.

---

538 Ks. Kivinen 2023 s. 32, Wahlberg 2018 s. 179.
539 Systematisointilatauksesta Linna 2009 s. 13–16.
540 Tuori 2007 s. 142.
541 Tuori 2007 s. 142.
542 Yhdistyneen kuningaskunnan kontekstissa ks. Cooper 1987 s. 14.
543 Yhteiskuntatodellisuuden sanoittamisesta oikeuden näkökulmasta Tuori 2000 s. 192–195. Ks. vastaavasti *lapsi* oikeudellisena käsitteenä Pajulammi 2014 s. 262–263.

3.1.2 ”Eläimen” tuntoisuus

3.1.2.1 Valtiosääntöinen justifikaatio

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen puitteissa eläimet ovat sekä suojeltavia, tuntevia olentoja (SEUT 13 artikla) että tavaroita, joiden vapaata liikkuvuutta voi kuitenkin eläinten elämän, terveyden tai hyvinvoinnin suojelemiseksi rajoittaa (SEUT 36 artikla). Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artiklan mukaan:

> ”Laatiessaan ja pannessaan täytäntöön unionin maatalous-, kalastus- ja liikennepolitiikkaa, sisämarkkinoita sekä politiikkaa tutkimuksen, teknologisen kehittämisen ja avaruuden aloilla unioni ja jäsenvaltiot ottavat eläinten, jotka ovat tuntevia olentoja, hyvinvoinnin vaatimukset täysimääräisesti huomioon kunnioittaen samalla erityisesti uskonnollisiin rituaaleihin, kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön liittyviä jäsenvaltioiden lakeja ja hallinnollisia määräyksiä sekä tapoja.”

Eläimiin tuntevina olentoina viittaa vastaavasti myös ranskankielinen sopimusteksti. Siinä tarkastelunalainen kohta on muotoiltu seuraavasti: ”l’Union et les États membres tiennent pleinement compte des exigences du bien-être des animaux en tant qu’êtres sensibles.” Englanninkielisessä sopimustekstissä viittaus eläinten tuntevuuteen on puolestaan nähdäkseni perustelunomaisempi: ”the Union and the Member States shall, since animals are sentient beings, pay full regard to the welfare requirements of animals.”

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artiklaa edelsi vastaava määräys, joka liitettiin Amsterdamin sopimuksen pöytäkirjalla eläinten suojelusta ja hyvinvoinnista (n:o 33) Euroopan yhteisöjen perustamissopimukseen.[544] Siinä viittaus eläinten tuntevuuteen oli sisällytetty johdanto-osaan: ” – – eläinten suojelua parannetaan, ja niiden hyvinvointi tuntevina olentoina otetaan huomioon.”[545]

Pöytäkirjaa (n:o 33) edelsi Maastrichtin sopimukseen sisältynyt julistus (n:o 24) eläinten suojelusta. Julistuksessa eläinten hyvinvoinnin vaatimusten täysimääräiseen huomioon ottamiseen edellytettiin vailla viittausta eläinten tuntevuuteen.[546] Tutkimuskirjallisuudessa pöytäkirjaan (n:o 33) ja myöhemmin SEUT 13 artiklaan sisällytettyä viittausta tuntevuuteen on pidetty olennaisena

---

[544] Ks. EYVL 97/C 340/01 s. 110. Määräyksen sanamuoto oli seuraava: ”Laatiessaan ja pannessaan täytäntöön yhteisön maatalous- ja liikennepolitiikkaa, sisämarkkinoita ja tutkimuspolitiikkaa yhteisö ja jäsenvaltiot ottavat eläinten hyvinvoinnin vaatimukset täysimääräisesti huomioon kunnioittaen samalla erityisesti uskonnollisiin rituaaleihin, kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön liittyviä jäsenvaltioiden lakeja ja hallinnollisia määräyksiä sekä tapoja.”

[545] EYVL 97/C 340/01 s. 110.

[546] EYVL 92/C 191 s. 97, 103.

erontekona suhteessa määräyksiin, joissa lähestytään eläimiä vain tavaroina taikka luonnon- tai terveydensuojelun kautta lajinsa edustajina.[547]

Eläinten hyvinvointitutkimuksessa on esitetty toisistaan eriäviä näkemyksiä siitä, onko eläimen tuntoisuus edellytys eläimen hyvinvoinnin tarkastelulle.[548] Oikeustieteen metodein tähän keskusteluun ei voida ottaa kantaa. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artiklassa tarkoitettu eläin on kuitenkin sekä tuntoinen että sellainen, jonka hyvinvointia voidaan tarkastella.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artiklaa on eläinoikeustieteessä paikoin lähestytty eläinten tuntevuuden tunnustuksena.[549] Näkemys on esitetty myös komission päätöksessä komission asiantuntijaryhmän ”eläinten hyvinvointia käsittelevä foorumi” perustamisesta.[550] Päätöksen resitaali 1 alkaa sanoin ”Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artiklassa tunnustetaan eläimet tunteviksi olennoiksi – –”.[551] Eläimen tuntevuuden tunnustuksen sijaan pidän SEUT 13 artiklan viittausta tuntevuuteen kuitenkin ensisijaisesti soveltamisalan rajauksena.[552] Näin luettuna kyse on siitä, että vain *niiden* ”eläinten, jotka ovat tuntevia olentoja, hyvinvoinnin vaatimukset” on otettava huomioon. Tuntevuus on tällöin peruste eläimen lukemiseen SEUT 13 artiklan suoja-alaan.

Oli kyse eläinten tuntevuuden tunnustuksesta tai soveltamisalan rajauksesta tunteviin eläimiin, ovat SEUT 13 artiklan keskiössä joka tapauksessa tuntevat eläimet. Jo SEUT 13 artiklaa edeltäneen pöytäkirjan (n:o 33) sanamuodon on katsottu implikoivan sekä *kaikkien* eläinten tuntevuutta että *vain* eläinten tuntevuutta.[553] Vaikka näitä implikaatioita on käytetty sanamuodon kritisointiin, on kyse nähdäkseni eläimen määrittelemisestä tuntevuuden kautta.

Käytän eläimen *tuntevuuteen* viittaamiseen jatkossa vakiintuneempaa termiä *tuntoisuus* sekä partisiipin preesensiksi sekoitettavissa olevan sanan *tunteva* sijaan termiä *tuntoinen*. Tuntoisuudella viitataan yleensä kykyyn kielteisiin ja myönteisiin kokemuksiin.[554] Se limittyy tietoisuuteen ympärillä tapahtuvista asioista sekä kognitiiviseen kapasiteettiin niiden prosessoimiseen.[555] Kyky kielteisiin ja myönteisiin kokemuksiin tekee merkitykselliseksi eläimen suojelun kielteisiltä tuntemuksilta sekä myönteisten tuntemusten edistämisen.[556]

---

547 Mangiameli 2021 s. 339–340, Camm & Bowles 2000 s. 197–204.
548 Broom 2014 s. 47, ks. myös Mellor 2019 s. 10.
549 Ks. Sowery 2018 s. 14, 30.
550 EUVL 2017/C 31/12 s. 61.
551 EUVL 2017/C 31/12 s. 61.
552 Ks. Platvoet 2025 s. 9, Kirkwood 2006 s. 14.
553 Kirkwood 2006 s. 14.
554 Blattner 2019 s. 125, Broom 2014 s. 19–21.
555 Broom 2014 s. 19–21.
556 Goldsworthy & Robertson 2024 s. 48–49, Mellor 2019 s. 10, Vilkka 1993 s. 108, 170–173.

3.1.2.2 Eläinsuojeluoikeuden tuntoisuuskeskeisyys

Eläinlain 2 §:n mukaan ”lakia sovelletaan kaikkiin eläimiin”. Vuoden 1996 eläinsuojelulain 2 §:n 1 momentin mukaan sitäkin sovellettiin ”kaikkiin eläimiin”. Tuntoisuutta on kuitenkin pidetty sekä eläinlain että vuoden 1996 eläinsuojelulain soveltamisalaan kuulumisen tosiasiallisena edellytyksenä.[557] Eläimiä kärsimykseltä suojelevat säädökset sisältävätkin implisiittisen oletuksen ainakin joidenkin eläinten tuntoisuudesta.[558]

Tuntoisuuteen eläinsuojelulainsäädännön soveltamisalaan kuulumisen edellytyksenä on viitattu eläinsuojeluoikeuden *tuntoisuuskeskeisyytenä* eli *sentiosentrisminä*.[559] Vuoden 1971 eläinsuojelulain hallituksen esityksessä lain soveltumista kaikkiin eläimiin perustellaankin nimenomaan eläinten kyvyllä tuntea kärsimystä.[560] Tuntoisuuskeskeisyyden hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa puoltaa edellä tarkastelemani SEUT 13 artikla, joka nostaa keskiöön ”eläinten, jotka ovat tuntevia olentoja, hyvinvoinnin vaatimukset”.

Tuntoisuuskeskeisyys ilmenee kansallisesta lainsäädännöstä implisiittisesti, kuten esimerkiksi eläinten liikkuvan kaupan kieltoa koskevan säännöksen uudistaminen osoittaa.[561] Eläinlaki siis soveltuu kaikkiin eläimiin, ja sen 42 §:n 1 momentti kieltää selkärankaisten ja pääjalkaisten eläinten myynnin liikkuvassa kaupassa. Vuoden 1996 eläinsuojelulaki soveltui yhtä lailla kaikkiin eläimiin, ja sen 27 § kielsi eläinten kaupan harjoittamisen liikkuvana kauppana.

Säännöksen sanamuodon perusteella liikkuvan kaupan kiellon soveltamisalan voisi katsoa kaventuneen kaikista eläimistä selkärankaisiin ja pääjalkaisiin eläimiin. Säännöksen esitöiden mukaan oli kuitenkin kyse liikkuvan kaupan kiellon soveltamisalan *laajentamisesta* pääjalkaisiin.[562] Vuoden 1996 eläinsuojelulain sanamuodon perusteella pääjalkaiset ovat kuitenkin kuuluneet liikkuvan kaupan kiellon suoja-alan piiriin jo ennen kokonaisuudistusta.

---

[557] Koskela 2024 s. 36, Kurki 2020 s. 847, Hirsjärvi & Rydman 2005 s. 79–80, Streng 1999 s. 29, HE 6/1997 s. 136/II.

[558] Goldsworthy & Robertson 2024 s. 51.

[559] Kurki 2020 s. 847, MacClellan 2012 s. 44–45.

[560] HE 47/1970 vp s. 1/II.

[561] Ratamäki on väittänyt eläinten tuntoisuuden tulevan säädöshierarkian ylätasolla paremmin tunnistetuksi kuin alemmantasoisissa lainsäädäntöinstrumenteissa (Ratamäki 2022 s. 26). Ratamäki esittää väitteensä väitöskirjansa johdanto-osassa. Väite perustuu Ratamäen väitöskirjan I osajulkaisuun. Ylemmäntasoisen säädöksen vaikutus alemmantasoisen säädöksen tulkintaan tunnistetaan nähdäkseni I osajulkaisussa paremmin kuin johdanto-osassa esitetyn väitteen yhteydestä ilmenee (ks. Ratamäki 2014 s. 91). Pidän Ratamäen väitettä paikkansa pitävänä siltä osin, että eläimiin tuntevina olentoina viitataan nimenomaan säädöshierarkian ylätasolla, EU:n perustuslainluontoisessa normiaineksessa. Oikeuden sisäisestä näkökulmasta tarkasteltuna ajatus ylemmäntasoisten lainsäädäntöintrumenttien sisällön toistamisesta esimerkiksi valtioneuvoston asetusten tasolla on vaikeasti perusteltavissa. Ylemmäntasoiset lainsäädäntöinstrumentit joka tapauksessa sekä vaikuttavat alemmantasoisten säädösten tulkintaan että saavat ristiriitatilanteissa etusijan.

[562] HE 186/2022 vp s. 137–138.

Eläinlain hallituksen esityksessä esitetty peruste liikkuvan kaupan kiellon soveltamisalan väitetylle ”laajentamiselle” oli pääjalkaisten tuntoisuutta ja psyykkistä toimintaa koskeva tieteellinen näyttö, jonka seurauksena pääjalkaisia on ”siten perusteltua suojella hyvinvoinnille aiheutuvilta haitoilta samaan tapaan kuin selkärankaisiakin eläimiä”.[563] Sanamuotonsa perusteella kaikkiin eläimiin soveltuneen vuoden 1996 eläinsuojelulain 27 §:n soveltamisalaa siis katsottiin laajennettavan pääjalkaisiin niiden tuntoisuudesta ja psyykkisestä toiminnasta saadun näytön myötä. Katson tämän sanoittavan sekä eläinlain että vuoden 1996 eläinsuojelulain tuntoisuuskeskeisyyttä. Sanamuotonsa perusteella kaikkiin eläimiin soveltuva eläinlaki siis suojelee vain tuntoisia eläimiä.

Ajatus soveltamisalan laajentamisesta voi selittyä sillä, että suomalaiset pitävät selkärankaisia eläimiä vähemmän tuntoisina kuin nisäkkäitä.[564] Vaikka vuoden 1996 eläinsuojelulaki sanamuotonsa perusteella soveltui kaikkiin eläimiin ja siten erottui tuolloisesta, sanamuotonsa perusteella vain selkärankaisiin eläimiin soveltuneesta eläinkoesääntelystä, eläimiksi luettiin vain tuntoisena pidetyt eläimet.[565]

Oikeudenalan laajuudessa katsonkin eläimen oikeuskäsitteen rajaavan eläimet muihin tuntoisiin eläimiin kuin ihmisiin.[566] Eläinsuojeluoikeuden suojeluobjekteina pidän siis tuntoisia eläimiä.[567] Eläin on tässä merkityksessä oikeudenalakohtainen, oikeuskulttuurin tasolla vallitseva yleinen oikeuskäsite, jolla on pysyvä merkityssisältö.[568] Tuntoisuus on ikään kuin pääsyvaatimus oikeudenalan suojeluobjektien piiriin.[569]

Eläimen oikeuskäsite perustuu siihen pohjaolettamaan, että myös monet muut eläimet kuin ihmiset ovat tuntoisia.[570] On siis hiljaa hyväksytty, että myös muut eläimet kuin ihmiset ovat kykeneviä tuntemaan esimerkiksi kärsimystä. Kyse on eläinsuojeluoikeuden taustalla vaikuttavasta oletuksesta, jota kutsun *eläinten tuntoisuuden oikeusajatukseksi*.[571]

Oikeusajatukselle määritelmänomaisesti eläinten tuntoisuuden oikeusajatus voi vaikuttaa jopa itsestäänselvyydeltä väitöskirjani lukijakunnan näkökulmasta.[572] Sen ääneen lausuminen tuo kuitenkin oikeuden hiljaista ainesta oikeusyhteisön tarkasteltavaksi ja siten vaalii myös koherenssin päämäärää.[573]

---

563 HE 186/2022 vp s. 137–138.
564 Kupsala 2019 s. 76–77, Kupsala ym. 2016 s. 450–460.
565 Hirsjärvi & Rydman 2005 s. 79.
566 Ks. Kurki 2019 s. 847–848.
567 Vastaavasti Kivinen 2023 s. 31–32.
568 Ks. Tuori 2007 s. 142. Pysyvästä luonteesta Aarnio 1989 s. 119–120.
569 Ks. Blattner 2019 s. 121–125.
570 Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki muut eläimet kuin ihminen olisivat tuntoisia.
571 Tuntoisuuden merkitys eläinsuojeluoikeudessa on siis vastaavan kaltainen kuin *autonomian* lapsioikeudessa, ks. Pajulammi 2014 s. 91.
572 Linna 2009 s. 14.
573 Linna 2009 s. 14.

Oikeusajatusten kriittinen tarkastelu, koettelu ja kyseenalaistaminen helpottuu niiden esille tuomisen myötä. Itsestäänselvyyksinä pidetyt seikat ovat myös sidonnaisia aikaansa.[574] Nykypäivän itsestäänselvyys ei ole välttämättä ollut sitä aiemmin, ja uuden tutkimustiedon karttuessa nykypäivänä itsestäänselvyytenä pidetty seikka voi tulla kyseenalaistetuksi, haastetuksi ja murretuksi. Historiallisesti ei olekaan ollut itsestäänselvyys, että myös monet muut eläimet kuin ihmiset ovat tuntoisia. Tuntoisuus, erityisesti kyky kokea kärsimystä, on kuitenkin ollut keskeinen syy siihen, että eläimet on historiallisesti päädytty lukemaan eettisen harkinnan piiriin.[575]

Eläinsuojeluoikeuden eläimen tuntoisuutta ilmentää myös eläinkoelain 2 §:n 3 momentti, jonka perusteella lain suoja-alaan kuuluu yksilö, joka tietyn kehitysvaiheen ylittäessään ”todennäköisesti kokee toimenpiteiden seurauksena kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa – –”. Säännös ei toisaalta sanamuotonsa mukaan määrittele eläintä vaan *eläimeen rinnastettavia yksilöitä*.[576] Säännöksen taustalla olevan eläinkoedirektiivin 1 artiklan 5 kohdan sanamuoto kuitenkin rakentuu nimenomaan eläimen määrittelemisen kautta. Sen mukaan:

> ”Tätä direktiiviä sovelletaan toimenpiteissä käytettäviin eläimiin, jotka ovat 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettua vaihetta varhaisemmassa kehitysvaiheessa, jos eläimen annetaan elää tuon kehitysvaiheen yli ja se kokee tehtävien toimenpiteiden seurauksena todennäköisesti kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa sen saavutettua tuon kehitysvaiheen.”

Tuntoisten eläinten kuulumista eläinkoelain soveltamisalaan ilmentää myös eläinkoelain 2 §:n 3 momentti. Sen mukaan eläinkoelakia ”sovelletaan, vaikka eläimeltä poistetaan kipua ja tuskaa sekä estetään kärsimys ja pysyvä haitta anestesialla, kivunpoistolla tai muulla menetelmällä”.

Eläinlain 2 §:n sanamuodon perusteella sen soveltamisalaan kuuluvat kaikki eläimet. Koska lain soveltamisala muuttuu eläimen oikeuskäsitteen mukana, lukeutuvat sen soveltamisalaan ne olennot, jotka kulloinkin tuntoisiksi mielletään. Eläinsuojeluoikeuden eläin on siis muunlajinen ja tuntoinen. Tuntoisuus on eläinsuojeluoikeuden suoja-alaan kuulumisen edellytys, vaikka

---

574 Siltala 2003 s. 475–476.

575 Bentham 2000 s. 283.

576 Kokonaisuudessaan eläinkoelain 2.1 §:n ja 2.2 §:n sanamuoto on: ”Tätä lakia sovelletaan: 1) käytettäessä tai kasvatettaessa eläviä pääjalkaisia tai selkärankaisia eläimiä tieteellisiin tai opetustarkoituksiin; sekä 2) kasvatettaessa näitä eläimiä niiden elinten tai kudosten luovuttamiseksi tieteellisiin tai opetustarkoituksiin. Tätä lakia sovellettaessa eläimeen rinnastetaan sen itsenäisesti ruokaileva toukkamuoto sekä nisäkkään sikiö tavanomaisen kehityksensä viimeisen kolmanneksen aikana. Tätä lakia sovellettaessa eläimeen rinnastetaan myös edellä mainittua varhaisemmassa kehitysvaiheessa oleva yksilö, jos se todennäköisesti kokee toimenpiteiden seurauksena kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa saavutettuaan kyseisen kehitysvaiheen.”

Kuvio 4. Eläinsuojeluoikeus ja eläimen oikeuskäsite

eläinsuojeluoikeudelliset normit suojelevat myös esimerkiksi eläinten arvokkuutta, joka ei itsessään edellytä eläinten tuntoisuutta.[577] Eläimet kuitenkin lukeutuvat eläinsuojeluoikeuden suoja-alaan tuntoisuutensa vuoksi. Eläintä muutoin kuin tuntoisena olentona suojelevat säännökset lukeutuvat nähdäkseni eläinsuojeluoikeuden lähialueelle.

Seuraavalla kuvalla pyrin havainnollistamaan eläinsuojeluoikeuden alan ja eläimen oikeuskäsitteen keskinäissuhdetta sekä niiden keskinäistä asettumista oikeuden kerrostumiin. Kuvan yläosa on lähempänä oikeuden pintatasoa ja alaosa syvempiä kerrostumia.

3.1.3 Eläimen hyvinvoinnin suojelu

3.1.3.1 Valtiosääntöinen justifikaatio ja reunaehdot

Tuntoisten eläinten hyvinvoinnin suojelu on SEUT 13 artiklassa unionille asetettu tavoite, joten unionin on SEU 5 artiklan 2 kohdan mukaan toimittava sen saavuttamiseksi. Koska eläinten hyvinvoinnin suojelu on unionin tavoite, tulee myös jäsenvaltioiden SEU 4 artiklan 3 kohtaan kodifioidun vilpittömän yhteistyön periaatteen mukaisesti toteuttaa sitä unionin oikeuden velvoitteita täyttäessään.[578]

[577] Eläimen hyvinvointikaan ei kaikkien tutkimusten mukaan edellytä eläinten tuntoisuutta (Broom 2014 s. 47).
[578] Raitio 2020 s. 206–210.

Tavoite suojella eläinten hyvinvointia ohjaa unionin oikeuden täytäntöönpanoa jäsenvaltiossa sekä unionin oikeutta täytäntöönpanevan kansallisen lainsäädännön tulkintaa.[579] Selkeyden vuoksi totean, etteivät SEUT 13 artiklan vaikutukset rajaudu yksinomaan unionin eläinsuojeluasetusten ja -direktiivien implementointiin ja tulkintaan, vaan myös muihin kuin eläinsuojelullisiin säädöksiin.

Eläinkoedirektiiviä implementoivan eläinkoelain hallituksen esityksestä lausuessaan perustuslakivaliokunta on viitannut SEUT 13 artiklaan ja kiinnittänyt ”huomiota siihen, että jäsenvaltiot ovat sitoutuneet eläinten hyvinvoinnin vaatimusten täysimääräiseen huomioon ottamiseen unionin lainsäädännön täytäntöönpanossa – –”.[580] Eläinten hyvinvoinnin vaatimukset on otettava täysimääräisesti huomioon myös kansallisen lainsäädännön tulkinnassa unionin oikeuden tulkintavaikutuksen takia. Huomionarvoista on myös, että SEUT 13 artiklan sanamuoto osoittaa edellytyksen eläinten hyvinvoinnin vaatimusten täysimääräiseen huomiointiin unionin lisäksi suoraan jäsenvaltioille.[581]

Unionin ja sen jäsenvaltioiden on SEUT 13 artiklan mukaan otettava eläinten ”hyvinvoinnin vaatimukset täysimääräisesti huomioon”, kun ne laativat ja täytäntöönpanevat ”maatalous-, kalastus- ja liikennepolitiikkaa, sisämarkkinoita sekä politiikkaa tutkimuksen, teknologisen kehittämisen ja avaruuden aloilla”.[582] Eläinten hyvinvointia suojellessa unionin ja sen jäsenvaltioiden on myös kunnioitettava ”uskonnollisiin rituaaleihin, kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön liittyviä jäsenvaltioiden lakeja ja hallinnollisia määräyksiä sekä tapoja”. Eläimen hyvinvoinnin vaatimusten täysimääräistä huomioon ottamista rajaa siis säännöksen konteksti, joka sitoo edellytyksen esimerkiksi maatalouspolitiikkaan ja uskonnollisten rituaalien kunnioittamiseen.[583]

Sopimusmääräyksen sanamuoto onkin joustavuudessaan sellainen, että kynnys varsinaisen ristiriidan syntymiseen SEUT 13 artiklan kanssa ja siten unionin etusijaperiaatteen realisoitumiseen on nähdäkseni korkea. Unionin tuomioistuin on kuitenkin ratkaisussaan One Voice katsonut, että lintudirektiivin[584]

---

[579] Ks. Raitio 2020 s. 252–254, Ojanen 2016a s. 91, Camm & Bowles 2000 s. 204.

[580] PeVL 2/2013 vp s. 2. SEUT 13 artiklan ohella PeV viittaa perusoikeuskirjaan (PeVL 2/2013 vp vp s. 2/II). Turkistarhauksen lopettamista koskevaa kansalaisaloitetta käsittelevässä lausunnossaan PeV ei puolestaan toista viittaustaan SEUT 13 artiklaan tai perusoikeuskirjaan. Lausunto kuitenkin tukeutuu perusteluissaan eläinkoelain hallituksen esityksestä annettuun lausuntoon (PeVL 18/2013 vp s. 2–3). Turkistarhauksen lopettamista koskevaa kansalaisaloitetta käsittelevä lausunto liittyy myös substanssiltaan eurooppalaiseen kontekstiin, muualla Euroopassa käytyyn keskusteluun turkistarhauksen lopettamisesta (PeVL 18/2013 vp s. 2/II).

[581] Mangiameli 2021 s. 333.

[582] Ks. komissaarin vastaus parlamentin kysymykseen E-000217/2020(ASW), Mangiameli 2021 s. 333.

[583] Ks. SEUT 13 artiklaa edeltäneestä oikeustilasta tuomio asiassa C-189/01 Jippes (2001) 73 kohta.

[584] Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EY, annettu 30 päivänä marraskuuta 2009, luonnonvaraisten lintujen suojelusta.

säännös oli este kansalliselle lainsäädännölle, joka mahdollisti lintujen pyynnin liima-ansoin.[585] Unionin tuomioistuin liitti ratkaisussaan One Voice SEUT 13 artiklan ensi kertaa myös luonnonvaraisiin eläimiin.[586] Vaikka lintudirektiivissä on kyse luonnon monimuotoisuuden suojelusta, tulkitsi EUT sen säännöstä siis myös SEUT 13 artiklan ohjaamana.[587] Rituaaliteurastusta koskevassa suuren jaoston ratkaisussaan Centraal Israëlitisch Consistorie van België EUT puolestaan viittasi SEUT 13 artiklaan periaatteena, jota on yhteensovitettava ja tasapainotettava POK 10 artiklassa turvatun uskonnonvapauden kanssa.[588] Unionin tuomioistuin piti arvioimaansa uskonnonvapauden rajoitusta oikeasuhtaisena.[589]

Sopimus Euroopan unionin toiminnasta on unionin primäärilainsäädäntöä. Primäärilainsäädännössä säädetään esimerkiksi unionin toimivallasta sekä asetusten ja direktiivien toimintamekaniikasta. Sisällöllisestikin primäärilainsäädäntö on perusta sekundäärilainsäädännölle. Annetun toimivallan periaatteen mukaisesti sekundäärilainsäädännöllä on oltava oikeusperusta unionin perussopimuksissa.[590] Unionin perussopimusten määräykset siten kodifioivat jäsenvaltioiden unionille antamaa toimivaltaa sekä toimivat toimeksiantona ja oikeusperustana perussopimusten määräyksiä konkretisoivalle sekundäärilainsäädännölle.

Eläinsuojelullisten asetusten ja direktiivien oikeusperustoina ovat toimineet maatalouspolitiikkaa, sisämarkkinoiden toimintaa edistäviä lainsäädännön lähentämistoimia, kansanterveyden suojelua, kauppapolitiikkaa ja ympäristönsuojelua koskevat perussopimusten artiklat.[591] Toisin kuin SEUT 13 artiklassa, määrätään oikeusperustoina käytettävissä perussopimusten määräyksissä käytettävästä lainsäätämisjärjestyksestä.[592]

---

585 Tuomio asiassa C-900/19 One Voice (2021) 39, 65 ja 72 kohdat.

586 Tuomio asiassa C-900/19 One Voice (2021) 39 ja 65 kohdat. Eläinten hyvinvointi liitettiin ympäristönsuojeluun myös unionin perustuslakia valmistellessa, ks. Wartenberg 2015 s. 360.

587 Tuomio asiassa C-900/19 One Voice (2021) 39 ja 65 kohdat.

588 Tuomio asiassa C-336/19 Centraal Israëlitisch Consistorie van België (2020, SJ) 65 kohta. Ks. Christiaenssen 2024 s. 265.

589 Tuomio asiassa C-336/19 Centraal Israëlitisch Consistorie van België (2020, SJ) 63 kohta.

590 Ks. Raitio 2020 s. 220.

591 EYVL 1999/L 94 s. 24, EYVL 98/L 221 s. 23, EYVL 1999/L 203 s. 53, EUVL 2005/L 3 s. 1, EUVL 2007/L 182 s. 19, EUVL 2007/L 343 s. 1/I, EUVL 2009/L 10 s. 7, EUVL 2009/L 47 s. 5, EUVL 2009/L 303 s. 1, EUVL 2010/L 276 s. 33, EUVL 2017/L 95/01 s. 1. Valvonta-asetusta ja eläinkoedirektiiviä lukuun ottamatta kyse on ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa annetuista säädöksistä.

592 Esim. maatalouspolitiikkaa koskevan SEUT 43(2) artiklan mukaan: ”Euroopan parlamentti ja neuvosto säätävät tavallista lainsäätämisjärjestystä noudattaen ja talous- ja sosiaalikomiteaa kuultuaan 40 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta yhteisestä maatalouden markkinajärjestelystä sekä muista yhteisen maatalous- ja kalastuspolitiikan tavoitteiden toteuttamisessa tarvittavista säännöksistä.”

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artikla toimiikin unionin tavoitteena, muttei asetusten ja direktiivien oikeusperustana.[593] Eläinten suojelemista kärsimykseltä on tosin väitetty hyljetuotteiden kaupasta annetun asetuksen[594] oikeusperustaksi, mitä EUT arvioi ratkaisussaan Inuit Tapiriit Kanatami.[595] Euroopan unionin tuomioistuin piti asetuksen oikeudellisena perustana sisämarkkinan turvaamista, vaikka hyljetuotteita koskevat jäsenvaltioiden kansalliset lainsäädäntöinstrumentit saattoivatkin perustua kuluttajien huoleen eläinten kärsimyksestä.[596]

3.1.3.2 ”Eläimen hyvinvointi”

Eläimen hyvinvointi on keskeinen eläinsuojeluoikeudellinen termi. *Eläinten hyvinvoinnilla* tarkoitetaan eläinlaissa sen 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ”eläimen kokemusta sen omasta fyysisestä ja henkisestä tilasta”.[597] Säännöskohtaisten perustelujen mukaan ”[k]äsitteellä eläimen hyvinvointi kuvataan eläimen vointia, joka voi vaihdella hyvästä huonoon”.[598] Eläinlain 5 §:n 1 momentin 1 kohdan määritelmä vastaa hyvinvoinnille muissa eläintieteissä luonnehdittua merkityssisältöä.[599] Eläimen hyvinvointi siis viittaa eläimen tilaan, kun taas eläinsuojelu ihmisen toimintaan.[600]

Niin kutsutun *Brambellin raportin* katsotaan ensi kertaa korostaneen eläimen hyvinvointia (welfare) pelkän eläimen kärsimykseltä tai julmuudelta suojelemisen (anti-cruelty) sijaan.[601] Raportti laadittiin Isossa-Britanniassa viran-

---

[593] Ks. Wilkins 2006 s. 222–223, Camm & Bowles 2000 s. 198–199, komissaarin vastaus parlamentin kysymykseen E-000217/2020(ASW).

[594] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1007/2009, annettu 16 päivänä syyskuuta 2009, hyljetuotteiden kaupasta.

[595] Tuomiot asioissa C-583/13 P Inuit Tapiriit Kanatami (2015) 28–29 kohdat ja T-526/10 Inuit Tapiriit Kanatami (2013) 26, 79 kohdat. Tuomio asiassa C-583/13 P Inuit Tapiriit Kanatami (2015) koskee muutoksenhakua tuomioon T-526/10 Inuit Tapiriit Kanatami (2013).

[596] Tuomio asiassa C-583/13 P Inuit Tapiriit Kanatami (2015) 28–29 kohdat. Näin ollen EU oli käyttänyt toimivaltaansa perustamissopimuksen mukaisesti hyljetuotteiden kauppaa koskevan asetuksen 100//2009 antaessaan. Ratkaisu koskee siis asetusta, joka on annettu ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa.

[597] Ks. myös HE 186/2022 vp s. 37 ja 82. Määritelmää ei sisältynyt lausuntokierroksella olleeseen lakiehdotukseen (MMM luonnos 2021 s. 223). Sen lisäämistä säädöstekstiin esitti kuitenkin usea sidosryhmä (MMM lausuntokooste sidosryhmät 2022 s. 61, 83–84). Säädöstekstiin nostettu määritelmä vastaa eläinlain hallituksen esityksen luonnoksen perusteluosiosta jo löytynyttä (MMM luonnos 2021 s. 75). Vastaava määritelmä oli myös rauenneen Sipilän hallituksen esityksen perusteluosiossa (HE 154/2018 vp s. 78).

[598] HE 186/2022 vp s. 82. Vastaavasti kaatuneessa Sipilän hallituksen esityksessä HE 154/2018 vp s. 78, 31.

[599] Carenzi & Verga 2009 s. 24–26, Fraser & Duncan 1998 s. 2–3, WOAH Terrestrial Code 7.1.1. artikla.

[600] Broom 2014 s. 42, Broom 2011 s. 133, Vilkka 1993 s. 108.

[601] Radford 2001 s. 261–264. Brambellin raportilla viittaan raporttiin Report of the Technical Committee to Enquire into the Welfare of Animals Kept Under Intensive Livestock Husbandry Systems (Brambell Committee 1965).

omaistyönä poliittisesta tilauksesta. Poliittinen tilaus oli puolestaan seurausta kansalaisten huolesta, joka koski eläinten oloja teollistuneessa eläintuotannossa.[602] Ne nosti yhteiskunnalliseen keskusteluun Ruth Harrisonin klassikkoteos Animal Machines.[603]

Eläimen hyvinvointi määriteltiin Brambellin raportissa laajaksi, sekä eläimen fysiologisen että henkisen voinnin huomioivaksi käsitteeksi, jonka arvioimisessa on huomioitava eläimen rakenteen, toiminnan ja käytöksen perusteella eläimen tunteista tieteellisesti saatavilla oleva tieto.[604] Vastauksena Brambellin raporttiin esiteltiin eläinten hyvinvoinnin suojelua ja arviointia konkretisoivat *viisi vapautta* (Five Freedoms).[605] Viisi vapautta ovat:

1) vapaus olla tuntematta nälkää ja janoa
2) vapaus olla tuntematta epämukavuutta
3) vapaus olla tuntematta kipua, kärsimättä vammoista ja sairauksista
4) vapaus ilmaista normaalia käyttäytymistä
5) vapaus olla tuntematta pelkoa ja tuskaa.[606]

Viisi vapautta perustuvat tuotantoeläinten suojelua koskevaan eurooppalaiseen yleissopimukseen, ja Euroopan unionin tuotantoeläimiä koskeva sääntely heijastaa niitä.[607] Eläinlain 3 §:n 2 momentin 1 kohdan ja 8 kohdan mukaan tuotantoeläindirektiivin ja tuotantoeläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta säädetään eläinlaissa ”siltä osin kuin niiden täytäntöönpanosta ei säädetä muussa laissa”. Tuotantoeläimiä koskeva eurooppalainen sääntely onkin implementoitu Suomessa nimenomaan eläinlakiin ja sen nojalla annettuihin säädöksiin, kuten esimerkiksi valtioneuvoston asetuksiin nautojen (592/2010) ja sikojen (692/2012) suojelusta.[608]

Viiden vapauden käsitettä on eläinten hyvinvointitutkimuksessa sittemmin kehitetty *viiden perustarpeen* (Five Domains) muotoon.[609] Niiden huomiointiin perustuva käsitys eläinten hyvinvoinnista esitetään esimerkiksi koirien ja kissojen hyvinvointia ja jäljitettävyyttä koskevan EU-asetuksen valmisteluaineistossa.[610] *Koirien ja kissojen hyvinvointi* määritellään Euroopan unionin neuvos-

602 Duncan 1981 s. 490.
603 Radford 2001 s. 262. Ks. Harrison 1964.
604 Brambell Committee 1965 s. 9.
605 Webster 2001 s. 230, Radford 2001 s. 262–266, WOAH Terrestrial Code 7.1.2.2. artikla.
606 EUR-Lex – Eläinten hyvinvointi.
607 Radford 2001 s. 264–266, EUR-Lex – Eläinten hyvinvointi.
608 Viidestä vapaudesta Suomen eläinsuojelulainsäädännössä ks. Wahlberg 2008 s. 387–407.
609 Mellor & Reid 1994 s. 5–7, ks. myös Goldsworthy & Robertson 2024 s. 52.
610 COM/2023/769 s. 21, yleisnäkemys 11615/24 s. 12. Asetuksen kansalliseen täytäntöönpanoon on ehditty valmistautua eläinten hyvinvoinnista annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (839/2024) sekä eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta annetulla lailla (840/2024), ks. MmVM 14/2024 vp s. 4–5, HE 165/2024 vp s. 3–14.

ton yleisnäkemyksessä koiran tai kissan fyysiseksi ja henkiseksi tilaksi, joka heijastaa hyvää ravintoa, hyvää elinympäristöä, hyvää terveyttä, asianmukaista käyttäytymistä ja myönteisiä henkisiä kokemuksia.[611]

Viidestä vapaudesta kolmas, vapaus olla kärsimättä vammoista ja sairauksista, liittyy eläinten terveyden suojeluun.[612] Vaikka terve eläin ei ole automaattisesti hyvinvoiva, vaikuttaa terveys myönteisesti eläinten hyvinvointiin.[613] Eläimen hyvinvointi sekä terveyden suojelu ja eläinkulkutautien torjuminen onkin esimerkiksi EU-tuomioistuimen ratkaisussa Herbert Schaible hahmotettu osittain päällekkäisiksi yleisen edun mukaisiksi tavoitteiksi.[614] Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin suojelu limittyvät toisiinsa myös Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisussa Viamex ja ZVK.[615] Monessa eläinten terveyttä suojelevassa säännöksessä onkin eläinsuojeluoikeuden näkökulmasta kyse eläinten hyvinvoinnin suojelusta, vaikka esimerkiksi unionin eläinterveyssäännöstön resitaalissa 7 todetaan, ettei se sisällä ”eläinten hyvinvointia sääntéleviä säännöksiä”.[616] Samassa resitaalissa kuitenkin todetaan, että ”eläinten parempi terveys lisää eläinten hyvinvointia – –”.[617] Vaikka eläimen hyvinvointia voidaan hetkellisesti haitata eläimen suojelemiseksi esimerkiksi eläimen sairauden hoitamiseksi, on eläinsuojelullinen eläimen terveyden suojelu siis eläimen hyvinvoinnin suojelun osa-alue.

Eläinten hyvinvointi viittaa eri käsitteeseen kuin eläinten *hyvä hyvinvointi*.[618] Käsitteet kuitenkin sekoitetaan usein toisiinsa.[619] Niitä on englanniksi pyritty erottelemaan termein welfare ja well-being.[620] Toisin kuin eläinten hyvinvointi (welfare), implikoi eläinten hyvä hyvinvointi (well-being) sitä, että eläimen kokemus omasta fyysisestä ja henkisestä tilastaan on hyvä.

Katson käsitteet sekoitetun toisiinsa myös eläinlain hallituksen esityksessä, koska eläinten hyvinvointi -termiä ei käytetä eläinlain hallituksen esityksessä johdonmukaisesti sen eläinlain määritelmää vastaavaan käsitteeseen viittaamiseen.[621] Hallituksen esityksessä viitataan esimerkiksi eläimen hyvinvoinnin lisäämiseen.[622] Mikäli eläimen hyvinvoinnilla ei viitata johonkin eläinlain 5 §:n 1

---

611 Yleisnäkemys 11615/24 s. 30.
612 Ks. EUR-Lex – Eläinten hyvinvointi.
613 Ks. Bock & Buller 2013 s. 393–394.
614 Tuomio asiassa C-101/12 Herbert Schaible (2013) 35 kohta.
615 Tuomio yhdistetyissä asioissa C-37/06 ja C-58/06 Viamex ja ZVK (2008) 22–23 kohdat.
616 EUVL 2016/L 84 s. 2.
617 EUVL 2016/L 84 s. 2.
618 Broom 2014 s. 46, WOAH Terrestrial Code 7.1.1. artikla.
619 Broom 2014 s. 46.
620 Broom 2014 s. 46.
621 Hyvinvoinnin käsitteen epäjohdonmukaista käyttöä pidän ongelmallisena erityisesti siksi, että se on nostettu lain nimeen. Vuosien 1934, 1971 ja 1996 eläinsuojelulait kantoivat nimeä eläinsuojelulaki, kun taas viimeisin eläinsuojelulaki (693/2023) on nimeltään laki eläinten hyvinvoinnista.
622 Hyvinvoinnin vaarantamisesta HE 186/2022 vp esim. s. 140, lisäämisestä esim. HE 186/2022 vp s. 234.

momentin 1 kohdassa ääneen lausumattomaan, tarkoittaisi esimerkiksi eläimen hyvinvoinnin lisääminen eläimellä omasta henkisestä ja fyysisestä tilastaan olevan kokemuksen lisäämistä. Eläimen hyvää kokemusta omasta fyysisestä ja henkisestä tilastaan voi nähdäkseni suojella, edistää tai vaarantaa. Kokemuksen hyvyyttä voi myös lisätä. Tällöin esimerkiksi hyvinvoinnin vaarantaminen viittaisi kokemuksen hyvyyden vaarantamiseen sekä hyvinvoinnin edistäminen kokemuksen hyvyyden edistämiseen. Koska hallituksen esitys kuitenkin sisältää myös nimenomaisia viittauksia hyvään hyvinvointiin, ei eläimen kokemuksen hyvyyden sisällyttäminen eläimen hyvinvoinnin käsitteeseen ratkaise hallituksen esityksen sisäistä epäjohdonmukaisuutta.[623] Sen sijaan pidän perusteltuna viiden vapauden toteutumisen lukemista sisään siihen käsitteeseen, johon termi eläinten hyvinvointi viittaa. Tällöin esimerkiksi hyvinvoinnin vaarantaminen tarkoittaisi yhden tai useamman vapauden toteutumisen vaarantamista ja hyvinvoinnin edistäminen puolestaan niiden toteutumisen edistämistä.

Eläinsuojeluoikeutta läpileikkaavasta luonteestaan huolimatta en katso eläinten hyvinvoinnin saavuttavan yleisiltä oikeuskäsitteiltä edellytettyä oikeudenalan laajuista merkityssisältöä ja vakiintuneisuutta, koska termiä eläinten hyvinvointi käytetään epäjohdonmukaisesti.[624] Vaikka yleisten oppien tehtävä on johdonmukaistaa oikeusjärjestelmää, ei oikeustieteen tehtävänä ole yleisten oppien luominen. Sen sijaan oikeustieteen tehtävänä on tunnistaa ja jäsentää yleisiä oppeja.

3.1.3.3 Hyvinvointisäännöksistä

Eläinten hyvinvoinnin edistäminen on eläinlain 1 §:n 1 momentin mukaan yksi eläinlain tarkoituksista. Viittä vapautta ja viittä perustarvetta vasten luettuna kyse on sen edistämisestä, että eläimelle tarjotaan esimerkiksi riittävä ravinto sekä eläimen normaalin käyttäytymisen mahdollistava mukava elinympäristö.[625] Selkeyden vuoksi totean, että normi voi nähdäkseni suojella eläimen hyvinvointia, vaikka siinä ei käytettäisikään ilmausta hyvinvointi. Siten oikeuden pintatason eläimen hyvinvointia suojeleva sisältö ei nähdäkseni ole tunnistettavissa vain etsien oikeuden pintatasolta hyvinvointi-termiä.[626]

Eläinten myönteistä kokemusta sen omasta fyysisestä ja henkisestä tilasta pyritäänkin edistämään esimerkiksi säännöksin eläinten hoidosta ja pitopaikasta. Esimerkiksi eläinten hoidon yleisiä vaatimuksia koskevan eläinlain 20 §:n 1 momentin mukaan:

---

623 HE 186/2022 vp s. 73.

624 Ks. Sowery 2018 s. 28.

625 Viidestä vapaudesta EUR-Lex – Eläinten hyvinvointi, viidestä perustarpeesta COM/2023/769 s. 21, yleisnäkemys 11615/24 s. 12.

626 Vastaavan kaltaisesti totesin tutkimusmenetelmäluvussa (1.3.1) irtautuvani käsityksestä, että lainsäätäjän valinta kutsua normia periaatteeksi tekisi siitä periaatteen (ks. Scheinin 1991 s. 33–34, vrt. Tähti 1995 s. 4–6).

> ”Eläimiä on hoidettava siten, että niillä on mahdollisuus toteuttaa liikkumiseen, leikkiin, lepoon, kehonhuoltoon, syömiseen, ravinnon etsintään ja ympäristön tutkimiseen sekä sosiaalisiin suhteisiin liittyviä olennaisia käyttäytymistarpeitaan.”

Sopivuus näiden eläimen olennaisten käyttäytymistarpeiden sekä eläimen fysiologisten tarpeiden tyydyttämiseen asetetaan eläinlain 37 §:n 1 momentissa eläimen pysyvän pitopaikan edellytyksiksi. Mahdollisuus olennaisten käyttäytymistarpeiden toteuttamiseen sekä fysiologisten tarpeiden tyydyttämiseen ovat myös tekijöitä, jotka 8 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan on ”saatavilla olevan tieteellisen tiedon ja käytännön kokemuksen perusteella – –” oltava mahdollista järjestää, jotta eläintä voidaan pitää. Eläimen hyvinvointia edistetään myös esimerkiksi eläimille tehtäviä toimenpiteitä sekä eläimen ruokintaa ja juottoa koskevin säännöksin.

Eläinten hyvinvoinnin suojelun konteksti on kuitenkin ihmiskeskeinen. Sen lisäksi, että eläinten pito ihmisen käyttötarkoituksia varten on ylipäänsä laillista, vaikka se edellyttäisi esimerkiksi eläinten lopettamista, käy ihmiskeskeisyys ilmi myös monesta eläimen hyvinvointia turvaamaan tarkoitetusta säännöksestä. Esimerkiksi eläimen pysyvää pitopaikkaa koskevan eläinlain 37 §:n 2 momentin pääsääntö on, että ”[e]läintä ei saa pitää jatkuvasti paikalleen kytkettynä eikä sen liikkumista saa jatkuvasti rajoittaa eläimen kääntymisen estävillä rakenteilla”. Kuitenkin eläinlain 121 §:n 2 momentin mukaan säännöstä ei sovelleta ”lain voimaan tullessa toiminnassa olevaan navettaan, jossa pidetään maidontuotantoa varten lehmiä tai hiehoja”. Eläinlain 37 §:n 2 momentissa säädettyä kieltoa rajoittaa eläimen liikkumista sen kääntymistä estävillä rakenteilla ei eläinlain 122 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella sovelleta silloinkaan, kun kyse on emakon tai ensikon pitämisestä lain voimaan tullessa käytössä olleessa porsitushäkissä. Toinen eläinlain 122 §:n 1 momentissa 27 §:n 2 momenttiin säädetty poikkeus on emakon tai ensikon pitäminen ”tiineytyshäkissä enintään kahdeksan päivää siemennyksen yhteydessä”.

Ruokintaa ja juottoa koskevan eläinlain 21 §:n 2 momentin mukaan puolestaan ”[n]isäkkäiden ja lintujen pysyvässä pitopaikassa on oltava jatkuvasti vettä eläimen saatavilla”. Tätä pääsääntöä kuitenkin täydennetään poikkeuksin. Eläinlain 21 §:n 2 momentin 6 kohdan mukaan ”[j]atkuvasti saatavilla olevaa vettä ei kuitenkaan edellytetä – – sellaisissa eläinten pysyvissä pitopaikoissa, joissa sulan veden jatkuva saatavilla pito on kohtuuttoman vaikea järjestää eläinten pitomuodosta ja sääolosuhteista johtuvista syistä”.

Eläinlain 15 §:ssä puolestaan säädetään eläimille tehtävistä toimenpiteistä. Sen 1 momentin mukaan ”[l]eikkaus tai muu kipua tai kärsimystä aiheuttava toimenpide saadaan tehdä eläimelle vain, jos se on eläimen hyvinvoinnin kannalta perusteltua”. Eläinlain 15 §:n 2 momentissa säädetään poikkeuksista tähän pääsääntöön. Sen 4 kohdassa sallitaan eläimen kastraatio. Eläinlain 126 §:n

mukaan tuotantoeläiminä pidettävien sikojen kirurgisen kastraation kieltoa sovelletaan kuitenkin vuoden 2035 alusta alkaen. Säännöksen eli kirurgisen kastraation kiellon kumoamista on tosin jo ehditty suunnitella.[627] Maa- ja metsätalousministeriön tilaaman selvityksen mukaan kastraatio aiheuttaa sioille voimakasta kipua, joka aiheutetaan niille siksi, ettei lihaan mahdollisesti tulisi epämiellyttävää hajua.[628]

Kirurgiseen kastraatioon liittyy myös eläinlain 16 §:n 2 momentissa säädetty edellytys kivunlievityksen käytöstä kivuliaiden toimenpiteiden yhteydessä. Sitä täydentää eläinlain 16 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetty asetuksenantovaltuus, jonka mukaan tarvittavasta kivunlievityksestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvosto onkin antanut asetuksen eläimille tehtävistä toimenpiteistä ja keinollisen lisäämisen menetelmistä eli toimenpideasetuksen. Sen 5 §:n 2 momentin 2 ja 3 kohdassa kastraation yhteydessä edellytettävä kivunlievitys on tulehduskipulääke. Toimenpideasetuksen 5 §:n 3 momentin mukaan vuoden 2027 alusta kivunlievitykseksi edellytetään paikallispuudutusta. Siinä missä kirurgisen kastraation kieltoa mahdollisesti sovelletaan siis 11 vuoden viiveellä eläinlain voimaantulosta, edellytetään paikallispuudutusta kastraation yhteydessä 3 vuoden viiveellä eläinlain voimaantulosta.

Kuten eläinlainkin, suojellaan myös eläinkuljetuslain ja eläinkoelain säännöksin eläinten hyvinvointia, vaikka hyvinvointi-termiä ei lain tarkoitusta koskevissa 1 §:ssä käytetäkään. Esimerkiksi eläinkuljetuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ”[e]läimen hyvinvoinnista on huolehdittava kuljetuksen aikana” ja sille on ”annettava vettä, sopivaa ravintoa ja lepoa tarpeellisin väliajoin ottaen huomioon kuljetettava eläinlaji, eläimen ikä, kuljetusväline, kuljetusolosuhteet ja matkan kestoaika sekä muut eläimen veden-, ravinnon- ja levontarpeeseen matkan aikana vaikuttavat seikat”. Eläinkoelain 6 §:n 1 momentissa puolestaan edellytetään, että eläinten hoidossa huomioidaan ”kunkin eläinlajin erityiset tarpeet ja ominaisuudet” ja pyritään edistämään eläinten hyvinvointia.

Eläinten hyvinvointi on siis jotain, mitä eläinsuojelusäädöksin ja -säännöksin suojellaan ja minkä myönteisyyttä pyritään edistämään. Eläimen kategorisointi vaikuttaa kuitenkin siihen, miltä eläimen hyvinvointia suojellaan.

3.1.4 ”Eläinten” kategorisointi

Kulttuurilliset ja biologiset luokittelut vaikuttavat Saara Kupsalan sosiologisen tutkimuksen mukaan suomalaisten käsityksiin eläimen tiedollisista omi-

627 MMM luonnos 2025 s. 12.
628 Heinonen 2021 s. 2–3.

naisuuksista ja tunteista.[629] Mitä lähempänä ihmistä eläin on kulttuurillisesti ja biologisesti, sen tuntoisemmaksi eläin mielletään.[630] Vuonna 2010 kerätyn aineiston perusteella suomalaiset arvioivat esimerkiksi lemmikkieläimeksi mielletyt koirat tuntoisemmiksi kuin tuotantoeläimiksi mielletyt siat tai luonnonvaraisiksi eläimiksi mielletyt hirvet[631] Biologisesti ihmistä lähempänä olevia nisäkkäitä suomalaiset pitivät tuntoisempina kuin selkärangattomia eläimiä.[632]

Eläimelle mielletty käyttötarkoitus esimerkiksi tuotannossa tai seurana siis vaikuttaa käsitykseen eläimen tuntoisuudesta.[633] Eläimen käyttötarkoitus vaikuttaa Margo DeMellon mukaan eläimen luokitteluun, joka vaikuttaa eläimen kohtelulle asetettuihin edellytyksiin.[634] Käsitykset eläimen biologisesta ja kulttuurillisesta luokittelusta, tuntoisuudesta ja käyttötarkoituksesta siis toisintavat toisiaan. Näitä käsityksiä toisintavat myös eläimen kohtelulle lainsäädännössä asetetut edellytykset.

Eläinsuojeluoikeuden säädöksille ja -sopimuksille onkin ominaista kategorisoida eläimiä käyttöalueittain.[635] Eläimen käyttämisestä esimerkiksi elintarvikkeiden tuotantoon seuraa sen luokittelu tuotantoeläimeksi, ja eläimen luokittelusta tuotantoeläimeksi niitä koskevan sääntelyn soveltuminen. Menettelyn laillisuus voi olla riippuvaista siitä, mihin kategoriaan kuuluvaan eläinyksilöön se kohdistetaan.[636] Eläimen kohtelulle asetettujen edellytysten kontekstisidonnaisuus tunnistettiin myös eläinlain eduskuntakäsittelyn yhteydessä.[637] Mitä lähempänä eläin on ihmistä kulttuurillisesti ja biologisesti, sitä korkeampia edellytyksiä sen kohtelulle asetetaan.[638] Tämä ilmaistaan suoraan eläinkoedirektiivin resitaalissa 11, jonka mukaan:

> ”Ihmisapinoiden käyttö ihmistä läheisimpänä lajina, jolla on kehittyneimmät sosiaaliset taidot ja käyttäytymistaidot, olisi sallittava vain kyseisten lajien säilyttämiseen tähtääviä tutkimuksia varten ja silloin, kun on perusteltua toteuttaa toimia, jotka liittyvät ihmisille hengenvaaralliseen ja vammauttavaan tilaan, eikä toimenpiteen tavoitteita voida saavuttaa muiden lajien tai vaihtoehtoisen menetelmän avulla.”[639]

---

629 Kupsala 2019 s. 76–77, Kupsala ym. 2016 s. 458–460.
630 Kupsala 2019 s. 76–77, Kupsala ym. 2016 s. 450–460.
631 Kupsala 2019 s. 76–77, Kupsala ym. 2016 s. 450–460.
632 Kupsala 2019 s. 76–77, Kupsala ym. 2016 s. 450–460.
633 Kupsala 2019 s. 76–77, Kupsala ym. 2016 s. 450–460.
634 DeMello 2021 s. 58.
635 Ks. Koskela 2024 s. 8, Wahlberg 2021 s. 14, DeMello 2021 s. 58, Schuurman 2012 s. 48, Wahlberg 2011a s. 55–56, Streng 1999 s. 30.
636 Koskela 2024 s. 8, Wahlberg 2021 s. 14, Schuurman 2012 s. 48, Wahlberg 2011a s. 55–56, Streng 1999 s. 30.
637 Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 3.
638 Ks. Pietrzykowski 2023 s. 179–181, Kumpula 2004 s. 360, D’Amato & Chopra 1991 s. 22.
639 EUVL 2010/L 276 s. 35/I.

Ihmisapinoiden käytölle eläinkokeissa asetetaan resitaalissa ohjeistetusti korotettuja edellytyksiä. Eläinkoedirektiivin 8 artiklan 3 kohdassa asetettu pääsääntö on, ettei toimenpiteissä tule käyttää ihmisapinoita.

Joan Schaffner on pitänyt sääntelyn jäsentymistä hyötykäyttöalueittain epäjohdonmukaisena ja kritisoinut sitä, miten samaa lajia olevia eläinyksilöitä voidaan eri käyttötarkoituksissa kohdella eri tavoin.[640] Toisaalta eri käyttötarkoitukset ovat omiaan aiheuttamaan erilaisia uhkia esimerkiksi eläinten hyvinvoinnille. Joka tapauksessa eläinten käyttötarkoitusperusteinen kategorisointi on osa voimassa olevaa oikeuttamme ja siten vaikuttaa myös eläinsuojeluoikeuden yleisiin oppeihin. Siten eläinsuojeluoikeuden oikeuskäsitteenä eläin rajaa niiden käsitteiden alaa, joihin säädökset eläin-termillä viittaavat.[641] Eläimen lisäksi eläinsuojeluoikeuden käsitteistöön sisältyykin lukuisia eläimiä kategorisoivia käsitteitä, jotka mahdollistavat eri eläinten kohtelulle asetettujen vaatimusten erottelun.

3.2 ”LUONNONVARAINEN ELÄIN”

3.2.1 Yleisenä oikeuskäsitteenä

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan ”[v]astuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille”. Säännöksen esitöiden mukaan ”vastuu kohdistuisi – – elolliseen luontoon (eläimet ja kasvit) – –”.[642] Säännöksen esitöissä todetaan myös eläin- ja kasvikunnan geneettisen rikkauden olevan luonnon monimuotoisuuden osa-alue.[643] Eläinten liityntä PL 20 §:n 1 momentin suoja-alaan käykin selkeämmin ilmi säännöksen esitöistä kuin sen sanamuodosta. Käsittelen PL 20 §:n eläinsuojelullista sisältöä jäljempänä omassa pääluvussaan (6). Tämän luvun kannalta olennaista on, että ainakin osa eläimistä on osa luontoa, josta PL 20 §:n 1 momentti asettaa kaikille vastuun.

”[L]uonnonvaraiseen eläinlajiin kuuluvaa luonnossa elävää eläintä, joka on luonnossa syntynyt tai joka on kasvatettu luontoon päästettäväksi, ei kuitenkaan

[640] Schaffner 2013 s. 3. Schaffner käyttää esimerkkinä kania. Kanin kategorisoinnista Suomen oikeudessa ks. Koskela 2024 s. 8.

[641] Esimerkiksi kuljetusasetuksen 2(a) artiklassa sekä lopetusasetuksen 2(c) artiklassa eläintermiä käytetään viittaamaan säädöksen soveltamisalaan kuuluviin eläimiin eli vain osaan muista tuntoisista eläimistä kuin ihmisistä.

[642] HE 309/1993 vp s. 66/I, ks. myös HE 1/1998 vp s. 80/II. Eläimet mainitaan myös lakialoitteessa LA 15/1991 vp, jossa kasvien ja eläinten todetaan tarvitsevan saastuttamattoman elinympäristön säilyäkseen. Lakialoitteella LA 15/1991 vp hallitusmuotoon ehdotettiin lisättäväksi säännös, jossa olisi todettu Suomen elollisen luonnon oikeus jatkuvaan olemassaoloon. Ks. myös Wahlberg 2011a s. 57–61.

[643] HE 309/1993 vp s. 66/II.

eläintä, joka on karannut ihmisen hoidosta ja joka on erotettavissa luonnossa syntyneistä eläimistä”, kutsutaan eläinlaissa sen 5 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan *luonnonvaraiseksi eläimeksi*. Määritelmä siis sisältää edellytykset sekä eläinlajin että eläinyksilön luonnonvaraisena elämisestä.

Eläimen oikeuskäsitteen totesin rajaavan eläinsuojeluoikeuden suoja-alan muihin tuntoisiin eläimiin kuin ihmisiin. Luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsite puolestaan toteuttaa eläinsuojeluoikeuden sisäistä systematisointia. Eläinsuojelulliset säädökset monin kohdin erottavat luonnonvaraiset eläimet muista eläimistä eli eläimistä, jotka ovat *eläintenpidossa*.[644] Pidän tätä osin seurauksena siitä, millaisia riskejä ihmisen ja eläimen vuorovaikutuksesta voi aiheutua eläimelle. Eläintenpidon kontekstissa on olennaisempaa säätää esimerkiksi edellytyksiä eläimen pitopaikalle, kun taas luonnonvaraisen eläimen kontekstissa on olennaisempaa säätää esimerkiksi pyydystämistavoista.

Eläintenpitoa ei määritellä eläinlaissa. *Eläimenpitäjällä* kuitenkin tarkoitetaan eläinlain 5 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan ”luonnollista tai oikeushenkilöä, joka on vastuussa eläimestä tai huolehtii siitä pysyvästi tai tilapäisesti”. Eläintenpidossa olevat eläimet ovat pääsääntöisesti omistettuja, lukuun ottamatta tilapäisessä pidossa olevia luonnonvaraisia eläimiä. Luonnonvaraisen eläimen pysyvä pito ei ole teoriassa mahdollista, koska eläinlain 5 §:n 1 momentin 7 kohdan luonnonvaraisten eläinten määritelmään kuuluu, että luonnonvarainen eläin elää luonnossa.[645] Luonnonvaraiseen eläinlajiin kuuluva eläin ei ole enää määritelmällisesti luonnonvarainen eläin, mikäli se on eläintenpidossa.

Luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvia eläinlajeja pidetään *pysyvissä eläinnäyttelyissä*. Kyse on luvanvaraisesta eläintenpidosta, josta säädetään eläinlain 50 §:ssä. Pysyvä eläinnäyttely määritellään eläinlain 5 §:n 1 momentin 16 kohdassa. Määritelmää muutettiin alle vuosi eläinlain voimaantulon jälkeen luonnonvaraisen eläimen käsitteen käytön yhtenäistämiseksi. Säännöksen aiempi muotoilu ”näytteillä pidettävä luonnonvaraisten eläinten tai eläinlajien määrä – –” muutettiin eläinten hyvinvoinnista annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (839/2024) muotoon ”näytteillä pidettävä luonnonvaraisten eläinlajien tai luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvien eläinten määrä – –”. Säännöskohtaisten perustelujen mukaan:

> ”määritelmässä on tarkoituksenmukaista käyttää luonnonvaraisten eläinten sijaan termiä luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvat eläimet, sillä eläinnäyttelyssä pidettävät eläimet eivät elä luonnossa. Muutoksella selkeytetään pysyvän eläinnäyttelyn ja luonnonvaraisen eläimen määritelmiä siten, että ne ovat yhdenmukaiset.”[646]

---

644 Ks. Ratamäki 2022 s. 20–21, Wahlberg 2011a s. 56.

645 Eläinlain 29 § mahdollistaa avuttomassa tilassa olevan luonnonvaraisen eläimen lyhytaikaisen haltuun ottamisen.

646 HE 165/2024 vp s. 9–10.

Unionin sekundäärilainsäädännössä termiä luonnonvarainen eläin käytetään eri säädöksissä viittaamaan eri käsitteisiin. Eläintarhadirektiivi koskee eläinten pitämistä *eläintarhoissa*, joissa direktiivin 2 artiklan mukaan pidetään ”luonnonvaraisten eläinlajien eläviä yksilöitä”. Nimensä mukaan direktiivi on kuitenkin annettu ”*luonnonvaraisten eläinten* pitämisestä eläintarhassa”.[647] Eläintarhadirektiivi ei sisällä luonnonvaraisen eläimen määritelmää. Unionin eläinterveyssäännöstössä luonnonvaraisella eläimellä puolestaan tarkoitetaan 4 artiklan 8 kohdan mukaan ”muita kuin pidettäviä eläimiä”.[648] Resitaalin 19 mukaan eläinterveyssäännöstön luonnonvarainen eläin kattaa myös ”irrallaan tavatut ja villiintyneet eläimet, vaikka ne kuuluvat tavanomaisiin kotieläinlajeihin”.[649] Siinä missä eläintarhadirektiivissä luonnonvaraista eläintä määrittää sen kuuluminen luonnonvaraiseen eläinlajiin, eläinterveyssäännöstössä luonnonvaraista eläintä määrittää se, että eläinyksilö elää luonnossa. Kumpikin näistä edellytyksistä sisältyy eläinlakiin omaksuttuun luonnonvaraisen eläimen määritelmään. Unionin eläinterveyssäännöstön luonnonvaraisen eläimen määritelmää pidän regulatiivis-teknisenä käsitteenä, joka ohjaa säännöstön eri jaksojen soveltamisalaa.

Oikeusjärjestys siis jakaa eläimet luonnonvaraisiin eläimiin sekä eläintenpidossa oleviin eläimiin.[650] Luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsite rajaakin niiden eläinten joukkoa, joita voidaan pitää esimerkiksi tuotanto- tai seuraeläiminä.[651] Näin ollen sillä on yleisiltä oikeuskäsitteiltä edellyttämäni systematisoiva funktio.

Jakoa luonnonvaraisiin eläimiin ja eläintenpidossa oleviin eläimiin on sosiologisessa tutkimuksessa pidetty häilyvänä.[652] Kritiikille altista jakoa on määrittänyt se, että luonnonvaraisiin eläimiin on assosioitu kulttuurin ulkopuolella eläminen ja kesyyntymättömyys, muihin eläimiin puolestaan osana kulttuuria eläminen ja kesyys.[653] Oikeuden ulkoinen kritiikki luonnonvaraisen eläimen käsitettä kohtaan liittyy myös yleisemmin luonnon ja kulttuurin hämärtyneenä pidettyyn rajaan.[654] Luonnon ja kulttuurin rajan hämärtymisestä on katsottu seuraavan, ettei niitä tule teoriatasollakaan eriyttää.[655] Luonnonvaraisen eläimen

---

647 Kursiivi lisätty.

648 *Pidettävillä eläimillä* puolestaan tarkoitetaan 4(5) artiklassa ”ihmisten pitämiä eläimiä; vesieläinten osalta vesiviljelyeläimiä”. *Eläimellä* tarkoitetaan eläinterveyssäännöstössä sen 4(1) artiklan mukaan ”selkärangallisia ja selkärangattomia eläimiä”.

649 EUVL 2016/L 84 s. 4.

650 Ks. myös Cooper 1987 s. 14–15.

651 Vrt. Cooper 1987 s. 15, joka on Yhdistyneen kuningaskunnan silloisessa oikeusjärjestyksessä pitänyt luonnonvaraisten eläinten (wild animals) kategoriaa kotieläinten (domestic animals) jäännöskategoriana.

652 DeMello 2021 s. 61.

653 DeMello 2021 s. 61.

654 Sulkunen 2002 s. 24.

655 Sulkunen 2002 s. 24.

oikeuskäsite ei kuitenkaan sisällä oletusta siitä, että luonnonvarainen eläin eläisi kulttuurin ulkopuolella.

Eläinsuojelulainsäädännössä ihmiselle asetettu edellytys suojella eläimiä kärsimykseltä ei Ilkka Niiniluodon mukaan tarkoita, että ihmisen tulisi suojella luonnossa eläviä eläimiä toisiltaan.[656] Vastaavan kaltaisesti Leena Vilkka on korostanut ihmisen vastuuta suhteessa välittömässä vaikutuspiirissään eläviin eläimiin.[657] Vuoden 1996 eläinsuojelulaki oli vastaavan kaltaisesti Paula Hirsjärven ja Risto Rydmanin mukaan velvoittava ”niiden eläinten kohdalla, joihin ihminen toiminnallaan vaikuttaa tai jotka ovat ihmisen hallinnassa – –”.[658] Luonnonvaraiset eläimet lukeutuvat tähän vaikutuspiiriin niitä pyydystettäessä ja tapettaessa, kuten niitä metsästettäessä. *Metsästyksellä* tarkoitetaan metsästyslain 2 §:n mukaan:

> ”luonnonvaraisena olevan riistaeläimen pyydystämistä ja tappamista sekä saaliin ottamista metsästäjän haltuun. Metsästystä on myös pyyntitarkoituksessa tapahtuva riistaeläimen houkutteleminen, etsiminen, kiertäminen, väijyminen, hätyyttäminen tai jäljittäminen, koiran tai muun pyyntiin harjoitetun eläimen käyttäminen riistaeläimen etsimiseen, ajamiseen tai jäljittämiseen sekä pyyntivälineen pitäminen pyyntipaikalla viritettynä pyyntikuntoon.”[659]

Metsästyslain soveltamisala ulottuu metsästyslain 1 §:n 1 momentin mukaan metsästyksen lisäksi rauhoittamattomien eläinten pyydystämiseen ja tappamiseen. Metsästyslain 1 §:n 2 momentin mukaan se ”koskee soveltuvin osin myös luonnonsuojelulain (9/2023) nojalla rauhoitettujen nisäkkäiden ja lintujen pyydystämistä tai tappamista”. Luonnonvaraisia eläimiä myös esimerkiksi kalastetaan, jolloin niihin soveltuu kalastuslain 2 §:n mukaisesti kalastuslaki. Moni menettely tuokin luonnonvaraisina eläneet eläimet kulttuuriin kuuluvien käytäntöjen sisälle, ihmisen vaikutuksen alaisiksi.

Luonnonvarainen eläin ei yleisenä oikeuskäsitteenä sisällä implikaatiota siitäkään, että muut kuin luonnonvaraiset eläimet eläisivät osana kulttuuria. Eläintenpidossa olleita eläimiä karkaa luontoon, mutta ne eivät ole eläinlain 5 §:n 1 momentin 7 kohdan tarkoittamia luonnonvaraisia eläimiä. Oikeusjärjestys ei sisällä oletusta siitäkään, että eläintenpidossa olevat eläimet olisivat kesyjä. Vaikka luonnonvaraisen selkärankaisen eläimen elätettäväksi ottaminen on kielletty eläinlain 28 §:n 1 momentissa, sallitaan sen 2 momentissa luonnonvaraisina

656 Niiniluoto 2000 s. 60.

657 Vilkka 1993 s. 154. Sekä Vilkan että Niiniluodon kannanotot ovat oikeudellisia, vaikka teksteissä tarkastellaan myös muuta kuin oikeudellista vastuuta.

658 Hirsjärvi & Rydman 2005 s. 79–80.

659 *Riistaeläimet* ja *rauhoittamattomat eläimet* luetellaan metsästyslain 5 §:ssä. Niiden kohtelulle asetetaan metsästyslaissa toisistaan eroavia edellytyksiä. Kumpaankin kategoriaan kuuluu sekä nisäkkäitä että lintuja. Rauhoittamattomiin eläimiin lukeutuvat nisäkkäät ovat metsästyslain 5.2 §:n perusteella myyriä ja hiiriä.

eläneiden eläinten pyydystäminen esimerkiksi eläintarhoissa ja eläinkokeissa käytettäviksi.

Katsonkin luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsitteen väistävän ainakin osan oikeuden ulkoisesta näkökulmasta kumpuavasta kritiikistä. Oikeuden ulkoisesta näkökulmasta esitettävää kritiikkiä olennaisempaa on oikeudenalan yleisten oppien jäsennyksessä kuitenkin se, että luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsite on osa voimassa olevaa oikeutta. Se toteuttaa nähdäkseni yleisiltä opeilta edellytetysti oikeusjärjestelmän systematisointitehtävää.

Yleisten oikeuskäsitteiden erottelemiseksi oikeuden pintatason termistöstä ja käsitteistöstä olen edellyttänyt niiltä systematisointifunktion lisäksi oikeudenalan sisäisesti koherenttia merkityssisältöä sekä vakiintuneisuutta. Vaikka esimerkiksi eläinterveyssäännöstön luonnonvarainen eläin viittaa myös muihin kuin luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluviin eläimiin ja eläintarhadirektiivin otsikon luonnonvarainen eläin eläintarhoissa pidettäviin eläimiin, peilautuu kumpikin regulatiivis-teknisistä käsitteistä luonnonvaraisen eläimen tavanomaista merkityssisältöä vasten. Luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsitettä pidän myös vakiintuneena. Se on sisältynyt esimerkiksi vuoden 1971 eläinsuojelulain 3 §:n 2 momenttiin sekä vuoden 1996 eläinsuojelulain 13 §:ään. Käsite saa lukuisia ilmauksia oikeuden pintatasolla sekä sisällöllisen hyväksyttävyytensä oikeuden syvemmissä kerrostumissa. Sen valtiosääntöisen justifikaation perustuskivi on PL 20 §:n 1 momentti. Koska kyse on perustuslakivaliokunnan myös muihin kuin luonnonvaraisiin eläimiin yhdistämästä, Suomen perustuslain eläinsuojelullisesti keskeisimmästä säännöksestä, käsittelen sitä kattavammin omassa pääluvussaan (6).

3.2.2 Vapausperiaate

Vapauden perustana on ihmisoikeusjulistuksen johdanto-osan mukaan ihmisarvo.[660] Vapaus on de lege lata lähtökohta ihmisille, mutta ei muille eläimille. Selkärankaisiin luonnonvaraisiin eläimiin soveltuva *vapausperiaate* erottaa osan eläimistä takaisin vapauden alaan.[661] Vapausperiaate on *optimointikäsky*, joka edellyttää selkärankaisen luonnonvaraisen eläimen palauttamista luontoon.[662]

Vapausperiaate kytkeytyy domestikaation kritiikkiin.[663] Luonnonvaraisia eläimiä on vuosisatojen saatossa kesytetty eläinlajien kesyyntymiseen tähdäten.

---

660 UM ihmisoikeusjulistuksen käännökset.

661 Vilkka 1993 s. 175–176.

662 Oikeusperiaatteen merkityssisältöjen raja on häilyvä (Tuori 2007 s. 151). Valinta käyttää optimointikäsky-termiä on tietoinen, vaikka käsittelen ensisijaisesti yleisiä oikeusperiaatteita. Optimointikäsky-termin perusta on Robert Alexyn tuotannossa, joka koskee ennen kaikkea oikeusperiaatteita ratkaisuperiaatteina (ks. Alexy 2002 s. 47, 67, Tolonen 2003 s. 50, Tuori 2007 s. 150).

663 Donaldson & Kymlicka 2011 s. 82–89.

Nykymuotoinen eläintenpito jäsentyy historiallisesti osaksi tätä jatkumoa. Nyt oikeusjärjestyksen pääsääntö selkärankaisten luonnonvaraisten eläinten osalta on nähdäkseni vapaus. Vapausperiaate edellyttääkin, ettei selkärankaista luonnonvaraista eläintä oteta elätettäväksi. Koska kyseessä on periaate, ei se tarkoita säännönluontoista selkärankaisen luonnonvaraisen eläimen elätettäväksi ottamisen kieltoa.

Vapausperiaatetta ilmentää esimerkiksi eläinlain 28 §:n 1 momentti, jonka mukaan ”[l]uonnonvaraista selkärankaista eläintä ei saa ottaa elätettäväksi”. Luonnonvaraisen selkärankaisen eläimen on siis eläinlain 28 §:n 1 momentin osoittaman pääsäännön nojalla annettava elää luonnossa. Silloinkin, kun luonnonvarainen eläin otetaan eläinlain 28 §:n 2 momentin 1 kohdan poikkeussäännösten nojalla pysyvään pitoon eläintarhaan, eläinlain 50 §:n 3 momentin mukaan ”eläimen pitopaikan tulee vastata mahdollisimman hyvin eläinlajin luonnollista elinympäristöä”.

Luonnonvaraisen eläimen pyydystäminen ja hallussapito on kuitenkin eläinlain 28 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan sallittua ”avuttomassa tilassa olevalle eläimelle annettavaa hoitoa varten”. Eläinlain 29 §:n mukaan ”[e]nsiavun jälkeen eläin on sen tilan salliessa vapautettava takaisin luontoon tai toimitettava hoitoon 61 §:ssä tarkoitettuun hoitopaikkaan”. Avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitolatoiminnan harjoittamista koskevan eläinlain 61 §:n 2 momentin mukaan ”[h]oitopaikkaan toimitettu luonnonvarainen eläin on vapautettava sen tilan salliessa takaisin luontoon”. Avuttomassa tilassa olevan eläimen hoitoa koskevat säännökset siis edellyttävät luonnonvaraisen eläimen palauttamista luontoon heti eläimen tilan salliessa. Hetkellisestikin kiinni otettu luonnonvarainen eläin on vapautettava luontoon mahdollisimman pian. Luonnonvaraisen eläimen luontoon palauttamiseen sen tilan niin salliessa ohjaa myös eläinlain 99 §:n 1 momentti, vaikka siinä säädetään valvontaviranomaisen *oikeudesta* ”ottaa haltuun ja lopettaa tai määrätä lopetettavaksi eläin – –”.

Vapausperiaate saa institutionaalista tukea myös eläinkoelaista. Eläinkoelain 16 §:n 1 momentissa asetettu pääsääntö on, että ”[h]ankkeessa on aina pyrittävä käyttämään tavoitekasvatettuja eläimiä”. Eläinkoelain 5 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan *tavoitekasvatetulla eläimellä* tarkoitetaan eläinkoelaissa ”eläintä, joka on kasvatettu käytettäväksi tieteellisiin tai opetustarkoituksiin”. Eläinkoelain 16 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan ”[j]ollei 26 §:n 3 momentista muuta johdu, hankkeessa ei saa käyttää – – luonnosta pyydystettyjä eläimiä”. Eläinkoelain 26 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaan tavoitekasvatusvaatimuksesta voidaan myöntää poikkeus, ”jos poikkeamiseen on perusteltu tieteellinen tarve”. Luonnonvaraisen selkärankaisen eläimen pyydystäminen ja hallussapito ”tieteellisiin tutkimustarkoituksiin” sallitaan myös eläinlain 28 §:n 2 momentin 4 kohdassa.

Luonnosta pyydystetyn eläimen luontoon vapauttamiselle asetetaan edellytyksiä eläinkoelain 28 §:n 1 momentissa. Esimerkiksi eläinkoelain 28 §:n 1 momentin 3 kohta edellyttää, että ”on oletettavissa, että eläin sopeutuu vaikeuksitta luonnonvaraiseen elämään”. Sopeutumista luonnonvaraiseen elämään vaikeuttaa eläimen kesyyntyminen. Eläinlain 12 §:n 2 momentin mukaan luonnonvaraista eläintä onkin käsiteltävä ”niin, että se ei kesyynny tarpeettomasti”.

Luonnonvarainen eläin elää siis määritelmällisesti luonnossa, eikä sen pysyvä pito ole mahdollista. Selkärankaisia luonnonvaraisia eläimiä ei tule pyydystää ja ottaa haltuun. Mikäli näin kuitenkin menetellään, tulee luonnosta pyydystetty ja haltuun otettu selkärankainen luonnonvaraiseen eläinlajiin kuuluva eläin palauttaa luontoon. Vapausperiaatteessa onkin kyse ikään kuin luonnonvaraisena eläneiden selkärankaisten eläinten palauttamisesta ihmisen välittömän vaikutuspiirin ulkopuolelle. Luontoon palauttamisen mahdollistamiseksi selkärankaisen luonnonvaraisen eläimen kesyyntymistä on vältettävä.

Seuraavalla kuvalla pyrin havainnollistamaan vapausperiaatteen ilmauksia oikeuden pintatasolla sekä sen suhdetta oikeuden syvemmissä kerrostumissa vallitsevaan luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsitteeseen. Luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsitteellä ja vapausperiaatteella on vahva keskinäisyhteys, sillä luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsite rajaa vapausperiaatteen soveltamisalaa. Eläinsuojeluoikeudelle on ominaista, että eläimiä kategorisoidaan ja eri kategorioihin kuuluvien eläinten kohtelulle asetetaan toisistaan eroavia vaatimuksia. Siten en pidä eläinkategoriaa ilmentävän luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsitteen

Kuvio 5. Vapausperiaate ja luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsite

ja vapausperiaatteen yhteyttä sellaisena, että sen sanoittaminen oikeudelliseksi teoriaksi toisi yhteyden ymmärtämiseen lisäarvoa. Vapausperiaatteen eläinsuojeluoikeudellisten kysymysten ratkaisemiseen tarjoama ratkaisumalli soveltuu ylipäänsä nähdäkseni selkeästi vain selkärankaisiin eläimiin, koska yksi sen institutionaalisen tuen keskeisistä elementeistä on vain selkärankaisia eläimiä koskeva eläinlain 28 §:n 1 momentti.

Vapausperiaate kuitenkin tiivistää eläinsuojeluoikeuden normatiivista sisältöä kooten oikeudenalakokelaan luonnonvaraisia eläimiä koskevaa normatiivista sisältöä. Periaatetta punnitaan jäljempänä muotoilemiani kärsimyksen- ja kuolemanvälttämisperiaatteita vasten. Institutionaalista tukea periaatteelle tarjoavat tässä luvussa tarkastelemani oikeuslähteet.

Esitysteknisistä syistä olen valinnut esittää vapausperiaatteen sen soveltamisalaa rajaavan luonnonvaraisen eläimen yleisen oikeuskäsitteen yhteydessä. Sekä luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsitteen että vapausperiaatteen valtiosääntöinen justifikaatio perustuu jäljempänä tutkimuksessani kattavammin tarkastelemaani PL 20 §:ään.

3.3 ELÄIMET ELÄINTENPIDOSSA

3.3.1 Eläin–omistaja- ja eläin–pitäjä-suhteiden eläinsuojelullinen sisältö

3.3.1.1 Yleistä

Eläimen asema omistajansa omaisuutena on lähtökohtaisesti varallisuusoikeudellinen eikä eläinsuojelullinen. Omistaja voi käyttää omaisuuttaan, myös tuntoista omaisuutta, haluamallaan tavalla. Tätä oikeutta voidaan kuitenkin rajoittaa irtaimen omaisuuden käyttövapauden rajoituksin. Moni eläimiä suojeleva säännös kohdistuukin eläimen omistajaan tai pitäjään. *Eläimenpitäjällä* tarkoitetaan eläinlain 5 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan ”luonnollista tai oikeushenkilöä, joka on vastuussa eläimestä tai huolehtii siitä pysyvästi tai tilapäisesti”. *Eläimenomistajalla* tarkoitetaan eläinlain 5 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan ”luonnollista tai oikeushenkilöä, joka omistaa eläimen”. Eläinsuojelusäädöksin asetetaan eläimen omistajalle ja pitäjälle velvollisuuksia eläinten suojelemiseksi.[664]

Vaikka eläimen omistaja tai pitäjä voikin tietyssä määrin pyrkiä vaalimaan eläimen etua eläimen käytön asettamissa reunaehdoissa taikka suhteessa muihin tahoihin, ei eläimen yhteys pitäjäänsä tai omistajaansa nähdäkseni puolla kategorisesti paikkaansa eläinsuojeluoikeuden yleisten oikeusperiaatteiden

[664] Kartio & Tammi-Salminen 2012 s. 828, ks. Wahlberg 2011a s. 55–56.

joukossa. Voimassa oleva oikeutemme ei oleta eläimen pitäjän tai omistajan toimivan eläimen edun mukaisesti eläintä suojellen, eikä eläimen omistajan omaisuudensuoja suojele eläimiä omistajaltaan. Eläinsuojelullisesti eläimen omaisuutena saama suojelu on olennaista lähinnä silloin, kun eläintä vahingoittaa joku muu kuin eläimen omistaja.[665]

Eläinsuojeluoikeuden asetelma on siten erilainen kuin esimerkiksi lapsioikeudessa, jonka *perheyhteyden periaate* perustuu ajatukseen siitä, että lapsen yhteys perheeseensä sekä huoltajien lasta koskeva päätöksenteko oletetaan lapsen edun mukaiseksi.[666] Perheyhteyden periaate on taustaltaan perheoikeudellinen periaate, joka on sittemmin luettu lapsioikeuden alaan. Siinä missä lapsen huoltajan oikeudet ja velvollisuudet lukeutuvat lapsioikeudellisen perheyhteyden periaatteen ja siten lapsioikeuden alaan, asettuvat eläimen pitäjän tai omistajan oikeudet ja velvollisuudet eläinsuojeluoikeuden lähialueelle. Eläinsuojeluoikeus ikään kuin alkaa siitä, mikä lapsioikeudessa on muotoiltu perheyhteyden periaatteen potentiaaliseksi vastaperiaatteeksi, suojeluperiaatteeksi.[667]

Osa eläimistä elää kuitenkin osana perheyhteisöä. Ihmisen kiintymyssuhde eläimeen huomioidaan myös välillisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivissä. Sen resitaalissa 39 mainitaan perheväkivallan uhrin suojelu- ja tukitarpeita arvioitaessa huomioitavana erityisenä olosuhteena ”lemmikkieläinten käyttö uhrin painostamiseksi”.[668] Vastaava olosuhde on myös lasten käyttö uhrin kontrolloimiseksi.[669]

Eläimiä osana perheyhteisöä ilmentää myös käytetty termistö. Esimerkiksi koirien ja kissojen hyvinvointia ja jäljitettävyyttä koskevan EU-asetuksen valmisteluaineistossa käytetään termiä foster family (sijaisperhe) viitattaessa kissan tai koiran väliaikaiseen sijoituspaikkaan.[670] Osana perheyhteisöä elävän eläimen ja sen pitäjän suhteessa onkin nähdäkseni samankaltaisuutta kuin lapsen ja perheen suhteessa.

Oikeusjärjestys suojaakin eläimen omistajan tai pitäjän suhdetta tiettyyn eläimeen.[671] Vaikka eläimen omistajan tai pitäjän suojelu ei ole eläinsuojelullista, tunnustaa oikeusjärjestys siis ihmisen ja joidenkin eläinten keskinäissuhteen.[672]

---

665 Tolvanen on katsonut eläinsuojelun perinteisesti olleen ennen kaikkea eläimen omistajan suojelua (Tolvanen 2010 s. 64).

666 Perheyhteyden periaatteesta Hakalehto 2018 s. 73–77.

667 Hakalehto 2018 s. 78.

668 EUVL 2024/L 1385 s. 7.

669 EUVL 2024/L 1385 s. 7.

670 P10_TA(2025)0135 s. 13 ja 46, yleisnäkemys 11615/24 s. 11.

671 Käytännössä kysymys ihmisen ja eläimen keskinäissuhteesta voi realisoitua avioerotilanteissa (ks. Kurki 2020 s. 860). Mikäli tuomioistuinratkaisuissa huomioitaisiin yhteisesti omistetun ja hallitun eläinyksilön kiintymyssuhde jompaankumpaan omistajistaan ja pitäjistään, toisi tämä eläimen näkökulmaa oikeusjärjestyksen sisälle. Vaikka ihmislapsenkaan näkökulman huomioimisessa vastaavissa tilanteissa ei välttämättä aina onnistuta, siihen kuitenkin pyritään.

672 Ks. Kurki 2024a s. 1467–1469.

Varsinaisesta perheyhteyden periaatteesta ei kuitenkaan nähdäkseni ole tällöinkään kyse, koska voimassa oleva oikeutemme ei suojaa eläimiä pitäjän taikka omistajan vaihdokselta, eikä siten oleta eläimen yhteyttä perhettä vastaavaan yksikköön.

Osana perheyhteisöä elävien eläinten oikeudellinen asema eroaa monista muista omistetuista eläimistä. Ne ovat ihmisille monia muita eläimiä läheisempiä, mikä vaikuttaa niiden oikeudelliseen asemaan siten, että niiden kohtelulle asetetaan korkeampia edellytyksiä.[673] Eläinten pitämistä osana perheyhteisöä on oikeuskirjallisuudessa aseteltu myös EIS 8 artiklan turvaaman perhe-elämän suoja-alaan.[674] Kuten omaisuudensuojakaan ei tarjoa eläimelle suojaa omistajaltaan, ei perhe-elämän suojakaan kuitenkaan suojaa eläimiä ”perheenjäseniltään”.

3.3.1.2 Koti-, seura- ja lemmikkieläimet

Osana perheyhteisöä elävien eläinten kontekstissa omistajan tai pitäjän suhteella eläimeen voi siis olla eläinsuojelullinen sisältö, vaikka voimassa oleva oikeus ei oleta eläin–omistaja- tai eläin–pitäjä-suhdetta eläinsuojelulliseksi. Kotitalouksissa osana perheyhteisöä eläviin eläimiin viitataan eri yhteyksissä termein *kotieläin, seuraeläin* ja *lemmikkieläin*. Kaikki termeistä kattavat kuitenkin muutakin kuin eläimen perheenjäsenenä. Mitään termeistä ei määritellä eläinlaissa.

Kotieläimen käsitettä konkretisoi nähdäkseni eläinten suojelua kansainvälisten kuljetusten aikana koskeva eurooppalainen yleissopimus, jonka 2 artiklassa määritellään sen soveltamisalaan kuuluvia kotieläimiä. Niitä ovat kavioeläimet, nautakarja, lampaat, vuohet, siat, siipikarja, kanit, koirat ja kissat. Näiden ohella soveltamisalaan lukeutuvat muut imettäväiset ja linnut sekä vaihtolämpöiset eläimet. Englanninkielisessä sopimustekstissä käytetään termiä domestic. Sillä on Margaret Cooperin mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan oikeusjärjestyksessä perinteisesti viitattu eläimiin, jotka voivat olla omistusoikeuden kohteena.[675] Tällaisia ovat olleet ”maatilalla pidetyt eläinlajit” sekä kissat ja koirat.[676]

Kotieläinpihalla tarkoitetaankin eläinlaissa sen 5 §:n 1 momentin 17 kohdan mukaan ”sellaista pysyvää laitosta, jossa pidetään yleisölle näytteillä yksinomaan sellaisia nisäkäs- ja lintulajeja, joita saadaan 8 §:n 2 momentin mukaan pitää tuotantoeläimenä, sekä koiria (Canis familiaris) ja kissoja (Felis silvestris catus)”. Kotieläin-termiä käytetään kuitenkin myös yksinomaan tuotantoeläinliitännäisissä konteksteissa, kuten SEUT 38 artiklan 1 kohdassa. Se ei siten aina viittaa käsitteeseen, joka kattaisi myös seurana pidetyt eläimet.

673 Pietrzykowski 2023 s. 181–183, Kurki 2020 s. 858–860, Vilkka 1993 s. 156.
674 Verniers 2024 s. 171–174.
675 Cooper 1987 s. 14–15.
676 Cooper 1987 s. 14.

Seura- ja harrastuseläinten pidosta ammattimaisesti tai muutoin laajassa mitassa säädetään eläinlain 60 §:ssä. Sen 1 momentissa säädettyä ”[l]iitteessä 2 tarkoitettua ammattimaista tai muutoin laajassa mitassa tapahtuvaa koirien, kissojen ja muiden seura- ja harrastuseläinten pitoa – –” koskevaa ilmoitusvelvollisuutta ei eläinlain 60 §:n 2 momentin mukaan ”sovelleta hevoseläimiä pitäviin – –”.

Koirien, kissojen ja hevosten lisäksi seura- ja harrastuseläimiä ovat eläinlain liitteen 2 perusteella ainakin fretit ja kaniinit.[677] Seura- ja harrastuseläimiä voi eläinlain liitteen 2 mukaan pitää myös terraarioissa ja akvaarioissa. Koirien, kissojen ja frettien myymisen eläinkaupassa kieltävä eläinlain 42 §:n 2 momentti koskee myös isoja papukaijalajeja. Eläinlain hallituksen esityksessä viitataan myös lemmikkieläiminä pidettäviin sikoihin.[678]

Seura- ja harrastuseläinten joukkoa sanoittaa myös seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (1174/2010) 3 §:n 3 momentti. Siinä määritellään tahoja, joiden tulee olla seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnassa edustettuina. Osa tahoista on määritelty eläinryhmien mukaan, ja koira- sekä kissatoiminnan lisäksi edustettuina ovat hevostoiminta ja eksoottisten eläinten harrastustoiminta. Seura- ja harrastuseläinten joukkoa tullee lähiaikoina selkeyttämään myös eläinlain 8 §:n 2 momentin nojalla annettava valtioneuvoston asetus, jossa tullaan säätämään ”niistä eläimistä ja eläinlajeista, joita saa pitää seura- ja harrastuseläiminä”.

Lemmikkieläin- ja seuraeläin-termejä pidän miltei synonyymeina. Lemmikkieläimellä tarkoitetaan lemmikkieläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen 1 artiklan 1 kappaleen mukaan ”mitä tahansa eläintä, jota ihminen pitää tai joka on tarkoitettu ihmisen pidettäväksi erityisesti hänen taloudessaan omaksi iloksi ja seuraksi”. Eläinlaissa lemmikkieläin-termiä ei käytetä muutoin kuin 3 §:n 2 momentin 10 kohdassa, jossa viitataan niiden suojelua koskevaan eurooppalaiseen yleissopimukseen. Lemmikkieläin-termi on kuitenkin omaksuttu esimerkiksi järjestyslakiin (612/2003).[679] Järjestyslain 14 §:ssä säädetään koirakurista, mutta osa sen vaatimuksista koskee kuitenkin 4 momentin nojalla kissaa, ”hevosta sekä soveltuvin osin muuta koti- tai lemmikkieläintä”.

Lemmikkieläin-termiä käytetään myös unionin eläinterveyssäännöstössä. Sen 4 artiklan 11 kohdan mukaan lemmikkieläimellä tarkoitetaan ”liitteessä

---

677 Koiriin ja kissoihin viitataan eläinlain löytöeläimiä koskevassa 26.1 §:ssä myös *pienikokoisina seura- ja harrastuseläiminä*. Pienikokoisiin seura- ja harrastuseläimiin soveltuu valtioneuvoston asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta (674/2010).

678 HE 186/2022 vp s. 105.

679 HE 20/2002 vp s. 43/I.

I olevassa luettelossa mainittuun lajiin kuuluvaa eläintä, jota pidetään yksityisessä, muussa kuin kaupallisessa tarkoituksessa”. Sillä viitataan eläinterveyssäännöstön resitaaleissa 24 ja 99 kotitalouksissa pidettäviin eläimiin.[680] Eläinterveyssäännöstön 4 artiklan 11 kohdassa viitatun liitteen I A-osassa lueteltuja lajeja ovat koirat, kissat ja fretit. Niitä koskeva sääntely on asetuksessa osin eriytetty liitteen I B-osassa lueteltuihin lajeihin kuuluvista eläimistä, joita tietyin poikkeuksin ovat selkärangattomat eläimet, koristevesieläimet, sammakkoeläimet, matelijat, linnut, jyrsijät ja kanit. Eläinterveyssäännöstöön omaksuttu lemmikkieläimen määritelmä vastaa sitä edeltävän säännöksen, lemmikkieläinten muista kuin kaupallisista kuljetuksista annetun asetuksen 3 artiklan b kohdan ja liitteen I määritelmää.[681]

Lemmikkieläinten suojelua koskevan eurooppalaisessa yleissopimuksen lemmikkieläimen määritelmässä korostuu eläimen pitäminen ”omaksi iloksi”, kun taas kotimaisessa lainsäädännössä painottuu nähdäkseni jonkin verran voimakkaammin seuraeläimiä koskeva elinkeinotoiminta. Esimerkiksi koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (674/2010) 2 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella seura- ja harrastuseläinten pitoa on eläimen pitäminen ”seuran, harrastuksen, myymisen, välittämisen, vuokraamisen, kasvattamisen, valmentamisen, kouluttamisen, säilytettäväksi tai hoidettavaksi ottamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä – –”. Käyttötarkoituksia on siis seuran ja harrastuksen lisäksi useita, ja osa niistä on elinkeinotoimintaa. Esimerkiksi koira kuuluu asetuksen soveltamisalaan riippumatta siitä, pidetäänkö sitä seuran takia vai kasvatetaanko sitä myytäväksi.[682] Toisaalta myös lemmikkieläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen 1 artiklan 1 kappaleen määritelmään sisältyvät eläimet, jotka on ”*tarkoitettu* ihmisen pidettäväksi” iloksi ja seuraksi.[683]

Eläimen mieltäminen kotona pidettäväksi lemmikkieläimeksi vaikuttaa sen oikeudelliseen asemaan. Kissan tai koiran turkiksen markkinoille saattamisen kieltävän EU-asetuksen 1 artiklassa sanoitettu tarve ”palauttaa kuluttajien luottamus siihen, että kuluttajien ostamat turkistuotteet eivät sisällä kissan tai koiran turkista” liittyy resitaalin 1 perusteella siihen, että ”kansalaisten

680 EUVL 2016/L 84 s. 4, 13.

681 Eläinterveyssäännöstön 277 artiklan mukaan lemmikkieläinten muiden kuin kaupallisten siirtojen osalta sovelletaan niistä annettua asetusta 21.4.2026 saakka. Kyse on poikkeuksesta eläinterveyssäännöstön 270(2) artiklaan, jonka mukaan eläinterveyssäännöstö kumosi lemmikkieläinten muista kuin kaupallisista kuljetuksista annetun asetuksen 21.4.2021.

682 Asetuksen 1.2 §:n ja 2.1 §:n mukaan se suojelee myös ”tullin, puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevaa koiraa, poliisikoiraa, vartiokoiraa, paimenkoiraa, rekikoiraa, opas- tai muuta avustuskoiraa sekä muihin vastaaviin tarkoituksiin ja tehtäviin käytettävää koiraa”. Näissä tehtävissä toimivaan koiraan siis sovelletaan koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta annettua asetusta.

683 Kursiivi lisätty.

mielestä kissat ja koirat ovat lemmikkieläimiä – –".[684] Resitaalin 2 mukaan asetuksen soveltamisalaan kuuluu "vain niiden kissojen ja koirien, joita pidetään kotieläiminä, turkis – –".[685] Kuitenkin asetuksessa sovellettu *kissan* määritelmä (felix silvestris) kattaa myös muut kuin kotieläiminä pidetyt kissat, koska resitaalin 2 mukaan on "tieteellisesti mahdotonta erottaa kotieläimenä pidettävien kissojen turkista kissan muiden kuin kotieläimenä pidettävien alalajien turkiksesta".[686]

Eläimen käyttötarkoituksen ja eläinten kohtelulle asetettujen edellytysten kytkös on kuitenkin eläinsuojeluoikeudelle ominaista. Se ei itsessään tee perheenjäseniksi miellettyjen eläinten kohtelulle asetettuja korotettuja vaatimuksia poikkeuksellisiksi. Erityistä ei ole sekään, että omistaja määrää irtaimen esineensä käytöstä. Sen sijaan huomionarvosta on, että perheenjäseniksi miellettyjen eläinten omaisuusstatuksella voi olla eläinsuojelullinen sisältö, vaikka oikeusjärjestys ei tämän varaan laskekaan.

Eläimen biologisen ja kulttuurillisen luokittelun, käyttötarkoituksen ja eläimen kohtelulle lainsäädännössä asetettujen edellytysten toisintuminen konkretisoituu tässä luvussa tarkastelemassani käsitteistössä. Esimerkiksi lemmikkieläimiksi miellettyjen kissojen takia myös muut kissat tulevat suojelluksi turkistuotannolta. Koti-, seura- ja lemmikkieläin ovat oikeuden pintatasolla toistuvia käsitteitä, joita pidän kuitenkin ensisijaisesti regulatiivis-teknisinä. Tässä tehtävässä niillä on oikeuden pintatasoa systematisoiva funktio, koska ne määrittävät säädösten soveltamisalaa. Niillä ei kuitenkaan nähdäkseni ole oikeudenalan laajuista, vakiintunutta ja koherenttia merkityssisältöä taikka valtiosääntöistä justifikaatiota. Vaikka esimerkiksi seuraeläinten käyttötarkoitus on olla ihmisen seurana, käytetään seuraeläimiksi määriteltyjä eläimiä myös elinkeinotoiminnassa. Lemmikkieläin-termiä puolestaan käytetään eläinsuojeluoikeutemme yleislaissa, eläinlaissa, ainoastaan viitattaessa lemmikkieläinten suojelua koskevaan eurooppalaiseen yleissopimukseen. Moni muista kotieläimistä kuin kissoista tai koirista puolestaan kuuluu seuraavassa luvussa muotoilemani tuotantoeläimen oikeuskäsitteen alaan. Jos esimerkiksi lemmikkieläin-termiä käytettäisiin johdonmukaisemmin viittaamaan ainoastaan ihmisten kotitalouksissa osana perheyhteisöä omaksi ilokseen pitämiinsä eläimiin, olisi se nähdäkseni lähempänä muotoutumista yleiseksi oikeuskäsitteeksi.

---

[684] EUVL 2007/L 343 s. 1.

[685] EUVL 2007/L 343 s. 1. Englanninkielisessä asetusversiossa kotieläiminä pidettäviin kissoihin ja koiriin viitataan termillä species of domestic cats and dogs, mikä eroaa SEUT 38 artiklan 1 kohdassa maataloustuotteiden kontekstissa käytetystä termistä stockfarming.

[686] EUVL 2007/L 343 s. 1.

3.3.2 ”Tuotantoeläin” yleisenä oikeuskäsitteenä

Eläimet ovat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kontekstissa sekä suojelun kohteita että maataloustuotteita, joilla on erityisasema unionin sisämarkkinalla. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 38 artiklan 1 kohdan mukaan:

> ”Unioni määrittelee yhteisen maatalous- ja kalastuspolitiikan ja toteuttaa sitä.
> Sisämarkkinat käsittävät myös maatalouden, kalastuksen ja maataloustuotteiden kaupan. Maataloustuotteilla tarkoitetaan maanpinnan kasvutuotteita, kotieläintalouden tuotteita ja kalataloustuotteita sekä sellaisia ensimmäisen jalostusasteen tuotteita, jotka suoraan liittyvät näihin tuotteisiin. Viittauksilla yhteiseen maatalouspolitiikkaan tai maatalouteen ja ilmauksella ”maatalous-” tarkoitetaan myös kalastusta tämän alan erityispiirteet huomioon ottaen.”

Maataloustuotteet luetteloidaan SEUT 38 artiklan 3 kohdan mukaan liitteessä I. Elävät eläimet kuuluvat SEUT liitteessä I lueteltuihin maataloustuotteisiin. Koska kyse on maataloustuotteiden kontekstista, katson termin *kotieläintalous*, englanninkielisessä sopimusversiossa stockfarming, viittaavan eläinten käyttöön tuotantoeläiminä.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 43 artiklan 2 kohdan mukaisesti se luo perustan säätää ”yhteisestä maatalouden markkinajärjestelystä sekä muista yhteisen maatalous- ja kalastuspolitiikan tavoitteiden toteuttamisessa tarvittavista säännöksistä.” Tällä perustalla EU on annetun toimivallan periaatteen mukaisesti antanut lopetus- ja kuljetusasetukset, tuotantoeläin-, broileri-, vasikka- ja sikadirektiivit sekä munivia kanoja koskevan direktiivin.[687] Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 43 artikla on myös yksi valvonta-asetuksen oikeusperustoista.[688] Moni unionin eläinsuojelullisista säädöksistä, jotka eläinlaissa sen 3 §:n mukaisesti implementoidaan, koskee nimenomaan eläimiä maataloustuotteina. Maatalouspolitiikkaa koskeva SEUT 43 artikla on myös yksi eläinterveyssäännöstön oikeusperustoista sekä eläinsuojelullisia säännöksiä sisältävän luomu-asetuksen oikeusperusta.[689]

Tuotantoeläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen 1 artiklan mukaan sitä ”sovelletaan eläinten pitämiseen, hoitoon ja eläinsuojiin ja erityisesti eläimiin, joita pidetään nykyaikaisissa intensiivisissä tuotantojärjestelmissä”. *Eläimellä* tarkoitetaan sopimuksen 1 artiklan mukaan ”elintarvikkeiden, villan, nahan tai turkisten tuotantoon tai muuhun maataloustuotantoon kasvatettua tai

[687] EYVL 98/L 221 s. 23, EYVL 1999/L 203 s. 53, EUVL 2005/L 3 s. 1, EUVL 2007/L 182 s. 19, EUVL 2009/L 10 s. 7, EUVL 2009/L 47 s. 5, EUVL 2009/L 303 s. 1.
[688] EUVL 2017/L 95/01 s. 1.
[689] EUVL 2016/L 84 s. 1, EUVL 2018/L 150 s. 1.

pidettävää eläintä – –”. Sopimukseen sisältyvää eläimen määritelmää on luettava yhdessä sopimuksen 1 artiklassa määritellyn soveltamisalan kanssa.

Tuotantoeläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen määritelmä vaikuttaa taustalla tuotantoeläindirektiivissä, johon puolestaan eläinlain tuotantoeläimen määritelmä perustuu.[690] *Tuotantoeläimellä* tarkoitetaan eläinlaissa sen 5 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan

> ”elintarvikkeiden, villan, nahan tai turkisten tuotantoa varten taikka muussa tuotantotarkoituksessa kasvatettavaa tai pidettävää eläintä, ei kuitenkaan luonnonvaraista eläintä, kilpailuissa, näyttelyissä taikka kulttuuri- tai urheilutapahtumissa tai vastaavissa toiminnoissa käytettävää eläintä, eikä tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävää eläintä”.

Tuotantoeläin on eläinlaissa määritelty vastaavasti kuin vuoden 1996 eläinsuojelulain 5 a §:n 2 momentissa. Eläinlain hallituksen esitystä kattavammin tuotantoeläimen määritelmää perustellaan eläinsuojelulain muuttamisesta annetussa hallituksen esityksestä.[691] Lakitekstiin sisällytettyjen rajausten lisäksi tuotantoeläimenä ei sen mukaan ”pidettäisi seura-, kilpa- ja harrastuseläimiä, joita ei pääsääntöisesti käytetä maataloustoimintaan, vaan joita käytetään esimerkiksi urheilutarkoituksessa (ravihevoset) tai jotka ovat lemmikkieläimiä (mukaan lukien eläimistä saatavien tuotteiden kotitarvekäyttö)”.[692] Tuotantoeläimiä ovat myös selkärangattomat eläimet.[693]

Tuotantoeläimen käsitteellä on muuta eläinsuojeluoikeuden käsitteistöä systematisoiva luonne. Pidän sitä alun perin regulatiivis-teknisenä oikeuskäsitteenä, joka on sedimentoitunut oikeuskulttuurin tasolle.[694] Vaikka tuotantoeläimen määritelmä viittaa moniin muihin eläinsuojeluoikeuden käsitteisiin, en pidä sitä eläinsuojeluoikeuden *keskuskäsitteenä* siinä merkityksessä, että koko oikeudenalan käsitteistö avautuisi tuotantoeläimen käsitteestä käsin.[695] Tuotantoeläimen käsite on kuitenkin nähdäkseni siten vakiintunut ja keskeinen, että pidän sitä eläinsuojeluoikeuden yleisenä oikeuskäsitteenä.[696]

Tuotantoeläimen määritelmän vakiintuneisuutta pidän osin seurauksena sen taustasta. Se on omaksuttu tuotantoeläinten suojelua koskevasta eurooppalaisesta yleissopimuksesta EU:n tuotantoeläindirektiiviin ja tuotantoeläindirektiivistä Suomen eläinsuojelulainsäädäntöön.[697] Tuotantoeläinten olosuhteita koskeva huoli on ylipäänsä vaikuttanut eläinten hyvinvointia koskevien oikeudellisten

690 HE 267/2016 vp s. 6.
691 HE 267/2016 vp s. 6 vrt. HE 186/2022 vp s. 84.
692 HE 267/2016 vp s. 6.
693 HE 267/2016 vp s. 6.
694 Oikeuskäsitteistä ks. Tuori 2007 s. 141–142.
695 Oikeudenalan keskuskäsitteestä ks. Tuori 2007 s. 143.
696 Tuotantoeläimen käsitteen keskeisyydestä ks. Kurki 2020 s. 853 ja Kurki 2024a s. 23.
697 HE 267/2016 vp s. 6.

käsitysten syntyyn. Eläimen hyvinvoinnin nosti ensi kertaa keskiöön Brambellin raportti.[698] Se laadittiin poliittisesta tilauksesta, joka oli reaktio kansalaisten huoleen eläinten oloista teollistuneessa eläintuotannossa.[699] Eläinten käyttö tuotantoeläiminä perustelee myös sitä, miksi eläinten hyvinvointi lukeutuu maa- ja metsätalousministeriön tehtäviin valtioneuvoston asetuksen (1267/2014) 1 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella. Eläinlain 71 §:ssä määrätty valvontaviranomainen on puolestaan Ruokavirasto, mikä niveltyy eläinten kasvattamiseen ja pitoon elintarviketuotantoa varten.

Tuotantoeläimen käsitteen systematisoivaa merkitystä korostaa se, että käsite määrittelee monen unionin eläinsuojelusäädöksen soveltamisalaa. Niistä keskeisimmät ovat lopetus- ja kuljetusasetus, koska niiden sisältö ei direktiivien tavoin käy ilmi kansallisesta lainsäädännöstä. Lopetusasetusta sovelletaan tuotantoeläimiin, ja tuotantoeläinten kuljetukset ovat kuljetusasetuksen soveltamisalaan kuuluvia kaupallisia kuljetuksia. Koska tuotantoeläinten lopetus ja kuljetus ovat unionin säädösten keskiössä, helpottaa tuotantoeläimen käsitteen ymmärtäminen myös seuraavassa luvussa tarkastelemani eläinten lopetusta ja kuljetusta koskevan termistön ja käsitteistön hahmottamista. Koska tuotantoeläimet kuuluvat ensisijaisesti unionin säädösten alaan, määrittää *tuotantoeläin* välillisesti myös kansallisen eläinsuojelulainsäädännön soveltamisalaa.

Seuraavalla kuvalla pyrin havainnollistamaan tuotantoeläimen oikeuskäsitteen paikkaa eläinsuojeluoikeudessa. Lukusuunnan takia kuva etenee oikeuden syvemmistä kerrostumista kohti oikeuden pintatasoa.

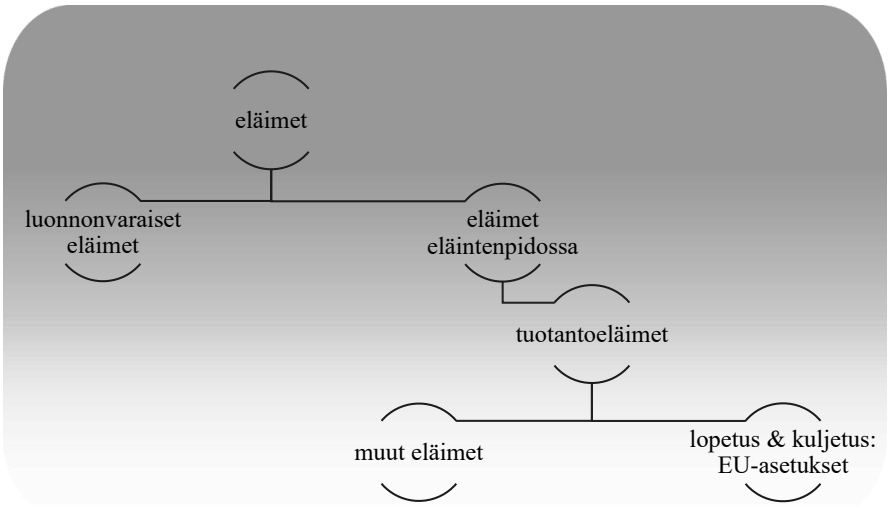

Kuvio 6. Tuotantoeläimen oikeuskäsite oikeudenalan systematiikassa

698 Radford 2001 s. 261–264.
699 Duncan 1981 s. 490.

3.3.3 Keskeisimmät regulatiivis-tekniset oikeuskäsitteet

3.3.3.1 ”Lopetus”

Lopetuksella tarkoitetaan lopetusasetuksessa sen 2 artiklan a kohdan mukaan ”tarkoituksellisesti aikaansaatua prosessia, joka aiheuttaa eläimen kuoleman”. Lopetuksen lähitermi on *teurastus*, jolla tarkoitetaan lopetusasetuksessa sen 2 artiklan j kohdan mukaan ”ihmisravinnoksi tarkoitetun eläimen lopetusta”. Näin ollen kaikki teurastaminen on lopettamista, mutta kaikki lopettaminen ei ole teurastamista. Eläinlaissa ei määritellä lopetusta, mutta teurastuksella tarkoitetaan eläinlain 65 §:n 1 momentin mukaan ”ihmisravinnoksi tarkoitetun muun kuin luonnonvaraisen eläimen lopetusta”.[700]

Unionin lopetusasetus soveltuu tuotantoeläimiin. Tämä käy ilmi tuotantoeläimen määritelmää mukailevasta lopetusasetuksen 1 artiklan 1 kohdasta, jonka mukaan:

> ”Tällä asetuksella vahvistetaan säännöt, jotka koskevat elintarvikkeiden, villan, nahan, turkisten tai muiden tuotteiden tuotantoa varten kasvatettujen tai pidettyjen eläinten lopetusta sekä joukkolopetustarkoituksessa tapahtuvaa eläinten lopetusta ja näihin liittyviä toimia.
>
> Kalojen osalta sovelletaan kuitenkin vain 3 artiklan 1 kohdan vaatimuksia.”

Tuotantoeläimen määritelmään nojaava eläinsuojeluoikeuden keskeisen säädöksen soveltamisala korostaa nähdäkseni tuotantoeläimen merkitystä eläinsuojeluoikeuden yleisenä oikeuskäsitteenä. Lopetettaviin tuotantoeläimiin on viitattu myös termillä *teuraseläin*. Termi sisältyy teuraseläinten suojelua koskevaan eurooppalaiseen yleissopimukseen. Sopimuksen 1 artiklan 1 kappaleen soveltamisalasäännöksen perusteella se viittaa kotieläiminä pidettyihin kavioeläimiin, märehtijöihin, kaneihin ja siipikarjaan.

Kyseinen sopimus on vaikuttanut keskeisesti unionin lopetussääntelyn taustalla. Päätös[701] teuraseläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen tekemisestä edelsi direktiiviä[702] eläinten suojelusta teurastus- tai lopetushetkellä.[703] Direktiivin tausta on sen johdanto-osan perusteella unionin sääntelyn ulottaminen teuraseläinten suojelua koskevan eurooppalainen yleissopimuksen

[700] Lopetusasetuksen 1(3(a(iii))) artiklassa metsästys ja virkistyskalastus rajataan asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

[701] Ks. Neuvoston päätös 88/306/ETY, tehty 16 päivänä toukokuuta 1988, teuraseläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen tekemisestä.

[702] Neuvoston direktiivi 93/119/EY, annettu 22 päivänä joulukuuta 1993, eläinten suojelusta teurastus- tai lopettamishetkellä.

[703] EYVL 93/L 340/21 s. 194.

suoja-alaa laajemmalle.[704] Eläinten suojelusta teurastus- tai lopetushetkellä annettu direktiivi edelsi lopetusasetusta, jonka 28 artiklassa säädetään direktiivin kumoamisesta.[705]

3.3.3.2 ”Kuljetus”

Kuljetusasetuksen 2 artiklan w kohdan mukaan *kuljetuksella* tarkoitetaan kuljetusasetuksessa ”eläinten siirtoa, joka tehdään yhdellä tai useammalla kuljetusvälineellä, ja siihen liittyviä toimenpiteitä, myös kuormaamista, purkamista, siirtämistä ja lepoa, siihen asti kunnes eläimet on purettu kuormasta määräpaikassa”. Kuljetusasetuksen soveltamisalaan kuuluvat sen 1 artiklan 5 kohdan nojalla kaupalliseen toimintaan liittyvät kuljetukset. Vaikka kuljetusasetuksen oikeusperusta on maatalouspolitiikkaa koskeva SEUT 43 artikla, kuuluvat sen soveltamisalaan myös muut kaupalliset kuljetukset kuin tuotantoeläinten kuljetukset.[706]

Eläinkuljetuksilla on jäsenvaltioiden rajat ylittävä luonne, mikä selittää niiden valikoitumista unionin sääntelyn kohteeksi.[707] Eläinkuljetuslain soveltamisala jää kuljetusasetuksen rinnalla rajalliseksi, koska tuotantoeläinten kuljetukset ovat kuljetusasetuksen soveltamisalaan kuuluvia kaupallisia kuljetuksia. Eläinkuljetuslain 2 §:n 3 ja 5 momenttien nojalla se soveltuu vain muihin kuin kaupalliseen toimintaan liittyviin kuljetuksiin. Eläinkuljetuslaissa *kuljetuksella* tarkoitetaan sen 4 §:n 1 kohdan mukaan ”eläinten siirtoa, joka tehdään yhdellä tai useammalla kuljetusvälineellä, mukaan luettuina kuormaaminen, purkaminen, siirtäminen ja lepo sekä muut siirtoon liittyvät toimenpiteet, siihen asti kunnes eläimet on purettu kuormasta määräpaikassa”.

3.3.3.3 ”Tieteelliset tai opetustarkoitukset”

Eläinkokeissa käytettyihin eläimiin on ennen viitattu termillä *koe-eläin*.[708] Tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain 57 §:n 2 momentin mukaan sillä kumottiinkin laki *koe-eläintoiminnasta*. Termiä koe-eläin ei kuitenkaan juuri enää käytetä säädöstekstissä. Kuitenkin vuoden 2024 alussa voimaan tulleen toimenpideasetuksen 3, 5, 6 ja 10 §:ssä viitataan koe-eläimenä pidettäviin eläimiin.

Eläimet kuuluvat eläinkoelain eli tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain soveltamisalaan silloin, kun kyse on *tieteellisistä tai opetustarkoituksista*. Tieteellisten tai opetustarkoitusten

---

704 EYVL 93/L 340/21 s. 194.
705 Ks. myös EUVL 2009/L 303 s. 1.
706 EUVL 2005/L 3 s. 1, Ruokavirasto – Kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvat eläinkuljetukset. Ruokavirasto on eläinlain 71 §:ssä tarkoitettu valvontaviranomainen.
707 Sowery 2018 s. 23.
708 Ks. MmVM 2/2013 vp s. 4/I. Unionin eläinterveyssäännöstön resitaalissa 120 käytetään myös termiä *laboratorioeläin* (EUVL 2016/L 84 s. 15).

määritelmä onkin nähdäkseni keskeinen eläinsuojeluoikeuden sisäiseksi systematisoimiseksi, koska se rajaa erityislain soveltamisalaa. Mikäli kyse on tieteellisistä tai opetustarkoituksista, soveltuu ensisijaisesti eläinkoelaki, ei eläinlaki.

Tieteellisiä tai opetustarkoituksia ei suoraan määritellä lainsäädännössä. Eläinkoelain 12 §:ssä kuitenkin listataan tarkoituksia, joita varten eläinkoelain 5 §:n 1 momentin 1 kohdassa määritellyn hankkeen saa toteuttaa. Pidän näitä tarkoituksia tieteellisinä tai opetustarkoituksina. Eläinkoelain 12 §:n mukaan ”[h]ankkeen saa toteuttaa ainoastaan seuraavia tarkoituksia varten:

1) perustutkimus;
2) translaatiotutkimus tai soveltava tutkimus, jonka tavoitteena on jokin seuraavista:
   a) ihmisten, eläinten tai kasvien taudin, sairauden tai muun häiriön tai näiden vaikutusten välttäminen, ehkäiseminen, diagnosointi tai hoitaminen;
   b) ihmisten, eläinten tai kasvien elintoimintojen arvioiminen, selvittäminen, sääteleminen tai muunteleminen; tai
   c) eläinten hyvinvointi ja tuotantoeläinten olosuhteiden parantaminen;
3) mitä tahansa 2 kohdassa tarkoitettua tavoitetta varten lääkkeiden, elintarvikkeiden, rehujen ja muiden aineiden tai tuotteiden kehittämisen, valmistuksen tai niiden laadun, tehokkuuden ja turvallisuuden testauksen yhteydessä;
4) ympäristön suojelu ihmisten tai eläinten terveyden tai hyvinvoinnin vuoksi;
5) lajien säilyttämiseen tähtäävä tutkimus;
6) oikeuslääketieteelliset tutkimukset; ja
7) korkea-asteen koulutus tai ammattitaidon hankkimiseen, ylläpitämiseen tai parantamiseen tähtäävä opetus”.

Tieteellisten tai opetustarkoitusten määritelmän tausta on eläinkoedirektiivin 5 artiklassa, jonka taustalla on puolestaan kokeellisiin ja muihin tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien selkärankaisten eläinten suojelemiseksi tehty eurooppalainen yleissopimus.[709]

3.4 YHTEENVETOA

Oikeusjärjestys toisintaa yhteiskunnallisia käsityksiä eri eläinten käyttötarkoituksesta. Ylätasolla oikeusjärjestys jakaa eläimet osana luontoa eläviin luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluviin eläimiin sekä eläintenpidossa oleviin eläimiin. Tätä systematisointia toteuttaa erityisesti luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsite.

[709] HE 150/2012 vp s. 30/I. Sopimuksen 2 artiklassa listataan tarkoituksia, joita varten 1(2(c)) artiklassa määritellyn toimenpiteen saa suorittaa.

Luonnonvaraisia eläimiä suojellaan myös muutoin kuin tuntoisina olentoina esimerkiksi luonnonsuojeluoikeuden piirissä. Luonnonvaraisia selkärankaisia eläimiä ei saa pääsääntöisesti ottaa pysyvään eläintenpitoon, ja ne on vapautettava väliaikaisestakin eläintenpidosta mahdollisimman nopeasti (vapausperiaate).

Eläintenpidossa olevia eläimiä käytetään eri käyttötarkoituksiin. Moni näistä käyttötarkoituksista aukeaa tuotantoeläimen oikeuskäsitteestä käsin. Se myös määrittää unionin lopetusasetuksen soveltamisalaa. Tuotantoeläimiin soveltuu myös unionin kuljetusasetus. Koska tuotantoeläinten lopetus ja kuljetus kuuluvat ensisijaisesti EU-asetusten alaan, määrittää tuotantoeläimen oikeuskäsite välillisesti myös kansallisen lopetus- ja kuljetussääntelyn soveltamisalaa. Tätä tehtävää toteuttavat tuotantoeläimen oikeuskäsitteen lisäksi lopetuksen ja kuljetuksen regulatiivis-tekniset määritelmät. Eläinsuojelusäädösten soveltamisalan ymmärtämiseksi olennainen on myös tieteellisten tai opetustarkoitusten määritelmä, sillä se erottaa osan eläinsuojelusääntelystä eläinkoelain alaan.

Lopetus, kuljetus sekä tieteelliset tai opetustarkoitukset miellän systematisointilatauksen sisältäviksi regulatiivis-teknisiksi oikeuskäsitteiksi. Niiden tehtävänä on määrittää oikeudenalan erityissäädösten soveltamisalaa. Soveltamisala elää sen mukana, miksi lopetus, kuljetus sekä tieteelliset tai opetustarkoitukset kulloinkin määritellään.

Yksinkertaistaen eläimiä koskeva termistö ja käsitteistö sekä eläinsuojelusäädösten soveltamisala rakentuu siis seuraavasti:

- Eläisuojeluoikeuden eläin on muunlajinen ja tuntoinen. Eläimet kuuluvat eläinsuojeluoikeuden soveltamisalaan niiden tuntoisuuden takia. Mitä lähempänä eläin on ihmistä kulttuurillisesti ja biologisesti, sitä tuntoisempana sitä usein pidetään, mikä vaikuttaa eläimen kohtelulle asetettuihin vaatimuksiin.
- Eläinlaki soveltuu kaikkiin eläimiin. Eläinlaki on eläinsuojeluoikeuden yleislaki.
- Luonnonvaraisia eläimiä ovat luonnossa elävät luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvat eläimet. Ne kuuluvat eläinsuojeluoikeuden alaan ihmisen välittömässä vaikutuspiirissä ollessaan. Muut kuin luonnonvaraiset eläimet ovat eläintenpidossa olevia eläimiä.
- Eläintenpidossa olevista eläimistä keskeinen kategoria ovat tuotantoeläimet. Moni muista eläinten kategorioista aukeaa tuotantoeläimen käsitteestä käsin. Tuotantoeläimiä eivät ole esimerkiksi tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytetyt eläimet, lemmikkieläimet taikka eläintarhoissa pidettävät eläimet. Tuotantoeläimiin sovelletaan ensisijaisesti unionin lopetus- ja kuljetussääntelyä.
- Tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettyihin eläimiin sovelletaan eläinkoelakia. Eläinlain säännökset soveltuvat niihin kuitenkin silloin, kun eläinkoelaissa ei ole säännöstä samasta asiasta.

Eläinten käyttöaluekategorisointi ei ole uutta oikeudellisesti taikka yhteiskunnallisesti. Sillä on kuitenkin olennainen vaikutus eläinsuojeluoikeuden käsitteistön lisäksi sen oikeusperiaatteisiin ja oikeudellisiin teorioihin. Eläimen käyttötarkoitus määrittää sitä, miltä esimerkiksi eläimen hyvinvointia tai elämää suojellaan, ja eläinsuojeluoikeuden oikeusperiaatteiden keskinäispunnintaa.

4 Eläinsuojelu oikeuttamis- ja rajoitusperusteena

4.1 ELÄINSUOJELU SISÄMARKKINARAJOITUSTEN OIKEUTTAMISPERUSTEENA

Vaikka eläinten hyvinvoinnin suojelu on SEUT 13 artiklassa unionille ja sen jäsenvaltioille asetettu tavoite, on sen konteksti varsin ihmiskeskeinen. Eläinten suojelussa on usein kyse rajoituksesta siihen, että ihminen voi käyttää muunlajisia haluamallaan tavalla. Valtiosääntöisesti tätä asetelmaa toteuttavat eläinsuojelun asema sisämarkkinarajoitusten oikeuttamisperusteena sekä perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusperusteena. Ne toimivat justifikaationa tätä asetelmaa heijastaville eläinsuojeluoikeuden yleisille opeille, jotka suojelevat eläintä tarpeettomalta kärsimykseltä ja kuolemalta. Tässä asetelmassa eläinsuojelullinen oikeusjärjestyksen aines ikään kuin kovertuu sen pääsäännön alasta, että ihminen voi käyttää eläimiä tahtonsa mukaan. Kyse ei ole siitä, että esimerkiksi eläimen hyvinvointia tai elämää lähtökohtaisesti suojeltaisiin ja rajoituksista tähän pääsääntöön säädettäisiin lailla.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 38 artiklan 2 kohdan mukaan ”[s]isämarkkinoiden toteuttamista ja toimintaa koskevia määräyksiä sovelletaan maataloustuotteisiin, jollei 39–44 artiklassa toisin määrätä”. Tuotteet, joihin sovelletaan maataloutta ja kalastusta koskevien 39–44 artiklojen määräyksiä, luetteloidaan SEUT 38 artiklan 3 kohdan mukaan liitteessä I. Luetteloon kuuluvat myös elävät eläimet.

Sisämarkkinoita koskevat määräykset viittaavat tuonnin ja viennin määrällisten rajoitusten ja vaikutukseltaan vastaavien toimenpiteiden kieltoihin. Niistä määrätään SEUT 34 ja 35 artikloissa. Koska elävät eläimet kuuluvat SEUT 38 artiklan nojalla SEUT 39–44 artiklojen soveltamisalaan, voi maatalous saada etusijan sisämarkkinoiden vapaudesta, jota SEUT 34 ja 35 artiklat turvaavat. Tuonnin määrällisten rajoitusten ja vaikutukseltaan vastaavien toimenpiteiden kieltoa sovelletaan kuitenkin nykyisin, Juha Raitiota siteeraten, ”periaatteessa täysimääräisesti” myös maataloustuotteisiin eli myös eläviin eläimiin.[710] Rajoitukset ovat kuitenkin mahdollisia, mikäli ne voi oikeuttaa jollain SEUT 36 artiklassa listatulla perusteella. Eläinten terveyden ja elämän suojelu on yksi

[710] Raitio 2020 s. 359.

SEUT 36 artiklassa listatuista oikeuttamisperusteista.[711] Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 36 artiklan mukaan:

> ”Mitä 34 ja 35 artiklassa määrätään, ei estä sellaisia tuontia, vientiä tai kauttakuljetusta koskevia kieltoja tai rajoituksia, jotka ovat perusteltuja julkisen moraalin, yleisen järjestyksen tai turvallisuuden kannalta, ihmisten, eläinten tai kasvien terveyden ja elämän suojelemiseksi, taiteellisten, historiallisten tai arkeologisten kansallisaarteiden suojelemiseksi taikka teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojelemiseksi. Nämä kiellot tai rajoitukset eivät kuitenkaan saa olla keino mielivaltaiseen syrjintään tai jäsenvaltioiden välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.”

Oikeuttamisperusteiden luettelo on tyhjentävä, ja niitä on lähestyttävä suppeasti.[712] Unionin tuomioistuin luki eläinten hyvinvoinnin oikeuttamisperusteen alaan vuonna 1998 antamassaan ratkaisussa Compassion in World Farming.[713] Ratkaisussa oli kyse häkkikasvatettujen vasikoiden tuontikiellosta jäsenmaahan, jossa kasvatusmenetelmä oli kielletty. Eläinten terveyden ja elämän suojelun lisäksi EU-tuomioistuimen ratkaisussa sivutaan julkista moraalia ja yleistä järjestystä tuontirajoituksen oikeuttamisperusteena.[714] Unionin tuomioistuin kuitenkin toteaa ratkaisun kohdassa 66, ettei kantaja ole vedonnut ”yleiseen järjestykseen ja julkiseen moraaliin – – itsenäisinä perusteina vaan yhdessä eläinten terveyden suojelemisen kanssa”.[715] Näin ollen ratkaisun keskiössä on ollut nimenomaan eläinten terveyden ja elämän suojelun oikeuttamisperusteen tarkastelu. Sen alaan EU-tuomioistuin katsoi eläinten hyvinvoinnin suojelun lukeutuvan.

Kokonaiskuvan takia totean, ettei EU-tuomioistuin lopulta pitänyt häkkikasvatettujen vasikoiden tuontikieltoa EU-oikeuden mukaisena. Tämä kuitenkin johtui siitä, ettei oikeuttamisperusteeseen voitu tukeutua aiheen ollessa jo direktiivillä harmonisoitu.[716] Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 36 artiklan oikeuttamisperusteisiin vetoaminen kohtaakin rajansa teeman ollessa EU-lainsäädännöllä jo yhdenmukaistettu.[717] Tätä konkretisoi myös

---

[711] Tämä vastaa tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen (SopS 14/1961, *GATT*) 20(I(b)) artiklaa.

[712] Raitio 2020 s. 396. Terveyteen ja ympäristöön liittyvien rajoitusperusteiden supistavaa tulkintaa on kuitenkin Raition mukaan kyseenalaistettu.

[713] Tuomio asiassa 1/96 Compassion in World Farming (1998) erit. 38–69 kohdat.

[714] Tuomio asiassa 1/96 Compassion in World Farming (1998) 65–68 kohdat.

[715] Tuomio asiassa 1/96 Compassion in World Farming (1998) 66 kohta.

[716] Tuomio asiassa 1/96 Compassion in World Farming (1998) 47–64 kohdat. Ratkaisussaan Holdijk Euroopan yhteisöjen tuomioistuin piti vasikoiden aitauksia koskevaa eläinsuojelusääntelyä yhteisön oikeuden mukaisena, sillä se kohdistui yhtäläisesti sekä kansallisille markkinoille että vientiin tarkoitettuihin vasikoihin (tuomio yhdistetyissä asioissa 141–143/81 Holdijk (1982), ratkaisulauselma).

[717] Tuomiot asioissa 5/77 Denkavit (1977) 35 kohta, 251/78 Denkavit Futtermittel I (1979) 13–20 kohdat, 148/78 Ratti (1979) 36–38 kohdat, 247/84 Motte (1985) 12–13 ja 23–24 kohdat, 304/84 Muller (1986) 21–26 kohdat, C-5/94 Hedley Lomas (1996) 18–21 kohdat, C-162/97

eläinlain hallituksen esitys, jossa SEUT 36 artiklan oikeuttamisperustetta katsottiin voitavan soveltaa kissojen ja koirien tuonnin rajoittamiseksi, koska niiden hyvinvoinnin suojelua ei ole harmonisoitu unionin lainsäädännöllä.[718] Oikeuttamisperusteeseen ei voi vedota silloinkaan, kun epäilee eläinsuojelullista sekundäärilainsäädäntöä rikotun toisessa jäsenvaltiossa.[719] Eläinsuojelun kannalta on kuitenkin olennaista, että eläinten terveyden ja elämän suojelun ohella myös eläinten hyvinvoinnin suojelu luettiin ratkaisussa Compassion in World Farming SEUT 36 artiklan oikeuttamisperusteen alaan.[720]

Unionin tuomioistuimen ratkaisussa Bluhme oli puolestaan kyse tiettyyn mehiläispopulaatioon kuuluvien eläinten elämän suojelusta. Tuomioistuin rinnasti suojelualueen perustamisen tuonnin määrälliseen rajoitukseen, mutta piti sitä eläinten terveyden ja elämän suojelemisen päämäärään nähden asianmukaisena.[721] Raitio on katsonut EU-tuomioistuimen tuoneen ratkaisussa biologisen monimuotoisuuden suojelun välillisesti eläinten terveyden ja elämän suojelun oikeuttamisperusteen alaan.[722] Tutkimukseni kannalta ei ole keskeistä, minkä oikeuttamisperusteen alaan luonnon monimuotoisuuden suojelu kuuluu. Eläinten elämän ja luonnon monimuotoisuuden suojelun keskinäissuhde on kuitenkin ratkaisussa kiinnostava, koska luonnon monimuotoisuuden suojelu johdetaan eläinten suojelusta. Asetelma on usein päinvastainen siten, että eläinten suojelu pyritään johtamaan luonnon monimuotoisuuden suojelusta.

4.2 ELÄINSUOJELU PERUS- JA IHMISOIKEUKSIEN RAJOITUSPERUSTEENA

4.2.1 Eläinsuojelun sekä perus- ja ihmisoikeuksien jännitteet

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artikla edellyttää unionia ja jäsenvaltiota huomioimaan eläinten hyvinvoinnin esimerkiksi maatalouteen ja tutkimukseen liittyviä unionin politiikkoja laatiessaan ja täytäntöön pannessaan. Samalla se edellyttää ”erityisesti uskonnollisiin rituaaleihin, kulttuuriperin-

Nilsson (1998) 39 kohta ja C-350/97 Monsees (1999) 24–31 kohdat. Harmonisoinnin riittävän kattavuuden arviointi perustuu tarkasteltavana olevaan etuun sekä toisaalta SEUT 114(3) artiklaan (Raitio 2020 s. 398–399). SEUT 114(3) artikla korostaa tieteelliseen tietoon perustuvan uuden kehityksen huomiointia ”terveyttä, turvallisuutta, ympäristönsuojelua tai kuluttajansuojaa” koskevien EU-lainsäädäntöehdotusten antamisessa ja käsittelyssä.

718 HE 186/2022 vp s. 44–45.

719 Tuomio asiassa C-5/94 Hedley Lomas (1996) 18–21 kohdat.

720 Tuomio asiassa 1/96 Compassion in World Farming (1998) erit. 38–69 kohdat. Ks. myös Raitio 2020 s. 413 ja HE 186/2022 vp s. 44–45, 240–241.

721 Tuomio asiassa C-67/97 Bluhme (1998) 33–38 kohdat.

722 Raitio 2020 s. 412.

teeseen ja alueelliseen perintöön" liittyvien jäsenvaltioiden lakien, määräysten ja tapojen kunnioittamista. Eläinten käyttö esimerkiksi elinkeinon harjoittamisessa taikka uskonnollisissa rituaaleissa on perus- ja ihmisoikeusherkkää aluetta. Esimerkiksi PL 18 §:ssä ja POK 16 artiklassa turvattu elinkeinovapaus suojelee myös eläimen hyvinvoinnin kannalta haitallisia elinkeinoja, kuten turkistarhausta. Eläinsuojelu voikin olla jännitteisessä suhteessa moneen perus- ja ihmisoikeuteen. Perus- ja ihmisoikeuksia on kuitenkin mahdollista rajoittaa eläimen suojelemiseksi.[723] Tästä olisi kyse esimerkiksi turkistarhauksen kiellosta säädettäessä.

Eläinten nykymuotoiseen käyttöön liittyy elinkeinovapauden ohella keskeisesti myös PL 15 §:ssä, POK 17 artiklassa sekä EIS 1. lisäpöytäkirjan 1 artiklassa turvattu omaisuudensuoja.[724] Omaisuudensuoja liittyy eläimiin siksi, että esimerkiksi elinkeinonharjoituksessa käytetyillä tuotantoeläimillä sekä seuraeläimillä on omistaja. Omistettuihin eläimiin soveltuvat eläinsuojelusäännökset rajoittavatkin usein omistajan oikeutta käyttää omaisuuttaan vapaasti.[725] Myös PL 10 §:ssä, POK 7 ja 8 artikloissa, EIS 8 artiklassa sekä KP-sopimuksen 17 artiklassa turvattua yksityiselämän suojaa voi olla tarpeen rajoittaa eläinten suojelemiseksi.[726] Yksityiselämän suojaa rajoittavia eläinsuojelullisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi kotirauhan suojan piiriin ulottuvat eläinsuojelutarkastukset sekä teurastamojen kameravalvonta.[727]

Eläinten käyttö tieteellisiin ja opetustarkoituksiin puolestaan tulevat PL 16 §:n 3 momentin, POK 13 artiklan ja TSS-sopimuksen 15 artiklan turvaamien tieteen, tutkimuksen ja ylimmän opetuksen vapauden suojelemiksi. Koe-eläinten suojelussa onkin usein kyse rajoituksesta tieteen ja tutkimuksen vapauteen.

Perustuslain 16 §:n 3 momentti, POK 13 artikla ja TSS-sopimuksen 15 artikla turvaavat myös taiteen vapautta. Eläinten käyttö taiteessa voi vaarantaa eläimen hyvinvoinnin.[728] Taiteen ja tutkimuksen vapaus on perusoikeuskirjan selitysten mukaan seurausta ajatuksen- ja sananvapaudesta.[729] Sananvapautta turvaavan EIS 10 artiklan rajoitusperusteet ovat myös POK 13 artiklan hyväksyttävät rajoitusperusteet.[730] Oikeus käyttää sananvapautta taiteellisessa muodossa turvataan nimenomaisesti KP-sopimuksen 19 artiklan 2 kappaleessa. Perustuslain

[723] Selkeyden vuoksi totean, ettei säädöshierarkiasta seuraa estettä perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamiselle eläinten suojelemiseksi.
[724] POK 17 artikla vastaa merkitykseltään ja kattavuudeltaan EIS 1. lisäpöytäkirjan 1 artiklaa (EUVL 2007/C 303/02 s. 23 ja 34).
[725] Kartio & Tammi-Salminen 2012 s. 828.
[726] Yksityiselämän ja perhe-elämän kunnioittamista koskeva POK 7 artikla vastaa merkitykseltään ja kattavuudeltaan EIS 8 artiklaa, jonka 1 kappaleen mukaan "[j]okaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta" (EUVL 2007/C 303/02 s. 20 ja 33). POK 8 artikla puolestaan koskee henkilötietojen suojaa.
[727] HE 186/2022 vp s. 228–233, PeVL 106/2022 vp s. 4–5.
[728] Ks. Schaffner 2011 s. 39–43.
[729] EUVL 2007/C 303/02 s. 22.
[730] EUVL 2007/C 303/02 s. 22.

12 §:ssä turvattu sananvapaus suojaa myös perusoikeusuudistuksen hallituksen esityksen mukaan ”luovan toiminnan ja itseilmaisun” muotoja.[731]

Uskonnolliset rituaalit voivat haitata eläinten hyvinvointia esimerkiksi niin kutsutun *rituaaliteurastuksen* kontekstissa eli aloitettaessa eläimen teurastaminen joko ennen eläimen tainnutusta tai yhdenaikaisesti eläimen tainnuttamisen kanssa.[732] Eläinten hyvinvoinnin suojelu voikin edellyttää PL 11 §:ssä, POK 10 artiklassa, EIS 9 artiklassa ja KP-sopimuksen 18 artiklassa turvatun uskonnonvapauden rajoittamista.[733] Vähemmistön oikeutta uskontonsa harjoittamiseen suojaa myös KP-sopimuksen 27 artikla.

Kulttuuriperinnettä ja alueellista perintöä ovat esimerkiksi saamelaiskulttuurille ominaiset elinkeinot, kuten poronhoito ja kalastus. Niitä turvaa PL 17 §:n 3 momentti, joka suojelee saamelaisia alkuperäiskansana ja turvaa vähemmistön oikeutta omaan kulttuuriin.[734] Säännöksen taustalla vaikuttaa KP-sopimuksen 27 artikla.[735] Vähemmistökulttuuri ja elämäntapa kuuluvat myös EIS 8 artiklan suoja-alan piiriin.[736] Kansallisten vähemmistöjen suojelusta on myös oma puiteyleissopimuksensa (SopS 1–2/1998).[737] Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artiklan tarkoittamaa kulttuuriperinnettä ja alueellista perintöä ovat myös esimerkiksi härkätaistelut.[738]

Eläinsuojelu voi olla jännitteessä myös terveydensuojelun kanssa, koska eläinten ja ihmisten terveys kytkeytyvät toisiinsa.[739] Eläimet hahmotetaan terveysuhaksi esimerkiksi terveydensuojelulain (763/1994) 31 §:n 2 momentissa, jonka nojalla voidaan määrätä ”toimenpiteistä vahinkoeläinten hävittämiseksi, mikäli niiden voidaan katsoa levittävän tauteja tai muutoin aiheuttavan terveyshaittaa”.

---

731 HE 309/1993 vp s. 56/II.

732 HE 186/2022 vp s. 236–239, PeVL 106/2022 vp s. 2–4, 8. Rituaaliteurastuksessa on kyse EU:n lopetusasetuksen 4(4) artiklan mahdollistamasta poikkeuksesta siihen 4(1) artiklan pääsääntöön, että eläin tulisi tainnuttaa ennen teurastusta.

733 POK 10 artikla vastaa merkitykseltään ja kattavuudeltaan EIS 9 artiklaa (EUVL 2007/C 303/02 s. 21 ja 33).

734 PL 17.3 §:ssä ei käytetä termiä *vähemmistö*, vaan siinä viitataan saamelaisiin alkuperäiskansana sekä romaneihin ja muihin ryhmiin. Saamelaisten oikeuksiin liittyy myös PL 121.4 §, jonka mukaan ”saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään”.

735 Ojanen & Scheinin 2011b s. 631.

736 Chapman v. Yhdistynyt kuningaskunta (2001, SJ) 72–73 kohdat, Connors v. Yhdistynyt kuningaskunta (2004) 84 kohta, PeVL 27/1997 vp s. 3/II.

737 Ojanen & Scheinin 2011b s. 659. Alkuperäiskansojen asemaa turvaa myös esimerkiksi ILO:n alkuperäiskansoja koskeva yleissopimus nro 169, jota Suomi ei kuitenkaan ole ratifioinut.

738 Mangiameli 2021 s. 342, Camm & Bowles 2000 s. 202–203.

739 EIT piti kulkukoiria terveysuhkana ratkaisussaan Georgel ja Georgeta Stoicescu v. Romania (2011) 59 kohta. Suu- ja sorkkataudin ihmisen terveydelle aiheuttamia uhkia EIT tarkasteli ratkaisussaan Chagnon ja Fournier v. Ranska (2010) 57 kohta. Teurastushygienian ja ihmisen terveyden keskinäissuhdetta EIT puolestaan arvioi ratkaisussaan Cha’are Shalom Ve Tsedek v. Ranska (2000, SJ) 77 kohta. Ks. myös Pinillos 2021 s. 6, Espinosa ym. 2020 s. 1021, IPBES 2020 s. 26.

Terveydensuojelua koskevat POK 35 artikla, TSS-sopimuksen 12 artikla, PL 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle säädetty terveydenedistämisvelvollisuus sekä PL 20 §:n 2 momentin turvaama oikeus terveelliseen ympäristöön.[740] *Yhteiseen terveyteen* (One Health), joka kattaa ihmisten ja eläinten terveyden lisäksi ympäristön terveyden, on viime vuosina kiinnitetty huomiota erityisesti eläimestä ihmisiin tarttuvaksi katsottujen tautien, kuten lintu- ja sikainfluenssan sekä Covid-19-pandemian vuoksi.[741] Sen kontekstissa PeV on kytkenyt PL 19 §:n 3 momentin myös PL 7 §:n 1 momentissa turvattuun oikeuteen elämään.[742] Suuren jaoston ratkaisussaan Öneryildiz v. Turkki EIT puolestaan liitti toisiinsa terveellisen ympäristön ja EIS 2 artiklassa turvatun oikeuden elämään.[743]

Eläimiä osana ympäristöä suojeleva PL 20 § voi myös olla jännitteessä eläinten hyvinvoinnin suojelun kanssa. Esimerkiksi luonnon monimuotoisuutta uhkaavalle vieraslajiin kuuluvalle eläinyksilölle saa aiheuttaa kärsimystä EU:n vieraslajiasetuksen[744] 3 artiklan 1 kohdan 1 ja 2 alakohtien sekä 17 artiklan 2 kohdan perusteella. Toinen esimerkki koskee eläintarhoja. Ne toteuttavat eläinlain 51 §:n 1 momentin mukaan biologisen monimuotoisuuden suojelutehtävää. Eläintenpito eläintarhoissa on kuitenkin nähdäkseni omiaan vaarantamaan eläinten hyvinvointia.[745]

4.2.2 Perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusedellytykset

4.2.2.1 Yleistä

Eläinsuojelun sekä perus- ja ihmisoikeuksien jännitteiden purkaminen voi edellyttää perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamista. Suomen perustuslaissa turvatun perusoikeuden rajoitus ei ”saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa” (ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus).[746] Suomen perustuslaissa turvattua perusoikeutta voi siis rajoittaa

[740] POK 35 artikla perustuu SEUT 168 artiklaan ja Euroopan sosiaalisen peruskirjan 11 ja 13 artikloihin (EUVL 2007/C 303/02 s. 27). PL 19.3 §:n ja 20.2 §:n keskinäisliitynnästä ks. PeVL 9/2019 vp s. 3, HE 101/2021 vp s. 47–48, HE 56/2019 vp s. 56.

[741] EUVL 2016/L 84 s. 1–2 erit. resitaalit 2 ja 9, Pinillos 2021 s. 6, Espinosa ym. 2020 s. 1021, IPBES 2020 s. 26.

[742] PeVL 35/2021 vp s. 2, PeVM 9/2020 vp s. 4, PeVM 7/2020 vp s. 4, PeVM 3/2020 vp s. 3, PeVM 2/2020 vp s. 4–5.

[743] Öneryildiz v. Turkki (2004, SJ) 69–74 kohdat, Öneryildiz v. Turkki (2002) 62–66 kohdat. Tapauksessa oli kyse metaaniräjähdyksen aiheuttamasta jätevuoren vyörymisestä, josta seurasi 39 henkilön kuolema (Öneryildiz v. Turkki (2002) 17 kohta). Ks. myös Kumpula 2004 s. 165–166. Oikeutta terveelliseen ympäristöön EIT ei ole vielä tunnustanut (ks. Heiskanen 2018 s. 170).

[744] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1143/2014, annettu 22 päivänä lokakuuta 2014, haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta.

[745] Ks. HE 36/1995 vp s. 20.

[746] PeVM 25/1994 vp s. 5/II.

vain, mikäli rajoitus on sallittu myös Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden puitteissa.

Kotimaisen perusoikeusrajoitusdoktriinin lisäksi tarkastelen tässä luvussa unionin perusoikeusjärjestelmän sekä Euroopan neuvoston ihmisoikeusjärjestelmän perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamiselle asettamia edellytyksiä. Järjestelmät ovat toisiinsa niveltyneitä, mitä käsittelin jo johdantoluvussa (1.4.2, 1.4.3).

Ihmisoikeussopimuksen määräykset rakentuvat usein siten, että turvattu oikeus ilmaistaan 1 kappaleessa ja sen rajoitusperusteet 2 kappaleessa.[747] Sopimusmääräyskohtaisilla rajoitusperusteilla on kuitenkin yhteisiä piirteitä, joita tarkastelen tässä luvussa.

Unionin perusoikeuksiin tehtävien rajoitusten on POK 52 artiklan 3 kohdan perusteella oltava sopusoinnussa vastaavan ihmisoikeuden rajoittamiselle asetettujen edellytysten kanssa.[748] Unionin perusoikeuksiin tehtyjen rajoitusten on myös täytettävä POK 52 artiklan 1 kohdan yleisessä rajoituslausekkeessa asetetut edellytykset:

> ”Tässä perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.”

Mikäli perusoikeudesta on määräyksiä perussopimuksissa, on rajoituksen POK 52 artiklan 2 kohdan nojalla täytettävä myös niissä asetetut edellytykset. Perussopimuksissa turvattujen oikeuksien rajoitusedellytykset ovat Tuomas Ojasen mukaan samankaltaisia kuin perusoikeuskirjan rajoitusedellytykset.[749]

Kotimainen perusoikeussuoja voi ylittää ihmisoikeussopimuksessa tai perusoikeuskirjassa turvatun. Sitä ei saa EIS 53 ja POK 53 artiklan sisältämien heikennyskieltojen vastaisesti madaltaa, vaikka se ylittäisi eurooppalaiset vastineensa.[750] Rajoitus voikin olla ihmisoikeussopimuksen tai perusoikeuskirjan

---

747 Pellonpää 2018 s. 349.

748 Ihmisoikeussopimuksesta EU:n perusoikeussuojan vähimmäistasona ks. Ojanen 2016a s. 168–170.

749 Ojanen 2016a s. 167.

750 EIS 53 artiklan mukaan: ”Minkään tässä yleissopimuksessa ei pidä katsoa rajoittavan tai loukkaavan korkean sopimuspuolen lainsäädännössä turvattuja tai jossain sen allekirjoittamassa sopimuksessa tunnustettuja ihmisoikeuksia ja perusvapauksia.” POK 53 artiklan mukaan: ”Tämän perusoikeuskirjan määräyksiä ei saa tulkita siten, että ne rajoittaisivat tai loukkaisivat niitä ihmisoikeuksia ja perusvapauksia, jotka asianomaisella soveltamisalalla tunnustetaan unionin oikeudessa, kansainvälisessä oikeudessa ja niissä kansainvälisissä yleissopimuksissa, joiden osapuolina unioni tai kaikki jäsenvaltiot ovat, ja erityisesti ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä yleissopimuksessa, sekä jäsenvaltioiden valtiosäännöissä.”

puitteissa sallittu olematta sitä Suomen perusoikeusjärjestelmän kontekstissa. Suomen perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien rajoittaminen edellyttääkin myös perusoikeuksien rajoittamiselle Suomen oikeusjärjestelmässä asetettujen vaatimusten täyttymistä. Suomen perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien kontekstissa heikennyskielto puolestaan viittaa siihen, ettei perusoikeuden tasoa tule heikentää jo saavutetusta.[751] Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei perusoikeutta voisi rajoittaa.[752]

Perusoikeuksia rajoittavat säädökset tulisi lähtökohtaisesti ohjata PL 74 §:n nojalla perustuslainmukaisuuden ennakkovalvontaa toteuttavan perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi. Perustuslakivaliokunnalle PL 74 §:ssä säädettyihin tehtäviin kuuluu myös arvioida käsittelyynsä tulevien lakiehdotusten ja muiden asioiden suhdetta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Unionin aineellisen lainsäädännön kansallisen täytäntöönpanon arviointi ei puolestaan kuulu perustuslakivaliokunnan tehtäviin.[753] Perustuslakivaliokunta arvioi käsittelyynsä tulevia lakiehdotuksia ja muita asioita EU-oikeudellisesti vain katsoessaan sille olevan peruste perustuslaissa tai kansainvälisessä ihmisoikeussopimuksessa.[754] Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja unionin perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien sekä niitä koskevan tuomioistuinkäytännön keskinäisyhteyden kontekstissa PeV on pitänyt tehtävänään huolehtia säädettävän lain ja perusoikeuskirjan sopusoinnusta.[755]

Ennakkovalvonnalla pyritään ratkaisemaan perustuslain ja tavallisen lain välinen konflikti jo säädäntövaiheessa, jotta soveltamisvaiheessa todellista ristiriitaa ei enää ole.[756] Ennakkovalvonnassa perusoikeuksia rajoittava lakiehdotus kohtaa perustuslakivaliokunnan perusoikeusuudistusta koskevassa mietinnössään omaksuman perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten testin.[757] Rajoi-

---

751 Tuori 2011 s. 718–719.

752 Tuori 2011 s. 718–719, ks. myös Rautiainen 2013 s. 262–267.

753 PeVL 33/2022 vp s. 4, PeVL 12/2019 vp s. 2, PeVL 36/2018 vp s. 6, PeVL 35/2018 vp s. 6, PeVL 31/2017 vp s. 4, PeVL 14/2018 vp s. 7.

754 PeVL 79/2018 vp s. 3, ks. myös PeVL 36/2018 vp s. 7, PeVL 35/2018 vp s. 6–7.

755 PeVL 36/2018 vp s. 6, PeVL 35/2018 vp s. 6.

756 Hallberg 2011a s. 57, Hallberg 2011b s. 866–867. Ennakkovalvonnan lisäksi perustuslain hierarkkisen etusijan tosiasiallista toteutumista turvaa jälkivalvonta tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa. Jälkivalvonnan ensisijainen keino on perusoikeusmyönteinen laintulkinta. Mikäli ristiriitaa perustuslain kanssa ei voida eliminoida perusoikeusmyönteisellä tulkinnalla, on tukeuduttava PL 106 ja 107 §:in. PL 106 §:ssä ilmaistun perustuslain etusijasäännöksen mukaan: ”Jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle.” PL 107 §:ssä ilmaistu lakia alemmanasteisten säädösten soveltamisrajoitus on puolestaan seuraava: ”Jos asetuksen tai muun lakia alemmanasteisen säädöksen säännös on ristiriidassa perustuslain tai muun lain kanssa, sitä ei saa soveltaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.” Jälkivalvonnasta ks. Hallberg 2011a s. 57–58 ja Hallberg 2011b s. 867–869.

757 PeVM 25/1994 vp s. 5. Yleisiä rajoitusedellytyksiä suhteessa rikoslainsäädännön käyttöön PeV puolestaan jäsentää lausunnossaan PeVL 23/1997 vp, ks. s. 2/II.

tusedellytykset ovat kumulatiivisia eli perusoikeutta on mahdollista rajoittaa vain kaikkien edellytysten täyttyessä.[758] Perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset ovat:

1) lailla säätämisen vaatimus
2) täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus
3) hyväksyttävyysvaatimus
4) ydinalueen koskemattomuuden vaatimus
5) suhteellisuusvaatimus
6) oikeusturvavaatimus
7) ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus.[759]

Mikäli lakiehdotus rajoittaa perusoikeuksia, on rajoitusedellytysten täyttyminen osoitettava hallituksen esityksessä. Tämä seuraa PL 47 §:n 1 momentista, jonka mukaan ”[e]duskunnalla on oikeus saada valtioneuvostolta asioiden käsittelyssä tarvitsemansa tiedot”. Säännös sisältää valtioneuvostolle asetetun velvollisuuden toimittaa tiedot oma-aloitteisesti.[760] Säätämisjärjestysperusteluissa tulisi perustuslakivaliokunnan mukaan arvioida ”kattavasti ja asianmukaisesti lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin – –”.[761]

Perustuslakivaliokunta käyttää perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä sen arviointiin, voidaanko laki säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Mikäli lakiehdotus ei läpäise perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten testiä, sitä tyypillisesti muutetaan perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella. Muutokset tähtäävät siihen, että laki voidaan säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Esimerkiksi eläinlain hallituksen esitystä koskevan lausuntonsa päätteeksi PeV esitti, että eläinlakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä ”jos valiokunnan uskonnollisista syistä noudatettavasta erityisestä teurastustavasta ja 78 §:n 5 momentista tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon”.[762]

Muutosten ja tavallisen lain säätämisjärjestyksen käyttämisen sijaan laki voitaisiin periaatteessa säätää myös PL 73 §:n mukaisessa perustuslain säätämisjärjestyksessä.[763] Perustuslain säätämisjärjestyksen käyttämisestä eli

---

758 Viljanen 2011b s. 146.
759 PeVM 25/1994 vp s. 5. Listan järjestys vastaa valiokunnan mietintöä.
760 HE 1/1998 vp s. 97/II.
761 PeVL 30/2020 vp s. 3.
762 PeVL 106/2022 vp s. 8. Kursiivi poistettu.
763 PL 73 §:n mukaan ”Ehdotus perustuslain säätämisestä, muuttamisesta tai kumoamisesta taikka perustuslakiin tehtävästä rajatusta poikkeuksesta on toisessa käsittelyssä äänten enemmistöllä hyväksyttävä lepäämään ensimmäisiin eduskuntavaalien jälkeisiin valtiopäiviin. Ehdotus on tuolloin valiokunnan annettua siitä mietintönsä hyväksyttävä asiasisällöltään muuttamattomana täysistunnossa yhden käsittelyn asiana päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. Ehdotus voidaan kuitenkin julistaa kiireelliseksi päätök-

niin kutsutusta *poikkeuslakimenettelystä* on kuitenkin perusoikeusuudistuksen jälkeisenä aikana pyritty tietoisesti irrottautumaan.[764] Toisaalta PeV puolsi poikkeuslakimenettelyn käyttöä lausunnossaan hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi.[765] On kuitenkin syytä huomioida, että ihmisoikeusvelvoitteita tulisi noudattaa myös silloin, kun perusoikeusrajoituksesta säädetään PL 73 §:n nojalla perustuslain säätämisjärjestyksessä.[766]

4.2.2.2 Rajoituksesta säätäminen lailla täsmällisesti ja tarkkarajaisesti

Suomen perustuslakiin kirjattujen perusoikeuksien rajoittaminen on mahdollista vain eduskuntalailla (lailla säätämisen vaatimus).[767] Eduskunta ei saa delegoida toimivaltaa säätää perussoikeusrajoituksesta lakia alemman asteisella säädöksellä.[768] Lailla säätämisen vaatimus on sisällytetty PL 80 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan ”[l]ailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan”.[769] Tämän takia esimerkiksi eläinsuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksessa lakiin nostettiin sääntelyä, joka oli aiemmin sisältynyt lakia alemmanasteisiin säädöksiin.[770]

Euroopan neuvoston ihmisoikeusjärjestelmän sekä EU:n perusoikeusjärjestelmän asettamat reunaehdot ovat tältä osin perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä väljemmät.[771] Unionin perusoikeuksien kannalta olennaista on, että rajoituksesta päättää lainsäätäjä, säädöksellään tai päätöksellään (lakivaatimus).[772] Siirretyn säädösvallan nojalla annetussa säädöksessä tai komission täytäntöönpanosäädöksessä ei voi säätää rajoituksesta unionin

---

sellä, jota on kannattanut vähintään viisi kuudesosaa annetuista äänistä. Ehdotusta ei tällöin jätetä lepäämään, ja se voidaan hyväksyä vähintään kahden kolmasosan enemmistöllä annetuista äänistä.”

764 Viljanen 2011c s. 120, Viljanen 2011a s. 840.

765 PeVL 26/2024 vp s. 17.

766 Viljanen 2011b s. 164.

767 PeVM 25/1994 vp s. 5/I.

768 PeVM 25/1994 vp s. 5/I.

769 PL 94.1 §:n mukaan: ”Eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen. Eduskunnan hyväksyminen vaaditaan myös tällaisen velvoitteen irtisanomiseen.” PL 95.1 §:n mukaan: ”Valtiosopimuksen ja muun kansainvälisen velvoitteen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan voimaan lailla.” PeV onkin linjannut, että koskiessaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita on valtiosopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen määräys saatettava voimaan lailla (PeVL 11/2000 vp s. 2/II).

770 Esim. HE 186/2022 vp s. 225–226, 26–27.

771 PeVM 25/1994 vp s. 5/I.

772 Ojanen 2016a s. 164.

perusoikeuksiin.[773] Myös ihmisoikeussopimuksen järjestelmä edellyttää, että rajoitus on lain sallima (laillisuusperiaate).[774] Edellytyksen voisi täyttää myös esimerkiksi asetus.[775] Olennaista on, että rajoitus perustuu valtionsisäiseen oikeuteen.

Valtionsisäiseen oikeuteen perustuminen on ikään kuin laillisuusperiaatteen esiedellytys. Laillisuusperiaate edellyttää myös, että tieto rajoitussäännöksestä on saatavilla (saatavuusperiaate).[776] Rajoitussäännöksen on oltava myös täsmällinen ja tarkkarajainen (ennustettavuusperiaate).[777] Rajoitussäännöksen täsmällisyys- ja tarkkarajaisuus suojaavat ihmisoikeuksien subjektia siltä, että rajoitusperustetta sovelletaan ennakoimattomasti.[778] Yksinkertaistaen kyse on suojasta viranomaisen mielivaltaa vastaan.[779] Myös unionin perusoikeuksien rajoittamisesta on säädettävä riittävän täsmällisesti ja selkeästi (selkeys- ja täsmällisyysvaatimus).[780] Kotimaisiin perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin sisältyvä täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus edellyttää rajoituksen olennaisen sisällön ilmenemistä laista.[781]

Perusoikeuden rajoituksesta on siis säädettävä lain tasolla ja siten, että laista käy ilmi rajoituksen olennainen sisältö. Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen merkitys realisoitui eläinlain perustuslakivaliokäsittelyssä. Eläinlakiehdotus sisälsi kotirauhan suojaa rajoittavan säännöksen, jossa peruste rajoitukselle ei rajoituksen tapahtuessa olisi vielä ollut käsillä. Rajoitusperusteen ennakointi ei täytä täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusta siksi, että toimivaltuuksien käyttö jää lain soveltajan harkintaan.[782] Eläinlakiehdotuksen säännöksen perusteella olisi ollut epäselvää, miten toimivaltuuksia tultaisiin käyttämään.[783]

4.2.2.3 Rajoituksen hyväksyttävä päämäärä

Perus- ja ihmisoikeuksien rajoittaminen eläinten suojelemiseksi on mahdollista vain, mikäli eläinsuojelu on perus- ja ihmisoikeuksien hyväksyttävä rajoitusperuste. Suomen perustuslaissa turvattua perusoikeutta ei voi rajoittaa eläinten

[773] Ojanen 2016a s. 164.
[774] Pellonpää 2018 s. 351.
[775] Pellonpää 2018 s. 351.
[776] Sunday Times v. Yhdistynyt kuningaskunta (n:o 1) (1979) 49–50 kohdat, Pellonpää 2018 s. 349–354.
[777] Sunday Times v. Yhdistynyt kuningaskunta (n:o 1) (1979) 49–50 kohdat, Pellonpää 2018 s. 349–354.
[778] Pellonpää 2018 s. 352–353. Ks. myös Malone v. Yhdistynyt kuningaskunta (1984) 79 kohta, Petri Sallinen ym. v. Suomi (2005) 80–94 kohdat.
[779] Pellonpää 2018 s. 352.
[780] Tuomiot asioissa C-419/14 WebMindLicences (2015) 81 kohta, C-310/16 Dzivev ym. (2019) 40 kohta, Ojanen 2016a s. 164.
[781] PeVM 25/1994 vp s. 5/I, ks. myös Viljanen 2011b s. 152.
[782] PeVL 106/2022 vp s. 5, 8, ks. myös Hidén asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 3–4.
[783] PeVL 106/2022 vp s. 5, 8, ks. myös Hidén asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 3–4.

suojelemiseksi, mikäli ihmisoikeussopimuksessa tai perusoikeuskirjassa turvattua vastaavaa oikeutta ei voi rajoittaa eläinten suojelemiseksi[784]

Ihmisoikeussopimuksessa kunkin oikeuden rajoittamisen hyväksyttävät päämäärät määritellään tyhjentävästi oikeuskohtaisissa rajoituslausekkeissa.[785] Kutakin hyväksyttävää rajoitusperustetta tulkitaan ahtaasti.[786] Matti Pellonpää on kuitenkin arvioinut, että sopimusvaltioiden on ollut ”verrattain helppoa osoittaa” ihmisoikeustuomioistuimelle, että rajoituksen päämäärä lukeutuu jonkin rajoituslausekkeessa määritellyn perusteen alaan.[787] Ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt eläinsuojelua sekä EIS 9 artiklan 1 kappaleessa että EIS 11 artiklan 1 kappaleessa turvattujen oikeuksien rajoittamisen hyväksyttävänä päämääränä.[788] Ihmisoikeussopimuksen 9 artiklan 1 kappaleessa turvataan ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapaus, kun taas 11 artiklan 1 kappaleessa kokoontumis- ja yhdistymisvapaus.

Rajoituksia ”henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai uskoaan” voidaan EIS 9 artiklan 2 kappaleen mukaan tehdä ”yleisen turvallisuuden vuoksi, yleisen järjestyksen, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi”. Ratkaisussaan Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia EIT luki eläinten hyvinvoinnin suojelun moraalin suojaamisen alaan. Ihmisoikeustuomioistuin siis piti eläinten hyvinvoinnin suojelua uskonnonvapauden hyväksyttävänä rajoitusperusteena.[789]

Jo ennen ihmisoikeustuomioistuimen vuonna 2024 antamaa ratkaisua Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia Joe Wills ennakoi moraalin suojelun rajoitusperusteen käyttöä eläinten hyvinvoinnin suojelemiseksi.[790] Uskonnonvapauden rajoittamista moraalin suojelemiseksi on Willsin mukaan vierastettu, koska uskonnot ovat moraalikäsitysten lähteitä ja ihmisoikeussopimuksen järjestelmä on pluralistinen.[791] Wills kuitenkin argumentoi, että myötätunto eläimiä kohtaan lukeutuu eri kulttuureihin ja uskontoihin.[792] Siten Wills piti eläinten suojelua pluralisminkin puitteissa uskonnonvapauden rajoituksen hyväksyttävänä päämääränä jo ennen oikeustilaa selkeyttänyttä ratkaisua Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia.[793]

---

784 PeVM 25/1994 vp s. 5/I. Hyväksyttävyysvaatimuksen täyttyminen on käytännössä vain harvoin esteenä perusoikeuden rajoittamiselle. PeV ei kuitenkaan katsonut hyväksyttävyysvaatimuksen täyttyvän lausunnossaan PeVL 9/2016 vp (s. 4–6).

785 Pellonpää 2018 s. 355–356.

786 Sidiropoulos ym. v. Kreikka (1998) 38 kohta, Pellonpää 2018 s. 356.

787 Pellonpää 2018 s. 356.

788 Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia (2024) 101 kohta, Friend ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta (2009) 50 kohta.

789 Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia (2024) 101 kohta.

790 Wills 2020 s. 153–156.

791 Wills 2020 s. 153.

792 Wills 2020 s. 154.

793 Wills 2020 s. 154.

Aiemmassa suuren jaoston ratkaisussaan Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska EIT piti uskonnonvapauden rajoitusta hyväksyttävänä yleisen järjestyksen ja terveyden suojelemiseksi.[794] Ihmisoikeustuomioistuimen suuren jaoston vähemmistö ei kuitenkaan pitänyt selvänä, miten rituaaliteurastus uhkaa yleistä järjestystä taikka terveyttä.[795]

Rajoituksia EIS 11 artiklassa turvatun kokoontumis- ja yhdistymisvapauden käyttämiselle saa puolestaan EIS 11 artiklan 2 kappaleen mukaan asettaa "kansallisen tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi". Ratkaisussaan Friend ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta EIT piti eläimen suojelua kärsimykseltä moraalin suojelemisena.[796] Näin ollen EIT on lukenut eläimen suojelun myös EIS 11 artiklan rajoitusperusteiden alaan.

Hyväksyttävän rajoitusperusteen vaatimus sisältyy myös EU:n perusoikeusjärjestelmään. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdassa edellytetään, että rajoitukset "vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia".[797] Euroopan unionin tuomioistuin on johdonmukaisesti pitänyt eläinten hyvinvoinnin suojelua POK 52 artiklan 1 kohdan tarkoittamana yleisen edun mukaisena tavoitteena.[798] Eläinten hyvinvoinnin suojelua EU:n perusoikeuksien hyväksyttävänä rajoitusperusteena vahvistaa myös SEUT 13 artikla, joka edellyttää tuntoisten eläinten hyvinvoinnin huomioon ottamista.[799] Käsittelin SEUT

[794] Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska (2000, SJ) 83–84 kohdat.

[795] Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska (2000, SJ) tuomareiden Bratza, Fischbach, Thomassen, Tsatsa-Nikolovska, Panţîru, Levits ja Traja eriävä mielipide s. 29–30. EIT:n suuren jaoston näkemys on tullut haastetuksi myös oikeuskirjallisuudessa, ks. Wills 2020 s. 152.

[796] Friend ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta (2009) 50 kohta.

[797] Ojanen 2016a s. 165. *Yleisen edun* käsite ei ole yksiselitteinen. Harkintatilaa jättävää käsitettä käytetään nähdäkseni intresseistä, jotka yhdistävät useaa intressitahoa ja joilla voidaan katsoa osin tämän seurauksena olevan yhteiskunnallistakin painoarvoa. Koska eläinten hyvinvoinnin suojelu on voimassa olevan EU-lainsäädännön puitteissa selvästi yleisen edun mukainen tavoite, olen rajannut yleisen edun käsitteen laajamittaisemman tarkastelun tutkimukseni ulkopuolelle. Luonnon edun tarkastelun kontekstissa yleisellä edulla tarkoitettuja käsitteitä on koonnut Mäntylä 2010 s. 30–31. Yleisellä edulla argumentoinnista eläinlain lausuntokierroksella ks. Koivulehto & Lehtimäki 2025, erit. s. 24–27.

[798] Tuomiot asioissa C-219/07 Andibel (2008) 27–28 kohdat, C-100/08 komissio v. Belgia (2009) 91 kohta, T-526/10 Inuit Tapiriit Kanatami (2013) 42 kohta, C-424/13 Zuchtvieh-Export (2015) 35 kohta ja C-336/19 Centraal Israëlitisch Consistorie van België (2020, SJ) 63 kohta sekä yhdistetyissä asioissa C-37/06 ja C-58/06 Viamex ja ZVK (2008) 22–23 kohdat. EUT on viitannut eläinten hyvinvointiin myös intressinä, joka tuli huomioida esimerkiksi omaisuudensuojan ja kansanterveyden suojeluun liittyvien tavoitteiden ohella (tuomio asiassa C-504/04 Agrarproduktion Staebelow (2006) 37 kohta).

[799] Tuomio asiassa C-336/19 Centraal Israëlitisch Consistorie van België (2020, SJ) 63 kohta. EUT korosti eläinten hyvinvoinnin suojelun merkitystä myös aiemmassa rituaaliteurastustuomiossaan asiassa C-426/16 Liga van Moskeeën (2018, SJ) 64 kohta.

13 artiklaa kattavammin eläimen tuntoisuutta sekä hyvinvoinnin suojelua koskevissa luvuissa (3.1.2, 3.1.3). Euroopan unionin tuomioistuin on pitänyt myös eläinten terveyden ja elämän suojelua yleisen edun mukaisina vaatimuksina.[800]

Perustuslakivaliokunta on muotoillut perusoikeusrajoituksen hyväksyttävyysvaatimuksen seuraavasti:

> ”Rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttäviä. Rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Hyväksyttävyyden arvioinnissa merkitystä voi olla esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaavanlaista oikeutta koskevilla määräyksillä, ainakin siltä osin kuin niihin sisältyy tyhjentävä luettelo ihmisoikeuksien hyväksyttävistä rajoitusperusteista. Perusoikeussäännöksiä on perusteltua tulkita yhdenmukaisesti ihmisoikeuksien kanssa niin, että vain ihmisoikeussopimuksen asianomaisen sopimusmääräyksen mukaan hyväksyttävät rajoitusperusteet voivat olla vastaavan perusoikeussäännöksen sallittuja rajoitusperusteita.”[801]

Perustuslakivaliokunta on useissa lausunnoissaan arvioinut eläimen hyvinvoinnin suojelemista hyväksyttävyysvaatimuksen kannalta. Eläinkoelain hallituksen esitystä arvioidessaan PeV piti eläinten hyvinvoinnin suojelua perusoikeuksien hyväksyttävänä rajoitusperusteena.[802] Perustuslakivaliokunta totesi:

> ”Koe-eläinten käyttöä koskeva kansallinen ja kansainvälinen sääntely on perinteisesti perustunut siihen, että toiminnassa on pyrittävä parhaalla mahdollisella tavalla välttämään eläinten kipua, tuskaa ja kärsimystä. Tämä on epäilemättä yhteiskunnallisesti hyväksyttävä ja erittäin painava peruste alan toimijoiden tieteen vapauden, elinkeinovapauden ja omaisuuden suojan rajoittamiseen.”[803]

Lakiin kirjattu pyrkimys välttää eläimille aiheutettavaa kipua, tuskaa ja kärsimystä on siis perustuslakivaliokunnan mukaan hyväksyttävä peruste perusoikeuden rajoittamiselle. Perustuslakivaliokunta on toistanut arvionsa lausunnossaan turkistarhauksen lopettamista koskevasta kansalaisaloitteesta.[804] Perustuslakivaliokunta viittasi eläinkoelain hallituksen esityksestä antamaansa lausuntoon todeten hyväksyttävyysvaatimuksen kannalta olevan merkityksellistä, että

> ”perustuslakivaliokunta on äskettäin koe-eläintoiminnan yhteydessä katsonut eläinten hyvinvoinnin edistämisen olevan epäilemättä yhteiskunnallisesti

[800] Tuomiot asioissa C-350/97 Monsees (1999) 24 kohta, C-101/12 Herbert Schaible (2013) 35 kohta sekä yhdistetyissä asioissa C-37/06 ja C-58/06 Viamex ja ZVK (2008) 22–23 kohdat.
[801] PeVM 25/1994 vp s. 5/I.
[802] PeVL 2/2013 vp s. 2.
[803] PeVL 2/2013 vp s. 2.
[804] Kyse on lausunnosta PeVL 18/2013 vp.

> hyväksyttävä ja erittäin painava peruste muun muassa elinkeinovapauden ja omaisuuden suojan rajoittamiseen”.[805]

Tähän perustuslakivaliokunnan omaksumaan linjaan viitataan eläinlain hallituksen esityksessä, kun siinä perustellaan eläimen tarpeettoman kivun tai kärsimyksen välttämisen ja hyvinvoinnille aiheutuvalta haitalta suojelemisen olevan perusteita perusoikeuden rajoittamiselle.[806] Perustuslakivaliokunta katsoikin eläinlakiehdotusta arvioidessaan, että rituaaliteurastuksen kiellolle on ”hyväksyttävä eläinten suojelemiseen liittyvä painava yhteiskunnallinen peruste”.[807] Perustuslakivaliokunta siis piti eläinten suojelua uskonnonvapauden hyväksyttävänä rajoitusperusteena.[808]

Eläinsuojelua perusoikeuksien hyväksyttävänä rajoitusperusteena on pitänyt myös korkein hallinto-oikeus. Asiakirjajulkisuutta koskevassa ennakkopäätöksessään KHO 2024:31 korkein hallinto-oikeus piti eläinsuojelua ”sellaisena erittäin tärkeänä yleisenä etuna, jonka perusteella asianosaisjulkisuutta on – – mahdollista rajoittaa”.[809]

> Koska perusoikeuksien rajoittaminen eläinten suojelemiseksi ei käy suoraan ilmi ratkaisun sanamuodosta, selostan ratkaisua lyhyesti.
>
> Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan: ”Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.”
>
> Salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, jäljempänä myös *julkisuuslaki*) 24 §:ssä. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan mukaan ”[s]alassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä: – – asiakirjat, jotka sisältävät tietoja viranomaisen tehtäväksi säädetystä tarkastuksesta tai muusta valvontatoimeen liittyvästä seikasta, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi valvonnan tai sen tarkoituksen toteutumisen tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa asiaan osalliselle”.

---

805 PeVL 18/2013 vp s. 2–3. Eläinkoelain hallituksen esitystä koskeva lausunto on PeVL 2/2013 vp.

806 HE 186/2022 vp s. 178. Elinkeinovapauden kontekstissa s. 224–226, uskonnon ja omantunnon vapauden kontekstissa s. 238–239. Perusoikeuksien rajoittamista eläinten hyvinvoinnin suojelemiseksi tarkastellaan myös yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kontekstissa (HE 186/2022 vp s. 228–231). Jo kokonaisuudistusta edeltäneen oikeustilan todetaan mahdollistaneen sen, että ”sosiaalihuollon järjestäjä ja toteuttaja on voinut tehdä poliisille ilmoituksen epäillystä eläinsuojelulainsäädännön rikkomisesta”, joka on tullut ilmi sosiaalihuollon asiakkuuden yhteydessä (HE 186/2022 vp s. 177–178).

807 PeVL 106/2022 vp s. 3–4. Tämä vastaa Viljasen perustuslakivaliokunnalle antamassa asiantuntijalausunnossa esittämää toteamusta siitä, että rituaaliteurastuksen kiellolle on ”hyväksytty eläinten suojelemiseen liittyvä painava peruste” (Viljanen asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 3).

808 PeVL 106/2022 vp s. 4.

809 KHO 2024:31, HE 186/2022 vp s. 209, 239–240.

Vaikka viranomaisen asiakirjat siis ovat PL 12 §:n 2 momentin nojalla pääsääntöisesti julkisia, on niiden julkisuutta julkisuuslain 24 §:llä erikseen rajoitettu. Asianosaisella on kuitenkin julkisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan ”oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn”. Vaikka asiakirja siis olisi julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan nojalla yleisöltä salassa pidettävä, on asianosaisella oikeus saada siitä tieto julkisuuslain 11 §:n 1 momentin perusteella. Julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan ”[a]sianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta – – asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua – –”. Korkein hallinto-oikeus siis piti eläinsuojelua julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan tarkoittamana erittäin tärkeänä yleisenä etuna.

Eläinsuojelu on siis asianosaisjulkisuuden hyväksyttävä rajoitusperuste. Eläinten suojelemiseksi on siis mahdollista rajoittaa asianosaisjulkisuutta, joka rajoittaa salassapitoa, joka puolestaan rajoittaa asiakirjajulkisuutta. Eläinsuojelu on näin ollen PL 12 §:n 2 momentissa turvatun asiakirjajulkisuuden hyväksyttävä rajoitusperuste.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu koskee päätöstä, joka on annettu ennen eläinlain voimaan tuloa.[810] Eläinlain voimaan tultua oikeustila on aiempaakin selkeämpi, sillä eläinlain 117 §:ssä säädetään rikkomuksista ilmoittajan henkilöllisyyden suojaamisesta. Sen mukaan ”[j]os ilmoituksen toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle sen valvontaan kuuluvien säännösten todellisesta tai epäillystä rikkomisesta on tehnyt luonnollinen henkilö, hänen henkilöllisyytensä on pidettävä salassa, jos henkilöllisyyden paljastamisesta voidaan olosuhteiden perusteella arvioida aiheutuvan hänelle haittaa”. Eläinlain hallituksen esityksessä säännös yhdistetään PL 12 §:n 2 momenttiin sekä julkisuuslain 11 § 2 momentin 1 kohtaan ja 24 §:n 1 momentin 15 kohtaan.[811]

4.2.2.4 Rajoituksen oikeasuhtaisuus ja oikeuden koskematon ydin

Perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusten on oltava oikeassa suhteessa tavoitteeseensa nähden. Ihmisoikeussopimuksen kontekstissa tätä kutsutaan suhteellisuusperiaatteeksi.[812] Hyväksyttävääkään päämäärää ei tule tavoitella tarpeettoman pitkälle menevin, ylimitoitetuin, keinoin.[813] Suhteellisuusperiaate on ollut eläinten kannalta keskeinen esimerkiksi tilanteissa, joissa sananvapautta on käytetty eläinten suojelemiseksi.[814] Ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt sananvapauden käyttämistä eläinten kohtelua koskevien epäkohtien esiin tuo-

[810] KHO 2024:31.
[811] HE 186/2022 vp s. 209, 239–240.
[812] Pellonpää 2018 s. 361.
[813] Pellonpää 2018 s. 361.
[814] Bladet Tromsø ja Stensaas v. Norja (1999, SJ) 61–64 kohdat, Animal Defenders International v. Yhdistynyt kuningaskunta (2013, SJ) 102 kohta, Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Sveitsi (n:o 2) (2009, SJ) 92 kohta, Steel ja Morris v. Yhdistynyt kuningaskunta (2005) 88 kohta, PETA Deutschland v. Saksa (2012) 47 kohta, Sparks 2020 s. 160–161.

miseksi oikeasuhtaisena ja sananvapauden rajoittamista sen estämiseksi ylimitoitettuna.[815]

Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan rajoitusten tulee perustua ”pakottavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen” eli rajoituksen on oltava välttämätön demokraattisessa yhteiskunnassa.[816] Ihmisoikeustuomioistuin ei kuitenkaan arvioi rajoitusten ”objektiivista” välttämättömyyttä.[817] Yhteiskunnalliset ja tieteelliset muutokset vaikuttavat ihmisoikeussopimuksen tulkintaan.[818] Mikäli jokin muutos on ihmisoikeustuomioistuimen näkökulmasta riittävissä määrin sopimusvaltioiden jakama, EIT huomioi muutoksen ihmisoikeussopimuksen määräysten tulkinnassa.[819] Riittävä eurooppalainen konsensus siis vaikuttaa sopimusmääräysten tulkintaan tuomioistuimessa (konsensusperiaate).[820] Ihmisoikeustuomioistuimen tulkinta sopimusmääräyksestä kaventaa valtion harkintamarginaalia.[821]

Harkintamarginaali siis kapenee, jos yhteiskunnallisesta muutoksesta vallitsee ihmisoikeustuomioistuimen mukaan riittävä eurooppalainen konsensus.[822] Muutokset eivät kuitenkaan aina ole sopimusvaltioiden jakamia. Konsensuksen puute puoltaa asian jättämistä sopimusvaltioiden harkintamarginaaliin.[823]

---

[815] Bladet Tromsø ja Stensaas v. Norja (1999, SJ) 61–64 kohdat, Animal Defenders International v. Yhdistynyt kuningaskunta (2013, SJ) 102 kohta, Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Sveitsi (n:o 2) (2009, SJ) 92 kohta, Steel ja Morris v. Yhdistynyt kuningaskunta (2005) 88 kohta, PETA Deutschland v. Saksa (2012) 47 kohta, Sparks 2020 s. 160–161.

[816] Pellonpää 2018 s. 357.

[817] Pellonpää 2018 s. 357.

[818] Tyrer v. Yhdistynyt kuningaskunta (1978) 31 kohta, Cossey v. Yhdistynyt kuningaskunta (1990) 31 kohta, Selmouni v. Ranska (1999, SJ) 101 kohta, Chapman v. Yhdistynyt kuningaskunta (2001, SJ) 70 kohta, Stafford v. Yhdistynyt kuningaskunta (2002, SJ) 68 kohta, Christine Goodwin v. Yhdistynyt kuningaskunta (2002, SJ) 92 kohta, Khamtokhu and Aksenchik v. Venäjä (2017, SJ) 23 kohta.

[819] Rautiainen 2011 s. 1159.

[820] Rautiainen 2011 s. 1159.

[821] Rautiainen 2011 s. 1159.

[822] Animal Defenders International v. Yhdistynyt kuningaskunta (2013, SJ) 123 kohta. EIT omaksui harkintamarginaaliopin ratkaisussaan Handyside v. Yhdistynyt kuningaskunta (1976) 48 kohta ja jäsensi eurooppalaisen konsensuksen ajatusta muun muassa ratkaisuissaan Hirst v. Yhdistynyt kuningaskunta (n:o 2) (2005, SJ) 81 kohta, TV Vest AS ja Rogaland Pensjonistparti v. Norja (2008) 67 kohta ja Société de conception de presse et d’édition ja Ponson v. Ranska (2009) 57 kohta.

[823] Rautiainen 2011 s. 1159. Eurooppalainen konsensus rajoitusperusteesta kaventaa siis rajoitusperustetta koskevaa harkintamarginaalia, mikä tarkoittaa rajoitusperusteen alan kaventumista. Rajoitusperusteen alan kaventumisesta seuraa ihmisoikeuden suoja-alan laajeneminen, joka tarkoittaa ihmisoikeuden suojatason paranemista. Vaikka rajoitusperusteesta ei vallitsisi eurooppalaista konsensusta ja EIT siten jättäisi asian sopimusvaltioiden harkintamarginaaliin, ei ihmisoikeuden suojataso kuitenkaan heikkene: harkintamarginaalia ei voi käyttää rajoitusperusteen alan laajentamiseen, koska EIS asettaa vähimmäistason ihmisoikeuksien suojelulle. Sopimusvaltio voi siis joko säilyttää rajoitusperusteen alan ja ihmisoikeuden suojatason ennallaan, tai kaventaa rajoitusperusteen alaa ja parantaa ihmisoikeuden suojatasoa (Rautiainen 2011 s. 1159). Harkintamarginaalioppi määrittää EIT:n ja sopimusvaltioiden keskinäissuhdetta, eikä siten ole siirrettävissä kansallisen oikeusjärjestyksen sisälle (Viljanen 2001 s. 288–289).

Ihmisoikeustuomioistuin voikin jättää välttämättömyyden arvioinnin valtion harkintamarginaaliin katsoessaan, että sopimusvaltiolla on välttämättömyyden arviointiin paremmat edellytykset (läheisyysperiaate).[824] Eläinten hyvinvoinnin hiljattain voimistuva painoarvo oli esimerkiksi ratkaisussa Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia yksi syy valtion harkintamarginaalin laajuudelle.[825]

Myös Euroopan unionin perusoikeusjärjestelmän puitteissa perusoikeusrajoituksen on oltava välttämätön ja oikeassa suhteessa päämääränsä saavuttamiseksi (suhteellisuusvaatimus). Kuten POK 52 artiklan 1 kohdassa todetaan, ”[s]uhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä – –”. Rajoituksesta ei saa seurata päämääräänsä nähden liian suuria haittoja.[826] Oikeasuhtaisuuden arviointi on Ojasen mukaan usein keskiössä rajoituksen asianmukaisuuden arvioinnissa.[827] Suhteellisuusvaatimus liittyy olennaisesti ydinalueen loukkaamattomuuden vaatimukseen. Se viittaa POK 52 artiklan 1 kohdan kohtaan ”keskeistä sisältöä kunnioittaen”.[828] Vaatimus turvaa sen, ettei perusoikeutta koverreta merkitykseltään tyhjäksi liian laajoin tai syvälle käyvin rajoituksin.[829] Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisu Schrems konkretisoi POK 52 artiklan 1 kohdassa asetettua vaatimusta selkeyttäen samalla unionin perusoikeuksien luonnetta oikeusperiaatteina, joilla on säännönluontoinen ydinalue.[830]

Kotimaiset perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset sisältävät myös toisiinsa kiinteästi liittyvät suhteellisuusvaatimuksen sekä ydinalueen koskemattomuuden vaatimuksen. Ydinalueen koskemattomuuden vaatimuksen mukaan perusoikeuden ydinaluetta ei voida rajoittaa tavallisella lailla.[831] Perusoikeuden ydinalueelle ulottuva rajoitus on ongelmallinen myös suhteellisuusvaatimuksen kannalta.[832] Perustuslakivaliokunnan mukaan:

---

824 Pellonpää 2018 s. 357–359.

825 Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia (2024) 106 kohta.

826 Tuomiot asiassa C-343/09 Afton Chemical (2010) 45 kohta, yhdistetyissä asioissa C-581/10 ja C-629/10 Nelson ym. (2012, SJ) 71 kohta ja asioissa C-283/11 Sky Österreich (2013, SJ) 50 kohta, C-124/20 Bank Melli Iran (2021, SJ) 90 kohta, Ojanen 2016a s. 165–166.

827 Ojanen 2016a s. 165.

828 Ojanen 2016a s. 165. Ks. myös periaatteen kodifioimista edeltänyt tuomio asiassa 4/73 Nold (1974) 14 kohta, jossa *keskeiseen sisältöön* viitataan termillä *olennainen osa*, Ojanen 2016b s. 323.

829 Tuomiot asioissa C-650/13 Delvigne (2015, SJ) 48 kohta, C-258/14 Florescu (2017, SJ) 55 kohta, C-190/16 Fries (2017) 38 ja 75 kohdat, C-524/15 Menci (2018, SJ) 43 kohta, vrt. yhdistetyissä asioissa C-293/12 ja C-594/12 Digital Rights Ireland (2014, SJ) 39–40 kohdat, asiassa C-362/14 Schrems (2015, SJ) 94–95 kohdat ja asiassa C-817/19 Ligue des droits humains (2022, SJ) 119–120 kohdat. Ks. myös Ojanen 2016a s. 165, Ojanen 2016b s. 321–329.

830 Tuomio asiassa C-362/14 Schrems (2015, SJ) 94–95 kohdat, Ojanen 2016b s. 321–329, Alexy 2002 s. 101–109.

831 PeVM 25/1994 vp s. 5/I.

832 Viljanen 2011b s. 161.

> ”Rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Jokin perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.”[833]

Suhteellisuusvaatimukseen sisältyy kolme elementtiä. Ensiksikin rajoituksen täytyy olla sellainen, että se soveltuu hyväksyttävän päämääränsä saavuttamiseen. Toiseksi rajoituksen on sisällettävä vain hyväksyttävän tavoitteensa saavuttamiseksi välttämättömiä elementtejä, eli päämäärää ei voida saavuttaa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Kolmanneksi rajoituksen on oltava oikeassa suhteessa, kun huomioidaan sekä rajoitettava perusoikeus että rajoituksen tavoite.[834]

Suhteellisuusvaatimus ja ydinalueen koskemattomuuden vaatimus ovat nousseet keskiöön rituaaliteurastuksen kontekstissa. Suuren jaoston ratkaisussaan Centraal Israëlitisch Consistorie van België EUT ei pitänyt vaatimusta tainnuttaa eläin ennen teurastusta uskonnonvapauden ydinalueelle ulottuvana, minkä takia EUT piti uskonnonvapauden rajoitusta oikeasuhtaisena.[835] Kantajat veivät asian ihmisoikeustuomioistuimeen. Se päätyi ratkaisussaan Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia samaan lopputulokseen EU-tuomioistuimen kanssa.[836]

Ihmisoikeustuomioistuin on arvioinut rituaaliteurastusta myös suuren jaoston ratkaisussaan Cha’are Shalom Ve Tsedek v. Ranska. Se ei katsonut eläimen lopettamisen ilman tainnuttamista kuuluvan EIS 9 artiklan 1 kappaleessa turvatun uskonnonvapauden ydinalueelle eikä siksi pitänyt sen kieltämistä ylimitoitettuna.[837]

Eläinlakiehdotus sisälsi rituaaliteurastuksen kiellon. Sitä perusteltiin hallituksen esityksessä ihmisoikeustuomioistuimen suuren jaoston ratkaisulla Cha’are Shalom Ve Tsedek v. Ranska.[838] Perustuslakivaliokunta kuitenkin piti rituaaliteurastuksen kokonaiskieltoa suhteellisuusvaatimuksen kannalta ongelmallisena ja katsoi, ettei lakiehdotusta voida käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.[839] Perustuslakivaliokunta korosti, että rituaaliteurastuksen kokonaiskiellon sijaan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisussa oli kyse ”ortodoksijuutalaiseen yhteisöön kohdistetusta kiellosta itse toimittaa rituaaliteurastuksia – –”.[840]

---

833 PeVM 25/1994 vp s. 5.
834 Viljanen 2011b s. 157, Viljanen 2001 s. 210–214.
835 Tuomio asiassa C-336/19 Centraal Israëlitisch Consistorie van België (2020, SJ) 63 kohta.
836 Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia (2024) 122–123 kohdat.
837 Cha’are Shalom Ve Tsedek v. Ranska (2000, SJ) 81–84 kohdat.
838 HE 186/2022 vp s. 237–239, ks. Cha’are Shalom Ve Tsedek v. Ranska (2000, SJ).
839 PeVL 106/2022 vp s. 4, 8.
840 PeVL 106/2022 vp s. 3. PeV oli pyytänyt professori Veli-Pekka Viljasta arvioimaan rituaaliteurastuksen kieltoa. Viljanen katsoi ratkaisua Cha’are Shalom Ve Tsedek v. Ranska käytetyn

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon jätetyssä eriävässä mielipiteessä puolestaan arvioidaan, ettei eläimen hyvinvointi ole suojeltavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin.[841] Koska rajoitus ei kohdistu lihan hankkimiseen tai syömiseen, arvioidaan uskonnonvapauden ydinalueen jäävän koskemattomaksi.[842] Eriävässä mielipiteessä kuluttajan mahdollisuus hankkia ja syödä rituaaliteurastetun eläimen lihaa asemoidaan uskonnonvapauden ydinalueelle ratkaisun Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska perusteella.[843]

Eriävässä mielipiteessä viitataan myös EU-tuomioistuimen suuren jaoston ratkaisuun Centraal Israëlitisch Consistorie van België todeten tuomioistuimen katsoneen, että tainnutusvaatimus vaikuttaa vain rituaalin yhteen osatekijään eikä siten ulotu uskonnonvapauden ydinalueelle.[844] Unionin tuomioistuimen kanssa samaan lopputulokseen päätyi siis sittemmin myös EIT.[845] Vaikka eriävän mielipiteen mukaan "selkeä enemmistö" valiokunnan kuulemista valtiosääntöoikeuden asiantuntijoista katsoi tainnuttamatta teurastamisen täyskiellon valtiosääntöoikeudellisesti mahdolliseksi, ei sitä kielletty eläinlaissa.[846]

Seuraavalla taulukolla pyrin kokoamaan tässä alaluvussa tarkastelemani rituaaliteurastusta koskevan ratkaisu- ja lausuntokäytännön keskinäissuhteita.[847]

---

hallituksen esityksessä liian suoraviivaisesti ottaen huomioon, ettei kyse ollut rituaaliteurastuksen kokonaiskiellosta. Viljasen mukaan ehdotettu sääntely olisi merkinnyt "selvää puuttumista PL 9 §:ssä turvattuun uskonnon harjoittamisen vapauteen" (Viljanen asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 2).

841 PeVL 106/2022 vp s. 9.

842 PeVL 106/2022 vp s. 10.

843 PeVL 106/2022 vp s. 9, ks. Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska (2000, SJ).

844 PeVL 106/2022 vp s. 9, ks. tuomio asiassa C-336/19 Centraal Israëlitisch Consistorie van België (2020, SJ).

845 Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska (2000, SJ) 81–84 kohdat, Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia (2024) 122–123 kohdat.

846 PeVL 106/2022 vp s. 10. Kirjallisissa asiantuntijalausunnoissaan Ojanen ja Lavapuro toteavatkin voivansa olennaisilta osin yhtyä hallituksen esityksen säätämisjärjestysperusteluissa esitettyyn (Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 4, Lavapuro asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 1).

847 Koska taulukko havainnollistaa myös perustuslakivaliokunnan eläinlain hallituksen esityksestä lausuessaan hyödyntämiä EIT:n ja EUT:n tuomioita, etenee taulukko järjestyksessä vanhimmasta uusimpaan.

Taulukko 3. Rituaaliteurastusta koskeva ratkaisu- ja lausuntokäytäntö

Taho	Vuosi	Ratkaisu / lausunto	Selite
EIT, SJ	2000	Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska	Uskonnonvapauden ydinaluetta ei rajoiteta; rajoitus on oikeasuhtainen.
EUT, SJ	2020	C-336/19 Centraal Israëlitisch Consistorie van België	Uskonnonvapauden ydinaluetta ei rajoiteta; rajoitus on oikeasuhtainen.
PeV	2022	PeVL 106/2022 vp s. 1–8	EIT:n ratkaisussa Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska on kyse eri asiasta; suhteellisuusvaatimus ei täyty.
PeV, eriävä mielipide	2022	PeVL 106/2022 vp s. 9–10	Uskonnonvapauden ydinaluetta ei rajoiteta, koska rituaaliteurastetun eläimen lihaa voi yhä syödä ja hankkia; rajoitus on oikeasuhtainen. Lopputulosta on perusteltu EIT:n ratkaisulla Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska sekä EUT:n ratkaisulla Centraal Israëlitisch Consistorie van België.
EIT, SJ	2024	Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia	Sama tapaus ja lopputulos kuin EUT:n ratkaisussa Centraal Israëlitisch Consistorie van België.

Perus- ja ihmisoikeudet ovat ratkaisuperiaatteita, jotka tulevat oikeusperiaatteille tavanomaisesti keskenään punnituiksi ja tasapainotetuksi.[848] Ydinalueeltaan perus- ja ihmisoikeudet kuitenkin hahmottuvat sääntöluontoisiksi.[849] Siksi eurooppalainen valtiosääntöviitekehys on rajoituksen oikeasuhtaisuuden arvioinnissa tavallistakin keskeisempi. Vaikka EIS ei määritä oikeuksien suojan enimmäistasoa vaan päinvastoin sen 53 artiklassa määrätään heikennyskiellosta, voi EIS kahden siinä turvatun oikeuden jännitetilanteessa kuitenkin käytännössä määrittää myös suojan enimmäistasoa.[850] Perus- ja ihmisoikeuksien jännitetilanteessa suojan enimmäistaso siis tulee toisen perus- ja ihmisoikeuden ydinalueen rajaamaksi. Kyse on kuitenkin nimenomaan tilannekohtaisesta, kontekstisidonnaisesta keskinäispunninnasta. Sama ilmiö on Federico Fabbrinin mukaan tunnistettavissa myös unionin oikeudessa.[851] Tällöin kyse on unionin perusoikeuksien ydinalueen lisäksi unionin muiden tavoitteiden ja politiikkojen toteuttamisen asettamasta enimmäistasosta.[852]

[848] Ojanen 2016b s. 321–329, Alexy 2002 s. 101–109, Tuori 2000 s. 196–202.
[849] Ojanen 2016b s. 321–329, Tuori 2003 s. 915–916, Tolonen 2003 s. 136–137. Tämä näkyy suomalaiseen perusoikeuksien rajoitusoppiin sisältyvässä ydinalueen koskemattomuuden vaatimuksessa (Viljanen 2011b s. 160–162).
[850] Fabbrini 2014 s. 38–39.
[851] Fabbrini 2014 s. 39.
[852] Fabbrini 2014 s. 39–41. Ks. C-399/11 Melloni (2013, SJ) 56–59 kohdat.

4.2.3 Kotirauhan suojan rajoitusperusteet

4.2.3.1 Perus- ja ihmisoikeusasiakirjoissa

Vaikka eläinsuojelu on yleisten rajoitusedellytysten näkökulmasta perusoikeuksien hyväksyttävä rajoitusperuste, se ei välttämättä ole sitä kvalifioitujen lakivarausten kontekstissa.[853] Tällaisesta on kyse PL 10 §:n 3 momentissa, jossa määritellään hyväksyttävät perusteet PL 10 §:n 1 momentissa turvatun kotirauhan suojan rajoittamiselle. Kvalifioiduilla eli yksilöidyillä lakivarauksilla perustuslainsäätäjä rajoittaa lainsäätäjän valtaa säätää perusoikeuden rajoittamisesta.[854] Toisin sanoen perustuslainsäätäjä asettaa lisää edellytyksiä perusoikeuksien rajoittamiselle tavallisella lailla. Kotirauhan suojan kontekstissa kyse on siitä, että perustuslainsäätäjä on asettanut korotetun vaatimuksen kotirauhan suojan rajoittamisen päämäärän hyväksyttävyydelle.

Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan"[l]ailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä". Kotirauhan suojaa voidaan siis rajoittaa vain *perusoikeuksien turvaamiseksi* tai *rikosten selvittämiseksi*, ei minkä tahansa perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten hyväksyttävyysvaatimuksen täyttävän perusteen toteuttamiseksi. Kvalifioidusta lakivarauksesta huolimatta rajoituksen on täytettävä myös eurooppalaisen valtiosääntöviitekehyksen ja perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten perusoikeuden rajoittamiselle asettamat kriteerit.[855]

Kotirauhaa turvaavat myös POK 7 artikla, EIS 8 artikla ja KP-sopimuksen 17 artikla.[856] Kotimaisen perusoikeussäännöksen liityntää eurooppalaisiin vastineisiinsa korostaa se, että yksityiselämän käsite omaksuttiin PL 10 §:n 1 momenttiin EIS 8 artiklasta.[857] Ihmisoikeussopimus asettaa vähimmäistason

---

[853] Lakivaraukset jakaantuvat yksinkertaisiin lakivarauksiin, kvalifioituihin lakivarauksiin ja sääntelyvarauksiin. Perusoikeuksien rajoittamisen kannalta olennaisia ovat kvalifioidut lakivaraukset. Yksinkertaisista lakivarauksista irtaannuttiin perusoikeusuudistuksessa, minkä takia en tarkastele niitä kattavammin (PeVM 25/1994 vp s. 4/II). Perusoikeusuudistuksessa käytetyt sääntelyvaraukset puolestaan viittaavat perustuslakivaliokunnan mukaan siihen, että "perusoikeuden täsmällinen sisältö määräytyy vasta perusoikeussäännöksen ja tavallisen lainsäädännön muodostaman kokonaisuuden pohjalta" (PeVM 25/1994 vp s. 5–6). Sääntelyvarauksesta on kyse perustuslain säännöksissä, jotka sisältävät joko ilmaisun "sen mukaan kuin lailla säädetään" tai ilmaisun "sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään". Sääntelyvarauksissa on kyse perusoikeuden käytön sääntelystä, ei perusoikeuden rajoittamisesta (Viljanen 2011b s. 168–170).

[854] PeVM 25/1994 vp s. 5/II.

[855] Viljanen 2011b s. 168.

[856] Yksityis- ja perhe-elämän suojelua koskeva EIS 8 artikla on eläinten kannalta olennainen myös sen ympäristönsuojelullisen sisällön takia, minkä vuoksi palaan siihen ympäristöperusoikeuden vastineita ihmisoikeussopimuksessa koskevassa luvussa (6.4.2).

[857] Viljanen 2011d s. 393, Viljanen 1996 s. 791, 802.

vastaavien perusoikeuksien suojelulle.[858] Vain EIS 8 artiklan 2 kappaleeseen sisältyvien perusteiden nojalla on mahdollista rajoittaa EIS 8 artiklan 1 kappaleen, POK 7 artiklan ja PL 10 §:n 1 momentin suojelemaa kotirauhaa.[859]

Yksityiselämän suojan rajoittaminen on EIS 8 artiklan 2 kappaleen mukaan hyväksyttävää vain ”kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi”. Kyse on tyhjentävästä luettelosta.[860] Rajoitusperusteita tulkitaan ahtaasti.[861] Ihmisoikeustuomioistuimelle on kuitenkin katsottu olevan ”verrattain helppoa osoittaa”, että rajoituksen päämäärä kuuluu jonkin rajoitusperusteen alaan.[862]

Perusoikeuskirjan 7 artikla vastaa merkitykseltään EIS 8 artiklaa.[863] Huomionarvoisena pidän myös sitä, ettei POK 7 artiklassa ole kyse unionin perussopimuksiin perustuvasta perusoikeudesta, jonka rajoittamisessa tulisi huomioida perussopimuksissa määrätty.[864] Euroopan unionin perusoikeusjärjestelmä ei aseta yksityiselämän suojan rajoittamiselle lisäedellytyksiä. Oikeusministeriön selvityksessä onkin katsottu, että EU:n perusoikeusjärjestelmän kotirauhan suojan rajoittamiselle asettamat edellytykset ovat PL 10 §:n 3 momenttia väljemmät, mihin palaan kattavammin jäljempänä unionin oikeuden täytäntöönpanoa koskevassa alaluvussa (4.2.3.4).[865] Kotimaisen perustuslainsäätäjän asettamat edellytykset kotirauhan suojan rajoittamiselle ovat siis EIS 8 artiklan 2 kappaletta ja POK 52 artiklan 1 kohtaa korkeammat.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on lukenut kodin käsitteeseen myös ammatin- ja liikkeenharjoittamiseen sekä liiketoimintaan käytettyjä tiloja.[866] Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöä seuraten myös unionin tuomioistuin on sisällyttänyt kodin käsitteeseen luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden ammatti- ja liiketoimintaan käyttämiä tiloja.[867] Eläinsuojelun kannalta tämä on olennaista elinkeinonharjoitukseen liittyvän eläintenpidon takia.

---

858 KKO 2024:20 23 kohta, Ojanen 2016a s. 168–170, Fabbrini 2014 s. 38–39, Ojanen & Scheinin 2011e s. 191–193.

859 Ks. EUVL 2007/C 303/02 s. 20 ja 33.

860 Pellonpää 2018 s. 356.

861 Sidiropoulos ym. v. Kreikka (1998) 38 kohta, Pellonpää 2018 s. 356.

862 Pellonpää 2018 s. 355–356.

863 EUVL 2007/C 303/02 s. 20 ja 33.

864 EUVL 2007/C 303/02 s. 20 ja 33, ks. Ojanen 2016a s. 167.

865 Walkila 2020 s. 36.

866 Niemietz v. Saksa (1992) 29–31 kohdat, Société Colas Est ym. v. Ranska (2002) 41–42 kohdat, Buck v. Saksa (2005) 31 kohta, Petri Sallinen ym. v. Suomi (2005) 71 kohta, Association for European Integration and Human Rights ja Ekimdzhiev v. Bulgaria (2007) 60 kohta, Xavier Da Silveira v. Ranska (2010) 37–41 kohdat.

867 Tuomiot asioissa C-94/00 Roquette Frères (2002) 29 kohta, C-450/06 Varec (2008) 48 kohta, T-135/09 Nexans France SAS (2012) 40 kohta, T-410/09 Almamet v. komissio (2012) 22 kohta, C-623/22 Belgian Association of Tax Lawyers ym. (2024) 128 kohta vrt. tuomiot yhdistetyissä asioissa 46/87 ja 227/88 Hoechst (1989) 17 kohta ja C-97–99/87 Dow Chemical Ibérica (1989) 14 kohta.

4.2.3.2 Rikosten selvittäminen

Kansallisen perusoikeusjärjestelmän puitteissa hyväksyttävät kotirauhan suojan rajoitusperusteet ovat hyväksyttäviä myös Euroopan unionin perusoikeusjärjestelmän ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen järjestelmän puitteissa. Tarkastelen seuraavaksi PL 10 §:n 3 momentissa määrättyjen rajoitusperusteiden arviointia perustuslakivaliokunnassa eläinsuojelua koskevissa asiayhteyksissä. Perustuslakivaliokunta on joissain tarkastelemistani lausunnoista sanoittanut epävarmuuttaan siitä, onko kyse kotirauhan suojan rajoittamisesta EU-oikeuden etusijan nojalla.

Kotirauhan suojaa saa siis PL 10 §:n 3 momentin nojalla rajoittaa vain perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi. Rikosten selvittämisen rajoitusperusteen PeV on lausuntokäytännössään sitonut vankeusuhkaisiin rikoksiin. Kotirauhan suojan rajoittamista sakonuhkaisten rikosten selvittämiseksi PeV ei perinteisesti ole pitänyt oikeasuhtaisena.[868]

Eläimiin liitännäisistä rangaistussäännöksistä moni on sakonuhkainen, mihin kiinnitettiin huomiota myös eläinlakiehdotuksen perustuslakivaliokuntakäsittelyssä.[869] Eläinlakiehdotuksen 78 §:n 5 momentin perusteella kotirauhan suojaa olisi ollut sallittua rajoittaa rikosten selvittämiseksi silloinkin, kun menettelyn vankeusuhkaisuus olisi paljastunut vasta kotirauhan piirissä.[870] Perustuslakivaliokunta kuitenkin asetti kotirauhan suojan rajoittamisen kynnyksen korottamisen edellytykseksi eläinlain säätämiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.[871] Eläinlakiehdotuksen 78 §:n 5 momentin muuttamisesta tehtiin siis edellytys tavallisen lain säätämisjärjestyksen käyttämiselle.[872] Peruste tälle oli se, että laaja-alaisesti sakonuhkaisiin menettelyihin ulottuva tarkastustoimivalta oli perustuslakivaliokunnan mukaan ongelmallista perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuuden kannalta.[873] Eläinlakiehdotusta käsitellessään PeV siis piti suhteellisuusvaatimuksen täyttymiseksi ongelmallisena, että tarkastustoimivalta ulottuisi laaja-alaisesti sakonuhkaisiin menettelyihin.[874]

Suhteellisuusvaatimuksen täyttyminen kytkeytyi eläinlain perustuslakivaliokuntakäsittelyssä toiseen perusoikeuksien yleiseen rajoitusedellytykseen, täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimukseen.[875] Sen kannalta rajoitusperusteen

[868] PeVL 69/2002 vp s. 2–3, PeVL 40/2002 vp s. 2, rangaistusluonteisella maksulla sanktioidusta käyttäytymisestä ks. PeVL 6/2019 vp s. 3.
[869] PeVL 106/2022 vp s. 5–8.
[870] HE 186/2022 vp s. 232–233.
[871] PeVL 106/2022 vp s. 5–8.
[872] PeVL 106/2022 vp s. 5–8.
[873] PeVL 106/2022 vp s. 4–5. Kyse on eläinsuojelurikkomusta koskevan eläinlakiehdotuksen 109 §:n tekojen ja laiminlyöntien sakonuhkaisuudesta.
[874] PeVL 106/2022 vp s. 4–5.
[875] PeVM 25/1994 vp s. 5/I, Viljanen 2011b s. 152.

ennakointi on ongelmallista.[876] Rajoitusperusteen ennakoinnilla viittaan siihen, että kotirauhan suojaa on jo täytynyt rajoittaa ennen kuin selviää, onko kyse vankeusuhkaisesta rikoksesta. Kotirauhan suojaa siis rajoitetaan ennen kuin rajoitusperuste on käsillä. Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen täyttymiseksi rajoitusperusteen tulisi olla olemassa kotirauhan suojaa rajoitettaessa.

Perustuslakivaliokunnan torjuma eläinlakiehdotuksen 78 §:n 5 momentin sisältö oli tältä osin vastaava kuin sitä edeltäneen säännöksen, eläinsuojelulain 39 §:n 4 momentin. Eläinsuojelulain muuttamisesta annetussa lakiehdotuksessa tarkastusvaltuus sidottiin siihen, että ”on aihetta epäillä eläimen omistajan tai haltijan syyllistyvän tämän lain vastaiseen, rangaistavaksi säädettyyn menettelyyn”.[877] Lakiehdotus voitiin perustuslakivaliokunnan mukaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.[878] Peruste tälle oli se, että menettelyn törkeysaste ja siten vankeus- tai sakonuhkaisuus selviää vasta kotirauhan suojan piirissä.[879] Perustuslakivaliokunta ei siten edellyttänyt tarkastusvaltuuden sitomista ainoastaan sellaisten rikosten selvittämiseen, joiden rangaistussäännös on vankeusuhkainen.[880] Eläinsuojelulain muuttamisesta annetun lain (300/2006) perustuslakivaliokuntakäsittelyä pidän yksittäisenä irtautumisena siitä linjasta, että kotirauhan suojan rajoittaminen rikosten selvittämiseksi edellyttää sekä rikoksen vankeusuhkaisuutta että vankeusuhkaisuuden tiedossa oloa ennen kotirauhan suojan rajoittamista. Eläinlakiehdotusta käsitellessään PeV siis torjui säännöksen, jollaista se eläinsuojelulain muuttamisesta annetun lain (300/2006) lakiehdotusta käsitellessään ei pitänyt valtiosääntöisesti ongelmallisena.[881]

Perustuslakivaliokunnan eläinsuojelulain muuttamisesta annettua lakiehdotusta käsitellessään omaksumaan tulkintaan viitattiin eläintunnistuslain hallituksen esityksessä.[882] Kotirauhan suojan rajoittaminen on eläintunnistuslain 27 §:n 2 momentin nojalla sallittua, mikäli ”on perusteltu syy epäillä toimijan syyllistyneen 38 §:ssä tarkoitettuun tämän lain rikkomiseen – –”. Eläintunnistuslain 38 §:n rangaistussäännös on sakonuhkainen.[883] Eläintunnistuslain

[876] PeVL 106/2022 vp s. 4–8 vrt. HE 186/2022 vp s. 233 PeVL 8/2006 vp s. 2/II ja HE 203/2005 vp s. 14/II. Eläinlain hallituksen esityksen eduskuntakuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunnalle antamassaan kirjallisessa asiantuntijalausunnossa Mikael Hidén nimenomaisesti torjuu lausunnossa PeVL 8/2006 vp omaksutun ratkaisun rajoitusperusteen ennakoinnista (Hidén asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 2–4).

[877] HE 203/2005 vp s. 49–50.

[878] PeVL 8/2006 vp s. 2.

[879] PeVL 8/2006 vp s. 2/II. Valiokunnan tulkinta vastaa eläinsuojelulain muuttamisesta annetun lakiehdotuksen 39 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa esitettyä (HE 203/2005 vp s. 14/II).

[880] PeVL 8/2006 vp s. 2, HE 203/2005 vp s. 14/II, 49–50.

[881] PeVL 106/2022 vp s. 4–5, 8 vrt. PeVL 8/2006 vp s. 2.

[882] HE 186/2022 vp s. 233, HE 101/2021 vp s. 47.

[883] Eläintunnistuslakiehdotuksessakin 38 §:n rangaistussäännös oli sakonuhkainen (HE 101/2021 vp s. 36, 63). Näin ollen kyse ei ole siitä, että rangaistussäännös olisi muutettu sakonuhkaiseksi vasta sen jälkeen, kun kotirauhan suojaa rajoittava säännös olisi rakennettu rikosten selvittämisen oikeusperustalle.

hallituksen esityksessä todetaan perustuslakivaliokunnan hyväksyneen aiemmin kotirauhan suojan piiriin ulottuvan tarkastusoikeuden, vaikka ”rangaistussäännöksessä rangaistuksena on vain sakkoa”.[884] Hallituksen esityksessä arvioidaan kotirauhan suojan rajoittamista kattavasti niin rikosten selvittämisen, perusoikeuksien turvaamisen kuin EU-oikeuden täytäntöönpanonkin kautta kuitenkaan vailla selkeää lopputulemaa siitä, mikä on rajoituksen oikeusperusta.[885] Hallituksen esitystä ei osoitettu perustuslakivaliokunnalle, eikä sen sisältö muuttunut eduskuntakäsittelyssä.[886]

4.2.3.3 Perusoikeuksien turvaaminen

Eläinten hyvinvoinnin suojelu ei perustuslakivaliokunnan mukaan ole sellaista perusoikeuksien turvaamista, jonka perusteella kotirauhan suojaa olisi mahdollista rajoittaa.[887] Eläintunnistusjärjestelmästä annetun lain (238/2010, jäljempänä myös *eläintunnistusjärjestelmälaki*) hallituksen esitystä arvioidessaan PeV totesi, että ”[e]läinten hyvinvoinnin vaarantamisen estämisessä ei kyse ole PL 10 §:n 3 momentin tarkoittamasta perusoikeuksien turvaamisesta”.[888] Perustuslakivaliokunta toisti lausumansa arvioidessaan ehdotusta laiksi eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta (1277/2019, jäljempänä myös *tuontivalvontalaki*).[889] Eläinten hyvinvoinnin liityntä perusoikeuksiin on perustuslakivaliokunnan mukaan liian ohut, jotta kyse olisi PL 10 §:n 3 momentin tarkoittamasta perusoikeuksien turvaamisesta.[890] Eläintunnistusjärjestelmälakiehdotuksesta lausuessaan omaksumaansa tulkintaa PeV toistaa myös lausunnoissa, joissa se ei arvioi kotirauhan suojan rajoittamista.[891] Tulkinta-

884 HE 101/2021 vp s. 47.

885 Ks. HE 101/2021 vp s. 46–48.

886 MmVM 15/2021 vp s. 5, EV 162/2021 vp s. 10. Ainoastaan viittaus lakiin muutettiin muotoon ”tämän lain” muodosta ”eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetun lain”.

887 PeVL 34/2009 vp s. 3/II, PeVL 9/2019 vp s. 4.

888 PeVL 34/2009 vp s. 3/II. PeV viittasi tähän lausuntoon eläinkoelain hallituksen esityksestä lausuessaan. Tuolloin PeV totesi, että ”eläinten hyvinvoinnin edistämisessä on kysymys ennemminkin eettisesti kestävästä periaatteesta kuin suoranaisesti perusoikeuksien turvaamisesta” (PeVL 2/2013 vp s. 2/II). Eläinkoelain hallituksen esityksestä antamaansa lausuntoon PeV puolestaan viittasi lausunnossaan turkistarhauksen lopettamista koskevasta kansalaisaloitteesta (PeVL 18/2013 vp s. 2/II). Tuolloinkin PeV katsoi, ettei eläinten hyvinvoinnin edistämisessä ole ”suoranaisesti” kyse perusoikeuksien turvaamisesta. Sanamuoto on identtinen eläinkoelain hallituksen esitystä koskevan lausunnon kanssa (PeVL 18/2013 vp s. 2/II vrt. PeVL 2/2013 vp s. 2/II). PeV ei kummassakaan lausunnossa arvioinut kotirauhan suojan rajoittamista.

889 PeVL 9/2019 vp s. 4. Lausunnosta vaikuttaa kuitenkin jääneen uupumaan estäminen-sana, sillä sen mukaan ”eläinten hyvinvoinnin vaarantamisessa ei valiokunnan mukaan ole kyse perusoikeuksien turvaamisesta perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitetussa merkityksessä (PeVL 34/2009 vp, s. 3)”.

890 PeVL 34/2009 vp s. 3/II, PeVL 9/2019 vp s. 4.

891 PeVL 34/2009 vp s. 3/II vrt. PeVL 9/2019 vp s. 4, PeVL 2/2013 vp s. 2/II, PeVL ja 18/2013 vp s. 2/II.

linjan ymmärtämiseksi tarkastelen sen avannutta lausuntoa, eli eläintunnistusjärjestelmälakiehdotusta koskevaa lausuntoa.

Eläintunnistusjärjestelmälaissa sovellettiin perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperustetta.[892] Eläinten hyvinvoinnin vaarantamisen estämistä perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan pitänyt perusoikeuksien turvaamisena.[893] Eläintunnistusjärjestelmälain 28 §:n 2 momentti tuli voimaan muodossa:

> ”Kotirauhan piirissä saa suorittaa tarkastuksen vain, jos se on välttämätöntä eläinten, ihmisten ja ympäristön terveyden tai elintarviketurvallisuuden vaarantamisen estämiseksi.”

Perustuslakivaliokunnan arvioimassa eläintunnistusjärjestelmälakiehdotuksessa 28 §:n 2 momentti oli tarkastelunalaisen kohdan osalta seuraava (kursiivi lisätty):

> ”Kotirauhan piirissä saa suorittaa tarkastuksen vain, jos se on välttämätöntä eläinten, ihmisten ja ympäristön terveyden, *eläinten hyvinvoinnin* tai elintarviketurvallisuuden vaarantamisen estämiseksi.”[894]

Eläinten hyvinvoinnin vaarantamisen estäminen siis poistettiin tarkastuksen suorittamisen perusteista. Toisin kuin *eläinten hyvinvoinnin* vaarantamisen estäminen, on *eläinten, ihmisten ja ympäristön terveyden* vaarantamisen estäminen siis perustuslakivaliokunnan mukaan perusoikeuksien turvaamista. Eläintunnistusjärjestelmälain 28 §:n 2 momentti tuli siis voimaan ilman viittausta eläinten hyvinvointiin. Perustuslakivaliokunta oli lausunnossaan asettanut säännöksen muuttamisen edellytykseksi tavallisen lainsäätämisjärjestyksen käyttämiselle.[895]

Eläintunnistusjärjestelmälain perustuslakivaliokuntakäsittelyn lopputulema on nähdäkseni selkeä, ja PeV toisti omaksumansa tulkinnan myöhemmin tuontivalvontalakiehdotuksesta lausuessaan.[896] Tuolloin PeV torjui eläinten hyvinvoinnin PL 10 §:n 3 momentin tarkoittamana perusoikeuksien turvaamisena eläintunnistusjärjestelmälain hallituksen esityksestä lausumaansa viitaten.[897]

Valiokunta kuitenkin arvioi tuontivalvontalakiehdotusta koskevassa lausunnossaan kattavasti perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperustetta.[898] Sitä vasten PeV tarkasteli eläinten hyvinvoinnin suojelua sekä erikseen että osana kokonaisuutta, johon kuuluivat eläinten hyvinvoinnin suojelun lisäksi eläinten

892 PeVL 34/2009 vp s. 3.
893 PeVL 34/2009 vp s. 3.
894 HE 188/2009 vp s. 38/II.
895 PeVL 34/2009 vp s. 3.
896 PeVL 9/2019 vp s. 4.
897 PeVL 9/2019 vp s. 4, PeVL 34/2009 vp s. 3/II.
898 PeVL 9/2019 vp s. 2–4, ks. myös Hietaniemi & Penttilä 2024 s. 34–35.

ja ihmisten terveys sekä ympäristön suojelu.[899] Eläinten hyvinvoinnin, eläinten ja ihmisten terveyden sekä ympäristön suojelun valiokunta liitti PL 20 §:ään, jonka turvaamista se arvioi kotirauhan suojan rajoituksen oikeusperustana.[900] Perustuslakivaliokunta piti tarkastuksen kohteena olevien seikkojen ja PL 20 §:n välistä liityntää etäisenä, minkä seurauksena se ei pitänyt tarkastusta PL 20 §:n turvaamiseksi välttämättömänä.[901]

4.2.3.4 Unionin oikeuden täytäntöönpano

Vaikka perusoikeuden suojan taso saa ylittää eurooppalaiset vastineensa, on PeV pitänyt Euroopan unionin oikeuden etusijan sekä PL 10 §:n 3 momentin yhteensovitusta haastavana.[902] Unionin sekundäärilainsäädäntö, esimerkiksi asetukset, velvoittavat Suomea Euroopan unionin jäsenvaltiona. Asetukset tulevat unionin tasolla arvioiduiksi vasten unionin perusoikeusjärjestelmää. Annettujen asetusten ei siten tulisi sisältää pidemmälle meneviä rajoituksia POK 7 artiklassa turvattuun kotirauhan suojaan kuin mitä POK 52 artiklan 1 kohdassa asetetut rajoitusedellytykset sallivat. Kotimainen kotirauhan suojan taso on sen rajoittamisen perusteiden kapeuden vuoksi POK 7 artiklan turvaamaa korkeampi. Näin ollen asetukset voivat sisältää kotirauhan suojaan pidemmälle meneviä rajoituksia kuin mitä PL 10 §:n 3 momentin rajoitusperusteiden ala kattaa.

Perustuslakivaliokunnan kohtaama yhteensovitushaaste kulminoituukin unionin oikeuden etusijan ja perustuslainmukaisuuden välille. Suomea unionin jäsenvaltiona velvoittava asetus voi vaikuttaa Suomen oikeusjärjestykseen PL 10 §:n 3 momentin kanssa jännitteessä olevin tavoin. Perustuslakivaliokunta on toistuvasti korostanut, ettei kansallisessa lainsäädännössä tule pyrkiä unionin oikeuden kanssa ristiriitaisiin ratkaisuihin.[903] Se on myös edellyttänyt, että hallituksen esityksissä selostettaisiin kulloinkin käytössä olevaa kansallista harkintamarginaalia.[904] Unionin oikeuden ja PL 10 §:n 3 momentin yhteensovitushaaste on yksi syistä sille, että oikeusministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan PL 10 §:n tarkistamista.[905]

---

899 PeVL 9/2019 vp s. 2–4. Tuontivalvontalaki on EU:n valvonta-asetusta täydentävää lainsäädäntöä. Tuontivalvontalain hallituksen esityksen mukaan EU:n valvonta-asetuksessa ja sen täytäntöönpanossa on kyse ihmisten ja eläinten sekä ympäristön suojelusta (HE 56/2019 vp s. 56).

900 PeVL 9/2019 vp s. 2–4.

901 PeVL 9/2019 vp s. 2–4. Valiokunnan mukaan ”kotirauhan suojaa rajoittavalla toimenpiteellä tulee olla selvä ja riittävän läheinen yhteys johonkin perustuslaissa turvattuun perusoikeussäännökseen, jotta tällainen toimenpide olisi välttämätön perusoikeuksien turvaamiseksi – –” (PeVL 9/2019 vp s. 3). PL 20 §:n kanssa yhdenaikaisesti PeV arvioi liityntää PL 19.3 §:ään. Se kuitenkin liitettiin hallituksen esityksessä vain ihmisten terveyteen, ei eläinten terveyteen. PeV kohdisti arvionsa vain hallituksen esityksestä ilmeneviin perusteisiin.

902 PeVL 12/2019 vp s. 6, PeVL 6/2019 vp s. 5, PeVM 4/2018 vp s. 6, PeVL 39/2016 vp s. 6.

903 PeVL 15/2018 vp s. 49, PeVL 14/2018 vp s. 13, PeVL 26/2017 vp s. 42.

904 PeVL 48/2018 vp 6–7, PeVL 26/2018 vp s. 4, PeVL 2/2017 vp s. 2.

905 VN/26633/2024 s. 1–2.

Unionin oikeuden täytäntöönpano on nähdäkseni esimerkiksi eläintunnistuslain kotirauhaa rajoittavan säännöksen oikeusperusta, vaikka tämä ei käy säännöksen esitöistä selkeästi ilmi. Eläintunnistuslain 27 §:n väitetään säännöskohtaisissa perusteluissa olevan asiasisällöltään eläintunnistusjärjestelmälain 28 §:n 1 ja 2 momenttia vastaava.[906] Eläintunnistuslain 27 § kuitenkin sisältää viittauksen eläimen hyvinvointiin, vaikka PeV torjui sen säännöksen edeltäjää arvioidessaan.[907] Viittaus eläinten hyvinvointiin siis poistettiin eläintunnistusjärjestelmälain ehdotetusta säännöksestä perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella, mutta se sisällytettiin säännöksen seuraajaan, eläintunnistuslain 27 §:n 2 momenttiin (kursiivi lisätty):

> ”Tarkastus voidaan tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltu syy epäillä toimijan syyllistyneen 38 §:ssä tarkoitettuun tämän lain rikkomiseen, jos teosta voi aiheutua vaaraa ihmisten tai eläinten terveydelle, *eläinten hyvinvoinnille* tai elintarviketurvallisuudelle.”

Eläintunnistuslain hallituksen esitystä ei osoitettu perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi. Hallituksen esityksessä todetaan ehdotetun sääntelyn ”täyttävän hallituksen käsityksen mukaan perustuslain 10 §:n 3 momentissa säädetyt edellytykset”.[908] Säännöksen ei voi nähdäkseni olettaa perustuvan rikosten selvittämisen rajoitusperusteeseen, koska säännös on sakonuhkainen ja sen taustalla on asiasisällöltään vastaavaksi väitetty, perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperusteeseen perustuva, eläintunnistusjärjestelmälain säännös.[909]

Kotirauhan suojan piiriin ulottuva tarkastusoikeus liitetään eläintunnistuslain hallituksen esityksessä useisiin perustuslain säännöksiin.[910] Kotirauhan suojan välttämättömyyttä sekä liityntöjä perusoikeuksiin arvioidaan hallituksen

---

906 HE 101/2021 vp s. 28.

907 Eläintunnistusjärjestelmälain 28.1 §:ää ja 28.2 §:ää ei muutettu lain voimassa ollessa.

908 HE 101/2021 vp s. 48. PL 10.3 §:ää on muutettu lausunnon PeVL 34/2009 vp jälkeen. Muutos ei kuitenkaan kohdistunut kohtaan, jossa kotirauhan piiriin ulottuvat toimenpiteet sidotaan joko perusoikeuksien turvaamiseen tai rikosten selvittämiseen.

909 HE 101/2021 vp s. 28. Epäselvyys sovelletusta rajoitusperusteesta käy ilmi myös oikeusministeriön (OM) maa- ja metsätalousvaliokunnalle hallituksen esityksestä antamasta asiantuntijalausunnosta. OM tulkitsi rikosten selvittämisen kotirauhan suojan rajoitusperusteeksi, mutta piti sitä ongelmallisena sakonuhkaisen rangaistussäännöksen takia. OM arvioi lausunnossaan myös perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperustetta, muttei kuitenkaan pitänyt tarkastusta perusoikeuksien turvaamiseksi välttämättömänä. OM ei tunnistanut selvää ja riittävän läheistä yhteyttä mihinkään perusoikeussäännökseen (OM asiantuntijalausunto 8.9.2021 MmV s. 2–3).

910 HE 101/2021 vp s. 47–48. Tarkastusoikeuden todetaan olevan ”laissa sidottu oikeushyviin, jotka kiinnittyvät perustuslain 7 §:ssä turvattuun oikeuteen elämään, 15 §:ssä turvattuun omaisuudensuojaan, 19 §:ssä säädettyyn julkisen vallan terveydenedistämisvelvollisuuteen ja 20 §:n ympäristöperusoikeuteen”.

esityksessä tunnistamismerkintöjen tarkastukseen keskittyen.[911] Perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperuste torjutaan tunnistamismerkintöjen tarkastuksen asiayhteydessä. Sitä ei pidetä ”perusoikeuksien, kuten oikeuden elämään ja turvallisuuteen, suojaamiseksi – –” välttämättömänä.[912]

Tunnistamismerkintöjen tarkastus voitaisiin ”kuitenkin tehdä esimerkiksi eläinten terveyttä tai eläinten hyvinvointia koskevan tarkastuksen yhteydessä”.[913] Eläinten hyvinvointia koskeva tarkastus on siis kotirauhan suojan rajoittamisen peruste. Kotirauhan suojan rajoittaminen eläinten hyvinvointia koskevan tarkastuksen tekemiseksi siis mahdollistettiin samalla, kun kotirauhan suojan rajoittaminen tunnistamismerkintöjen tarkastamiseksi torjuttiin. Hallituksen esityksen mukaan ”tarkastuksia koskeva toimivaltasääntely perustuu osittain EU-sääntelyyn”.[914] Kyse on EU:n valvonta-asetuksesta. Kotirauhan suojan rajoittaminen perustuneekin tältä osin EU:n valvonta-asetuksen täytäntöönpanoon, vaikka tämä ei tule säännöksen esitöistä suoraan ilmi.[915]

Unionin oikeuden täytäntöönpano kotirauhan suojan rajoitusperusteena nousi esiin myös perustuslakivaliokunnan arvioidessa EU:n valvonta-asetusta täydentävää kansallista lainsäädäntöä, tuontivalvontalakiehdotusta. Hallituksen esityksen perusteella PeV piti epäselvänä, mihin tuontivalvontalakiehdotuksen 10 §:n 2 momentin tarkastusvaltuus perustui.[916] Kotirauhan suojan rajoittamista ehdotetussa laajuudessa PeV piti hyväksyttävänä vain, mikäli EU:n valvonta-asetus sitä edellyttää.[917] Tuontivalvontalain hallituksen esityksessä ei tehty perustuslakivaliokunnan toivomalla tavalla selvää käytettävissä olevasta kansallisesta harkintamarginaalista.[918] Tarkastusvaltuuden oikeusperustaa selkeytettiin lopulta perustuslakivaliokuntakäsittelyn jälkeen, mitä maa- ja metsätalousvaliokunta piti valtuuden kaventamisena.[919] Kotirauhan suojaa saa tuontivalvontalain 10 §:n 2 momentin nojalla rajoittaa rikosten selvittämiseksi.

---

911 HE 101/2021 vp s. 47–48, 29. Hallituksen esityksessä tunnistetaan se lähtökohta, että ”[k]otirauhan suojaa rajoittavalla toimenpiteellä tulee olla selvä ja riittävän läheinen yhteys johonkin perustuslaissa turvattuun perusoikeussäännökseen, jotta tällainen toimenpide olisi välttämätön perusoikeuksien turvaamiseksi” (HE 101/2021 vp s. 29).

912 HE 101/2021 vp s. 29.

913 Esimerkkinä tästä annetaan ”afrikkalaisen sikaruton epäily asunnossa lemmikkinä pidettävässä miniporsaassa” (HE 101/2021 vp s. 29).

914 HE 101/2021 vp s. 47.

915 Ks. HE 101/2021 vp s. 47.

916 PeVL 9/2019 vp s. 4–5, HE 56/2019 vp s. 63. Tuontivalvontalakiehdotuksen 10.2 §:n mukaan ”[p]ysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa tarkastuksen – – saa tehdä vain, jos tarkastuksen tekeminen on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi”.

917 PeVL 9/2019 vp s. 4–5. PeV esitti valtiosääntöoikeudellisia huomautuksia myös lakiehdotuksen 19 §:stä (PeVL 9/2019 vp s. 5). Ks. myös MmVM 3/2019 vp s. 4.

918 PeVL 9/2019 vp s. 2, ks. myös PeVL 48/2018 vp 6–7, PeVL 26/2018 vp s. 4, PeVL 2/2017 vp s. 2.

919 MmVM 3/2019 vp s. 4–5, 11, EV 52/2019 vp s. 5 vrt. HE 56/2019 vp s. 63.

Seuraavalla taulukolla pyrin yksinkertaistamaan tässä luvussa tarkastelemaani perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä. Taulukko sisältää vain eläimiin välittömästi liitännäiset lausunnot eikä siten esimerkiksi lausuntoja, jotka koskevat yleisti rikosten selvittämisen rajoitusperusteen liittämistä vain vankeusuhkaisiin rikoksiin.

Taulukko 4. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö

Säädös	**HE (vp)**	**PeVL (vp)**	**Keskeisin sisältö yksinkertaistettuna**
Eläinlaki (kumosi vuoden 1996 eläinsuojelulain)	186/2022	106/2022	PeV korotti tarkastuskynnystä vain vankeusuhkaisten rikosten selvittämiseen (vrt. HE 186/2022 vp sekä PeVL 8/2006 vp).
Eläintunnistuslaki (kumosi eläintunnistusjärjestelmälain)	101/2021	–	Kotirauhan suojaa voi rajoittaa eläinten hyvinvointia koskevan tarkastuksen tekemiseksi. Rajoituksen oikeusperusta EU-oikeuden täytäntöönpano, vaikka viitataan myös sakonuhkaisten rikosten selvittämiseen sekä perusoikeuksien turvaamiseen.
Tuontivalvontalaki	56/2019	9/2019	Valiokunnan mukaan eläinten hyvinvoinnin vaarantamisen estäminen ei ole perusoikeuksien turvaamista. PeV piti rajoituksen laajuutta kuitenkin hyväksyttävänä, jos se on EU-oikeuden edellyttämä. Rajoitusperuste muutettiin PeVL jälkeen rikosten selvittämiseksi.
Eläintunnistusjärjestelmälaki (kumottu eläintunnistuslailla)	188/2009	34/2009	Valiokunnan mukaan eläinten hyvinvoinnin vaarantamisen estäminen ei ole perusoikeuksien turvaamista; eläinten, ihmisten ja ympäristön terveyden vaarantamisen estäminen sen sijaan on.
Laki eläinsuojelulain muuttamisesta (300/2006) / vuoden 1996 eläinsuojelulaki (kumottu eläinlailla)	203/2005	8/2006	PeV salli rajoittamisen myös sakonuhkaisten rikosten selvittämiseksi.

4.3 YHTEENVETOA

Ihmisen ja eläimen vuorovaikutus on monin tavoin valtiosääntöisesti herkkää aluetta. Elävät eläimet ovat unionin sisämarkkinalla liikkuvia tuotteita. Eläintenpidossa olevat eläimet ovat omaisuutta ja usein elinkeinonharjoituksen välineitä. Eläimiä käytetään tutkimuksessa, uskonnollisissa rituaaleissa, taiteessa ja kulttuurillisissa käytänteissä. Samalla eläimet voivat uhata esimerkiksi luonnon monimuotoisuutta taikka terveysturvallisuutta.

Sisämarkkinan toiminnan sekä perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen asettavatkin lähtökohdaksi sen, että ihminen voi käyttää eläimiä haluamallaan tavalla. Kuitenkin eläinsuojelu on sekä sisämarkkinarajoitusten oikeuttamisperuste että perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusperuste. Oikeusjärjestys rajoittaakin kärsimyksen aiheuttamista eläimelle ja tietyissä rajoissa eläimen lopettamistakin. Siksi esittelen seuraavaksi teorian tarpeettomasta kärsimyksestä ja kuolemasta. Teorian valtiosääntöinen justifikaatio on tässä pääluvussa jäsentämäni eläinsuojelun valtiosääntöinen asema oikeuttamis- ja rajoitusperusteena. Sekä tässä pääluvussa tarkastelemani valtiosääntöinen asetelma että sen justifioima teoria tarpeettomasta kärsimyksestä rakentuvat siten siitä lähtökohdasta käsin, että ihminen voi käyttää eläimiä haluamallaan tavalla, mutta tätä lähtökohtaa rajoitetaan.

5 Teoria tarpeettomasta kärsimyksestä ja kuolemasta

5.1 ”TARPEETON KÄRSIMYS” YLEISENÄ OIKEUSKÄSITTEENÄ

5.1.1 ”Kärsimys”

Vaikka oikeusjärjestys suojelee eläinten hyvinvointia ja elämääkin, on suojelun konteksti ihmisen vuorovaikutus eläimen kanssa ja siitä aiheutuva haitta eläimen hyvinvoinnille. Oikeusjärjestyksen ihmiskeskeisyys toisintuu väistämättä voimassa olevan oikeuden sisällöstä valtiosääntöisten reunaehtojen puitteissa jäsennetyissä yleisissä opeissa.

Eläimiä suojellaan kärsimykseltä. *Kärsimyksellä* tarkoitetaan eläinlain hallituksen esityksen mukaan ”epämiellyttävää tunnetta tai tuntemusta, kuten tuskaa, pelkoa, ahdistusta ja turhautumista”.[920] Kärsimystä mahdollisesti aiheuttavista tekijöistä annetaan esimerkkeinä pitkittynyt jano, pitkittynyt nälkä, pitkittynyt kuumuuden tai kylmyyden tunne sekä olennaisten käyttäytymistarpeiden patoutuminen ja jatkuva melu.[921] Vuoden 1996 eläinsuojelulaissa *kärsimyksellä* tarkoitettiin hallituksen esityksen mukaan ”eläimen kokemaa henkistä tai ruumiillista eläimen hyvinvointiin tai terveyteen kielteisesti vaikuttavaa tuntemusta”.[922] Kärsimykseen vertautuu eläinkoelain 5 §:n 1 momentin 2 kohdan sanamuodon perusteella ”hyvän eläinlääkintäkäytännön mukaisesti suoritetun neulanpiston – –” aiheuttama tuntemus. Jotta eläimen kielteistä tuntemusta pidettäisiin oikeudellisesti kärsimyksenä, ei eläimen siis oleteta esimerkiksi kituvan henkihieverissä.

Eläinsuojelulain kokonaisuudistuksessa termillä *tuska* viitattu käsite luettiin sisään kärsimyksen käsitteeseen.[923] *Tuskalla* tarkoitettiin vuoden 1996 eläinsuojelulaissa sen hallituksen esityksen mukaan ”eläimen kokemaa henkistä hätää, ahdistusta, pelkoa tai muuta vastaavaa epämiellyttävää tunnetta”.[924] *Kivulla*

[920] HE 186/2022 vp s. 89. Kärsimyksen määritelmä sisältyy yleisiä periaatteita koskevan eläinlain 6 §:n säännöskohtaisiin perusteluihin.
[921] HE 186/2022 vp s. 89.
[922] HE 36/1995 vp s. 20/I.
[923] HE 186/2022 vp s. 89.
[924] HE 36/1995 vp s. 20/I.

puolestaan tarkoitettiin ”eläimen tuntemaa fyysistä kipua – –”.[925] Vuoden 1996 eläinsuojelulain hallituksen esityksessä todettiin tuskan ja kivun olevan toisistaan vaikeasti eroteltavissa.[926] Eläinlain hallituksen esityksen mukaan kivulla puolestaan tarkoitetaan ”sekä fyysistä kiputuntemusta että sen aiheuttamaa psyykkistä tuntemusta”.[927]

Eläinlain termistössä kivun ja kärsimyksen ero on nähdäkseni se, että kivulla viitataan voimakkaampaan tuntemukseen. Vaikka osa eläinlain hallituksen esityksessä kärsimystä mahdollisesti aiheuttavista tekijöistä annetuista esimerkeistä viittaa epämiellyttävän tuntemuksen pitkittyneisyyteen, voi myös kipu olla hallituksen esityksen mukaan pitkäkestoista.[928] Kärsimystä voivat kuitenkin olla etenkin pitkittyessään sellaiset tuntemukset, joissa ei ole kyse kivusta. Kaikki kärsimys ei ole siis kipua, mutta kärsimyksellä tarkoitettu epämiellyttävä tuntemus kattaa nähdäkseni kivunkin. Siksi käytän termiä kärsimys viittaamaan myös kivun sisältävään käsitteeseen.[929] Samalla kärsimys siis kattaa myös tuskalla aiemmin tarkoitetun, eli esimerkiksi ahdistuksen.[930]

Eläinlain hallituksen esityksessä kärsimystä mahdollisesti aiheuttavista tekijöistä annetut esimerkit heijastavat nähdäkseni viittä vapautta.[931] Selkein vastaavuus liittyy nälkään ja janoon. Eläinlain hallituksen esityksessä todetaan pitkittyneen nälän ja pitkittyneen janon aiheuttavan mahdollisesti kärsimystä, ja viidestä vapaudesta ensimmäinen on vapaus olla tuntematta nälkää ja janoa.[932] Olennaisten käyttäytymistarpeiden patoutuminen puolestaan liittyy neljänteen vapauteen, vapauteen ilmaista normaalia käyttäytymistä.[933] Pitkittynyt kuumuuden tai kylmyyden tunne sekä jatkuva melu puolestaan liittyvät viidestä vapaudesta toiseen, vapauteen olla tuntematta epämukavuutta.[934] Kuten eläimen hyvinvoinnin käsitettä koskevassa luvussa (3.1.3.2) totesin, konkretisoivat viisi vapautta eläinten hyvinvoinnin suojelua ja arviointia.

Koirien ja kissojen hyvinvointia ja jäljitettävyyttä koskevan EU-asetuksen valmisteluaineistossa kärsimystä puolestaan luonnehditaan epämiellyttäväksi ja epätoivotuksi fyysiseksi tai henkiseksi tilaksi.[935] Kärsimys siis peilautuu sii-

[925] HE 36/1995 vp s. 20/I.
[926] HE 36/1995 vp s. 20/I.
[927] HE 186/2022 vp s. 88–89.
[928] HE 186/2022 vp s. 88–89.
[929] Ks. Wahlberg 2008 s. 372–374.
[930] HE 36/1995 vp s. 20/I.
[931] Ks. Webster 2001 s. 230, Radford 2001 s. 262–266.
[932] HE 186/2022 vp s. 89 vrt. EUR-Lex – Eläinten hyvinvointi.
[933] HE 186/2022 vp s. 89 vrt. EUR-Lex – Eläinten hyvinvointi.
[934] HE 186/2022 vp s. 89 vrt. EUR-Lex – Eläinten hyvinvointi.
[935] COM/2023/769 s. 29, yleisnäkemys 11615/24 s. 32, P10_TA(2025)0135 s. 40. Komission ehdotuksessa tilan todetaan aiheutuvan ”altistumisesta haitallisille vaikutuksille tai merkittävän positiivisen vaikutuksen puuttumisesta”, parlamentin täydentäessä komission luonnehdintaa myönteisten vaikutuksen puutteen jatkuvuudella.

näkin eläimen hyvinvoinnin käsitettä vasten. Kärsimys haittaa viiden vapauden toteutumista ja siten vaikuttaa kielteisesti eläimen kokemukseen omasta henkisestä ja fyysisestä tilastaan.

Eläinten hyvinvoinnin ja kärsimyksen keskinäissuhteen katsonkin jäsentyvän siten, että hyvinvointi on tila, johon kärsimys kielteisesti vaikuttaa.[936] Eläimen hyvinvoinnin suojelu asettuukin samaan jatkumoon kuin eläimen kärsimykseltä suojeleminen.[937] Kärsimyksen ja hyvinvoinnin keskinäiskytkentää havainnollistaa nähdäkseni myös unionin eläinterveyssäännöstön resitaali 7. Eläinterveyssäännöstön edellyttämiä toimenpiteitä toteutettaessa ”olisi otettava huomioon niiden vaikutus eläinten hyvinvointiin, jota tarkastellaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artiklan valossa, jotta kyseisiä eläimiä varjeltaisiin vältettävissä olevalta kivulta, tuskalta ja kärsimykseltä”.[938]

5.1.2 ”Kärsimyksen” ja ”hyvinvoinnin” keskinäissuhteesta

Eläintä kärsimykseltä suojellessa suojellaan siis eläimen hyvinvointia. Sen hahmotan objektiksi, jota suojellaan ja jonka myönteisyyttä edistetään eläinsuojelusäädöksin ja -säännöksin. Koska en katso oikeuden pintatason eläimen hyvinvointia suojelevan sisällön olevan tunnistettavissa vain hyvinvointi-termiä etsien, ei kyseisen termin esiintymien etsiminen lainsäädännöstä ja muista oikeuslähteistä toimi tarkoituksenmukaisena keinona erotella eläimen hyvinvointia edistäviä ja eläintä kärsimykseltä suojelevia normeja.

Lainsäädäntöteknisistäkään ratkaisuista ei nähdäkseni voida johtaa ainakaan muuta kuin keinotekoista rajanvetoa hyvinvoinnin suojelun ja kärsimykseltä suojelemisen välille. Hyvinvointia suojelevia säännöksiä ovatkin nähdäkseni yhtä lailla kiellot kuin muunkin tyyppiset oikeusnormit.[939] Siten pidän eläimen hyvinvointia suojelevina esimerkiksi sekä eläinlain 21 §:ää, jolla ohjataan tarjoamaan eläimelle sen tarpeiden mukaista ravintoa ja juotavaa, että 24 §:ää, jolla kielletään eläimen syöttäminen ja juottaminen pakolla. Vastaavasti hyvinvointia suojelevia ovat nähdäkseni niin eläinlain 12 §, jolla ohjataan, miten

936 Ks. Dawkins 2008 s. 938–939, 943.
937 Radford 2001 s. 261–264.
938 EUVL 2016/L 84 s. 2.
939 Ohjaavan sekä kieltävän säännöksen ero ei realisoidu eläinsuojelurikkomussäännöksenkään kontekstissa. Siihen voi eläinlain 109.1 §:n 7 kohdan mukaan syyllistyä esimerkiksi laiminlyömällä tahallaan tai huolimattomuudesta ”– – 21 §:ssä säädetyn ruokintaa tai juottoa koskevan vaatimuksen – –”. Eläinlain 109.3 §:n 3 kohdan mukaan ”[e]läinsuojelurikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan – – rikkoo 24 §:ssä säädettyä kieltoa syöttää tai juottaa eläintä pakolla – –”. Eläinsuojelurikkomuksesta voi eläinlain 109.1 §:n 3 kohdan mukaan olla kyse myös kohdeltaessa tahallaan tai huolimattomuudesta ”eläintä 13 §:n 1–3 momentissa – – kielletyksi säädetyllä tavalla – –”. Eläinsuojelurikkomussäännöksen ulkopuolelle jää siis esimerkiksi eläinlain 13.4 §:ssä kielletty eläimen värjääminen ”sen ulkonäön muuttamiseksi”.

eläintä tulisi kohdella, kuin 13 §, jossa säädetään kielletystä kohtelusta. Yhtä lailla eläimen hyvinvointia suojelevina pidän esimerkiksi välineitä, laitteita ja aineita koskevaa eläinlain 17 §:ää ja kiellettyjä välineitä ja laitteita koskevaa 18 §:ää.

Tulkinnan perustaminen yksinomaan lainsäätäjän sanavalintoihin, kuten sanoihin hyvinvointi tai kielletty, erkaannuttaisi tutkimukseni tulkintaa ja oikeuslähdeoppia koskevassa luvussa (1.3.3) perustelemistani metodologisista valinnoista. Eläimen hyvinvoinnin suojelemista kielteisiltä kokemuksilta sekä toisaalta myönteisten kokemusten edistämistä voidaan pyrkiä erottelemaan myös muutoin. Vaikka hyvinvoinnin suojelu on nähdäkseni skaala ja voinnin hyvyys suhteellista, voi eläinten voinnin hyvyyttä kuitenkin halutessaan verrata esimerkiksi asiantilaan ennen eläinlain tai SEUT 13 artiklan voimaantuloa taikka Brambellin raportin julkaisua.[940] Sitä neutraalia asiantilaa, johon kokemusten kielteisyys ja myönteisyys vertautuvat, on kuitenkin nähdäkseni yleisten oppien adaptiivisen luonteen vuoksi epätarkoituksenmukaista paikantaa. Havainnollistan seuraavaksi hyvinvoinnin edistämisen suhteellisuutta esimerkillä porsaiden kirurgisesta kastraatiosta sekä siinä käytettävästä kivunlievityksestä.

Eläinlain 16 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetyn asetuksenantovaltuuden nojalla annettu toimenpideasetus tuli 16 §:nsä mukaan voimaan vuoden 2024 alussa. Sen 5 §:n 2 momentin 2 ja 3 kohdassa edellytetään tulehduskipulääkettä kastraation yhteydessä.

Vuoden 1996 eläinsuojelulaissa ei edellytetty kivunlievitystä porsaiden kirurgisen kastraation yhteydessä. Vuoden 2024 alusta alkaen eläinten hyvinvoinnin suojelulle lainsäädännössä asetetut edellytykset siis ovat olleet tältä osin aiempaa korkeammat. Mikäli lakia noudatetaan ja tulehduskipulääke toimii odotetulla tavalla, tulisi eläimen kokemuksen omasta voinnistaan olla myönteisempi kuin vuoden 1996 eläinsuojelulaissa asetettujen edellytysten mukaan toimittaessa. Siten eläinlaki on toteuttanut 1 §:n 1 momentissa säädettyä tarkoitustaan ”edistää eläinten hyvinvointia ja suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla niiden hyvinvoinnille aiheutuvalta haitalta”.

Toimenpideasetuksen 5 §:n 3 momentin mukaan kirurgisen kastraation yhteydessä edellytetään paikallispuudutusta vuoden 2027 alusta lukien. Mikäli lakia noudatetaan ja paikallispuudutus toimii tarkoitetulla tavalla, tämä edistää eläimen hyvinvointia verraten sekä nyt sovellettaviin säännöksiin että eläinlain kokonaisuudistusta edeltäneeseen aikaan.

Sekä tulehduskipulääke että paikallispuudutus suojelevat nähdäkseni kirurgisesti kastroitavaa porsasta kärsimykseltä. Samalla ne edistävät eläimen voinnin myönteisyyttä. Eläimen kokemus omasta henkisestä ja fyysisestä tilastaan

[940] Radford 2001 s. 262, 287.

on siten vähemmän kielteinen kuin tilanteessa, jossa kivunlievitystä ei lainkaan käytettäisi. Eläinlain 1 §:n 1 momentissa säädettyä tarkoitusta toteuttaa nähdäkseni yhtä lailla myös kirurgisen kastraation kielto. Sen soveltaminen alkaa eläinlain 126 §:n mukaan vuoden 2035 alussa. Eläinlain 126 §:ää on tosin jo suunniteltu kumottavaksi.[941] Kirurgisen kastraation kielto edistää nähdäkseni eläinten hyvinvointia sekä verraten tilaan, jossa eläimen kipua on lievitetty kipulääkkeellä tai puudutuksella, että tilaan, jossa kivunlievitystä ei lainkaan käytetä.

Kirurgisen kastraation kontekstissa lainsäätäjä voi siis pyrkiä suojelemaan eläimen hyvinvointia kivunlievitysedellytyksin. Sen lisäksi lainsäätäjä voi pyrkiä suojelemaan eläimen hyvinvointia kirurgisen kastraation kieltäen. Tällöin kuitenkin liikutaan kirurgisen kastraation kontekstin ulkopuolelle. Mikäli yhä laajempi konteksti altistettaisiin kyseenalaistukselle, voitaisiin väittää, ettei kirurgisen kastraation kieltokaan muuttaisi tuotanto-olosuhteissa pidettävän sian kokemusta omasta henkisestä ja fyysisestä tilastaan varsinaisesti myönteiseksi.[942] Mikäli tuotanto-olosuhteiden kontekstista irtauduttaisiin, voitaisiin eläimen hyvinvointia edistää esimerkiksi siirtäen se tuotanto-olosuhteista eläinten turvakotiin.

Jotkin menettelyt tai niistä pitäytyminen siis edistävät eläimellä sen omasta voinnista olevan kokemuksen myönteisyyttä toisia enemmän. Eläintä voidaan siten suojella sen vointiin kielteisesti vaikuttavilta seikoilta enemmän tai vähemmän. Näkökulmasta riippuen nämä menettelyt, esimerkiksi kivunlievityksen käyttö, voidaankin nähdä niin hyvinvoinnin edistämisenä kuin kärsimykseltä suojelemisenakin. Se, mitä kulloinkin pidetään hyvinvoinnin edistämisenä ja mitä kärsimykseltä suojelemisena, on suhteellista ja kontekstisidonnaista.

Kyse ei ole siitä, että torjuisin esimerkiksi kivun ja nautinnon välisen eron. Katson niiden kuitenkin asettuvan samaan jatkumoon. Eläimen hyvinvointia suojelevat ja eläintä kärsimykseltä suojelevat nähdäkseni yhtä lailla niin tulehduskipulääke, paikallispuudutus, kirurgisen kastraation kielto kuin kielto pitää eläintä tuotanto-olosuhteissa. Vastaavasti pidän hyvinvoinnin suojeluna sekä kärsimykseltä suojeluna esimerkiksi niin turkistuotannossa käytettyjen häkkien koon kasvattamista kuin turkistuotannon kieltämistäkin. Koska yleisten oppien konteksti on ihmiskeskeinen oikeusjärjestelmä ja luonne oikeuden pintatason muutoksiin adaptiivinen, olen keinotekoisen rajanvedon sijaan valinnut jäsentää eläimen hyvinvoinnin suojelun osaksi teoriaa tarpeettomasta kärsimyksestä ja kuolemasta. Eläinten hyvinvointi on siis jotain *mitä* suojellaan ja kärsimys jotain, *miltä* eläintä suojellaan.

941 MMM luonnos 2025 s. 12.

942 Esimerkiksi filosofi Tatjana Višak on utilitarismin puitteissa kyseenalaistanut eläinyksilön olemassaolon mielekkyyden eläintuotannon kontekstissa (Višak 2013 s. 129–133).

5.1.3 Kärsimyksen tarpeettomuus

”Eläintenpito esimerkiksi tuotantotarkoituksia varten sisältää aina tekijöitä, jotka aiheuttavat eläimille kärsimystä. Eläimen tuotanto- ja pitomuotoihin liittyvää kärsimystä ei voida kokonaan välttää”, todetaan vuoden 1996 eläinsuojelulain yleisiä periaatteita koskevan 3 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa. Tätä lähtökohtaa täydennetään todeten kasvatusjärjestelmään, ympäristöön tai käyttäytymistarpeiden toteuttamiseen liittyvien ongelmien voivan kuitenkin aiheuttaa kärsimystä, joka on tarpeetonta.[943]

Tarpeetonta on kärsimys, joka ylittää kulloinkin tavanomaisena ja välttämättömänä pidettyyn eläimen käyttöön kuuluvan kärsimyksen.[944] Eläinlain 119 §:n 4 momentilla kumotun eläinsuojeluasetuksen 14 § konkretisoi asetuksen antamisajankohtana tarpeettomana pidettyä kärsimystä. Sen mukaan:

> ”tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamista eläimelle on:
> 1) elävän eläimen käyttäminen maalina harjoitus- tai kilpa-ammunnassa;
> 2) piikkikannusten, piikkipannan tai piikkikuolaimen käyttö;
> 3) elävän kalan suomustaminen tai suolistaminen taikka eläimen elävänä kyniminen tai nylkeminen;
> 4) elävän linnun tai nisäkkään taikka muun selkärankaisen syöttäminen hoidossa olevalle eläimelle, ellei se ole välttämätöntä hoidossa olevan eläimen myöhempää luontoon palauttamista varten tai muutoin sille ehdottoman välttämätöntä;
> 5) muun kuin kohtuulliseksi katsottavan ihmisvoiman käyttö eläimen synnytyksessä sikiötä ulos vedettäessä;
> 6) eläimen kuljettaminen jostakin ruumiinosasta ripustamalla;
> 7) poron tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen tappaminen metsästyksellisin keinoin ampumalla, ei kuitenkaan poron ampuminen poromiehen toimesta tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen ampuminen sen välitöntä tappamista vaativasta hyväksyttävästä syystä; – –”

Tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamista on eläinsuojeluasetuksen 14 §:n 1 momentin 8 kohdan perusteella myös ”muu sellainen eläimeen kohdistuva toiminta tai toimenpide, joka aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa”. Eläinsuojeluasetuksen 14 §:ssä ei siten ole kyse tyhjentävästä listasta eläimelle tarpeetonta kärsimystä tuottavista menettelyistä, vaan ainoastaan sitä annettaessa tarpeettomana pidetystä kärsimyksestä.[945] Asetustasoisena luettelo menettelyistä, jotka ainakin aiheuttavat eläimille tarpeetonta kärsimystä, on lakia helpommin päivitettävissä.

---

943 HE 36/1995 vp s. 20.
944 Vastaavan kaltaisesti Streng 1999 s. 87.Tavanomaisena pidetyn arvioinnista KHO 2019:91. Ks. myös Vilkka 1993 s. 185.
945 Ks. HE 186/1996 vp s. 12.

Koska asetustasolla aiemmin olleita normeja sisällytettiin eläinsuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksessa lakiin, ei vastaavaa tarpeetonta kärsimystä konkretisoivaa listausta lex lata ole.[946] Esimerkiksi eläinsuojeluasetuksen 14 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu ”piikkikannusten, piikkipannan tai piikkikuolaimen käyttö” kielletään nykyään eläinlain 18 §:n 2 momentin 1 kohdassa. Tarpeetonta kärsimystä voidaan kuitenkin eläinlain 13 §:n 5 momentissa säädetyn asetuksenantovaltuuden nojalla jatkossakin konkretisoida asetustasolla.[947]

Kielletylle kärsimykselle asetettu *tarpeettomuuden kriteeri* tekee kärsimyksestä yhteiskunnallista ja oikeudellista. Vallitsevat moraalikäsitykset jäsentävät sitä, millaista eläimen käyttöä ja siitä eläimille seuraavaa kärsimystä kulloinkin pidetään tavanomaisena ja hyväksyttävänä.[948] Kulloinkin hyväksyttävänä pidetyn eläinten kohtelun sidonnaisuus aikaan tunnistetaan myös eläinlain hallituksen esityksessä.[949]

Ollakseen hyväksyttävää, on eläinten käytön eläinlain hallituksen esityksen mukaan oltava ”eettisesti kestävällä pohjalla”.[950] Hahmotan tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteen sekä kärsimyksen tarpeettomuuden arvioinnin osaksi utilitaristista ja welfaristista traditiota. Sen puitteissa eläimiä voi käyttää välinearvoisesti esimerkiksi tuotantotarkoituksiin, mutta eläimille aiheutuvaa haittaa pyritään vähentämään. Eläimet sisällytti seurauseettisen harkinnan piiriin ensimmäisten joukossa Jeremy Bentham.[951] Myöhemmin Peter Singer edellytti ihmisten ja muiden eläinten intressien yhtäläistä huomioimista. Singerin muotoilema *intressien yhtäläisen huomioimisen periaate* puoltaa pyrkimyksiä vähentää eläimille niiden käytöstä aiheutuvaa haittaa. [952]

Hyöty–haitta-punnintaa sanoitetaan avoimesti myös eläinlain hallituksen esityksessä.[953] Kärsimyksen tarpeettomuuden arviointi kytketään ”saadun hyödyn ja aiheutetun kärsimyksen suhteeseen – –” jo vuoden 1971 eläinsuojelulain hallituksen esityksessä.[954] Siinä tarpeellisuusarviointi ohjataan kohdistettavak-

[946] HE 186/2022 vp s. 26–27.
[947] HE 186/2022 vp s. 100–101.
[948] Ks. Goldsworthy & Robertson 2024 s. 51, Niiniluoto 2000 s. 60.
[949] HE 186/2022 vp s. 88.
[950] HE 186/2022 vp s. 73.
[951] Bentham 2000 s. 283.
[952] Singer 2007 s. 30–38. Eläinten intressien yhtäläinen huomiointi ei tarkoita, että kärsimyksen aiheuttaminen eläimille olisi säännönmukaisesti kielletty. Singerin mukaan esimerkiksi kärsimyksen aiheuttaminen pienelle määrälle eläimiä voi olla perusteltua tuhansien ihmishenkien pelastamiseksi (Peter Singer – About Me, kohta Is it true that you have said that an experiment on 100 monkeys could be justified if it helped thousands of people recover from Parkinson’s disease?)
[953] HE 186/2022 vp esim. s. 37 ja 144. Utilitaristista traditiota ilmentävät nähdäkseni myös eläinlain hallituksen esityksen nuorten eläinten odotettavissa olevaa elinaikaa koskevat huomiot (HE 186/2022 vp s. 45 ja 241).
[954] HE 47/1970 vp s. 1/I.

si kärsimystä aiheuttavan toimenpiteen tarpeellisuuteen sekä siihen, ”olisiko ja kuinka helposti hyöty voitu saavuttaa muilla tavoin”.[955]

Varsinaisesti yhtäläistä ihmisten ja muiden eläinten intressien arviointi harvoin on. Eläimille aiheutuvan haitan painoarvoa pidetään usein vähäisempänä kuin ihmisen eläinten käytöstä saamaa hyötyä. Tarpeettomuuden määrittyminen yhteiskunnallisena ja oikeudellisena kysymyksenä onkin herättänyt kritiikkiä eläinten näkökulman heikkoudesta.[956] Luonnontieteen keinoin ei kuitenkaan voida määrittää, mikä kärsimys on tarpeetonta kärsimystä ja mitkä eläinten tuotantomuodot hyväksyttäviä.[957]

Käsityksen eläimen näkökulmasta on katsottu tulevan sanoitetuksi poliittisissa kamppailuissa.[958] Nämä kamppailut vaikuttavat siihen, mitä kärsimystä pidetään oikeudellisesti tarpeettomana. Yhdyn Strengin ja Vilkan näkemykseen siitä, että kärsimyksen tarpeettomuutta arvioidaan yhä usein eläimen käyttäjän näkökulmasta.[959] Eläintä käyttää usein eläimen omistaja. Omaisuuttaan, myös elävää ja tuntoista irtainta esinettä, saa pääsääntöisesti käyttää haluamallaan tavalla. Tähän käyttöön sisältyvä kärsimys on pääsääntöisesti *tarpeellista kärsimystä*. Kärsimyksen tarpeettomuus on poikkeus kärsimyksen tarpeellisuuden pääsääntöön.

Koska tarpeettoman kärsimyksen aiheuttamista eläimille on vältettävä, kielletään sitä aiheuttavat menettelyt lainsäädännöllä.[960] Lainsäädäntö sallii siis vain sellaisen kärsimyksen aiheuttamisen eläimille, mikä on yhteiskunnassa vallitsevien moraalikäsitysten valossa tarpeellista kärsimystä. Eläinsuojelusäännöksin siis kielletään tarpeetonta kärsimystä aiheuttavia menettelyjä.[961] Säännösten todettiinkin jo vuoden 1971 eläinsuojelulain hallituksen esityksessä toteuttavan tarpeellisen ja tarpeettoman kärsimyksen rajanvetoa.[962] Tällä perusteltiin eläinkokeita koskevan yksityiskohtaisen sääntelyn antamista erikseen asetuksella.[963]

Tavoite olla aiheuttamatta eläimille tarpeetonta kärsimystä käy ilmi esimerkiksi eläimen luovutuksen yhteydessä annettavia tietoja koskevan eläinlain

---

955 HE 47/1970 vp s. 1/I.
956 Webster 2001 s. 230/I.
957 Hänninen 2015 s. 207.
958 Ratamäki 2022 s. 26.
959 Streng 1999 s. 87, Vilkka 1993 s. 185.
960 Ratkaisussaan KHO 10.12.2021/H4425 korkein hallinto-oikeus piti vuoden 1996 eläinsuojelulain pitopaikkamääräysten ja siten eläimen fysiologisten tarpeiden laiminlyöntiä riittävänä perusteena valvontaeläinlääkärin määräykselle; kärsimyksen aiheutumista ei tarvinnut erikseen todeta. Ratkaisussaan Rovaniemen HO 16.4.2007 R 07/26 hovioikeus katsoi eläinten lopettamista koskevien eläinsuojeluasetuksen säännösten turvaavan eläinten lopettamisen nopeasti ja mahdollisimman vähän kipua tuottaen, ja piti eläinten lopettamista säännösten vastaisesti siksi tarpeetonta kipua aiheuttavana.
961 Wahlberg 2008 s. 372.
962 HE 47/1970 vp s. 2/I.
963 HE 47/1970 vp s. 2/I.

41 §:n esitöistä. Säännöksen tarkoitusta perustellaan eläinlain hallituksen esityksessä todeten, että ”[t]iedonpuutteesta johtuvat virheet – – aiheuttavat eläimille tarpeetonta kärsimystä”.[964] Tiedonpuutteesta johtuvien virheiden aiheuttaman kärsimyksen pitäminen tarpeettomana siis johti sääntelyyn luovutuksen yhteydessä annettavista tiedoista.

Konteksti määrittää, onko eläinyksilön kannalta yhtäläinen kärsimys tarpeellista kärsimystä vai tarpeetonta kärsimystä. Esimerkiksi kalastuslain 58 a §:n 1 momentin pääsääntö on, että ”kala on lopetettava mahdollisimman nopeasti ja kivuttomasti – –”. Hallituksen esityksen mukaan ”kalan lopettamisella mahdollisimman nopeasti tarkoitettaisiin sitä, että saaliiksi otettava kala tulisi lopettaa välittömästi siten, ettei sille aiheudu tarpeetonta kipua ja kärsimystä”.[965] Kalastuslain 58 a §:n 3 momentti sisältää poikkeuksen edellä kuvattuun pääsääntöön, sillä ”[l]opetusvelvollisuus ei koske kerralla saatavaa suurta saalismäärää”. Tätä perustellaan hallituksen esityksessä käytännön mahdottomuudella.[966]

Pienen saaliin osana kalastetun kalan lopettamisen pitkittymisestä aiheutuva kärsimys on siis de lege lata tarpeetonta. Tämä on seurausta siitä, että kalan lopettamista heti saaliiksi ottamisen jälkeen on pidetty mahdollisena.[967] Edellytyksessä lopettaa kala heti saaliiksi ottamisen jälkeen on nähdäkseni kyse siitä, että lainsäätäjä on pitänyt lopettamisen pitkittymisestä seuraavan tarpeetonta kärsimystä.

Suuren saaliin osana kalastetun kalan lopettamisen pitkittymisestä aiheutuva kärsimys on puolestaan de lege lata tarpeellista. Tämä on puolestaan seurausta siitä, että jokaisen suuren saaliin osana kalastetun kalan lopettamista heti saaliiksi ottamisen jälkeen on pidetty mahdottomana.[968] Kärsimyksen pitäminen tarpeellisena on siis johtanut poikkeukseen siitä kalastuslain 58 a §:n 1 momentin pääsäännöstä, että ”kala on lopetettava mahdollisimman nopeasti ja kivuttomasti – –”. Eläimen suojeleminen kärsimykseltä jääkin de lege lata usein toissijaiseksi eläimen käytön mahdollistamiselle. Kalastuslain 58 a §:n 3 momentin poikkeussäännöstä pidän valintana säilyttää laillisena käytäntö, jonka puitteissa kalojen lopettamista välittömästi saaliiksi ottamisen jälkeen ei pidetä mahdollisena, vaikka se aiheuttaakin eläimille kärsimystä.

Eläinkilpailutoiminnassa eläin voi puolestaan eläinlain 46 §:n perusteella ”joutua alttiiksi kohtuuttomalle rasitukselle, kivulle tai kärsimykselle”. Eläinlain hallituksen esityksessä eläinkilpailuiden ja -näyttelyiden todetaan

964 HE 186/2022 vp s. 137, myös s. 32 ja 199.

965 HE 186/2022 vp s. 217, 48. Kalojen ja rapujen lopetusta koskeva 58 a § lisättiin kalastuslakiin eläinsuojelulain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

966 HE 186/2022 vp s. 217, 48.

967 Vrt. ”[k]aloja ei tarvitsisi välittömästi saaliiksi ottamisen jälkeen lopettaa, jos kerralla saadaan niin suuri saalismäärä, että kalojen lopettaminen on käytännössä *mahdotonta*” (HE 186/2022 vp s. 217). Kursiivi lisätty.

968 Ks. HE 186/2022 vp s. 217.

kuitenkin olevan ”lähtökohtaisesti hyväksyttyjä yhteiskunnassamme”.[969] Tähän hyväksyttävyyteen nimenomaisesti pidättäydytään puuttumasta.[970] Eläinkilpailuiden ja -näyttelyiden mahdollistaminen on siten ensisijaista verrattuna eläinten suojelemiseen kärsimykseltä.[971] Eläinkilpailuista ja -näyttelyistä eläimelle aiheutuvaa kärsimystä on siis lainsäädäntövaiheessa pidetty pääsääntöisesti tarpeellisena, eikä eläinkilpailuja ja -näyttelyjä ole kielletty. Eläinkilpailuista ja -näyttelyistä eläimelle aiheutuva kärsimys voi kuitenkin olla myös tarpeetonta. Jotkin menettelyt siis voivat aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kärsimystä, mutta eivät sitä välttämättä aiheuta. Tällaisessa tilanteessa tarpeetonta kärsimystä aiheuttavaa menettelyä ei kielletä lailla. Tämän takia kärsimyksen tarpeettomuutta on arvioitava myös lain soveltamisvaiheessa.

5.2 KÄRSIMYKSENVÄLTTÄMISPERIAATE

5.2.1 Yleistä

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamista eläimelle on siis vältettävä. Kutsun tätä *kärsimyksenvälttämisperiaatteeksi,* jota pidän eläinsuojeluoikeutemme johtavana oikeusperiaatteena. Kärsimyksenvälttämisperiaatteen sijaan periaatteesta voisi käyttää nimeä *tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto* taikka *hyvinvointiperiaate*. Kielto ei kuitenkaan parhaalla tavalla sanoita kärsimyksenvälttämisperiaatetta oikeudenalansa ydinsisällön tiivistelmänä taikka periaatteen punnintaluonnetta.[972] Hyvinvointiperiaate ei puolestaan ilmennä periaatteen ihmiskeskeistä viitekehystä ja justifikaatiota, eläinten hyvinvoinnin suojelua sisämarkkinarajoitusten oikeuttamisperusteena taikka perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusperusteena.

Kärsimyksenvälttämisperiaate on säädännäinen oikeusperiaate, joka muodostaa kokonaisuuden tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteen kanssa.

---

969 HE 186/2022 vp s. 140.

970 HE 186/2022 vp s. 140.

971 Viittaan eläinkilpailuihin ylipäänsä, en yksittäiseen eläinkilpailuun tai yksittäisen eläimen käyttöön eläinkilpailussa. Yksittäistapauksessa eläinkilpailu voidaan kieltää eläimen suojelemiseksi kärsimykseltä. Eläinlain 45 §:n 2 momentti edellyttää kärsimyksen tai sen vaaran vähentämistä ja poistamista, mutta ”[j]os kilpailu tai näyttely kuitenkin edelleen tarpeettomasti vaarantaa eläinten hyvinvointia, kilpailua tai näyttelyä ei saa järjestää tai se tulee keskeyttää”. Säännöskohtaisten perustelujen mukaan tästä on kyse esimerkiksi silloin, kun olosuhteet aiheuttavat esimerkiksi liukkauden takia loukkaantumisvaaran normaalikuntoiselle, terveelle ja taidoiltaan riittävälle eläimelle (HE 186/2022 vp s. 143). Yksittäisen eläimen käyttö eläinkilpailussa voidaan myös kieltää esimerkiksi silloin, jos eläinkilpailun katsotaan aiheuttavan erityisen aralle eläimelle tarpeetonta kärsimystä (HE 186/2022 vp s. 140).

972 Oikeusperiaatteiden punnintaluonnetta tarkastelin edellä omassa luvussaan (2.2.2.2). Vaikka oikeusperiaatteiden punnintaluonteen keskeinen tehtävä on erottaa oikeusperiaatteet oikeussäännöstä, liitän sen myös yleisiin oikeusperiaatteisiin.

Tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsite tuo kärsimyksenvälttämisperiaatteen kontekstiinsa, joka on ihmisen vuorovaikutus eläinten kanssa ja siitä eläimille aiheutuva kärsimys.[973] Kärsimyksen tuottaminen eläimelle on pääsääntöisesti sallittua ja kiellettyä vasta kärsimyksen ollessa tarpeetonta.[974] Eläinlain hallituksen esitys ei kuitenkaan ole tältä osin täysin johdonmukainen. Eläinlain 8 §:n 2 momentti koskee pitoon soveltuvien eläinlajien listaamista. Eläinlain hallituksen esityksen mukaan ”menettely vähentäisi myös eläinten tarpeetonta kärsimystä”.[975] Tarpeeton kärsimys on tässä yhteydessä vähennettävissä oleva tekijä. Tarpeellisen kärsimyksen sijaan laillisena säilytetään ikään kuin pienempi määrä tarpeetonta kärsimystä. Pidän tätä yksittäistä toteamusta merkityksettömänä muun lähdeaineiston yhtenäiseen linjaan verraten.[976]

Säädännäisen oikeusperiaatteen statuksesta huolimatta pidän kärsimyksenvälttämisperiaatetta osana Suomen eläinsuojeluoikeuden yleisiä oppeja. Yleisille opeille ominaisen väljyyden periaate säilyttää tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteen kautta.[977] Sen kautta oikeusperiaate säilyy aikaa ja yhteiskunnallista muutosta kestävänä heijastaen kulloinkin aikansa yhteiskunnallisia arvoja. Tämä turvaa oikeusperiaatteen legitimiteettiä.

Kärsimyksenvälttämisperiaate on varallisuusoikeudellisesta näkökulmasta irtaimen omaisuuden käyttövapauden rajoitus. Eläinsuojelulainsäädäntö rajoittaakin omaisuudensuojaa vastaavasti kuin esimerkiksi kuluttajansuojalainsäädäntö tai muu heikomman suojaa koskeva sääntely sopimusvapautta. Kärsimyksenvälttämisperiaatteen luonne on kuitenkin muihin omaisuuden käyttövapauden rajoituksiin verraten poikkeuksellinen, sillä esimerkiksi irtaimen omaisuuden luonne voi vaikuttaa siihen, kuinka omistaja saa omaisuuttaan

---

973 Vuoden 1996 eläinsuojelulaista lausuessaan maa- ja metsätalousvaliokunta piti onnistuneena, että kivun ja tuskan aiheuttamisen kielto sidottiin tarpeettomuuden kriteeriin. Valiokunta katsoi tämän mahdollistavan ”riittävän kattavasti eläinten pitämiseen ja hoitoon liittyvien erilaisten tilanteiden huomioon ottamisen” (MmVM 10/1995 vp s. 3–4).

974 Ks. Platvoet 2025 s. 6.

975 HE 186/2022 vp s. 226.

976 Toisaalta voisi pyrkiä argumentoimaan, että tarpeetonta kärsimystä voi nimenomaan vähentää eläinlain 8.2 §:n kautta. Siinä säädetään pidettäväksi sallituista eläinlajeista. Eläinlain 8.2 §:n mukaan: ”Tuotantoeläiminä, sirkuseläiminä tai kiertävissä eläinnäyttelyissä ei saa pitää muita kuin liitteessä 1 olevissa listoissa lueteltuja eläinlajeja. Valtioneuvoston asetuksella säädetään niistä eläimistä ja eläinlajeista, joita saa pitää seura- ja harrastuseläiminä.” Eläinlajilistojen muuttaminen mahdollistaa reagoinnin siihen, mitä kulloinkin vallitsevien moraalikäsitysten perusteella pidetään tarpeettomana kärsimyksenä. Tarpeetonta kärsimystä aiheuttava eläintenpito voitaisiin näin ollen eläinlakia tai valtioneuvoston asetusta muuttamalla kieltää. Tämä on linjassa sen edellä esittämäni väitteen kanssa, että tarpeeton kärsimys kielletään lainsäädännöllä, ja vain tarpeellinen kärsimys on laillista. Tarkastelemani eläinlain hallituksen esityksen kohta koskee kuitenkin ennakkoarviointia ennen eläinten *lisäämistä* eläinlajilistalle (HE 186/2022 vp s. 226). Siksi en katso tarpeettoman kärsimyksen vähentämisen viittaavan tarpeettomana pidetyn kärsimyksen nopeampaan kieltämiseen eläinlajilistalta poistamisen kautta.

977 Linna 2009 s. 14.

käyttää.[978] Kärsimyksenvälttämisperiaatteen soveltamisala ulottuu kuitenkin myös muihin kuin omistettuihin eläimiin.

Yleisen oikeusperiaatteen tehtävässään kärsimyksenvälttämisperiaate tiivistää oikeudenalansa ydinsisältöä.[979] Kärsimyksenvälttämisperiaatteen tehtävä eläinsuojeluoikeuden yleisenä oikeusperiaatteena korostuu lainsäädäntövaiheessa, kun tarpeetonta kärsimystä aiheuttavia menettelyjä kielletään lain säännöksin. Mikäli tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitettä ei ole käytetty, on lainsäädäntövaiheessa toteutettua kärsimyksen tarpeettomuuden arviointia paikoin vaikea tunnistaa, koska eläinten suojeleminen kärsimykseltä sekoittuu usein lainsäädännön muihin tavoitteisiin.[980] Vaikka kärsimystä eläimelle aiheuttava menettely voikin tulla kielletyksi muistakin syistä kuin eläimelle aiheutuvan kärsimyksen takia, on vain tarpeellisen kärsimyksen aiheuttaminen eläimelle laillista.

Eläinsuojelua ympäristöoikeuden näkökulmasta luonnehtinut Hollo on pitänyt sille määritelmänomaisena eläinten suojelua ”ihmisen ylivaltaan perustuvia väärinkäytöksiä ja aiheettomia kärsimyksiä vastaan” sekä tavoitetta ”ehkäistä tarpeettoman kivun ja tuskan aiheuttamista eläimelle”.[981] Eläinsuojeluoikeus suojelee muita tuntoisia eläimiä kuin ihmisiä, ja eläimen kyky kokea kärsimystä on ollut keskeinen syy sille, että eläimet on ylipäänsä sisällytetty eettisen harkinnan piiriin.[982] Kärsimyksenvälttämisperiaate ja eläinsuojeluoikeuden olemassaolon syy yhtenevätkin monelta osin, mikä periaatteen laajan, vahvan ja stabiilin institutionaalisen tuen lisäksi puoltaa sen asemaa oikeudenalansa johtavana oikeusperiaatteena.

5.2.2 Säädännäisenä oikeusperiaatteena

Kärsimyksenvälttämisperiaate ja tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsite sisältyvät eläinlain yleisiä periaatteita koskevaan 6 §:ään. Eläinlain 6 §:n 1 momentin mukaan ”[e]läimille ei saa aiheuttaa tarpeetonta kipua tai kärsimystä eikä niiden hyvinvointia saa tarpeettomasti vaarantaa”.[983] Kärsimyksenvälttämisperiaate ja tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsite sisältyivät myös viimeisintä kokonaisuudistusta edeltäneisiin eläinsuojelulakeihin. Vuoden 1996

[978] Eläinlain hallituksen esityksessä HE 186/2022 vp esimerkiksi todetaan eläinkilpailun tai -näyttelyn voivan aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä ”esimerkiksi erityisen aralle eläimelle – –” (HE 186/2022 vp s. 140).

[979] Ks. Tuori 2021 s. 175–185.

[980] Eläinsuojelullisena pidän esimerkiksi eläinkoedirektiiviä, vaikka sen oikeusperusta on sisämarkkinoiden toimintaa edistävissä lainsäädännön lähentämistoimissa eli SEUT 114 artiklassa (EUVL 2010/L 276 s. 33).

[981] Hollo 1991 s. 383.

[982] Ks. Broom 2014 s. 31, Bentham 2000 s. 283.

[983] Eläinlain yleisiä periaatteita koskeva 6 § on systematisoitu eläinlain 2 lukuun, jonka otsikko on ”Yleiset periaatteet ja vastuu eläimistä”.

eläinsuojelulain 3 §:n 1 momentin mukaan eläimille ei ”saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä”.[984] Vuoden 1971 eläinsuojelulain 1 §:n 1 momentin mukaan ”[e]läintä on kohdeltava hyvin, niin ettei sille tuoteta tarpeetonta kärsimystä”. Kielto aiheuttaa kärsimystä eläimelle nivoutui tarpeettomuuden käsitteeseen jo vuoden 1934 eläinsuojelulaissa.[985] Vuoden 1934 eläinsuojelulaki oli Suomen ensimmäinen eläinsuojelulaki.

Kärsimyksenvälttämisperiaate on siten saanut institutionaalista tukea kaikkien Suomen eläinsuojelulakien periaatesäännöksistä. Eläinlain lisäksi se sisältyy esimerkiksi eläinkoelakiin, eläinkuljetuslakiin, EU:n lopetusasetukseen, EU:n kuljetusasetukseen ja metsästyslakiin. Tarkastelen näitä seuraavaksi havainnollistaakseni kärsimyksenvälttämisperiaatteen institutionaalisen tuen ja soveltamisalan laajuutta sekä konkretisoidakseni sen sisältöä.

Kärsimyksenvälttämisperiaate ja tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsite sisältyvät eläinkuljetuksen yleisiä edellytyksiä koskevan eläinkuljetuslain 2 luvun 5 §:n 1 momenttiin.[986] Sen mukaan ”[e]läintä saa kuljettaa vain sellaisella kuljetusvälineellä ja sellaisissa kuljetusolosuhteissa, että kuljetuksesta ei aiheudu eläimelle tarpeetonta kipua, tuskaa tai kärsimystä”. Tämän ohella arviointi kohdistuu eläimen kuljetuskuntoisuuteen, sillä ”[e]läintä ei saa kuljettaa, jos eläin on sellaisessa tilassa (*eläimen kuljetuskuntoisuus*), että kuljetuksesta voi aiheutua sille tarpeetonta kipua, tuskaa tai kärsimystä”.

Eläinkoelaissa kärsimyksenvälttämisperiaate saa nähdäkseni konkreettisimman muotoilunsa. Pidän kärsimyksenvälttämisperiaatteen ilmentymänä *korvaamisen, vähentämisen ja parantamisen periaatetta* (jäljempänä myös *3R-periaate*), jolla tarkoitetaan eläinkoelain 5 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan eläinkoelaissa

> ”periaatetta, jonka mukaan eläinten käyttöä pyritään korvaamaan muilla menetelmillä aina kun se on mahdollista; jos eläimiä joudutaan käyttämään, niitä käytetään niin vähäinen määrä kuin on mahdollista hankkeen tarkoituksen

[984] Vuoden 1996 eläinsuojelulain 3 § oli yhtä lailla 2 luvussa, mutta luvun otsikko oli ”Eläintenpito”. Strengin mukaan vuoden 1996 eläinsuojelulain 3 §:ssä lueteltiinkin ”eläintenpidossa yleisesti noudatettavia periaatteita” (Streng 1999 s. 34). Vuoden 1996 eläinsuojelulain 2 luku sisälsi myös luonnonvaraisten eläinten kannalta relevantteja säännöksiä liittyen tilanteisiin, joissa luonnonvaraisena elänyt eläin otetaan pysyvästi tai väliaikaisesti pidettäväksi. Tällaisia olivat esimerkiksi luonnonvaraisten eläinten elätettäväksi ottamista koskeva 13 § ja sairaan, vahingoittuneen tai muutoin avuttomassa tilassa olevan luonnonvaraisen eläimen auttamisvelvollisuutta koskeva 14.4 §.

[985] Ks. myös Streng 1999 s. 26.

[986] Eläinlaki on yleislaki suhteessa eläinkuljetuslakiin. Näin ollen se koskee myös eläinkuljetuksia. Kärsimyksenvälttämisperiaate saa institutionaalista tukea myös eläinkuljetuslain 6.2 §:stä. Sen mukaan: ”Kuljetuksen aikana sairastunut tai vahingoittunut eläin on sairauden tai vamman niin edellyttäessä erotettava muista eläimistä ja sille on annettava ensiapua mahdollisimman nopeasti. Eläimelle on annettava asianmukaista eläinlääkinnällistä hoitoa, ja eläimen tilan niin edellyttäessä eläin on lopettava tai teurastettava tavalla, joka ei aiheuta sille tarpeetonta kärsimystä.”

vaarantumatta, ja eläimille aiheutuvaa kipua, tuskaa, kärsimystä ja pysyvää haittaa pyritään vähentämään pienimpään mahdolliseen".[987]

Tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitettä 3R-periaate ei sisällä.[988] Katson periaatteen kuitenkin konkretisoivan myös kärsimyksen tarpeettomuuden arviointia. Kärsimystä aiheuttavan menettelyn ollessa korvattavissa se tulee pyrkiä korvaamaan.[989] Kärsimyksen ollessa vähennettävissä sitä on puolestaan pyrittävä vähentämään. Kuitenkaan päämäärää, jonka takia eläintä käytetään, ei saa vaarantaa. Eläinten käyttö tulee korvata vain, jos "se on mahdollista". Eläinten määrää tulee vähentää vain, mikäli se "on mahdollista hankkeen tarkoituksen vaarantumatta". Kärsimystä tulee vähentää "pienimpään mahdolliseen". Pidän 3R-periaatetta kärsimyksenvälttämisperiaatteen ilmentymänä. Yleisiin oppeihin kuuluvalle oikeusperiaatteelle tavanomaisesti se jättääkin soveltajalleen harkintavaltaa ja säilyttää tietyn väljyyden, abstraktiotason.

Eläinkoelakia perinteisemmin kärsimyksenvälttämisperiaate ilmenee metsästyslaista. Kärsimyksenvälttämisperiaate on tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteen ohella kirjattu metsästyslain metsästyksen harjoittamisen yleisiä vaatimuksia koskevaan 20 §:ään. Metsästyslain 20 §:n 1 momentin mukaan metsästystä on harjoitettava siten, ettei "eläimille tuoteta tarpeetonta kärsimystä".

Kärsimyksenvälttämisperiaatetta ilmentävät EU:n lopetusasetuksen lopetusta koskevat yleiset vaatimukset sekä EU:n kuljetusasetuksen kuljetusta koskevat yleiset edellytykset. Lopetusasetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan "[e]läimiä tulee varjella vältettävissä olevalta kivulta, tuskalta ja kärsimykseltä lopetuksen ja siihen liittyvien toimien aikana". Kuljetusasetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan "[e]läimiä ei saa kuljettaa tai kuljetuttaa siten, että niille voi aiheutua vammoja tai turhaa kärsimystä". Lopetusasetuksessa ja kuljetusasetuksessa ei käytetä tarpeeton kärsimys -termiä. Tarpeettoman kärsimyksen sijaan kielletään *vältettävissä oleva* ja *turha* kärsimys. Eri termeillä viitataan kuitenkin nähdäkseni samaan käsitteeseen. Kärsimyksenvälttämisperiaate ilmaistaan myös unionin luomu-asetuksessa. Sen liitteen II osan II 3.1.6.7 kohdan mukaan "[e]läimille ei saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä niiden koko

[987] Korvaamisen, vähentämisen ja parantamisen periaatteeseen viitataan vakiintuneesti 3R-periaatteena (replacement, reduction, refinement). Ks. HE 150/2012 vp s. 25/II.

[988] Eläinkoelaki perustuu EU:n eläinkoedirektiiviin, mitä pidän mahdollisena syynä kansallisessa lainsäädännössä tavanomaisemmin käytetystä termistä eroavalle termivalinnalle.

[989] Eläinkoelain 3.1 §:n 6 kohdan mukaan eläinkoelakia ei sovelleta "menetelmiin, jotka eivät todennäköisesti aiheuta yhtä suurta tai suurempaa kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa kuin hyvien eläinlääkintäkäytäntöjen mukaisesti suoritetun neulanpiston aiheuttama kipu, tuska, kärsimys tai pysyvä haitta". Eläinkoelain kontekstissa huomionarvoinen kärsimys on siis vähintään hyvän eläinlääkintäkäytännön mukaisesti suoritetun neulanpiston aiheuttaman kärsimyksen tasoinen. Tämän tason alittava kärsimys rajautuu eläinkoelain soveltamisalan ulkopuolelle.

elinaikana, mihin luetaan myös teurastushetki". Luomu-asetuksen edeltäjän[990] vastaava säännös on huomioitu myös korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2022:116.[991]

5.2.3 Soveltamisvaiheen tarpeettomuusarviointi

Yleisiä periaatteita eläinkilpailuissa ja -näyttelyissä koskevan eläinlain 43 § 1 momentin mukaan "[e]läinkilpailu ja -näyttely eivät saa tarpeettomasti vaarantaa eläinten hyvinvointia". Eläinlain 45 § puolestaan koskee eläinkilpailun ja -näyttelyn järjestämistä. Eläinlain 45 §:n 2 momentin mukaan eläinkilpailun tai -näyttelyn "[j]järjestäjän on toteutettava tarvittavat toimenpiteet vaaran poistamiseksi tai, jos vaaran poistaminen ei ole mahdollista, sen vähentämiseksi". Eläinkilpailuja ja -näyttelyitä ei siis ole lailla kielletty, mutta tarpeettoman kärsimyksen aiheutumisen riskiä on lainsäädännöllä pyritty vähentämään.

Eläinkilpailuiden ja -näyttelyiden kontekstissa katson kärsimyksen tarpeettomuuden arvioinnin perustuvan klassiseen todennäköisyyksiin ja vaikuttavuuksiin perustuvaan riskiarviointiin. Eläinten hyvinvoinnin tarpeeton vaarantaminen sidotaan eläinkilpailu- ja näyttelykontekstissa kulloinkin vallitseviin yhteiskunnallisiin arvostuksiin siten, että kulloinkin tavanomaiseksi ja hyväksyttäväksi mielletty riski sallitaan.[992] Arvioitava riskitapahtuma on eläimelle aiheutuvan kärsimyksen tarpeettomuus. Hyvinvoinnille aiheutuvan vaaran todennäköisyyden ja vaikuttavuuden kasvaessa myös kärsimyksen tarpeettomuuden todennäköisyys kasvaa.[993]

Kärsimys voi olla tarpeetonta esimerkiksi ollessaan seurausta vaarasta, joka olisi ollut poistettavissa tai vähennettävissä. Tulkintaa tukee eläinlain hallituksen esitys, jonka mukaan "[e]läinten hyvinvoinnille aiheutuva vaara olisi tarpeetonta myös silloin, kun vaara voidaan helposti poistaa tai kun sitä voidaan riittävästi vähentää".[994] Todennäköisyyden lisäksi on arvioitava riskitapahtu-

---

990 Neuvoston asetus (EY) N:o 834/2007, annettu 28 päivänä kesäkuuta 2007, luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 2092/91 kumoamisesta.

991 KHO 2022:116. Unionin luomu-asetuksen 14 artiklassa säädetään kotieläintuotantoa koskevista yksityiskohtaisista tuotantosäännöistä. Ne sisältyvät luomu-asetuksen liitteen II osaan II sekä 14(3) artiklassa tarkoitettuihin täytäntöönpanosäädöksiin.

992 HE 186/2022 vp s. 140. Esimerkkinä eläinten hyvinvointia tarpeettomasti vaarantavasta toiminnasta mainitaan muun muassa eläinten tarkoituksellinen vahingoittaminen eläinten keskinäinen tappelu sallimalla.

993 HE 186/2022 vp s. 140.

994 HE 186/2022 vp s. 140. Esimerkkinä käytetään pyrkimättömyyttä estää koe- ja kohde-eläimen kontaktia luolakoirakokeissa. Eläinlain hallituksen esitystä arvioidessaan ympäristövaliokunta kehotti harkitsemaan luolakoirien taipumuskokeiden kiellosta säätämistä eläinlaissa (YmVL 44/2022 vp s. 4). Luolakoirakokeita ei kuitenkaan kielletty. Niistä aiheutuva kärsimys asettuu kuitenkin ympäristövaliokunnan kehotuksen perusteella nähdäkseni tarpeellisen ja tarpeettoman kärsimyksen rajapinnalle.

man realisoitumisen vaikuttavuutta. Ilmoituksenvaraisia eläinkilpailuja koskevan eläinlain 46 §:n säännöskohtaisten perusteluiden perusteella vaikuttavuuden arvioinnissa huomioidaan kärsimyksen vakavuus, voimakkuus ja kesto.[995] Niiden kasvaessa myös todennäköisyys kärsimyksen tarpeettomuudelle kasvaa. Kärsimys voi olla tarpeetonta kärsimyksen vakavuuden, voimakkuuden tai keston ylittäessä eläinkilpailuiden ja näyttelyiden kontekstissa tavanomaisena ja hyväksyttävänä pidetyn.

Eläinkilpailuiden ja -näyttelyiden on siis sallittua vaarantaa eläinten hyvinvointia. Ne voivat aiheuttaa eläimelle kärsimystä, jota pidetään tarpeellisena eläinkilpailuiden ja -näyttelyiden mahdollistamiseksi. Kärsimys voi kuitenkin ylittää tavanomaisena ja hyväksyttävänä pidetyn, ollen siten tarpeetonta kärsimystä. Kuten vuoden 1971 eläinsuojelulain hallituksen esityksessä todetaan: ”Se seikka, milloin tarpeetonta kärsimystä on tuotettu, jää kussakin yksittäistapauksessa erikseen ratkaistavaksi.”[996] Vaikka monia eläimille tarpeetonta kärsimystä aiheuttavia menettelyjä on kielletty sitten vuoden 1971 eläinsuojelulain, ei kärsimyksenvälttämisperiaate tyhjene sitä ilmaiseviin sääntöihin.

Eläinkilpailuiden ja -näyttelyiden tavoin eläinkokeet ovat laillisia. Eläinkoelain 13 §:n 2 momentin mukaan kuitenkin ”[s]ellaisten toimenpiteiden tekeminen on kielletty, joihin liittyy vakavaa kipua, tuskaa tai kärsimystä, joka todennäköisesti on pitkäkestoista ja jota ei voida lievittää”.[997] Vakavaa, todennäköisesti pitkäkestoista ja lievittämättömissä oleva kärsimystä aiheuttavat toimenpiteet on siis pääsääntöisesti kielletty, mitä pidän kärsimyksenvälttämisperiaatteen ilmentymänä. Eläinkoelain 13 §:n 2 momentti on poikkeus eläinkoelain 13 §:n 1 momentin pääsääntöön, jonka mukaan:

> ”Toimenpide on tehtävä sen tarkoituksen saavuttaminen huomioon ottaen sellaisella eläimellä, jolla on vähiten kykyä kokea kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa. Toimenpide on valittava ja tehtävä siten, että eläimelle aiheutuu mahdollisimman vähän kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa ja että hanke kuitenkin todennäköisesti antaa luotettavan tuloksen.”

Siinä missä vakavaa, todennäköisesti pitkäkestoista ja lievittämättömissä olevaa kärsimystä aiheuttavat toimenpiteet siis on kielletty tarpeetonta kärsimystä aiheuttavina, konkretisoi eläinkoelain 13 §:n 1 momentti lainsoveltamisvaiheen

---

995 HE 186/2022 vp s. 145.

996 HE 47/1970 vp s. 1/II.

997 Kiellosta voidaan eläinkoelain 13.2 §:n mukaan poiketa vain eläinkoedirektiivin ”55 artiklan 3 kohdassa tarkoitetuista poikkeuksellisista ja tieteellisesti perustelluista syistä”. Eläinkoedirektiivin 55 artiklan 3 kohdan mukaan: ”Jos jäsenvaltio poikkeuksellisista ja tieteellisesti perustelluista syistä katsoo tarpeelliseksi sallia sellaisen toimenpiteen käytön, johon liittyy 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua vakavaa kipua, tuskaa tai kärsimystä, joka on todennäköisesti pitkäkestoista ja jota ei voida lievittää, se voi hyväksyä väliaikaisen toimenpiteen, jolla sallitaan tällainen toimenpide. Jäsenvaltiot voivat päättää olla sallimatta apinoiden käyttöä tällaisissa toimenpiteissä.”

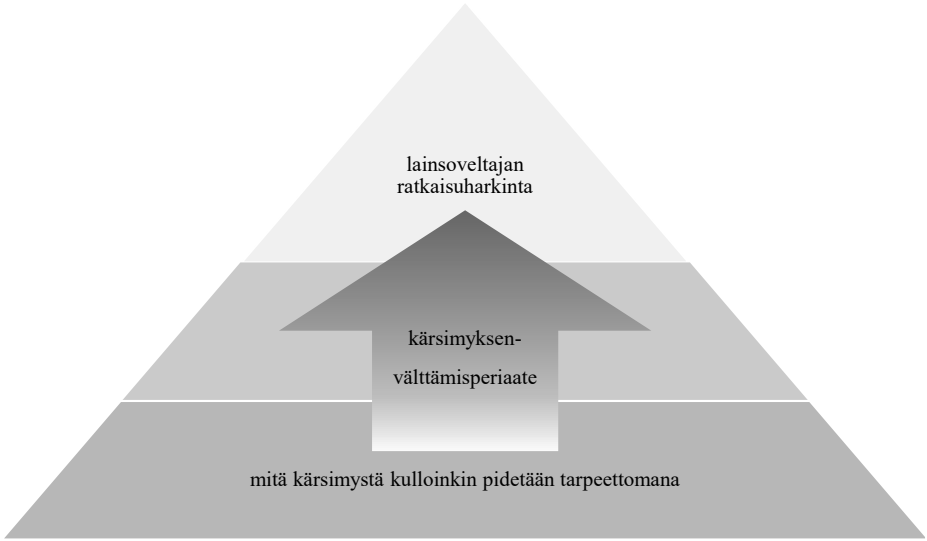

Kuvio 7. Kärsimyksenvälttämisperiaate ratkaisuharkinnassa

tarpeettomuusarviointia. Kärsimyksenvälttämisperiaate toimiikin ratkaisuperiaatteena muissa kuin vakavaa, todennäköisesti pitkäkestoista ja lievittämättömissä oleva kärsimystä aiheuttavissa toimenpiteissä. Toimenpide on sen mukaan toteutettava mahdollisimman vähän kärsimystä aiheuttaen kuitenkin toimenpiteen tarkoitus huomioiden. Mikäli luotettava tulos olisi ollut mahdollista saavuttaa vähemmän kärsimystä aiheuttaen, on eläimelle aiheutettu tarpeetonta kärsimystä. Tarpeetonta kärsimystä on se kärsimys, joka ylittää luotettavan tuloksen saavuttamiseksi tarvitun kärsimyksen.[998]

Soveltamisvaiheessa tarpeettomuus siis saa oikeuden syvempien kerrosten ainesta kuplimaan oikeuden pintatasolle, mitä pyrin havainnollistamaan oheisella kaaviolla.

5.2.4 Periaatteen ydinalue

Kärsimyksenvälttämisperiaatteella on oikeusperiaatteelle, erityisesti ratkaisuperiaatteelle, määritelmänomainen punnintaluonne. Kuten totesin oikeusperiaatteen punnintaluonnetta ja prima facie -etusijajärjestystä koskevassa luvussa (2.2.2.2), erottaa punnintaluonne periaatteet säännöistä. Punnintaluonne

[998] Sekä eläinkilpailujen että eläinkokeiden asiayhteydessä olen todennut arvioitavan kärsimyksen vakavuutta ja kestoa. Kärsimyksen ”määrä, laatu ja kesto” huomioitiin myös syyttäjän argumentaatiossa ratkaisussa Helsingin HO 23.5.2013 R 12/1815.

tarkoittaa, että periaatteen painoarvo soveltamisessa voi vaihdella.[999] Oikeussääntöjä puolestaan sovelletaan tai ei sovelleta.[1000] Ratkaisuperiaatteella voi kuitenkin olla säännönluontoinen ydinalue, joka jää koskematta oikeusperiaatteiden toteutumista punnittaessa.[1001] Esimerkiksi tilanteessa, jossa kahden oikeusperiaatteen toteutumista skaalataan toisiinsa vasten, skaalautuminen ei ulotu oikeusperiaatteiden ydinalueille.

En pyri tässä tutkimuksessa täsmällisesti rajaamaan kärsimyksenvälttämisperiaatteen säännönluontoista ydinaluetta. Katson kuitenkin kaiken kärsimyksen, joka on rikoslain kontekstissa tarpeetonta, olevan myös eläinsuojeluoikeudellisesti tarpeetonta kärsimystä. Kärsimys, joka on eläinsuojeluoikeudellisesti tarpeetonta, ei kuitenkaan nähdäkseni aina ole rikosoikeudellisesti tarpeetonta. Kärsimyksen tarpeettomuuden kynnys on siten rikoslain näkökulmasta korkeammalla. Rikoslain tarkoittaman tarpeettoman kärsimyksen ulkopuolelle jäävä kärsimys voi silti olla eläinsuojeluoikeudellisesti tarpeetonta kärsimystä.

Rajaan siis rikoslain tarkoittaman tarpeettoman kärsimyksen aluetta eläinsuojeluoikeudellisesti tarpeettomasta kärsimyksestä. Rikoslain tarkoittamalla tarpeettomalla kärsimyksellä ja tarpeellisella kärsimyksellä ei ole rajapintaa. Niiden väliin jää eläinsuojeluoikeudellisesti tarpeettoman kärsimyksen vyöhyke.

Vaikka tutkimukseni ei ole rikosoikeudellinen, sivuan seuraavaksi lyhyesti eläinsuojelurikossäänteyä. Eläinsuojelurikoksesta sekä sen törkeästä ja lievästä tekomuodosta säädetään rikoslain 17 luvussa, joka koskee rikoksia yleistä järjestystä vastaan. Rikoslain 17 luvun eläinsuojelurikosta koskevan 14 § mukaan:

> ”Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta pahoinpitelemällä, liiallisesti rasittamalla, jättämällä tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille tai muuten
>
> 1) eläinten hyvinvoinnista annetun lain (693/2023) tai sen nojalla annetun säännöksen,
> 2) eläinten kuljetuksesta annetun lain (1429/2006) tai sen nojalla annetun säännöksen,
> 3) eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2005 liitteen I taikka
> 4) eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1099/2009
>
> vastaisesti kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä tai kipua aiheuttaen, on tuomittava *eläinsuojelurikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

[999] Ks. Dworkin 1978 s. 22–28, 71–80.
[1000] Ks. Dworkin 1978 s. 22–28, 71–80.
[1001] Ks. Tuori 2007 s. 152–154.

Rikoslain eläinsuojelurikossäännöksiin nostettujen tekotapojen Streng on katsonut olevan ”joka tilanteessa julmia tai aiheutta[van] tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa”.[1002] Eläinlain hallituksen esityksessä rikoslaissa tarkoitettuun tarpeettomaan kipuun ja kärsimykseen on viitattu omana käsitteenään. Korkein oikeus on eläinsuojelurikosasioissa arvioinut esimerkiksi kärsimystä aiheuttavan menettelyn poikkeuksellisuutta ja kestoa.[1003]

Rikosoikeuden ja eläinsuojeluoikeuden rajapinnalla ovat eläinsuojelurikkomukset. Konkretisoin seuraavaksi rikoslaissa tarkoitetun tarpeettoman kärsimyksen ja eläinsuojeluoikeudellisen tarpeettoman kärsimyksen rajapintaa esimerkillä. Eläinsuojelurikkomusta koskevan eläinlain 109 §:n 1 momentin 11 kohta koskee eläinlain 64 §:n lopetusta koskevien yleisten vaatimusten rikkomista. Eläinlain 109 §:n 1 momentin 11 kohdan säännöskohtaisten perustelujen mukaan:

> ”Rikoslaissa tarkoitettua tarpeetonta kipua ja kärsimystä ei välttämättä aiheuteta esimerkiksi silloin, kun eläimen lopetukseen käytetään eläinlajille soveltuvaa lopetusmenetelmää tilanteessa, jossa menetelmän käyttöä on jostain syystä säännöksellä rajoitettu. Esimerkiksi siipikarjan manuaalista niskamurtoa saadaan käyttää teurastamossa vain elopainoltaan alle kolmekiloisten lintujen lopetuksen varamenetelmänä eikä yksittäinen henkilö saa lopettaa tällä menetelmällä enempää kuin 70 lintua päivässä. Menetelmä on siis hyväksytty lopetusmenetelmä pienten lintumäärien lopettamisessa, mutta menetelmän rutiininomaiseen käyttöön liittyvien hyvinvointiriskien takia sen käyttö on kielletty suurten lintumäärien lopettamisessa.” [1004]

Manuaalinen niskamurto on siis linnuille soveltuva lopetusmenetelmä, jonka käyttöä on kuitenkin ”säännöksellä rajoitettu”.[1005] Lintujen lopettaminen manuaalisella niskamurrolla on kielletty, mikäli kyse on suuresta lintumäärästä. Kyse on nähdäkseni siitä, että lintumäärän kasvaessa kärsimyksen riski kasvaa esimerkiksi teurastajan väsymisen takia. Merkitystä onkin myös lintujen painolla ja teurastajien määrällä. Koska kyse on kuitenkin sinänsä soveltuvasta lopetusmenetelmästä, ei sitä rajoitusten vastaisesti käyttämällä siten ”välttämättä aiheuteta” ”[r]ikoslaissa tarkoitettua tarpeetonta kipua ja kärsimystä”.[1006] Kyse on kuitenkin eläinsuojeluoikeudellisesti tarpeettomasta kärsimyksestä, joka on siksi kielletty lailla. Kyse ei kuitenkaan välttämättä ole rikoslain tarkoittamasta tarpeettomasta kärsimyksestä.

Eläinsuojeluoikeudellisen tarpeettoman kärsimyksen ala on siis rikosoikeudellisen tarpeettoman kärsimyksen alaa kattavampi. Samaa termistöä selittää

1002 Streng 1999 s. 33–34.
1003 KKO 2023:86, KKO 2023:33.
1004 HE 186/2022 vp s. 197.
1005 HE 186/2022 vp s. 197.
1006 HE 186/2022 vp s. 197.

eläinsuojelulainsäädännön ja rikoslain eläinsuojelurikoslainsäädännön toisiinsa limittyvä historia.[1007] Tarpeeton kärsimys -termillä viitattujen lähikäsitteiden historia ei kuitenkaan tarkoita, että eläinsuojeluoikeudellinen tarpeeton kärsimys olisi esimerkiksi alisteinen sille, mikä rikosoikeudellisesti tarpeettomaksi kärsimykseksi ymmärretään.[1008]

5.2.5 Yhteenvetoa

Tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsite sekä edellytys siitä, että sen tuottamista eläimelle on vältettävä (kärsimyksenvälttämisperiaate), muodostavat kokonaisuuden. Tämä kokonaisuus ohjaa ratkaisuihin, jotka suhteuttavat kärsimyksellä saavutettua hyötyä ja eläimelle aiheutuvaa haittaa toisiinsa. Kärsimyksen ylittäessä kulloinkin yhteiskunnallisesti tavanomaisena ja välttämättömänä pidetyn ei sitä tule aiheuttaa eläimelle.

Kärsimyksenvälttämisperiaate tiivistää eläinsuojeluoikeuden normatiivista sisältöä kooten ihmiskeskeisen oikeusjärjestyksen ainesta, joka suojelee eläinten hyvinvointia. Tarpeettomuuden kriteeristä seuraa periaatteen punnintaluonnetta turvaava abstraktiotaso. Kärsimyksenvälttämisperiaatteelle institutionaalista tukea tarjoavat sekä säädännäisen oikeuden periaatesäännökset että muut tässä luvussa tarkastelemani vallitsevan oikeuslähdeopin mukaiset oikeuslähteet.

Tarpeettomalla kärsimyksellä viitataan koko oikeudenalan laajuisesti samaan käsitteeseen. Oikeudenalakokelaan ulkopuolella, rikosoikeudessa, sille kuitenkin asetetaan korotettuja edellytyksiä. Kaikki rikosoikeudellisesti tarpeeton kärsimys on kuitenkin myös eläinoikeudellisesti tarpeetonta kärsimystä. Kärsimyksen tarpeettomuuteen on viitattu kaikissa Suomen eläinsuojelulaeissa, eikä kyse siten ole esimerkiksi vain vuoden 2024 alussa voimaan tulleen eläinlain termistöstä. Tarpeettoman kärsimyksen systematisoiva tehtävä on oikeusjärjestyksen laajuinen, koska sen kautta oikeudelliset kysymykset paikantuvat eläimiin liittyviksi. Silloin kun kärsimyksenvälttämisperiaatetta käytetään ratkaisutoiminnassa, saa tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsite kulloinkin vallitsevia moraalikäsityksiä kuplimaan oikeuden pintatasolle. Se välittää moraalia oikeuteen, koska kärsimyksen tarpeettomuus määrittyy vallitsevien moraalikäsitysten mukana.

[1007] Eläinsuojelurikossäännökset sisällytettiin rikoslakiin rikoslain muuttamisesta annetulla lailla (563/1998). Sitä ennen eläinrääkkäyksestä säädettiin vuosien 1996 ja 1971 eläinsuojelulaeissa. Ennen vuoden 1971 eläinsuojelulakia eläimen kohtelun rangaistavuudesta säädettiin puolestaan sekä vuoden 1934 eläinsuojelulaissa että rikoslaissa. Rangaistavuudesta säätämistä sekä eläinsuojelulaissa että rikoslaissa ei kuitenkaan pidetty vuoden 1971 eläinsuojelulakia säädettäessä asianmukaisena, mikä johti rikoslain säännöksen kumoamiseen (HE 47/1970 vp s. 2/II).

[1008] Käsitteiden sisältöä ei muutoinkaan voida päätellä yksinomaan esimerkiksi termin etymologian tai aiemman käytön perusteella.

Kärsimyksenvälttämisperiaatteen ja tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteen konteksti on ihmiskeskeinen oikeusjärjestelmä, jossa tuntoisten eläinten hyvinvointia suojellaan, mutta niitä kuitenkin käytetään esimerkiksi maataloustuotannossa sekä uskonnollisissa rituaaleissa. Valtiosääntöisesti tätä sanoittaa erityisesti SEUT 13 artikla. Eläinten hyvinvoinnin suojelu on kuitenkin sekä SEUT 36 artiklassa tarkoitettu sisämarkkinarajoitusten oikeuttamisperuste että perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusperuste. Vaikka oikeusjärjestyksemme siis suojelee eläinten hyvinvointia, toimii eläimen hyvinvoinnin suojelu usein ikään kuin poikkeuksena pääsääntöön.

Seuraavalla kuvalla pyrin havainnollistamaan kärsimyksenvälttämisperiaatteen institutionaalista tukea oikeuden pintatasolla sekä sen suhdetta oikeuden syvemmissä kerrostumissa vallitsevaan tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteeseen.

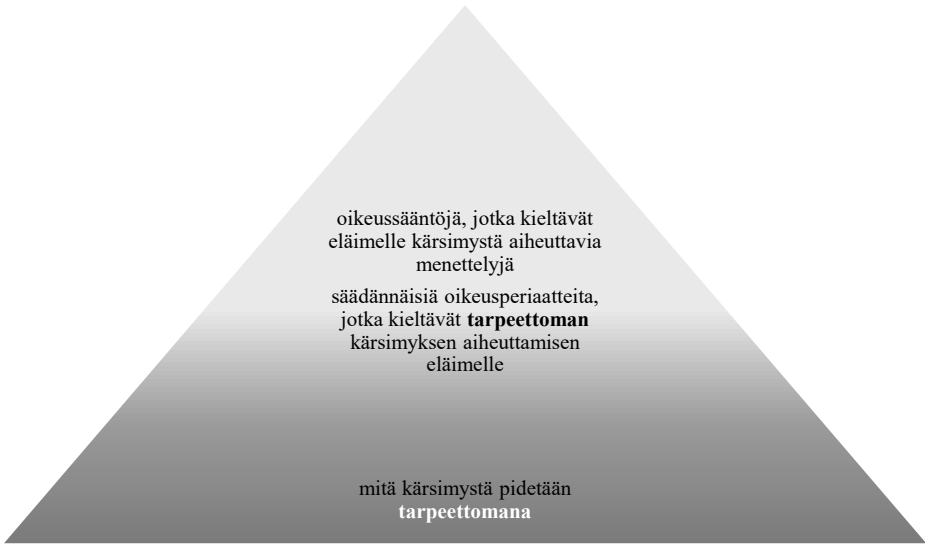

Kuvio 8. Kärsimyksenvälttämisperiaate ja tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsite

5.3 KUOLEMANVÄLTTÄMISPERIAATE

5.3.1 Yleistä

Eläinlain yleisiä periaatteita koskevan 6 §:n säännöskohtaisten perustelujen mukaan ”[e]läimen elämää tulisi kunnioittaa, mutta eläimen kunnioittaminen ei kuitenkaan estäisi ihmistä päättämästä eläimen elämää tarpeen vaatiessa”.[1009] Sallittua on säännöskohtaisten perustelujen mukaan ”eläimen lopettaminen hyväksyttävästä syystä”.[1010] Kärsimyksen tavoin kuoleman aiheuttaminen eläimelle on siis sallittua, mikäli sille on *hyväksyttävä syy*. Kuten kärsimyksen tarpeellisuutta, arvioidaan myös kuoleman hyväksyttävyyttä vasten yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä tavanomaisista syistä eläinten lopettamiselle. Kärsimyksenvälttämisperiaatteen tapaan olen nimennyt kuolemanvälttämisperiaatteen heijastamaan sen ihmiskeskeistä kontekstia ja valtiosääntöistä oikeutusta. Siksi kyse on *kuolemanvälttämisperiaatteesta*, ei esimerkiksi *elämän suojelun periaatteesta*.

Institutionaalista tukea kuolemanvälttämisperiaatteelle tarjoavat eläinlain 6 §:n periaatesäännöksen perusteluja kattavammin säännökset, jotka jättävät lainsoveltajan harkintaan päätöksen eläimen lopettamisen oikeutuksesta. Eläimen elämän suojelua arvioidaan harvoin esityötasolla, koska eläinten lopettaminen on yhteiskunnassamme ja lainsäädännössämme normalisoitunutta. Toisin sanoen eläimen kuoleman hyväksyttävien syiden arviointi lainsäädäntövaiheessa on tavanomaisena pidetyn eläinten käytön miltei tyhjäksi kovertamaa. Esimerkiksi lihan, nahan tai turkiksen tuotanto perustuu eläinten lopettamiseen. Sosiologi Erika Cudworth onkin todennut tappamisen rutinoituneen osaksi ihmisen suhdetta eläimiin.[1011]

Elämän itseisarvoon kuitenkin viitataan eläinkoeasetuksessa eli valtioneuvoston asetuksessa tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta. Eläinkoeasetuksen 18 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla ”ihmisten ja eläinten väliseen suhteeseen, elämän itseisarvoon ja eläinten käyttöä tieteellisissä tarkoituksissa puoltaviin ja vastustaviin väitteisiin liittyvä etiikka” on yksi asiakokonaisuuksista, josta eläinkokeiden henkilöstöllä ”on oltava tehtäviensä kannalta tarpeelliset tiedot ja taidot”. Säännös vastaa eläinkoedirektiivin liitteen V kohtaa 2. Säännöstä täsmennettiin eläinkoedirektiiviä vastaavaksi sen jälkeen, kun komissio oli antanut Suomelle direktiivin puutteellista täytäntöönpanoa koskevan virallisen huomautuksen.[1012] Viittaus elämän itseisarvoon

[1009] HE 186/2022 vp s. 88.
[1010] HE 186/2022 vp s. 88.
[1011] Cudworth 2015 s. 16.
[1012] MMM muistio 2020 s. 1–4. Huomautus koski myös eläinkoelakia ja muita tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen säännöksiä.

osana eläimen käyttöön liittyvän säädöksen tekstiä on oikeusjärjestyksessämme poikkeuksellinen.

Sen lisäksi, että eläinlain 6 § ohjaa eläimen elämän kunnioittamiseen ja eläinkoeasetuksessa huomioidaan elämän itseisarvo, kielletään eläinlain 64 §:n 5 momentissa eläimen lopettaminen viihdetarkoituksessa. *Viihdetarkoitus*, jolla viitataan säännöskohtaisten perustelujen mukaan yleisölle luotaviin viihdeja kulttuurikokemuksiin, ei siis ole hyväksyttävä syy eläimen lopettamiselle.[1013] Sen sijaan valtioneuvosto on suhtautunut varauksella esimerkiksi siihen, että jalostuskäytöstä poistetun eläimen saisi lopettaa vain eläinlääketieteellisestä syystä.[1014]

Hyväksyttävä syy eläimen lopettamiselle on myös eläimen kärsimyksen päättäminen, mitä ilmentää kuolemanvälttämisperiaatteen ja kärsimyksenvälttämisperiaatteen keskinäispunninta. Sitä toteuttavat eläimen käyttäjien lisäksi valvontaviranomaiset, eläinlääkärit sekä avuttomassa tilassa olevan eläimen kohtaavat henkilöt. Säädännäinen oikeus sisältääkin useita eläimen hyvinvoinnin ja elämän suojelun keskinäispunnintaa konkretisoivia säännöksiä, jotka sallivat eläimen lopettamisen, mikäli eläimelle muutoin aiheutuu tarpeetonta kärsimystä. Eläimen elämää on suojeltava, ellei se asetu esteeksi eläimen suojelemiselle tarpeettomalta kärsimykseltä.[1015] Eläimen suojelemiseksi aiheutettava kärsimys voi kuitenkin olla kyseiselle eläimelle tarpeellista kärsimystä. Kärsimyksen ylittäessä eläimen elämän suojelemiseksi tarpeellisena pidetyn väistyy siis kuolemanvälttämisperiaatteen toteutumisen optimointi kärsimyksenvälttämisperiaatteen toteutumisen optimoimiseksi.

Eläinten elämän suojelu liittyykin lajirajat ylittävään eettiseen kysymykseen elämän ja olemassaolon arvosta sekä niiden suhteesta yksilön kärsimykseen.[1016] Ensisijaisesti katson oikeusjärjestyksen suojelevan eläintä kärsimykseltä. Siksi esitän kuolemanvälttämisperiaatteen osana teoriaa tarpeettomasta kärsimyksestä. Vaikka pidän kuolemanvälttämisperiaatetta ennen kaikkea kärsimyksenvälttämisperiaatteen vastaperiaatteena, tasapainotetaan sitä kuitenkin luonnonvaraisten eläinten kontekstissa myös vapausperiaatetta vasten. Selkeyden vuoksi olen jakanut kuolemanvälttämisperiaatteen tarkastelun kahteen alalukuun, joista ensimmäisessä tarkastelen sitä eläintenpidossa olevien eläinten ja toisessa luonnonvaraisten eläinten kontekstissa. Selkeyden vuoksi totean myös sellaisten säännösten, joissa eläimen elämän suojelu seuraa vain välillisesti eläimen hyvinvoinnin suojelusta, rajautuvan kuolemanvälttämisperiaatteen ulkopuolelle.

1013 HE 186/2022 vp s. 159.

1014 U 92/2023 vp s. 11. Maa- ja metsätalousvaliokunta yhtyi valtioneuvoston kantaan (MmVL 1/2024 vp s. 3–8).

1015 KHO 2021:180. Valvontaeläinlääkäri arvioi eläimen kokeman kärsimyksen edellyttävän eläimen lopettamista. Eläimen kärsimyksen ja lopetusmääräyksen yhteydestä myös KHO 3.12.2018 nro 5718.

1016 Ks. Sanders 1995 s. 202–205.

5.3.2 Eläimet eläintenpidossa

Eläintenpidossa olevista eläimistä on vastuussa ensisijaisesti eläinlain 5 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu eläimenpitäjä. Eläintenpidossa olevat eläimet ovat eläinlain 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun eläimenomistajan irtainta omaisuutta.[1017] Eläimen elämän suojelussa on kyse myös eläimen omistajan omaisuuden suojelusta. Kuten jo systematisoinnin lähtökohtia muotoillessani totesin, ei eläimen oikeudellinen suojelu kuitenkaan tyhjenny vain eläimen omistajan varallisuuden suojeluun. Eläimen asema omistajansa irtaimena omaisuutena vaikuttaa kuitenkin siihen, millaiset säännökset tarjoavat kuolemanvälttämisperiaatteelle institutionaalista tukea. Eläimenpitäjän tai -omistajan vapautta lopettaa eläin ei juurikaan rajoiteta.

Eläinlain 7 §:n 1 momentin mukaan ”[s]airasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa kotieläintä tai muuta ihmisen hoidossa olevaa eläintä on joko itse autettava tai ilmoitettava eläimestä sen omistajalle tai pitäjälle taikka valvontaviranomaiselle”. Eläinlain 7 §:n 2 momentin mukaan ”[j]os 1 momentissa mainittujen henkilöiden tavoittaminen on kohtuuttoman vaikeaa ja jos eläin on sellaisessa tilassa, että sen hengissä pitäminen olisi ilmeisen julmaa sitä kohtaan, eläin saadaan lopettaa”.

Eläintä on siis säännöksen sanamuodon ja säännöskohtaisten perustelujen perusteella ensisijaisesti autettava.[1018] Säännöskohtaisten perustelujen mukaan ”lopettaminen tulisi kysymykseen vain sellaisissa tilanteissa, joissa avun saaminen eläimelle on käytännössä mahdotonta ja eläin on niin kivulias ja tuskainen, että sen hengissä pitäminen on tarpeettoman kivun ja kärsimyksen tuottamista eläimelle sekä odotettavissa olevan kuoleman tarpeetonta pitkittämistä”.[1019] Eläimen elämää on siis suojeltava, kunnes kärsimys ylittää eläimen elämän suojelemiseksi tarpeellisena pidetyn. Eläimen hengissä pitämisen tuottaessa tarpeetonta kärsimystä eläimelle kuolemanvälttämisperiaate jää punninnassa toissijaiseksi kärsimyksenvälttämisperiaatteelle. Kuolema on tarpeeton, mikäli eläimen hengissä pitäminen ei olisi ollut ”ilmeisen julmaa” eläintä kohtaan.

Eläintä auttavan arvioidessa eläimen hengissä pitämisen olevan ”ilmeisen julmaa”, eläimen *saa* siis lopettaa. Säännöskohtaisten perustelujen mukaan eläinlain 7 §:n 2 momentissa säädetään ”kansalaisen oikeudesta lopettaa eläin”.[1020] Vastaava säännös sisältyi jo vuoden 1934 eläinsuojelulakiin. Sen 7 §:ään kodifioitiin silloinen käytäntö ottaa hoidettavaksi ja toissijaisesti lopettaa kärsivä eläin.[1021] Kodifioimisella pyrittiin sekä sääntelemään tämän *oikeuden* käyttöä

[1017] Ks. HE 186/2022 vp s. 89–90.
[1018] HE 186/2022 vp s. 90.
[1019] HE 186/2022 vp s. 90.
[1020] HE 186/2022 vp s. 90.
[1021] HE 23/1933 vp s. 1/II–2/I.

että eläimen hoitamisen ja lopettamisen aiheuttamien kustannusten jakautumista.[1022] Eläimen lopettamista ei kuitenkaan aseteta *velvollisuudeksi*. Katson tämän liittyvän siihen, että vastuu eläintenpidossa olevista eläimistä on ensisijaisesti eläimenpitäjällä.[1023]

Eläintenpidossa olevan sairaan ja vahingoittuneen eläimen hoidolle asetetaan edellytyksiä myös eläinlain 23 §:ssä. Mikäli ”sairauden tai vamman laatu sitä edellyttää”, eläin on 23 §:n 2 momentin mukaan lopetettava. Säännöskohtaisten perustelujen perusteella lopetuspäätöksen oikeutus pohjaa hoidosta aiheutuvan kärsimyksen arviointiin.[1024] Hoidosta aiheutuva kärsimys on siten lähtökohtaisesti eläimen elämän suojelemiseksi tarpeellista kärsimystä. Myös tilanteessa, jossa eläintarhaa, sirkusta ja eläinnäyttelyä koskeva lupa peruutetaan, on toiminnanharjoittajan eläinlain 101 §:n 3 momentin mukaisesti ensisijaisesti toimittava eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kuitenkin ”[j]os muut toimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai kohtuudella mahdollisia, eläimet on lopetettava”.

Vaikka tutkimukseni ei ole hallinto-oikeudellinen, sivuan lyhyesti valvontaviranomaisen tekemää lopetuspäätöstä koskevaa sääntelyä. Eläinlain 97 §:n 1 momentti ohjaa valvontaviranomaista turvaamaan eläimen hyvinvointia ja eläinlain 98 §:n 1 momentti myymään, muutoin luovuttamaan taikka lopettamaan eläimen. Vaikka eläinlain 99 §:n 1 momentti koskee valvontaviranomaisen oikeutta lopettaa eläin, myös sen sanamuodossa viitataan mahdollisuuteen sijoittaa eläin uudelleen. Vastaavasti eläinlain 99 §:n 2 momentissa säädetään eläinlain 39 §:n vastaisesti maahan tuoduista kissan- ja koiranpennuista. Ne on kuitenkin eläinlain 39 §:n 2 momentin ja 99 §:n 2 momentin mukaisesti ensisijaisesti palautettava lähtömaahan.

Eläinlain ohella eläinkuljetuslaki sisältää eläimen hyvinvoinnin ja elämän suojelun tasapainotusta ilmaisevia säännöksiä. Eläinkuljetuslain 6 §:n 2 momentti asettaa edellytyksen antaa kuljetuksen aikana sairastuneelle tai vahingoittuneelle eläimelle ensiapua. Kuitenkin ”eläimen tilan niin edellyttäessä eläin on lopettava tai teurastettava tavalla, joka ei aiheuta sille tarpeetonta kärsimystä”. Valvontaviranomaisen kieltoja, määräyksiä ja muita hallinnollisia toimenpiteitä koskevan eläinkuljetuslain 37 §:n 2 momentin mukaan puolestaan ”eläimen ollessa sellaisessa tilassa, että sen hengissä pitäminen olisi julmaa sitä kohtaan, valvontaviranomainen voi lopettaa eläimen”.

Kuolemanvälttämisperiaate toimii kärsimyksenvälttämisperiaatteen vastaperiaatteena myös eläinkoelain kontekstissa. Se ohjaa eläinten kuoleman välttämiseen, ellei eläinten lopettaminen ole eläinten hyvinvoinnin suojelemiseksi tarpeellista. Esimerkiksi tilanteessa, jossa hankelupa peruutetaan, on eläinkoelain 48 §:n 3 momentin nojalla toimittava eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

[1022] HE 23/1933 vp s. 1/II–2/I.
[1023] Ks. HE 186/2022 vp s. 90.
[1024] HE 186/2022 vp s. 115–116.

Kuitenkin ”[j]os muut toimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai kohtuudella mahdollisia, eläimet on lopetettava”.

Selkeyden vuoksi totean pitäväni sanamuotonsa perusteella kuoleman välttämiseen viittaavaa eläinkoelain 13 §:n 3 momenttia kuolemanvälttämisperiaatteen sijaan kärsimyksenvälttämisperiaatteen ilmentymänä. Eläinkoelain 13 §:n 3 momentin mukaan ”[k]uolemaa toimenpiteen päätepisteenä on vältettävä, ja se on pyrittävä korvaamaan varhaisella ja inhimillisellä päätepisteellä”.[1025] Toimenpiteen *inhimillinen päätepiste* on eläinkoelain hallituksen esityksen mukaan hetki, ”jolloin toimenpide yksittäisen eläimen kohdalla päätetään kivun tai muun kärsimyksen välttämiseksi”.[1026] Inhimillinen päätepiste voi olla toimenpiteen keskeyttämisen ja kipulääkityksen lisäksi myös eläimen lopetus.[1027] Se, että kuolema toimenpiteen päätepisteenä korvataan inhimillisellä päätepisteellä, ei siis tarkoita, että eläin ei kuolisi. Kuolema toimenpiteen päätepisteenä on kuolintapana omiaan aiheuttamaan eläimelle tarpeetonta kärsimystä, ja säännös on siten ensisijaisesti kärsimyksenvälttämisperiaatteen ilmentymä.

5.3.3 Luonnonvaraiset eläimet

Sairaan, vahingoittuneen tai muutoin avuttomassa tilassa olevan luonnonvaraisen eläimen auttamisesta säädetään eläinlain 7 §:n 3 momentissa. Sen mukaan ”[s]airasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa luonnonvaraista eläintä on autettava”. Kuten eläinlain 7 §:n 1 momentin nojalla eläintenpidossakin olevaa eläintä, on siis luonnonvaraistakin eläintä ensisijaisesti autettava. Kuitenkin ”[j]os eläin on sellaisessa tilassa, että sen hengissä pitäminen olisi ilmeisen julmaa sitä kohtaan, eläin on lopetettava tai on huolehdittava siitä, että se lopetetaan”.

Eläinlain 7 §:n 3 momentti siis asettaa *velvollisuuden* eläimen lopettamiseen tai sen lopetetuksi tulemisesta huolehtimiseen, mikäli eläimen hengissä pitäminen on ”ilmeisen julmaa”. Luonnonvaraisten eläinten kontekstissa kyse on velvollisuudesta, kun taas eläintenpidossa olevien eläinten asiayhteydessä oikeudesta.[1028] Toisin kuin eläintenpidossa olevilla eläimillä, ei luonnonvaraisilla eläimillä ole niistä vastuussa olevaa pitäjää. Sen sijaan vastuu luonnosta kuuluu PL 20 §:n 1 momentin mukaisesti kaikille.

Eläinlain 7 §:n 3 momenttia taustoitetaan esitöissä sillä, että luonnonvaraisen eläimen pito on omiaan aiheuttamaan sille kärsimystä, mutta luontoon

[1025] Eläinkoelain hallituksen esityksen mukaan 13.3 § vastaa eläinkoedirektiivin 13(3) artiklaa (HE 150/2012 vp s. 31).
[1026] HE 150/2012 vp s. 31/II.
[1027] HE 150/2012 vp s. 31/II.
[1028] Ks. HE 186/2022 vp s. 90.

palautettavan eläimen on selvittävä luonnossa.[1029] Säännös siis ilmentää kärsimyksenvälttämisperiaatteen, vapausperiaatteen ja kuolemanvälttämisperiaatteen keskinäispunnintaa.

Samasta keskinäispunninnasta on nähdäkseni kyse myös eläinlain 29 §:ssä, jossa säädetään loukkaantuneen tai muutoin avuttomassa tilassa olevan luonnonvaraisen eläimen hoidosta. Kärsimyksenvälttämisperiaatetta säännös ilmentää kahdella tapaa. Ensiksikin loukkaantuneen tai muutoin avuttomassa tilassa olevan luonnonvaraisen eläimen auttamisella suojellaan eläimen hyvinvointia. Toiseksi eläinsuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksessa katsottiin muun kuin ”ensiavunomaisen” hoidon sisältävän riskin siitä, että eläimelle aiheutetaan ”osaamattomuudesta johtuvaa tarpeetonta kärsimystä”.[1030] Vapausperiaatetta säännös ilmentää edellyttäen luonnonvaraisen eläimen palauttamista ensiavunkaltaisen hoidon jälkeen luontoon. Se mukaan ”[e]nsiavun jälkeen eläin on sen tilan salliessa vapautettava takaisin luontoon tai toimitettava hoitoon 61 §:ssä tarkoitettuun hoitopaikkaan”.

Eläinlain 29 §:ssä kuitenkin edellytetään eläimen lopettamista, mikäli ensiavun jälkeen ”eläintä ei voida vapauttaa eikä sen hoitoa voida järjestää”. Hoitopaikkoja koskevan eläinlain 61 §:n 2 momentin mukaan puolestaan tilanteessa, jossa ”eläintä ei sille vamman, sairauden tai muun syyn takia annetun hoidon päätyttyä voida vapauttaa, eikä sitä voida sijoittaa pysyvästi eläintarhaan, se on lopetettava”. Vaikka kuolemanvälttämisperiaate toimiikin ensisijaisesti kärsimyksenvälttämisperiaatteen vastaperiaatteena, asettuu se siis joissain konteksteissa myös vapausperiaatteen vastapunnukseksi.

Lakiin kirjattu säännös velvollisuudesta lopettaa luonnonvarainen eläin toteuttaa myös oikeustilaa selkeyttävää tehtävää. Metsästyslain 6 §:n mukaan omistaja saa lähtökohtaisesti harjoittaa metsästystä sekä määrätä metsästyksestä maillaan. Sairaan tai vahingoittuneen luonnonvaraisen eläimen lopettamisessa ei ole kyse metsästyslain 2 §:ssä tarkoitetusta metsästyksestä. Silti sairaan tai vahingoittuneen eläimen lopettamista koskeva säännös vähentää epäselvyyttä esimerkiksi tilanteessa, jossa luonnonvaraisen eläimen lopettaa muu kuin alueen omistaja tai metsästysoikeuden metsästyslain 11 §:n mukaisesti vuokrannut. Rikoslain 28 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan ”[j]oka luvattomasti metsästää toisen metsästysalueella tai kalastaa tai muuten pyytää toisen kalavedessä taikka ylittää lakiin, lupaan, sopimukseen tai päätökseen perustuvan metsästys- tai kalastusoikeutensa, on tuomittava luvattomasta pyynnistä sakkoon”. Rikoslain 28 §:n luvun 10 §:n 2 momentin mukaan ”[l]uvattomasta pyynnistä tuomitaan myös se, joka tahallaan luvattomasti pyydystää tai tappaa rauhoittamattoman eläimen sellaisella alueella, jolla hänellä ei ole tähän oikeutta tai lupaa”. Siksi sairaan tai vahingoittuneen luonnonvaraisen

[1029] HE 186/2022 vp s. 91.
[1030] HE 186/2022 vp s. 123–124.

eläimen auttamiselle toissijainen edellytys sellaisen eläimen lopettamisesta, jonka hengissä pitäminen olisi ilmeisen julmaa, selkeyttää lopetuspäätöksen tekevän yksilön oikeusasemaa.

5.3.4 Yhteenvetoa

Kuolemanvälttämisperiaate on ensisijaisesti kärsimyksenvälttämisperiaatteen vastaperiaate. Kärsimyksen tarpeettomuuden arviointi perustuu hyöty–haitta-punnintaan, jossa on usein kyse ihmiselle aiheutuvasta hyödystä ja eläimelle aiheutuvasta haitasta, kärsimyksestä. Eläimelle aiheutettavalla kärsimyksellä tavoiteltu hyöty voi kuitenkin olla myös eläimen elämän suojelu.

Oikeusjärjestys sallii esimerkiksi eläinten teurastamisen ravinnoksi, jolloin eläimen teurastaminen toteuttaa omistajan tavoitetta käyttää omistamaansa eläintä haluamallaan tavalla, tuotantotarkoituksiin. Kuitenkin tilanteessa, jossa omistettuja eläimiä ei esimerkiksi eläinkokeen hankeluvan tultua perutuksi taikka eläimen sairastuttua voida käyttää tarkoitetulla tavalla, ei niitä tule ensisijaisesti lopettaa. Vaikka luonnonvaraiset eläimet eivät ole ihmisen omaisuutta, suojellaan niidenkin olemassaoloa, elämää. Luonnonvaraisten eläinten elämä tulee suojelluksi myös lajiensuojelun kautta. Esimerkiksi luonnonsuojelulain 131 §:n 2 momentin mukaan rauhoitettuun eläinlajiin kuuluvan yksilön tahallinen tappaminen on luonnonsuojelurikkomus.

Kuolemanvälttämisperiaate tiivistää eläinsuojeluoikeuden normatiivista sisältöä kooten ihmiskeskeisen oikeusjärjestyksen ainesta, joka suojelee eläinten elämää. Periaatetta punnitaan niin kärsimyksenvälttämis- kuin vapausperiaatetakin vasten. Institutionaalista tukea periaatteelle tarjoavat tässä luvussa tarkastelemani oikeuslähteet.

Kuten eläinten hyvinvoinnin suojelun, on myös eläimen elämän suojelun konteksti ihmiskeskeinen. Sen valtiosääntöinen justifikaatio perustuu samoihin elementteihin kuin kärsimyksenvälttämisperiaatteenkin. Eläimet ovat muutakin kuin esineitä ja osa luontoa (SEUT 13 artikla), mutta niiden suojelun konteksti on antroposentrinen, sisämarkkinarajoitusten oikeuttaminen (SEUT 36 artikla) taikka perus- ja ihmisoikeuksien rajoittaminen.

Seuraavan kuvan tarkoituksena on havainnollistaa kuolemanvälttämisperiaatteen institutionaalista tukea oikeuden pintatasolla sekä toisaalta sen suhteutumista oikeuden syvemmissä kerrostumissa vallitsevaan tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteeseen.

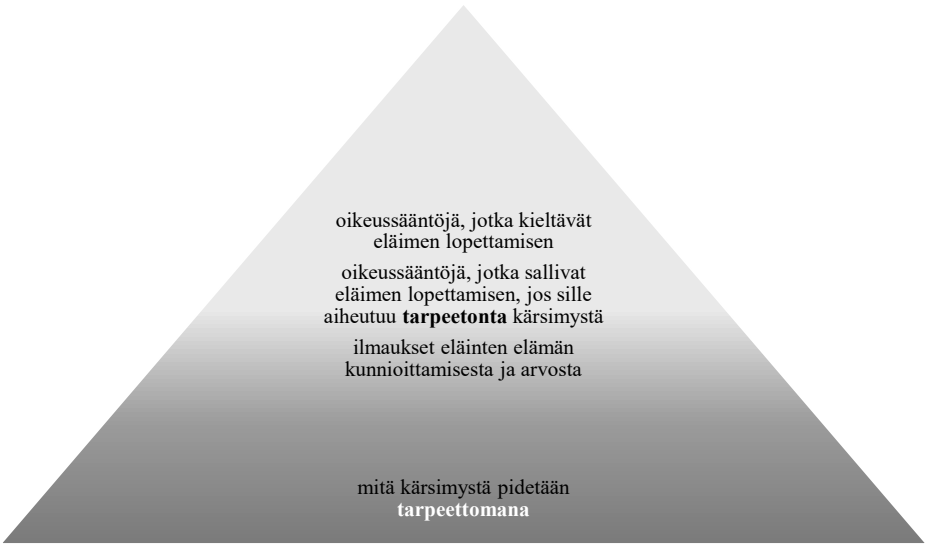

Kuvio 9. Kuolemanvälttämisperiaate ja tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsite

5.4 TEORIAN YHTEENVETOA

Teoria tarpeettomasta kärsimyksestä ja kuolemasta kytkee toisiinsa tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteen sekä kärsimyksen- ja kuolemanvälttämisperiaatteet. Se tarjoaa yleisen ratkaisumallin eläinsuojeluoikeuden oikeusongelmien ratkaisemiseen edellyttäen, ettei eläimille aiheuteta tarpeetonta kärsimystä, edes niiden elämän suojelemiseksi. Eläimen luokittelu esimerkiksi luonnonvaraiseksi eläimeksi, tuotantoeläimeksi taikka tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettäväksi eläimeksi vaikuttaa siihen, mitä kärsimystä eläimelle voi laillisesti aiheuttaa tai miksi sen voi lopettaa. Oikeusjärjestys kieltää vain tarpeettoman kärsimyksen aiheuttamisen eläimelle, ja eläimen käyttötarkoitus vaikuttaa siihen, mitä kärsimystä pidetään tarpeellisena tai mitä varten eläimen saa lopettaa.

Eläinten käyttö esimerkiksi lihan- tai turkiksentuotantoa varten edellyttää eläinten lopettamista ja eläinten metsästämisellä tavoitellaan eläinten tappamista. Oikeusjärjestyksemme puitteissa tämä on hyväksyttävää. Siitä huolimatta sairasta tai vahingoittunutta eläintä tulee ensin auttaa ja vasta toissijaisesti sen voi lopettaa. Eläimen elämää tuleekin kunnioittaa, ellei se haittaa eläimen käyttämistä eläimen tarkoituksen mukaisesti. Eläintenpidossa olevien eläinten osalta kyse on eläimen suojelun lisäksi eläimen omistajan varallisuuden suojelusta. Samankaltainen säännös kuitenkin soveltuu myös luonnonvaraisiin eläimiin. Sen lisäksi, että selkärankaisten luonnonvaraisten eläinten kontekstissa on punnittava keskenään eläimen hyvinvoinnin ja elämän suojelua, on pyrittävä optimoimaan myös niiden vapautta.

Yksinkertaistaen kyse on siis siitä, että

- eläimiä voi käyttää ihmisen tarpeisiin, vaikka se aiheuttaisi eläimille kärsimystä tai edellyttäisi eläinten lopettamista
- eläinten suojelemiseksi voidaan kuitenkin oikeuttaa sekä sisämarkkinarajoitukset että rajoittaa perus- ja ihmisoikeuksia
- eläinsuojelusäännöksin kielletään tarpeettoman kärsimyksen aiheuttaminen eläimelle
- eläimelle aiheutettava kärsimys voi olla eläinsuojelullisesti tarpeellista, mikäli sillä suojellaan eläimen elämää.

Teoria tarpeettomasta kärsimyksestä ja kuolemasta perustuu sille valtiosääntöiselle justifikaatiolle, että eläinsuojelu on sisämarkkinarajoitusten oikeuttamisperuste ja perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusperuste. Tässä asetelmassa eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien perusta on eläinsuojelu irtautumana siitä lähtökohdasta, että ihminen voi käyttää eläintä tahtomallaan tavalla. Arvioin seuraavassa luvussa ympäristöperusoikeutta eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien toisena valtiosääntöisenä justifikaationa.

6 Eläinsuojelu ja ympäristöperusoikeus

6.1 ELÄIMET YMPÄRISTÖPERUSOIKEUDEN SUOJA-ALASSA

Perusoikeudet ilmaisevat oikeusjärjestelmätasoisia oikeusperiaatteita.[1031] Toisaalta perusoikeudet ilmaisevat myös oikeudenalakohtaisia oikeusperiaatteita; esimerkiksi PL 12 §:ssä turvattu sananvapaus on Päivi Korpisaaren mukaan viestintäoikeudellinen oikeusperiaate.[1032] Suomen perustuslaki ei sisällä erillistä eläinsuojelullista säännöstä. Eläimet on kuitenkin liitetty esimerkiksi perustuslakivaliokunnan käytännössä ympäristöä koskevaan PL 20 §:ään.[1033] Käsittelen sitä tässä luvussa eläinsuojelun näkökulmasta. Samalla jäsennän tutkimukseni kolmannessa pääluvussa muotoilemani luonnonvaraisen eläimen yleisen oikeuskäsitteen sekä vapausperiaatteen valtiosääntöistä justifikaatiota. Siinä missä kärsimyksen- ja kuolemanvälttämisperiaatteet kuvastavat eläinsuojelun asemaa oikeuttamis- ja rajoitusperusteena, perustuu vapausperiaatteen valtiosääntöinen justifikaatio ympäristöperusoikeuteen.[1034]

Ympäristöperusoikeudella viittaan kontekstin mukaan joko PL 20 §:ään kokonaisuutena tai PL 20 §:n 1 momenttiin. Perustuslain 20 §:n 1 momentissa asetetaan kaikille ”[v]astuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta”, mikä kattaa myös eläimet.[1035]

Eläimiin liittyy myös PL 20 §:n 2 momentti, jonka mukaan ”[j]ulkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön – –”. Eläinten, ympäristön ja ihmisten terveyden keskinäisliitynnästä käytetään termiä *yhteinen terveys* (One Health). Eläinten terveyden suojelun lisäksi eläinten hyvinvointi luetaan nykyään käsitteen alaan, viitaten siihen termillä *yhteinen terveys, yhteinen hyvinvointi* (One Health, One Welfare).[1036] Eläinten, ympäristön ja ihmisten terveyden keskinäisliityntä huomioidaan myös kansallisen lainsäädännön esitöissä.[1037] Esimerkiksi eläinlain hallituksen esityksen

[1031] Tuori 2021 s. 187, 202, Tuori 2007 s. 269–272, Tuori 2003 s. 915–916, Aarnio 2006 s. 133, Aarnio 1989 s. 99, Pöyhönen 1988 s. 243.
[1032] Korpisaari 2015 s. 994.
[1033] PeVL 2/2013 vp s. 2/II, PeVL 18/2013 vp s. 2/II.
[1034] Asetelman erilaisuus käy ilmi myös vapausperiaatteen muista eläinsuojeluoikeuden oikeusperiaatteista eroavasta nimestä.
[1035] HE 1/1998 vp s. 80/II, HE 309/1993 vp s. 66.
[1036] Pinillos 2018 s. 3–5, Stucki 2023 s. 80.
[1037] HE 186/2022 vp s. 73–74, PeVL 9/2019 vp s. 3, HE 101/2021 vp s. 47–48, HE 56/2019 vp s. 56.

vaikutusarvioinnissa tunnistettiin eläinten hyvinvoinnin laiminlyömisen potentiaaliset kielteiset vaikutukset ympäristöön ja ihmisiin.[1038] Eläinten hyvinvoinnin katsottiin liittyvän eläinten terveyteen, antibioottien käyttötarpeeseen, antibioottiresistenssiin, ympäristön terveyteen ja lopulta ihmisten terveyteen.[1039]

Oikeuden ulkoisesta näkökulmasta eläinten voisi väittää kuuluvan ympäristöperusoikeuden suoja-alaan siksi, että kaikki eläimet ovat osa luontoa. Väite heijastaa luonto–kulttuuri-dikotomiaa, jossa raja vedetään ihmisten ja muiden eläinten välille. Eläimet luetaan tällöin osaksi luontoa ja ihmiset osaksi kulttuuria.[1040] Oikeusjärjestyksen olen kuitenkin väittänyt jakavan eläimet luonnonvaraisiin eläimiin sekä eläintenpidossa oleviin eläimiin.[1041] Siksi kaikkia eläimiä ei nähdäkseni voi lukea PL 20 §:n 1 momentin suoja-alaan sillä perusteella, että kaikki eläimet olisivat osa luontoa.

Oikeuden ulkoisesta näkökulmasta PL 20 §:n 1 momentti on liitetty vain luonnonvaraisiin eläimiin ja yksittäisen eläimen asemaa sen suoja-alassa on pidetty heikkona.[1042] Näkemyksen on esittänyt Outi Ratamäki arvioidessaan syitä sille, miksi ”eläinoikeuksia edistämään pyrkivät juridiikan tutkijat” ehdottavat perusoikeuksien säätämistä eläimille.[1043] Eläinten perusoikeuksista säätämistä koskevaan oikeudelliseen eläinoikeusaktivismiin palaan esineiden vallankumousta koskevassa luvussa (7.3.3). Tässä luvussa tarkastelen PL 20 §:n 1 momenttia oikeuden sisäisestä näkökulmasta.

Luonto ja sen monimuotoisuus kuuluvat PL 20 §:n 1 momentin sanamuodon perusteella selkeästi sen suoja-alaan, sillä se asettaa kaikille vastuun ”luonnosta ja sen monimuotoisuudesta – –”. Luonnon monimuotoisuuden suojelu kattaa biologisen monimuotoisuuden ja eläimistön suojelun.[1044] Luonnonvaraiset eläinlajit kuuluvat nähdäkseni kiistatta ympäristöperusoikeuden suoja-alaan.

[1038] HE 186/2022 vp s. 73–74. Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje on päivitetty sen jälkeen, kun eläinlain hallituksen esitys HE 186/2022 vp annettiin eduskunnalle. Nykyään se sisältää myös eläinten hyvinvointiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin (valtioneuvoston julkaisuja 2022:66 s. 102). Eläinten hyvinvointiin kohdistuvien vaikutusten arviointia ei edellytetä kaikilta lainsäädäntöhankkeilta, vaan niiltä, joissa vaikutukset ovat olennaisia (valtioneuvoston julkaisuja 2022:66 s. 15, 105). Eläimiin kohdistuvia vaikutuksia voidaan pyrkiä tunnistamaan kysyen, vaikuttaako ehdotus pidettyjen tai luonnonvaraisten eläinten hyvinvointiin (valtioneuvoston julkaisuja 2022:66 s. 106).

[1039] HE 186/2022 vp s. 73–74. Vaikutusarvioinnissa viitataan myös seura- ja harrastuseläinten pidon mahdollisiin myönteisiin vaikutuksiin ihmisen hyvinvoinnille. Tämä voidaan hahmottaa myös yhteinen terveys, yhteinen hyvinvointi -viitekehyksen valjastamisena perustelemaan seura- ja harrastuseläinten pitoa. Eläinten ja ihmisten hyvinvointi liittyvät toisiinsa myös eläinten kaltoinkohtelun ja lähisuhdeväkivallan välillä tunnistetun yhteyden kautta (Hawksworth & Balen 2009 s. 289).

[1040] Sulkunen 2002 s. 20.

[1041] Ks. Ratamäki 2022 s. 20–21. Jaosta ja sen kritiikistä eläinten kontekstissa ks. DeMello 2021 s. 61.

[1042] Ratamäki 2022 s. 20–21.

[1043] Ratamäki 2022 s. 20–21.

[1044] HE 1/1998 vp s. 80/II ja HE 309/1993 vp s. 66.

Kyse on kuitenkin ensisijaisesti lajien olemassaolosta, ei niihin kuuluvista eläimistä.[1045]

Luonnonvaraisten eläinlajien olemassaolo riippuu niihin kuuluvien eläinten olemassaolosta. Siksi katson ympäristöperusoikeuden tosiasiassa suojelevan myös luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvia luonnossa eläviä eläimiä, eli luonnonvaraisia eläimiä. Ympäristöperusoikeuden suoja-alaan lukeutuvat nähdäkseni myös eläintarhoissa pidettävät luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvat eläimet.[1046] *Eläintarhalla* tarkoitetaan eläinlaissa sen 5 §:n 1 momentin 15 kohdan mukaan ”pysyvää laitosta, jossa pidetään yleisölle näytteillä pääasiassa luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvia eläimiä”.

Eläintarhoja koskeva sääntely perustuu eläintarhadirektiiviin, jonka oikeusperusta on ympäristöä koskeva SEUT 192 artikla.[1047] Eläintarhoille osoitettu luonnonvaraisen eläimistön ja biologisen monimuotoisuuden suojelutehtävä käy ilmi eläintarhan tehtäviä koskevasta eläinlain 51 §:n 1 momentista sekä eläintarhadirektiivin 1 artiklasta. Ympäristöperusoikeus ja eläintarhoja koskeva sääntely tähtäävät siis molemmat luonnonvaraisen eläimistön ja biodiversiteetin suojeluun. Mikäli omaksutaan väite siitä, että eläintarhat ovat keino suojella luonnonvaraista eläimistöä ja biologista monimuotoisuutta, toteuttaa lainsäätäjä eläintarhoja koskevalla sääntelyllä sille PL 20 §:n 1 momentissa asetettua vastuuta. Ympäristöperusoikeuteen on viitattu myös eläintarhaelinkeinon luvanvaraisuutta eli elinkeinovapauden rajoitusperusteen hyväksyttävyyttä perusteltaessa.[1048] Elinkeinovapauden rajoituksen todetaan olevan ”myös perustuslain 20 §:n 1 momentin tavoitteiden mukainen, sillä siinä tarkoitettu vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta kattaa myös eläimet sekä eläinkunnan geneettisen rikkauden”.[1049] Luonnon monimuotoisuuden suojelua ja eläinsuojelua ei tässä erotella toisistaan.

Katson siis luonnonvaraisten eläinten sekä eläintarhoissa pidettävien luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvien eläinten suojelun kuuluvan ympäristöperusoikeuden alaan. Epäselvää on, missä laajuudessa eläimet muutoin kuuluvat ympäristöperusoikeuden suoja-alaan.[1050]

[1045] PeVL 12/2024 vp s. 3–4, Hollo 2004 s. 232–233.

[1046] Vrt. Viljanen, joka vaikuttaa lukevan vain luonnonvaraiset eläimet ympäristöperusoikeuden suoja-alaan. Tämä käy ilmi Viljasen eläinlain hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunnalle antamasta kirjallisesta asiantuntijalausunnosta. Viljanen pitää PL 20.1 §:ää valtiosääntöisenä perustana eläinten *oikeuksille* ”siltä osin kuin on kysymys luonnonvaraisista eläimistä” (Viljanen asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 5).

[1047] EYVL 1999/L 94 s. 24.

[1048] HE 186/2022 vp s. 225, HE 209/2002 vp s. 20/I.

[1049] HE 209/2002 vp s. 20/I. Kyse on eläintarhadirektiivin implementoineen, eläinsuojelulain muuttamisesta annetun lain (220/2003) hallituksen esityksestä. Sitä ei osoitettu perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

[1050] Ks. Wahlberg 2011a s. 60–61.

6.2 ELÄINTEN HYVINVOINNIN SUOJELU

Perustuslakivaliokunta tunnistaa PL 20 §:n ja eläintenpidossa olevien eläinten liitynnän lausunnoissaan eläinkoelain hallituksen esityksestä sekä turkistarhauksen lopettamista koskevasta kansalaisaloitteesta.[1051] Kummassakaan lausunnossa ei ole kyse vain luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvista eläimistä.[1052] Samalla kun PeV arvioi liityntää eläintenpidossa olevien eläinten ja ympäristöperusoikeuden välillä, se arvioi liityntää eläinten hyvinvoinnin ja ympäristöperusoikeuden välillä. Perustuslakivaliokunta siis liittää ympäristöperusoikeuden yhdenaikaisesti eläintenpidossa oleviin eläimiin ja eläinten hyvinvointiin.[1053]

Liitynnän toteamisen asiayhteys on sen arviointi, onko eläinten hyvinvoinnin suojelu perusoikeusrajoituksen hyväksyttävä peruste. Rajoitusperusteen hyväksyttävyyttä voimistaa sen liityntä perusoikeuslue tteloon.[1054] Hyväksyttävyyden perusteleminen on nähdäkseni ollut sekä eläinkoelain hallituksen esitystä että turkistarhauksen lopettamista koskevaa kansalaisaloitetta koskevien perustuslakivaliokunnan lausuntojen keskiössä. Katson vasta kyseisten lausuntojen vakiinnuttaneen Suomen oikeusjärjestelmän kontekstissa sen, että eläinten hyvinvoinnin suojelu on perusoikeusrajoituksen hyväksyttävä peruste.[1055] Hyväksyttävyysvaatimuksen täyttymistä on tullut kyseisissä lausunnoissa perustella kattavammin kuin niitä seuraavissa lausunnoissa.[1056] Nykyään rajoitusperusteen hyväksyttävyyttä perustellaan viittauksin kyseisiin lausuntoihin.[1057]

Lausunnoissaan eläinkoelain hallituksen esityksestä sekä turkistarhauksen lopettamista koskevasta kansalaisaloitteesta PeV siis toteaa kaksi asiaa ympäristöperusoikeuden ja eläinten hyvinvoinnin keskinäissuhteesta. Ensiksikin niiden välillä on perustuslakivaliokunnan mukaan liityntä. Toiseksi PeV toteaa, ettei eläinten hyvinvoinnin suojelu ole ainakaan suoranaisesti perusoikeuksien turvaamista.[1058]

1051 PeVL 2/2013 vp s. 2/II, PeVL 18/2013 vp s. 2/II.

1052 Eläinkoelain 16 § ohjaa kyseistä tarkoitusta varten kasvatettujen eläinten käyttöön luonnosta pyydystettyjen eläinten sijaan.

1053 PeVL 2/2013 vp s. 2/II, PeVL 18/2013 vp s. 2/II.

1054 Ks. Viljanen 2001 s. 126–133.

1055 Eläinsuojelu todetaan perus- ja ihmisoikeuksien hyväksyttäväksi rajoitusperusteeksi kyseisiä lausuntoja edeltävässä EIT:n ja EUT:n ratkaisukäytännössä, ks. esim. tuomio asiassa C-219/07 Andibel (2008) 27–28 kohdat. Käsittelin aihetta kattavammin perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamista koskevassa luvussa (4.2).

1056 Varsinaisen PL 20 §:n toteuttamisen lisäksi Arto Hietaniemi ja Outi Penttilä ovat katsoneet PL 20 §:ään viitattavan lainsäädäntötyössä lakiehdotuksia tukevana säännöksenä silloinkin, kun kyse ei selkeästi ole toisen perusoikeuden rajoittamisesta PL 20 §:n turvaamiseksi (Hietaniemi & Penttilä 2024 s. 29).

1057 Esim. HE 186/2022 vp s. 178, 225–226.

1058 PeVL 2/2013 vp s. 2/II, PeVL 18/2013 vp s. 2/II. Lausuntojen sanamuoto on identtinen. On syytä huomioida, että PeV on suhtautunut varauksella perusoikeuksien turvaamiseen vetoamiseen lakiehdotuksen hyväksyttävyyden perusteena, ks. esim. PeVL 10/2024 vp s. 2.

Perusoikeuksien turvaamista koskevan toteamuksen tausta on perustuslakivaliokunnan eläintunnistusjärjestelmälain hallituksen esityksestä antamassa lausunnossa, jossa se arvioi kotirauhan suojan rajoittamista.[1059] Perusoikeuksien turvaaminen on toinen PL 10 §:n 3 momentin mukaisista kotirauhan suojan rajoitusperusteista.[1060] Lausunnoissaan eläinkoelain hallituksen esityksestä sekä turkistarhauksen lopettamista koskevasta kansalaisaloitteesta PeV ei kuitenkaan arvioi kotirauhan suojan rajoittamista.

Eläinlain hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa PeV ei lainkaan tarkastele ympäristöperusoikeuden liityntää eläintenpidossa oleviin eläimiin taikka eläinten hyvinvoinnin suojeluun.[1061] Pidän tätä huomionarvoisena kahdesta syystä. Ensiksikin eläinlain hallituksen esityksessä todetaan, että ympäristöperusoikeus ”kattaa myös eläimet”.[1062] Toteamuksen asiayhteys on elinkeinon luvan- ja ilmoituksenvaraisuuden arviointi, mikä liittyy myös muihin kuin eläintarhoissa pidettäviin luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluviin eläimiin.[1063] Toiseksi ympäristöperusoikeutta tarkastellaan kattavasti valtiosääntöoikeuden asiantuntijoiden valiokunnalle antamissa kirjallisissa lausunnoissa.[1064] Siksi pidän kiinnostavana, ettei PeV lausunnossaan lainkaan huomioi eläinlakiehdotuksen kytkentää ympäristöperusoikeuteen. Samassa lausunnossa

[1059] PeVL 2/2013 vp s. 2/II, PeVL 34/2009 vp s. 3/II. Eläinkoelain hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa PeV käyttää eläintunnistusjärjestelmälain hallituksen esityksestä antamaansa lausuntoa (PeVL 34/2009 vp) perusteluna sille, ettei eläinten hyvinvoinnin edistämisessä ole kyse perusoikeuksien turvaamisesta (PeVL 2/2013 vp s. 2/II). Lausunnossaan turkistarhauksen lopettamista koskevasta kansalaisaloitteesta PeV puolestaan käyttää lausuntoaan eläinkoelain hallituksen esityksestä perusteluna sille, ettei eläinten hyvinvoinnin edistämisessä ole kyse perusoikeuksien turvaamisesta (PeVL 18/2013 vp s. 2/II). PeV siis viittaa eläintunnistusjärjestelmälain hallituksen esityksestä antamaansa lausuntoon eläinkoelain hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa, johon PeV viittaa turkistarhauksen lopettamista koskevasta kansalaisaloitteesta antamassaan lausunnossa. Tarkastelin perustuslakivaliokunnan eläintunnistusjärjestelmälain hallituksen esityksestä antamaa lausuntoa kattavammin kotirauhan suojan rajoitusperusteita koskevassa luvussa (4.2.3).

[1060] Kotirauhan suojaa koskeva PL 10.3 § asettaa perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten hyväksyttävyysvaatimusta korkeamman kriteerin perusoikeusrajoituksen perusteen hyväksyttävyydelle.

[1061] Ks. PeVL 106/2022 vp. Lavapuro on lausunnossaan korostanut eläinlain hallituksen esityksen kokonaisvaltaista liityntää ympäristöperusoikeuteen. Eläinlakiehdotuksella lainsäätäjä toteuttaa Lavapuron mukaan sille PL 20 §:ssä säädettyä vastuuta. Tällaisena vastuuna Lavapuro pitää eläinten hyvinvoinnin edistämistä. Perusoikeuksien turvaamista koskeva PL 22 § ja ympäristöperusoikeus yhdessä muodostavat Lavapuron mukaan julkiselle vallalle aktiivisia toimintavelvoitteita eläinten hyvinvoinnin edistämiseksi. Ympäristöperusoikeudella on Lavapuron mukaan merkitystä arvioitaessa perusoikeusrajoitusten perusteita sekä eläinten hyvinvointia edistävän sääntelyn riittävyyttä (Lavapuro asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 2–3).

[1062] HE 186/2022 vp s. 225.

[1063] HE 186/2022 vp s. 225. Käsittelin perusoikeusrajoitusten hyväksyttävyysvaatimusta kattavammin sitä koskevassa luvussa (4.2.2.3).

[1064] Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 1, Lavapuro asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 2–3. Lausunnoissaan Ojanen ja Lavapuro muun ohella kritisoivat ympäristöperusoikeuden jäämistä vähälle huomiolle eläinlain hallituksen esityksessä.

PeV kuitenkin päätyi esimerkiksi torjumaan suhteellisuusvaatimuksen vastaisena hallituksen esittämän rituaaliteurastuksen kiellon.[1065] Se myös edellytti kotirauhan suojan tarkastuskynnyksen korottamista vain vankeusuhkaisiin rikoksiin arvioimatta lainkaan ympäristöperusoikeuden turvaamista kotirauhan suojan rajoitusperusteena.[1066]

Ympäristöperusoikeus liitetään selkeästi sekä eläintenpidossa olevien eläinten että eläinten hyvinvoinnin suojeluun hallituksen esityksessä liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta. [1067] Sen mukaan:

> ”Eläimistä huolehtiminen liittyy perustuslain 20 §:n mukaiseen vastuuseen luonnosta, sen monimuotoisuudesta ja ympäristöstä ja kyseinen perusoikeussäännös kattaa myös eläimet. Lainsäädäntö edellyttää hoidossa olevasta eläimestä vastuussa olevia huolehtimaan eläinten suojelusta ja edistämään eläinten hyvinvointia.”[1068]

Perustuslakivaliokunta palautti hallituksen esityksen takaisin lainvalmisteluun.[1069] Valmisteltu laki ei koskaan tullut voimaan. Lakiehdotus oli lähtökohdaltaan valtiosääntöisesti ongelmallinen, koska se asetti perusoikeuden *rajoituksen* pääsäännöksi.[1070] Liikkumisvapauttaan olisi kuitenkin lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin 11 kohdan mukaan saanut käyttää ”henkilön vastuulla olevan eläimen hoitoa varten”.[1071] Ulkonaliikkumiskiellon vallitessa henkilö olisi siis saanut käyttää liikkumisvapauttaan mennäkseen hoitamaan vastuullaan olevia eläimiä.

Tavanomaisesti perusoikeusrajoituksen supistava tulkinta turvaa perusoikeuden toteutumista. Valtiosääntöisesti ongelmallisen lähtökohdan takia tilanne oli tarkastelunalaisessa lakiehdotuksessa päinvastainen, eli liikkumisen sallivan perusteen laajentava tulkinta olisi turvannut liikkumisvapauden toteutumista. Eläintenpidossa olevien eläinten lukeminen ympäristöperusoikeuden suoja-alaan olisi siis turvannut liikkumisvapauden toteutumista, koska hoidossa olevista eläimistä huolehtiminen oli yksi liikkumisen salliva peruste. Valtiosääntöiseltä lähtökohdaltaan asianmukaisessa hallituksen esityksessä tämän perustelemiseen ei olisi tarvetta.

Vaikka perustuslakivaliokunnan kritiikki ei kohdistu hallituksen esityksessä omaksuttuun tulkintaan ympäristöperusoikeuden suoja-alasta, en pidä tätä tulkinnan validaationa. On selvää, että hallituksen esityksen yksityiskohtien arviointi valtiosääntöisesti ongelmallista lähtökohtaa vasten ei ole ollut

[1065] PeVL 106/2022 vp s. 4–8.
[1066] PeVL 106/2022 vp s. 4–8. Ympäristöperusoikeuden turvaamisella ei toisaalta hallituksen esityksessäkään perusteltu kotirauhan suojan rajoittamista, ks. HE 186/2022 vp s. 232–233.
[1067] HE 39/2021 vp s. 64.
[1068] HE 39/2021 vp s. 64.
[1069] PeVL 12/2021 vp s. 11–17.
[1070] Ks. PeVL 12/2021 vp s. 11–17, HE 39/2021 vp s. 91–92.
[1071] HE 39/2021 vp s. 92.

tarkoituksenmukaista. Ongelmallisen lähtökohdan takia pidän hallituksen esitystä oikeuslähdearvoltaan heikkona. Näin ollen yksinomaan sen perusteella ei nähdäkseni voi argumentoida, että eläintenpidossa olevat eläimet kuuluvat PL 20 §:n 1 momentin suoja-alaan.

Perusoikeuksien periaateluonteen takia en ole pyrkinyt täsmällisiin rajanvetoihin asemoidessani eläimiä PL 20 §:n 1 momentin suoja-alaan.[1072] Luonnon monimuotoisuuden suojelun näkökulmasta pidän eläinten elämän suojelua eläinten hyvinvoinnin suojelua keskeisempänä. Eläinten elämän suojelu suojaa nähdäkseni eläinten hyvinvoinnin suojelua välittömämmin lajien olemassaoloa ja siten luonnon monimuotoisuutta. Ympäristöperusoikeuden tulokulmasta pidän siis eläimen elämän suojelua ensisijaisena eläimen kärsimykseltä suojelemiseen nähden. Eläinten hyvinvoinnin suojelun asemoimista PL 20 §:n 1 momentin alaan vaikeuttaa se, että ympäristöperusoikeuden ja eläinten hyvinvoinnin liityntää on arvioitu vain eläintenpidossa olevien eläinten asiayhteydessä.

Luonnon monimuotoisuuden suojelu voi myös perustella eläimille haitallisia toimenpiteitä esimerkiksi vieraslajien kontekstissa. Luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolelle tuodulle elävälle eläinyksilölle on EU:n vieraslajiasetuksen 3 artiklan 1 kohdan 1 ja 2 alakohtien sekä 17 artiklan 2 kohdan perusteella sallittua aiheuttaa kärsimystä sen uhatessa luonnon monimuotoisuutta. Monimuotoisuus viittaa 3 artiklan 1 kohdan 5 alakohdan perusteella myös lajin sisäiseen ja lajien väliseen monimuotoisuuteen. Mikäli perustetta sovelletaan, jää eläinyksilön hyvinvoinnin suojelu toissijaiseksi lajin olemassaolon suojelulle.

6.3 YMPÄRISTÖPERUSOIKEUDEN OIKEUSVAIKUTUKSET

Eläinten perustuslailliseen asemaan vaikuttaa sekä eläinten asema ympäristöperusoikeuden suoja-alassa että ympäristöperusoikeuden asema oikeusjärjestelmässä. Arvioin tässä luvussa ympäristöperusoikeuden asemaa ja oikeusvaikutuksia.

Valtiosäännön nykytilassa Ojanen on perustuslakivaliokunnan käytännön perusteella pitänyt epätodennäköisenä, että tuomioistuin katsoisi tavallisen lain säännöksen soveltamisen olevan PL 106 §:n tarkoittamassa ilmeisessä ristiriidassa PL 20 §:n 1 momentin kanssa.[1073] Keskeinen syy tälle on se, että PeV on Ojasen mukaan vierastanut PL 20 §:n 1 momentin käyttöä yksilön velvoitteiden *ainoana* perustana.[1074] Ympäristöperusoikeuden sanamuotokaan ei tue sitä, että

[1072] Perusoikeuksien periaateluonteesta Alexy 2002 s. 101–109, Tuori 2000 s. 196–202.
[1073] Ojanen 2020 s. 292.
[1074] Ojanen 2020 s. 292. Valiokunnan lausunnoista erit. PeVL 69/2018 vp s. 3 ja PeVL 55/2018 vp s. 3.

se syrjäyttäisi PL 106 §:n nojalla tavallisen lain säännöksen tuomioistuimessa.[1075] Vaikka *ilmeistä ristiriitaa* ympäristöperusoikeuden kanssa tuskin syntyy, on sen asema oikeusjärjestyksessä nykyään kaikkea muuta kuin symbolinen.

Aikoinaan ympäristöperusoikeutta on pidetty julkistuksenomaisena ja sen kaikille vastuun asettavaa rakennetta on vierastettu.[1076] Ensisilmäyksellä symbolisilta vaikuttavat perustuslain kirjaukset voivat kuitenkin sysäistä tavallisen lain tasoisen sääntelyn sekä oikeuden syvemmät tasot kohti muutoksia.[1077] Ympäristöperusoikeuden painoarvo alkoikin realisoitua jo PL 20 §:n 1 momenttia edeltäneen Suomen Hallitusmuodon (94/1919) 14 a §:n 1 momentin aikana.[1078]

Ympäristöperusoikeudella on useita oikeusvaikutuksia.[1079] Julkisen vallan on PL 22 §:n nojalla turvattava sen toteutuminen. Ympäristöperusoikeus toimii valtuutuksena, toimivaltana ja toimeksiantona sen toteuttamista edellyttäviin toimenpiteisiin (kompetenssivaikutus).[1080] Ympäristöperusoikeuden toteuttamista on esimerkiksi sitä konkretisoivan tavallisen lain tasoisen sääntelyn antaminen.[1081] Lainsäätäjällä on ympäristöperusoikeuteen perustuva toimivalta sitä konkretisoivan sääntelyn antamiseen silloinkin, kun sääntely rajoittaa jotain toista perusoikeutta.[1082] Ympäristöperusoikeuden oikeusvaikutuksia lainsäädäntöhankkeissa vuosina 2019–2023 arvioidessaan Arto Hietaniemi ja Outi Penttilä ovat pitäneet tulkinnanvaraisena, milloin ympäristöperusoikeuden on katsottu edellyttävän tavallisen lain tasoista sääntelyä ja milloin vain sen antamiseen pyrkimistä.[1083]

Kompetenssivaikutuksen kääntöpuolena on pidetty heikennyskieltoa, joka on ympäristön asiayhteydessä liitetty erityisesti PL 20 §:n 2 momenttiin.[1084] Sen on katsottu edellyttävän ympäristön tilan heikentämisen estämistä.[1085] Siten sen lisäksi, että tavallinen lainsäädäntö toteuttaa ympäristöperusoikeutta,

---

1075 Ojanen 2020 s. 292.

1076 Ks. Jyränki 2000 s. 321–322. Vastuurakennemuotoilun yhä harvinaisemmaksi käyvää kritiikkiä edustaa nähdäkseni Viljasen eläinlain eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunnalle antamassa asiantuntijalausunnossa esittämä toteamus: ”Jos eläinten oikeuksia haluttaisiin nykyistä vahvemmin suojata perustuslaissa, tulisi tällaisen sääntelyn noudattaa yleistä perustuslainsäännösten kirjoittamistapaa – –” (Viljanen asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 5).

1077 Tuori 2021 s. 200.

1078 PeVL 2/1997 vp s. 1/II, PeVL 44/1996 vp s. 1–3.

1079 Ks. Karapuu 2011 s. 86–87.

1080 Hietaniemi & Penttilä 2024 s. 21–31, Karapuu 2011 s. 85, ks. myös Tuori 1995 s. 162.

1081 Ojanen 2020 s. 287–293, Hollo 2004 s. 56–58. Lavapuro on eläinlain eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunnalle antamassaan asiantuntijalausunnossa todennut, että ”[v]aikka eläimet eivät sinänsä olekaan perusoikeuksien subjekteja, asettavat perustuslain 20 § ja 22 § julkiselle vallalle eläinten hyvinvoinnin edistämistä koskevia aktiivisia toimintavelvoitteita” (Lavapuro asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 2).

1082 Karapuu 2011 s. 85.

1083 Hietaniemi & Penttilä 2024 s. 25.

1084 Hietaniemi & Penttilä 2024 s. 31–33, Tuori 2011 s. 718, Vihervuori 2011 s. 763.

1085 Vihervuori 2011 s. 763.

ei ympäristöperusoikeuden toteutumista tule nykyisestä heikentää. Perusoikeuksien heikennyskielto ei kuitenkaan tarkoita, että niitä ei voisi rajoittaa.[1086] Rajoittaminen ei saa kuitenkaan ulottua perusoikeuden ydinalueelle, jollaisen on katsottu olevan muotoutumassa myös ympäristöperusoikeudelle.[1087]

Ympäristöperusoikeuden merkitys muiden perusoikeuksien vastapunnuksena on konkreettinen ja yhä voimistuva.[1088] Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään johdonmukaisesti korostanut PL 20 §:n 1 momentin painoarvoa esimerkiksi omaisuudensuojan vastapunnuksena.[1089] Ympäristöperusoikeus vaikuttaa myös muiden säännösten tulkintaan (tulkintavaikutus).[1090] Tulkintavaikutus vähentää entisestään niiden tilanteiden todennäköisyyttä, missä tavallisen lain tasoinen säännös olisi ympäristöperusoikeuden kanssa ristiriidassa.

Perustuslain 22 §:n edellyttämä perusoikeuden toteutumisen turvaaminen voi edellyttää myös toisen perusoikeuden rajoittamista. Ympäristöperusoikeuden turvaaminen on toiminut myös kotirauhan suojan rajoitusperusteena.[1091] Perustuslakivaliokunnan tältä osin johdonmukaisen tulkintalinjan osoittamiseksi ja havainnollistamiseksi tarkastelen seuraavaksi lyhyesti perustuslakivaliokunnan lausuntoja, joissa on kyse kotirauhan suojan rajoittamisesta PL 20 §:n turvaamiseksi.

Ympäristönsuojelulain (527/2014) 172 §:n 2 momentin tarkastusvaltuus on sidottu välttämättömyyteen ”hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojelemiseksi”. Säätämisjärjestysperusteluissa todetaan, että ympäristölakiehdotuksen ”172 §:n 2 momentissa luetellaan ne perusoikeudet, joiden turvaamiseksi tarkastus kotirauhan piirissä voi tapahtua”.[1092] Ympäristönsuojelulain hallituksen esityksessä kotirauhan suojan rajoittaminen siis sidotaan selkeästi perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperusteeseen.[1093] Hallituksen esityksestä lausuessaan PeV toteaa pääosin yhtyvänsä laajoina ja perusteellisina

[1086] Tuori 2011 s. 719.
[1087] Hietaniemi & Penttilä 2024 s. 40, Hepola ym. 2021 s. 42.
[1088] Ojanen 2020 s. 288–289, 302, ks. myös Hietaniemi & Penttilä 2024 s. 38–40.
[1089] Lausunnossaan hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi konkurssilain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi PeV arvioi, ettei PL 20.1 §:lle annettu riittävästi painoarvoa PL 15 §:ssä turvatun omaisuudensuojan vastapunnuksena (PeVL 69/2018 vp s. 5–6). Lausunnossaan hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi hiilen energiakäytön kieltämisestä ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 2 §:n muuttamisesta PeV puolestaan korosti PL 20 §:ään liittyvien ilmaston- ja ympäristönsuojelullisten tavoitteiden painavuutta. Tämän PeV katsoi puoltavan omaisuudensuojan ja elinkeinovapauden rajoitusten oikeasuhtaisuutta (PeVL 55/2018 vp s. 2–4). Ks. myös tuore lausunto PeVL 16/2025 vp s. 2
[1090] Ojanen 2020 s. 287–293, Hollo 2004 s. 56–58, tulkintavaikutuksesta ks. Karapuu 2011 s. 85, Tuori 1995 s. 162.
[1091] PeVL 10/2014 vp s. 4/II PeVL 36/2013 vp s. 2/I, PeVL 32/2010 vp s. 9/I, PeVL 20/2010 vp s. 2/II, PeVL 6/2010 vp s. 2, PeVL 38/1998 vp s. 3/I, PeVL 21/1996 vp s. 2/I.
[1092] HE 214/2013 vp s. 196/II.
[1093] HE 214/2013 vp s. 196/II vrt. HE 84/1999 vp ks. s. 139–140, 86.

pitämissään säätämisjärjestysperusteluissa esitettyyn.[1094] Koska valiokunta pääasiallisesti yhtyi säätämisjärjestysperusteluihin sekä piti lakiehdotuksen ja voimassa olleen lain sisältöä samankaltaisena, ei lausunnossa erikseen arvioida kotirauhan suojan rajoitusperusteita.[1095]

Ennen ympäristönsuojelulakia (527/2014) kotirauhan piiriin ulottuvasta tarkastuksesta säädettiin sitä edeltäneen ympäristönsuojelulain (86/2000) 83 §:n 3 momentissa. Siinäkin tarkastusvaltuus sidottiin välttämättömyyteen ”hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojelemiseksi”. Kumotun ympäristönsuojelulain (86/2000) hallituksen esitystä koskevassa lausunnossaan PeV nimenomaisesti arvioi perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperustetta.[1096]

Valiokunnan arvioitavana olleessa lakiehdotuksessa 83 §:n 3 momentti oli sidottu *välttämättömyyden* sijaan *tarpeellisuuteen*. Valiokunta korosti, että kotirauhan suojaa rajoittavien toimenpiteiden on oltava välttämättömiä perusoikeuksien turvaamiseksi.[1097] Perustuslakivaliokunta asetti säännöksen muuttamisen edellytykseksi lain säätämiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.[1098] Näin myös toimittiin, ja tarpeellisuus siis korvattiin välttämättömyydellä. Perustuslakivaliokunnan ei siis tulkittu kyseenalaistavan perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperustetta, vaan edellyttävän tarpeellisuuden korvaamista välttämättömyydellä. Perustuslakivaliokunnan ympäristönsuojelulain (527/2014) hallituksen esityksestä antama lausunto nähdäkseni validoi tämän tulkinnan.[1099] Pidänkin ympäristönsuojelulakien esitöiden perusteella selvänä, että kotirauhan suojaa voi rajoittaa ympäristöperusoikeuden turvaamiseksi.

Kotirauhan piiriin ulottuvasta tarkastusoikeudesta säädetään myös vesilain (587/2011) 14 luvun 3 §:n 3 momentissa. Ympäristönsuojelulain tavoin se edellyttää rajoituksen olevan välttämätön ”hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojelemiseksi – –”.[1100] Vesilakiehdotuksen 14 luvun 3 §:n 3 momentissa mainittiin myös turvallisuus.[1101] Se tuli perustuslakivaliokunnan mukaan sitoa PL 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen turvallisuuteen, koska ”yleinen turvallisuus ei ole perusoikeus”.[1102] Ympäristön liityntää

[1094] PeVL 10/2014 vp s. 2/II.
[1095] PeVL 10/2014 vp s. 2/II.
[1096] PeVL 11/1999 vp s. 6.
[1097] PeVL 11/1999 vp s. 6. Perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperustetta ei arvioida hallituksen esityksessä (HE 84/1999 vp ks. s. 139–140, 86).
[1098] PeVL 11/1999 vp s. 6/II.
[1099] Kyse on lausunnosta PeVL 10/2014 vp.
[1100] Säännöskohtaisissa perusteluissa viitataankin edellä tarkastelemani, nyt jo kumotun, ympäristönsuojelulain 83.3 §:ään (HE 277/2009 vp s. 169–170). Säätämisjärjestysperusteluissa puolestaan todetaan, että vesilakiehdotuksen 14 luvun 3.3 §:n ”on katsottava täyttävän perustuslain 10 §:n 3 momentin vaatimukset”(HE 277/2009 vp s. 211/II).
[1101] HE 277/2009 vp s. 267/II.
[1102] PeVL 61/2010 vp s. 4. PeV ei kuitenkaan asettanut tätä edellytykseksi lain käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä (PeVL 61/2010 vp s. 6).

perusoikeuksiin PeV ei puolestaan pitänyt tarkentamista edellyttävänä. Katson tämän vahvistavan linjaa, jonka PeV omaksui ympäristönsuojelulain (86/2000) hallituksen esityksestä lausuessaan.[1103] Perustuslakivaliokunnan lausunto vesilain hallituksen esityksestä puoltaakin nähdäkseni sitä, että PL 20 §:n turvaaminen on kotirauhan suojan hyväksyttävä rajoitusperuste.

Perustuslakivaliokunta sitoi kotirauhan suojan rajoittamisen PL 20 §:ään myös lausuessaan hallituksen esityksestä, joka annettiin kalakantojen säilyttämistä koskevan kansainvälisen sopimuksen voimaan saattamisesta.[1104] Perustuslakivaliokunta katsoi, että ”kalakantojen säilyttämis- ja hoitotoimenpiteiden noudattamisen varmistaminen on perustuslain 20 §:n ympäristösäännökset huomioon ottaen hyväksyttävä peruste ulottaa – – tarkastustoimet myös asumiseen käytettyihin aluksen tiloihin”.[1105]

Perustuslakivaliokunta yhdistää perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperusteen myös erikseen PL 20 §:n 2 momenttiin. Säännös asettaa julkiselle vallalle velvollisuuden pyrkiä turvaamaan ”jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön – –”.[1106] Yhdenaikaisesti PeV on tarkastellut PL 19 §:n 3 momentissa turvattua väestön terveyden edistämisvelvollisuutta.[1107] Perustuslakivaliokunta piti liityntää kyseisiin perusoikeussäännöksiin perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperusteen kannalta riittävänä, kun se lausui maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta annetusta lakiehdotuksesta.[1108] Perustuslakivaliokunta on arvioinut PL 20 §:n 2 momentissa ja PL 19 §:n 3 momentissa säädettyjen perusoikeuksien turvaamista myös yhteydessä muiden perusoikeuksien turvaamiseen.[1109]

[1103] Kyse on lausunnosta PeVL 11/1999 vp.

[1104] PeVL 6/2001 vp s. 4/II. Lausunto koski hallituksen esitystä eduskunnalle hajallaan olevien kalakantojen ja laajasti vaeltavien kalakantojen säilyttämistä ja hoitoa koskevien 10 päivänä joulukuuta 1982 tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen määräysten täytäntöönpanosta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaan saattamisesta sekä laiksi Euroopan yhteisön yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta (HE 8/2001 vp).

[1105] PeVL 6/2001 vp s. 4/II.

[1106] PeVL 42/2013 vp s. 2/II.

[1107] PeVL 30/2014 vp s. 2–3, PeVL 42/2013 vp s. 2/II, PeVL 39/2005 vp s. 2/II.

[1108] PeVL 42/2013 vp s. 2/II.

[1109] PeV yhdisti oikeuden terveelliseen ympäristöön sekä väestön terveyden edistämisvelvollisuuden toisiinsa arvioidessaan terveydensuojelulain muuttamisesta annettua hallituksen esitystä. Hallituksen esityksessä ei yksilöidä perusoikeuksia, joiden turvaamiseksi kotirauhan suojaa esitetään rajoitettavaksi (HE 76/2014 vp s. 30–31). PeV piti selkeänä, että lakiehdotuksen taustalla oli perusoikeuksien turvaaminen. PL 20.2 §:n ja 19.3 §:n lisäksi PeV liitti kotirauhan suojan rajoituksen PL 15 §:n eli omaisuudensuojan turvaamiseen (PeVL 30/2014 vp s. 2–3). PeV tarkasteli PL 20.2 §:ää ja PL 19.3 §:ää myös asuntojen korjaus-, energia-, ja terveyshaitta-avustuksista annettua lakiehdotusta arvioidessaan. Liityntä PL 19.3 §:ään oli perustuslakivaliokunnan tunnistama; sitä ei mainittu hallituksen esityksessä (PeVL 39/2005 vp s. 2/II vrt. HE 134/2005 vp s. 13/I). PeV piti perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperustetta soveltuvana (PeVL 39/2005 vp s. 2/II). Katson tämän kuitenkin perustuneen ennen kaikkea siihen, että PeV piti lakiehdotusta PL 19.4 §:n toteuttamisena. Se asettaa julkiselle vallalle tehtävän ”edistää jokaisen oikeutta asuntoon – –”. PeV siis piti säännöksen liityntää perusoikeussäännöksiin riittävänä perusoikeuksien turvaamisen rajoitusperusteen

Katson osoittaneeni, että kotirauhan suojaa on rajoitettu PL 20 §:n turvaamiseksi. Ympäristöperusoikeutta ei kuitenkaan kyseisissä lausunnoissa liitetä eläinten hyvinvointiin. Perustuslakivaliokunta on arvioinut PL 20 §:n turvaamista myös eläinten hyvinvoinnin asiayhteydessä tuontivalvontalakiehdotuksesta lausuessaan. Käsittelin sitä kaikkien kotirauhan suojan rajoitusperusteiden tulokulmista niitä koskevassa luvussa (4.2.3). Tuontivalvontalakiehdotuksen kontekstissa kotirauhan suojan rajoittaminen PL 20 §:n turvaamiseksi ei kuitenkaan realisoitunut, koska PeV ei pitänyt tarkastuksen kohteena olevien seikkojen yhteyttä ympäristöperusoikeuteen selvänä ja riittävän läheisenä.[1110]

6.4 ELÄIMET JA YMPÄRISTÖPERUSOIKEUDEN VASTINEET

6.4.1 Euroopan unionin perusoikeuskirja

Unionin perusoikeusjärjestelmässä pidän ympäristöperusoikeuden lähimpänä vastineena POK 37 artiklaa.[1111] Sen mukaan ”[y]mpäristönsuojelun korkea taso ja ympäristön laadun parantaminen on sisällytettävä unionin politiikkoihin ja varmistettava kestävän kehityksen periaatteen mukaisesti”. Perusoikeuskirjan 37 artiklan periaate perustuu SEU 3 artiklan 3 kohdan sekä SEUT 11 ja 191 artiklojen sisältöön.[1112] Unionin ympäristönsuojelulliset tavoitteet asetetaan SEUT 191 artiklassa, ja niitä toteutetaan 192 artiklan nojalla tehdyin suojatoimenpitein. Esimerkiksi eläintarhadirektiivi on annettu SEUT 192 artiklan nojalla.[1113]

Ratkaisussaan One Voice EUT liittää toisiinsa ympäristön ja eläinten hyvinvoinnin suojelua koskevat EU:n perustuslainluontoisen normiaineksen

---

soveltamiseksi (PeVL 39/2005 vp s. 2/II). PeV ei kuitenkaan katsonut lakiehdotuksen täyttävän perusoikeuksien rajoittamisen täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusta (PeVL 39/2005 vp s. 3/I).

[1110] PeVL 9/2019 vp s. 2–4.

[1111] Ks. Vihervuori 2011 s. 754–755.

[1112] EUVL 2007/C 303/02 s. 27. Erillisen eläinsuojelusäännöksen eli SEUT 13 artiklan takia en pidä tarkoituksenmukaisena perussopimusten ympäristösäännösten kattavaa tarkastelua. Kuvaan ne kuitenkin lyhyesti POK 37 artiklan taustoittamiseksi. SEU 3(3) artiklan mukaan korkeatasoinen ympäristönsuojelu ja ympäristön laadun parantaminen lukeutuvat mukaan perustaan, jolle pyrkimys Euroopan kestävään kehitykseen rakentuu. SEUT 11 artiklan mukaan ”ympäristönsuojelua koskevat vaatimukset on sisällytettävä unionin politiikan ja toiminnan määrittelyyn ja toteuttamiseen, erityisesti kestävän kehityksen edistämiseksi”. SEUT 11 artikla kuuluu sopimuksen II osastoon, joka koskee yleisesti sovellettavia määräyksiä. SEUT 191 artikla puolestaan kuuluu sopimuksen ympäristönsuojelua koskevaan XX osastoon. SEUT 191 artiklassa esimerkiksi asetetaan unionin ympäristöpolitiikan tavoitteet; sen 1 kohdan mukaan: ”Unionin ympäristöpolitiikalla myötävaikutetaan seuraavien tavoitteiden saavuttamiseen: — ympäristön laadun säilyttäminen, suojelu ja parantaminen, — ihmisten terveyden suojelu, — luonnonvarojen harkittu ja järkevä käyttö, — sellaisten toimenpiteiden edistäminen kansainvälisellä tasolla, joilla puututaan alueellisiin tai maailmanlaajuisiin ympäristöongelmiin, ja erityisesti ilmastonmuutoksen torjuminen.”

[1113] EYVL 1999/L 94 s. 24.

säännökset. Tuomioistuimen mukaan POK 37 artikla ja SEUT 13 artikla kuuluvat kokonaisuuteen, joka asettaa puitteet luonnonvaraisten lintujen suojelua koskevalle direktiiville.[1114] Liityntä eläinten hyvinvoinnin suojelua koskeviin säännöksiin ei kuitenkaan tarkoita, että POK 37 artiklalla olisi itsenäinen eläinsuojelullinen sisältö.”[I]hmisten, eläinten tai kasvien terveyden ja elämän”, eläinten hyvinvoinnin ja luonnon monimuotoisuuden suojelu kytkeytyvät toisiinsa myös SEUT 36 artiklassa.[1115]

6.4.2 Euroopan ihmisoikeussopimus

Ympäristöperusoikeuden lähimpänä vastineena ihmisoikeussopimuksen järjestelmässä pidän EIS 8 artiklaa. Sen 1 kappaleen mukaan ”[j]okaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta”. Ympäristönsuojelullinen sisältö ei siis käy ilmi yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta koskevan sopimusmääräyksen sanamuodosta. Ihmisoikeussopimuksessa turvattujen oikeuksien sisältö tarkentuu kuitenkin ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä.[1116] Ihmisoikeustuomioistuin luki ympäristönsuojelun EIS 8 artiklan suoja-alaan ratkaisuissaan López Ostra v. Espanja sekä Guerra ym. v. Italia.[1117] Se katsoi vakavien ilmansaasteiden voivan haitata ihmisten hyvinvointia ja ihmisten olemista kodeissaan ja siten vaikuttavan kielteisesti yksityis- ja perhe-elämään.[1118]

Kuitenkin ratkaisussaan Kyrtatos v. Kreikka EIT katsoi, ettei EIS 8 artiklaa ole tarkoitettu yleisesti ympäristönsuojeluun.[1119] Tapauksessa oli kyse luonnonvaraisten eläinten elinympäristön suojelusta.[1120] Ihmisoikeustuomioistuin piti ratkaisun tosiseikastossa ympäristön turmeltumisen vaikutusta yksityis- ja

[1114] Tuomio asiassa C-900/19 One Voice (2021) 65 kohta. Ratkaisussa oli kyse luonnonvaraisten lintujen pyydystämisestä liima-ansoin.
[1115] Raitio 2020 s. 404, 411–412, tuomiot asioissa 1/96 Compassion in World Farming (1998) erit. 38–69 kohdat, C-67/97 Bluhme (1998) erit. 33–38 kohdat.
[1116] EIS on elävä instrumentti, jota EIT tulkitsee dynaamis-evolutiivisesti, nykypäivän kontekstissa (Tyrer v. Yhdistynyt kuningaskunta (1978) 31 kohta, Khamtokhu and Aksenchik v. Venäjä (2017, SJ) 23 kohta, Selmouni v. Ranska (1999, SJ) 101 kohta, Stafford v. Yhdistynyt kuningaskunta (2002, SJ) 68 kohta, Cossey v. Yhdistynyt kuningaskunta (1990) 31 kohta, Chapman v. Yhdistynyt kuningaskunta (2001, SJ) 70 kohta, Christine Goodwin v. Yhdistynyt kuningaskunta (2002, SJ) 92 kohta, Ojanen 2016a s. 51–52, Rautiainen 2011 s. 1155 ja 1169).
[1117] López Ostra v. Espanja (1994) 51 kohta, Guerra ym. v. Italia (1998, SJ) 60 kohta. Ks. myös Hatton ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta (2003, SJ) 96 kohta, Taskin ym. v. Turkki (2004) 113 kohta, Kumpula 2004 s. 151–155.
[1118] López Ostra v. Espanja (1994) 51 kohta, Guerra ym. v. Italia (1998, SJ) 60 kohta.
[1119] Kyrtatos v. Kreikka (2003) 52 kohta. Ks. myös Fadeyeva v. Venäjä (2005) 68–70 kohdat, Kumpula 2004 s. 156–157.
[1120] Kyrtatos v. Kreikka (2003) 52–53 kohdat.

perhe-elämään liian yleisenä.[1121] Ratkaisuun jättämässään osittain eriävässä mielipiteessä tuomari Zagrebelsky kuitenkin huomioi ympäristön turmeltumisen enenevät vaikutukset ihmisten elämään sekä ihmisoikeussopimuksen tulkinnan dynaamis-evolutiivisuuden.[1122] Ympäristön turmeltumisella oli tuomari Zagrebelskyn mukaan EIS 8 artiklan 1 kappaleen kannalta relevantti yhteys kantajien elämänlaatuun.[1123] Ympäristönsuojelu siis kuuluu EIS 8 artiklan suoja-alaan, mikäli sillä on riittävä yhteys yksityis- ja perhe-elämään.

Erityisesti ratkaisussaan Hatton ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta EIT on korostanut arvioivansa ympäristöhaittaa samankaltaisten periaatteiden valossa riippumatta siitä, mielletäänkö ympäristöhaitta varsinaiseksi puuttumiseksi EIS 8 artiklassa turvattuihin oikeuksiin vai positiivisten toimintavelvoitteiden laiminlyönniksi.[1124] Merkitystä on siten joka tapauksessa esimerkiksi sillä, onko ympäristöhaittaa aiheuttava menettely sopimusvaltion sisäisen oikeuden mukainen.[1125] Sopimusvaltioiden positiivisia toimintavelvoitteita ja niiden laiminlyöntiä arvioidessaan EIT on erikseen korostanut, että yhteyden yksityis- ja perhe-elämään on oltava suora ja välitön.[1126]

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuren jaoston ratkaisuun Herrmann v. Saksa jättämässään osittain yhtenevässä ja osittain eriävässä mielipiteessä tuomari Pinto de Albuquerque luki EIS 8 artiklan soveltamisalaan myös eläinsuojelun.[1127] Tuomari de Albuquerque luki mielipiteessään luonnossa elävät eläimet, myös hylätyt ja karanneet eläimet, terveellisen, tasapainoisen ja kestävän ympäristön suoja-alaan.[1128] Eläinsuojelun lukemista EIS 8 artiklan suoja-alaan kuuluvaksi pidän uuden tulkintalinjan avauksena, jollaisina eriävät mielipiteet usein toimivat.[1129]

Ympäristöperusoikeus ja sen eurooppalaiset vastineet, POK 37 artikla ja EIS 8 artikla, eivät vastaa toisiaan merkitykseltään taikka kattavuudeltaan.[1130] Ihmisoikeusmääräysten vaikutusta ympäristöperusoikeuden tulkintaan on

[1121] Kyrtatos v. Kreikka (2003) 52 kohta.
[1122] Kyrtatos v. Kreikka (2003) tuomari Zagrebelskyn osittain eriävä mielipide s. 14–15.
[1123] Kyrtatos v. Kreikka (2003) tuomari Zagrebelskyn osittain eriävä mielipide s. 14.
[1124] Hatton ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta (2003, SJ) 98 ja 119 kohdat. Ks. myös López Ostra v. Espanja (1994) 51 kohta, Guerra ym. v. Italia (1998, SJ) 58 kohta, Gullans 2018b s. 781–782, Shelton & Gould 2013 s. 569–572.
[1125] Hatton ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta (2003, SJ) 120 kohta vrt. López Ostra v. Espanja (1994) 16–22 kohdat, Guerra ym. v. Italia (1998, SJ) 25–27 kohdat, Fadeyeva v. Venäjä (2005) 98 ja 132 kohdat, Gullans 2018b s. 781–783.
[1126] Botta v. Italia (1998) 33–35 kohdat, Gullans 2018b s. 778–779.
[1127] Herrmann v. Saksa (2012, SJ) tuomari de Albuquerquen osittain yhtenevä ja osittain eriävä mielipide (erit. s. 38). Eläinsuojelun ja ympäristönsuojelun yhteydestä ihmisoikeussopimuksen kontekstissa ks. myös Sparks 2020 s. 165.
[1128] Herrmann v. Saksa (2012, SJ) tuomari de Albuquerquen osittain yhtenevä ja osittain eriävä mielipide (erit. s. 32–38), Sparks 2020 s. 165. Elien Verniers on tarkastellut muita kuin luonnossa eläviä eläimiä EIS 8 artiklan suoja-alassa osana perhe-elämän suojaa, ks. Verniers 2024 s. 171–174.
[1129] Ks. Ojanen 2020 s. 297–298.
[1130] Vihervuori 2011 s. 754–755, EUVL 2007/C 303/02 s. 27, 33–34.

aikoinaan pidetty vähäisenä tai olemattomana.[1131] Kuitenkin noin 30 vuodessa ympäristöperusoikeuden asema oikeusjärjestyksessä on vahvistunut ja valtiosääntö eurooppalaistunut. Siten eläinsuojelun vahvistuminen esimerkiksi osana EIS 8 artiklaa vaikuttaisi todennäköisesti myös PL 20 §:n momentin tulkintaan kuitenkin esimerkiksi oppi valtion harkintamarginaalista huomioiden.

6.4.3 Muut perustuslait

Eläimet tulevat suojelluksi osana ympäristöä myös joidenkin valtioiden perustuslaeissa. Saksan liittotasavallan perustuslakiin sisältyy ympäristöperusoikeuden kaltainen säännös.[1132] Perustuslain 20 §:n 1 momentin tavoin sen saksalaista vastinetta ei ole kirjoitettu oikeuden tai vapauden muotoon. Sen sijaan kyse on perustuslaillisesta tavoitteesta, joka ohjaa tavallisen lain tasoisen sääntelyn säätämistä ja tulkintaa.[1133] Perustuslailliset tavoitteet eivät ole ensi- tai toissijaisia perusoikeuksiin nähden.[1134] Eläinten hyvinvoinnin suojelun lukemista säännöksen suoja-alaan luonnon monimuotoisuuden kautta yritettiin Saksassa menestyksettä.[1135] Lopulta tämä johti säännöksen sanamuodon muuttamiseen siten, että se nimenomaisesti kattaa myös eläimet.[1136] Kuvaan seuraavaksi muita perustuslakeja, joissa eläinten suojelu on sisällytetty ympäristönsuojelusäännöksen yhteyteen. Tarkoituksenani on havainnollistaa muualla tehtyjä lainsäädäntöratkaisuja. Kyse ei siis ole pyrkimyksestä oikeusvertailevaan kontribuutioon tai tyhjentävään listaukseen.

Sveitsin valaliiton perustuslaissa säädetään eläinten, elinympäristöjen ja biodiversiteetin suojelusta sekä uhanalaisten lajien suojelusta sukupuutolta.[1137] Valaliiton perustuslaissa myös rajoitetaan Alppien kauttakulkuliikennettä tasolle, joka ei ole haitallinen eläimille tai niiden elinympäristöille.[1138] Eläinten geneettinen moninaisuus on myös yksi seikoista, joka valaliiton on huomioitava toteuttaessaan perustuslaillista toimeksiantoa säätää eläinperäisen lisääntyvän

---

1131 Viljanen 1996 s. 801.

1132 Nattrass 2004 s. 295–297. Saksan liittotasavallan perustuslain II osa 20 a artiklan mukaan: ”Der Staat schützt auch in Verantwortung für die künftigen Generationen die natürlichen Lebensgrundlagen und die Tiere im Rahmen der verfassungsmäßigen Ordnung durch die Gesetzgebung und nach Maßgabe von Gesetz und Recht durch die vollziehende Gewalt und die Rechtsprechung.” Virallisessa englanninkielisessä käännöksessä kohdan muotoilu on seuraava: ”Mindful also of its responsibility towards future generations, the state shall protect the natural foundations of life and animals by legislation and, in accordance with law and justice, by executive and judicial action, all within the framework of the constitutional order.”

1133 Haupt 2010 s. 224–228, 257, Le Bot 2023 s. 33.

1134 Haupt 2010 s. 230.

1135 Nattrass 2004 s. 295.

1136 Nattrass 2004 s. 297, Le Bot 2023 s. 34.

1137 Sveitsin valaliiton perustuslain 78 artiklan 4 kohta.

1138 Sveitsin valaliiton perustuslain 84 artiklan 1 kohta, ks. Le Bot 2023 s. 24–25.

ja periytyvän materiaalin käytöstä.[1139] Valaliiton perustuslain ohella eläimet tulevat Geneven kantonin perustuslain suojelemaksi. Siinä kielletään nisäkkäiden ja lintujen metsästys mutta varataan kuitenkin mahdollisuus luonnonvaraisia eläimiä koskeviin viranomaistoimiin.[1140]

Intian perustuslaissa jokaiselle kansalaiselle asetettu velvollisuus suojella ympäristöä kattaa myös villieläimet.[1141] Egyptin perustuslain mukaan valtio sitoutuu kalastusalueiden ja uhanalaisten eläinten suojeluun.[1142] Brasilian perustuslaissa puolestaan turvataan jokaiselle oikeus ekologisesti tasapainoiseen, kaikkien käytettävissä olevaan ympäristöön, joka on terveellisen elämän edellytys. Tämän oikeuden toteutumisen varmistamiseksi julkisen vallan on suojeltava myös eläimistöä kieltäen käytännöt, jotka aiheuttavat lajien sukupuuttoa tai altistavat eläimiä kärsimykselle.[1143] Angolan perustuslaissa asetetaan valtiolle edellytys tehdä tarvittavat toimenpiteet alueellaan olevien eläinlajien suojelemiseksi.[1144] Kiinan perustuslain mukaan valtio suojelee harvinaisia eläimiä.[1145] Floridan osavaltion perustuslaki puolestaan sisältää meriverkkokalastuksen yksityiskohtaisia rajoituksia luonnonvaraisten kalojen suojelemiseksi ja hallinnoimiseksi osavaltion, sen asukkaiden ja tulevien sukupolvien hyväksi. Tätä varten meriverkkokalastusta rajoitetaan meren eläimien suojelemiseksi tarpeettomalta tappamiselta, liikakalastukselta ja jätteeltä.[1146] Muihin kuin ympäristönsuojelun kautta eläimiä lähestyviin perustuslakien säännöksiin palaan seuraavassa pääluvussa.

6.5 ELÄIN YMPÄRISTÖPERUSOIKEUDEN SUBJEKTINA

Eläimet ovat de lege lata ennemmin perustuslaillisen suojelun kohteita kuin perusoikeuksien subjekteja, koska perusoikeuksien subjekteina pidetään syntyneitä, eläviä ihmisyksilöitä.[1147] Eläimiä ei perinteisesti pidetä muidenkaan oikeuksien subjekteina, mitä käsittelin eläintä oikeussubjektina koskevassa luvussa (2.3.1). Samalla perustelin valintaani jäsentää oikeudenalakokelaan yleiset opit perinteisen oikeussubjektikäsityksen varaan, vaikka pidän teoreettisesti johdonmukaisena eläimen ymmärtämistä oikeussubjektiksi. Kurjen

1139 Sveitsin valaliiton perustuslain 120 artiklan 2 kohta, ks. Le Bot 2023 s. 42–44.
1140 Geneven kantonin perustuslain 162 artikla, ks. Le Bot 2023 s. 16.
1141 Intian perustuslain 51 A artiklan g kohta, ks. Le Bot 2023 s. 23.
1142 Egyptin perustuslain 2 osan 2 luvun 45 artikla, ks. Le Bot 2023 s. 41–42.
1143 Brasilian perustuslain 225 artiklan 1 kohdan VII alakohta, ks. Le Bot 2023 s. 28–29.
1144 Angolan perustuslain 39 artiklan 2 kohta.
1145 Kiinan kansantasavallan perustuslain 9 artiklan 2 kohta.
1146 Floridan osavaltion perustuslain X artiklan 16 kohta, erit. a alakohta.
1147 Ks. HE 309/1993 vp s. 24, Viljanen 2011c s. 114–116, kansainvälisestä tulokulmasta Eisen 2017 s. 929.

oikeussubjektiteorian mukaan eläin on oikeussubjekti, ja eläinten oikeudet syntyvät vastinparina velvollisuuksille eläimiä kohtaan.[1148]

Irtaudun tässä luvussa perinteisestä oikeussubjektikäsityksestä ja lähestyn PL 20 §:n 1 momenttia eläinten perustuslaillisten oikeuksien mahdollisen olemassaolon näkökulmasta. Siten käsittelen tässä luvussa eläinten oikeuksia. Niillä viittaan eläinten juridisiin oikeuksiin, en siis eläinten moraalisiin oikeuksiin.

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan ”[v]astuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille”. Säännös siis asettaa vastuun *kaikille*. Se on luonteeltaan perusvelvollisuussäännös. Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan valtiosäännön nykytilassa ole katsonut PL 20 §:n 1 toimivan yksilöittäin todennettavissa olevien velvoitteiden ainoana perustana.[1149] Se kuitenkin velvoittaa julkista valtaa.[1150] Omaksuttaessa Kurjen oikeussubjektiteoria eläimille voi PL 20 §:n 1 momentin vastinparina katsoa syntyvän perustuslaillisia oikeuksia.

Perusoikeuksista ei kuitenkaan nähdäkseni ole kyse. Perusoikeussäännösten luentaan vaikuttaa valtiosääntömme perusperiaate, ihmisarvon loukkaamattomuus.[1151] Kyse on yksilön itseisarvosta, jota PL 20 §:n 1 momentin vastinparina potentiaalisesti syntyvät oikeudet eivät nähdäkseni tavoita. Säännöksen olen todennut suojelevan ensisijaisesti eläimiä lajiensa edustajina. Eläimen elämän suojelu lajien säilyttämiseksi lähestyy nähdäkseni eläinyksilöitä välinearvoisesti. Ympäristöperusoikeus on toiminut esimerkiksi kalakantojen suojelun perustana ennemmin kalastusta kuin kaloja suojelevassa asiayhteydessä.[1152] Välinearvoinen suhtautuminen yksilöön ei ole linjassa valtiosäännön perusperiaatteiden kanssa. Näin ollen eläimen elämän suojelusta lajien säilyttämiseksi ei nähdäkseni voi johtaa eläimen perusoikeutta elämään.

Eläimillä ei siis de lege lata ole perusoikeuksia edes omaksuttaessa Kurjen oikeussubjektiteoria.[1153] Lajiensuojelusta irtautuvan eläinyksilön elämän suojelun vahvistuminen PL 20 §:n 1 momentin suoja-alassa voisi kuitenkin nähdäkseni johtaa päinvastaiseen lopputulokseen. Eläinten perusoikeuksien olemassaoloa on Kurjen oikeussubjektiteorian pohjalta jäsentänyt myös Saskia Stucki. Arvioin seuraavaksi PL 20 §:n 1 momentin vastinparina eläimille hypoteettisesti muodostuvia oikeuksia Stuckin jäsennyksen viitoittamana.

1148 Kurki 2019a s. 197–199.

1149 PeVL 69/2018 vp s. 3, PeVL 55/2018 vp s. 3, PeVL 10/2014 vp s. 4/II, PeVL 36/2013 vp s. 2/I, PeVL 32/2010 vp s. 9/I, PeVL 20/2010 vp s. 2/II, PeVL 6/2010 vp s. 2, PeVL 38/1998 vp s. 3/I, PeVL 21/1996 vp s. 2/I.

1150 PeVL 69/2018 vp s. 3, PeVL 55/2018 vp s. 3, PeVL 10/2014 vp s. 4/II, PeVL 36/2013 vp s. 2/I, PeVL 32/2010 vp s. 9/I, PeVL 20/2010 vp s. 2/II, PeVL 6/2010 vp s. 2, PeVL 38/1998 vp s. 3/I, PeVL 21/1996 vp s. 2/I.

1151 Ks. HE 309/1993 vp s. 42/I, Ojanen & Scheinin 2011c s. 219–220, Jyränki 2000 s. 62.

1152 PeVL 12/2024 vp s. 3–4.

1153 Ks. Kurki 2019a erit. s. 197–199.

Eläinten juridiset oikeudet Stucki jakaa *tavallisiin oikeuksiin* (simple rights) ja perusoikeuksiin (fundamental rights).[1154] Tavalliset oikeudet Stucki määrittelee perustellen, miksi kulloinkin ei ole kyse eläinten perusoikeuksista.

Tavalliset oikeudet Stucki johtaa eläinsuojelulainsäädännössä ihmisille asetetuista velvollisuuksista.[1155] Niiden alkuperä ei siis ole perustuslaissa. Eläimille PL 20 §:n 1 momentin vastinparina hypoteettisesti muodostuvat oikeudet eivät siis ole alkuperältään vastaavia kuin Stuckin tarkoittamat tavalliset oikeudet. Tämä on seurausta siitä, että PL 20 §:n 1 momentin vastinparina hypoteettisesti muodostuvien oikeuksien alkuperä on perustuslaki, ei eläinsuojelulainsäädäntö. Perustuslain 20 §:n 1 momentin ei ole katsottu toimivan yksilön todennettavissa olevien velvoitteiden ainoana perustana.[1156] Näin ollen PL 20 §:n 1 momentin muille kuin julkiselle vallalle asettamat velvollisuudet ja niiden vastineena eläimille potentiaalisesti muodostuvat oikeudet edellyttävät valtiosäännön nykytilassa tuekseen myös muuta sääntelyä.

Julkiselle vallalle katson PL 20 §:n 1 momentin kuitenkin perustavan velvoitteen, jonka vastinparina eläimelle voisi syntyä Kurjen oikeussubjektiteorian perusteella perusoikeuksia. Johtopäätös kuitenkin edellyttää Stuckin kriteeristön jatkotarkastelua. Stucki kategorisoi eläinten oikeuksia tavallisten oikeuksien kategorian kahteen alakategoriaan, eläinten ensisijaisia ja toissijaisia intressejä suojeleviin tavallisiin oikeuksiin.[1157]

Ihmisen velvollisuudesta tainnuttaa eläin ennen lopetusta seuraa Stuckin mukaan eläimelle tavallinen oikeus tulla tainnutetuksi ennen lopetetuksi tulemista.[1158] Oikeus tulla tainnutetuksi on Stuckin mukaan toissijaista siihen nähden, että eläimellä olisi oikeus elämään.[1159] Oikeus tulla tainnutetuksi ei siis Stuckin mukaan suojele eläimen perustavanlaatuisia intressejä, minkä takia Stucki pitää eläimen oikeutta tulla tainnutetuksi tavallisena oikeutena. Oikeuden kategorisoituminen tavalliseksi oikeudeksi on siis seurausta sen sisällöstä. Oikeus tulla tainnutetuksi on esimerkki tavallisten oikeuksien kategoriaan kuuluvasta oikeudesta.

[1154] Stucki 2020 s. 536. Käytän Stuckin simple right -termin suomennoksena tavallinen oikeus -termiä. Katson sen vastaavan asiasisällöltään paremmin Stuckin käsitettä kuin suorempi suomennos *yksinkertainen oikeus*.

[1155] Stucki 2020 s. 536.

[1156] PeVL 69/2018 vp s. 3, PeVL 55/2018 vp s. 3, PeVL 10/2014 vp s. 4/II, PeVL 36/2013 vp s. 2/I, PeVL 32/2010 vp s. 9/I, PeVL 20/2010 vp s. 2/II, PeVL 6/2010 vp s. 2, PeVL 38/1998 vp s. 3/I, PeVL 21/1996 vp s. 2/I.

[1157] Stucki 2020 s. 552.

[1158] Stucki 2020 s. 549.

[1159] Stucki 2020 s. 549. Oikeus tulla tainnutetuksi kuitenkin suojelee nähdäkseni eläintä kärsimykseltä, mitä Stucki on pitänyt perustavanlaatuisena intressinä. Tästä on nähdäkseni kyse myös muissa Stuckin antamissa esimerkeissä: "right that experiments involving 'serious injuries that may cause severe pain shall not be carried out without anaesthesia' or a right of chicks to be killed by fast-acting methods, such as homogenisation or gassing, and to not be stacked on top of each other."

Ympäristöperusoikeuden olen todennut suojelevan selvemmin eläinten elämää kuin hyvinvointia. Suojellun intressin toissijaisuus ei siis nähdäkseni käy perusteesta sille, että PL 20 §:n 1 momentin vastinparina eläimelle hypoteettisesti muodostuva oikeus ei olisi perusoikeus. Perustuslain 20 §:n 1 momentin eläinyksilön elämälle tarjoama suoja on kuitenkin de lege lata välinearvoista.

Selvänä kuitenkin pidän, ettei eläinyksilön elämän suojelu olisi ainakaan intressin toissijaisuuden perusteella tavallinen oikeus. Kategoriaan sisältyy kuitenkin Stuckin mukaan myös eläinten ensisijaisia intressejä suojelevia oikeuksia. Eläinten ensisijaisia intressejä suojelevia tavallisia oikeuksia ovat Stuckin mukaan esimerkiksi eläimen oikeus elämään tai olla kokematta tarpeetonta kärsimystä. Näiden oikeuksien kategorisoituminen tavallisiksi oikeuksiksi on Stuckin mukaan seurausta siitä, että ne ovat alttiita loukkauksille. Alttius loukkauksille on seurausta kahdesta perusteesta. Ensimmäinen peruste on, että oikeuksista säädetään tavallisen lain tasolla, ei perustuslain tasolla.[1160]

Mikäli omaksutaan ajatus siitä, että PL 20 §:n 1 momentista on mahdollista johtaa eläimille oikeuksia, on kyse nimenomaan perustuslain tasolta johdetuista oikeuksista. Ne eivät olisi Stuckin tarkoittamalla tavalla alttiita loukkauksille sen perusteella, että ne jäisivät alkuperänsä vuoksi toissijaisiksi ihmisen perusoikeuksille. Alttiutta loukkauksille vähentää myös ympäristöperusoikeuden konkreettinen ja yhä voimistuva painoarvo muiden perusoikeuksien vastapunnuksena.[1161] Ympäristöperusoikeuden turvaaminen on johtanut esimerkiksi omaisuudensuojan rajoituksiin.[1162] Sen turvaamiseksi on rajoitettu myös kotirauhan suojaa, mitä käsittelin ympäristöperusoikeuden oikeusvaikutuksia koskevassa luvussa (6.3).

Toinen peruste on asianosaiskelpoisuuden puute.[1163] Perustuslain 20 §:n 1 momentin toteutumista turvaa kuitenkin ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöjen valitusoikeus.[1164] Siitä säädetään esimerkiksi ympäristönsuojelulain 191 §:n 1 momentin 2 kohdassa sekä luonnonsuojelulain 134 §:n 4 momentissa. Subjektiivisen oikeuden perustavaa vaikutusta eläimille PL 20 §:n 1 momentissa asetetun velvollisuuden vastinparina potentiaalisesti syntyvillä oikeuksilla ei kuitenkaan olisi. Perusoikeuksien subjektiivisen oikeuden perustava vaikutus tarkoittaa mahdollisuutta vaatia oikeuden toteutumista omissa nimissään tuomioistuimessa.[1165] Kurjen teoriaan perustuva käsitys eläinten oikeussubjektiviteetista irtautuu kuitenkin muutoinkin tästä edellytyksestä.[1166]

1160 Stucki 2020 s. 548–552. Stucki pitää myös toissijaisia intressejä suojelevia tavallisia oikeuksia alttiina loukkauksille. Stucki kuitenkin päätyy pitämään niitä tavallisina jo yksinomaan niiden substanssin perusteella.

1161 Ympäristöperusoikeuden voimistuvasta painoarvosta ks. Ojanen 2020 s. 288–289, 302.

1162 PeVL 69/2018 vp s. 5–6, PeVL 55/2018 vp s. 2–4.

1163 Stucki 2020 s. 548–552.

1164 Ojanen 2020 s. 298–299.

1165 Karapuu 2011 s. 856.

1166 Kurki 2019c s. 80.

Ainakaan Stuckin kriteeristön perusteella ei siis nähdäkseni voi täysin torjua ajatusta siitä, että Kurjen oikeussubjektiteorian viitekehyksessä eläimellä voisi olla perusoikeuksia, mikäli eläinyksilön elämän suojelun rooli PL 20 §:n 1 momentin suoja-alassa vahvistuu.[1167]

6.6 YHTEENVETOA

Ympäristöperusoikeus on eläinsuojeluoikeudellisesti olennaisin Suomen perustuslain perusoikeussäännös. Kyse on oikeusjärjestelmätasoisesta oikeusperiaatteesta. Ympäristöperusoikeuden sisältö on ennen kaikkea ympäristön- ja luonnonsuojelullinen, ja sen eläinsuojelullinen sisältö on vielä osin tarkentumaton. Siten sitä ei itsessään ole luontevaa omaksua eläinsuojeluoikeuden oikeusperiaatteeksi. Ympäristöperusoikeuden eläinsuojelullisen elementin selkeytyminen ja vahvistuminen vaikuttaisi esimerkiksi eläinten suojelemiseksi tehtävien perusoikeusrajoitusten oikeasuhtaisuuden arviointiin.

Aiemmin jäsentämäni eläinsuojelun asema oikeuttamis- ja rajoitusperusteena tarjoaa eläinsuojeluoikeuden yleisille opeille kasvualustan, jossa eläinsuojelu kovertuu sen pääsäännön alasta, että ihminen voi käyttää eläintä tahtomallaan tavalla. Tätä asetelmaa heijastaa teoria tarpeettomasta kärsimyksestä ja kuolemasta. Ympäristöperusoikeus on tälle asetelmalle vaihtoehtoinen, toinen, valtiosääntöinen justifikaatio eläinsuojeluoikeuden yleisille opeille. Se toimiikin valtiosääntöisenä oikeutuksena aiemmin tarkastelemalleni luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsitteelle sekä vapausperiaatteelle. Tämä on eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien muotoilun näkökulmasta de lege lata ympäristöperusoikeuden keskeisin tehtävä. Säännös asettaa vastuun luonnosta ja sen monimuotoisuudesta kaikille suojaten luonnonvaraisia eläimiä ihmisen toiminnan kielteisiltä vaikutuksilta ja tuoden ne ihmisen toiminnan myönteisten vaikutusten alaan. Konkreettisesti kyse on esimerkiksi siitä, ettei luonnonvaraista selkärankaista eläintä saa ottaa elätettäväksi, mutta avun tarpeessa olevaa luonnonvaraista eläintä tulee auttaa.

Ympäristöperusoikeudella on merkitystä myös tulevaisuuden eläinsuojeluoikeudelle, sillä eläinten kannalta keskeisimpänä perustuslain säännöksenä sen tulkinnan muutos on omiaan vaikuttamaan olennaisesti eläinten perustuslailliseen asemaan. Samalla se tarjoaa yhden mahdollisista kiinnekohdista eläinten suojelun nostamiselle perustuslain sanamuotoon, mitä tarkastelen kattavammin seuraavassa pääluvussa.

[1167] Viljanen on perustuslakivaliokunnalle antamassaan asiatuntijalausunnossa pitänyt PL 20.1 §:ää valtiosääntöisenä perustana luonnonvaraisten eläinten *oikeuksille* (Viljanen asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV s. 5).

7 Eläinsuojeluoikeus nyt ja tulevaisuudessa

7.1 ELÄINSUOJELUOIKEUDEN YHTEENVETOA

7.1.1 Valtiosääntöiset reunaehdot ja suuntaviivat

Yleiset opit systematisoivat oikeudenalaa sekä sisäisesti että suhteessa oikeusjärjestelmän kokonaisuuteen. Omaksuttaessa yleisten oppien laaja käsite eläinten valtiosääntöinen asema Suomen oikeusjärjestyksessä on jo itsessään Suomen eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien osa. Ymmärrys eläinten valtiosääntöisestä asemasta nimittäin toteuttaa oikeudenalakokelaan asemointia oikeusjärjestelmään. Samalla yleisten oppien muotoilu valtiosääntöisessä viitekehyksessä turvaa niiden hyväksyttävyyttä oikeuskulttuurissa sekä oikeudenalakokelaan sisällöllistä koherenssia suhteessa muihin oikeudenaloihin.[1168] Eläinsuojeluoikeuden valtiosääntöisinä kiinnekohtina pidän ennen kaikkea seuraavia:

- tuntoisten eläinten hyvinvoinnin suojelu (SEUT 13 artikla)
- eläinsuojelu sisämarkkinarajoitusten oikeuttamisperusteena (SEUT 36 artikla) ja perus- ja ihmisoikeuksien hyväksyttävänä rajoitusperusteena
- eläinsuojelu osana ympäristönsuojelua (PL 20 §).

Eläinsuojeluoikeuden keskeisimpänä valtiosääntöisenä justifikaationa pidän SEUT 13 artiklaa. Se tuo tuntoisten eläinten hyvinvoinnin suojelun EU:n perustuslainluontoiseen normiainekseen. Samalla kun SEUT 13 artikla edellyttää ”eläinten, jotka ovat tuntevia olentoja, hyvinvoinnin – –” huomiointia esimerkiksi maatalous- ja kalastuspolitiikan laadinnassa ja täytäntöönpanossa, se edellyttää esimerkiksi ”uskonnollisiin rituaaleihin, kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön – –” liittyvien lakien kunnioitusta. Eläinten hyvinvointi ja tuntoisuus sekä niiden punninta vasten muita oikeudellisesti suojattuja elementtejä, kuten uskonnollisia rituaaleja, on siis sisäänrakennettuna SEUT 13 artiklaan. Se myös kytkee eläimet esimerkiksi maatalouskäyttöön. Toisaalta SEUT 13 artiklaa on sovellettu myös luonnonvaraisiin eläimiin.[1169]

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artiklaa pidän sisällöltään eläinsuojelullisena. Eläinsuojelu on myös perus- ja ihmisoikeuksien

[1168] Tuori 2007 s. 272–273, Aarnio 1989 s. 99, Pöyhönen 1988 s. 74.
[1169] Tuomio asiassa C-900/19 One Voice (2021) 39 ja 65 kohdat.

hyväksyttävä rajoitusperuste sekä SEUT 36 artiklan tarkoittama tuonnin ja viennin määrällisten rajoitusten oikeuttamisperuste. Eläinsuojeluoikeudellisesti olennaista on, että myös nimenomaan eläinten hyvinvoinnin suojelu on perus- ja ihmisoikeuksien hyväksyttävä rajoitusperuste sekä SEUT 36 artiklan tarkoittama oikeuttamisperuste.[1170]

Eläimet ovat SEUT 38 artiklan ja liitteen I mukaan maataloustuotteita sekä osa PL 20 §:n 1 momentin tarkoittamaa luontoa.[1171] Kuten myös esimerkiksi tutkimuksen alalla, on jäsenvaltioiden SEUT 13 artiklan mukaan unionin maatalouspolitiikkaa laatiessaan ja täytäntöön pannessaan huomioitava tuntevien eläinten hyvinvoinnin vaatimukset. Ympäristöperusoikeuskin on liitetty eläinten hyvinvoinnin suojeluun.[1172] Euroopan unionin perustuslainluontoisen normiaineksen ja Suomen perustuslain puitteissa eläimet ovat siis tuntoisia olentoja, mutta myös tavaroita ja osa luontoa.

Eläinten tuntoisuus silloittaa eläimiä tavaroina ja luontokappaleina koskevia säännöksiä ja kokoaa niitä eläinsuojeluoikeuden alaan. Eläinten tuntoisuus siis hälventää sitä rajaa, mikä tavaroita ja luontokappaleita koskevien säännösten välillä on joskus vallinnut. Rajan hälveneminen konkretisoituu erityisesti Euroopan unionin tuomioistuimen käytännössä. Unionin tuomioistuin on lukenut luonnon monimuotoisuuden suojelun SEUT 36 artiklan eläinten terveyden, elämän ja hyvinvoinnin oikeuttamisperusteen alaan sekä ulottanut SEUT 13 artiklan suoja-alan luonnonvaraisiin eläimiin.[1173] Lähtökohdaltaan ennemmin luonnon- kuin eläinsuojelullinen PL 20 § on puolestaan perustuslakivaliokunnan käytännössä liitetty eläinkokeisiin ja -tuotantoon.[1174] Yksityiselämän suojaa koskevan EIS 8 artiklan ympäristönsuojelullista sisältöä on pyritty ulottamaan myös ihmisen hylkäämiin tai ihmiseltä karanneisiin eläimiin.[1175]

Näihin eläinten valtiosääntöistä asemaa koskeviin elementteihin olen perustanut eläinsuojeluoikeuden käsitteiden, periaatteiden ja teorioiden jäsennyksen. Ne toteuttavat sekä oikeudenalan sisäistä systematisointia että sen suhteuttamista oikeusjärjestelmän kokonaisuuteen. Samalla ne turvaavat eläinsuojeluoikeuden yleisten oppien sisällöllistä hyväksyttävyyttä vallitsevassa oikeuskulttuurissa muodostaen perustan eläinsuojelulle ihmiskeskeisessä oikeusjärjestyksessä.

[1170] PeVL 2/2013 vp s. 2/II, PeVL 18/2013 vp s. 2/II, tuomio asiassa 1/96 Compassion in World Farming (1998) erit. 38–69 kohdat.

[1171] HE 309/1993 vp s. 66.

[1172] PeVL 2/2013 vp s. 2/II, PeVL 18/2013 vp s. 2/II, ks. myös HE 186/2022 vp s. 225, HE 39/2021 vp s. 64.

[1173] Tuomiot asioissa C-67/97 Bluhme (1998) 33–38 kohdat, C-900/19 One Voice (2021) 39 ja 65 kohdat.

[1174] PeVL 2/2013 vp s. 2/II, PeVL 18/2013 vp s. 2/II.

[1175] Ks. Herrmann v. Saksa (2012, SJ) tuomari de Albuquerquen osittain yhtenevä ja osittain eriävä mielipide (erit. s. 32–38).

7.1.2 Säädökset, käsitteet, periaatteet ja teoriat

Säädöskokonaisuus on jo itsessään osa yleisiä oppeja, mikäli omaksutaan yleisten oppien laaja käsite. Samalla se sekä kokoaa sitä normikokonaisuutta, jonka ymmärtämiseksi yleisiä oppeja tarvitaan, että osoittaa oikeuden pintatason ainesta, jossa yleiset opit voivat tulla ilmaistuksi ja konkretisoiduksi. Siten säädöskokonaisuus tarjoaa lähtökohdan eläinsuojeluoikeuden oikeuskäsitteiden, oikeusperiaatteiden ja oikeudellisten teorioiden muotoilulle.

Eläinsuojeluoikeuden yleislaki on laki eläinten hyvinvoinnista, ja erityislakeja ovat puolestaan laki tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta sekä laki eläinten kuljetuksesta. Kuljetusten kannalta eläinkuljetuslakia olennaisempi on kuitenkin unionin kuljetusasetus, joka soveltuu kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuviin kuljetuksiin, kuten tuotantoeläinten kuljetuksiin. Keskeinen osa eläinsuojeluoikeuden säädöskokonaisuutta on myös unionin lopetusasetus, joka soveltuu tuotantoeläimiin.

Oikeusjärjestykselle on ominaista kategorisoida eläimiä käyttöalueittain. Eläinsuojeluoikeudellisten säädösten soveltamisalojen lisäksi tämä näkyy oikeudenalan käsitteissä ja periaatteissa.

Eläin on yleinen oikeuskäsite. Oikeusjärjestelmätasoisena oikeuskäsitteenä eläin erottaa muunlajiset eläimet ihmisistä. Eläinsuojeluoikeuden eläimiä ovat muut tuntoiset eläimet kuin ihmiset. Eläimen oikeuskäsitteen olennaisin valtiosääntöinen kiinnekohta on SEUT 13 artikla. Oikeuden pintatasoa syvemmällä vaikuttaa myös luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsite, jonka keskeisin valtiosääntöinen kiinnekohta on PL 20 §:n 1 momentti. Luonnonvarainen eläin viittaa osana luontoa eläviin luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluviin eläimiin. Se systematisoi eläinsuojeluoikeutta sisäisesti.

Tuotantoeläimet ovat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen puitteissa maataloustuotteita (SEUT 38 artikla), joiden hyvinvoinnin vaatimukset on huomioitava (SEUT 13 artikla) ja joiden suojelemiseksi sisämarkkinarajoitukset voi oikeuttaa (SEUT 36 artikla).[1176] Tuotantoeläin on eläinsuojeluoikeuden yleinen oikeuskäsite, joka systematisoi oikeuden pintatason eläinsuojeluoikeudellista termistöä ja käsitteistöä sekä säädösten soveltamisalaa. Tuotantoeläimen määritelmä viittaa moniin muihin eläinten käytön muotoihin, joita oikeuden pintatasolla määritellään. Tuotantoeläimiä eivät ole esimerkiksi lemmikkieläimet. Monen muun eläinsuojeluoikeudellisen käsitteen tavoin pidän lemmikkieläintä regulatiivis-teknisenä käsitteenä, joka ei kuitenkaan ole eläinsuojeluoikeuden yleinen oikeuskäsite.

Yleiset oikeuskäsitteet ovat osa oikeuskulttuuria. Eläimiä luokittelevien oikeuskäsitteiden keskinäissuhde on siis se, että eläin erottaa ihmisistä

[1176] SEUT 38 ja 36 artiklojen keskinäissuhteesta ks. Raitio 2020 s. 359.

muunlajiset tuntoiset eläimet ja luonnonvarainen eläin osana luontoa elävät luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvat eläimet eläimistä. Muut eläimet ovat eläintenpidossa olevia eläimiä. Eläintenpidossa olevista eläimistä keskeinen kategoria ovat tuotantoeläimet. Niiden lopetuksesta ja kuljetuksesta säädetään EU-tasolla. Lopetus ja kuljetus, kuten myös tieteelliset tai opetustarkoitukset, ovat eläinsuojeluoikeudellisten säädösten soveltamisalan hahmottamiseksi keskeisiä regulatiivis-teknisiä oikeuskäsitteitä. Eläinsuojeluoikeuden yleinen oikeuskäsite on myös tarpeeton kärsimys. Se on osa kokonaisuutta, teoriaa tarpeettomasta kärsimyksestä ja kuolemasta. Oheisella kuvalla pyrin havainnollistamaan ja yksinkertaistamaan eläinsuojeluoikeuden käsitteistön asettumista oikeuden kerrostumiin. Kuvan tarkoituksena on ennen kaikkea havainnollistaa eläinsuojeluoikeuden oikeuskäsitteistön keskinäissuhteita ja sitä, mitkä käsitteet ovat toisia syvempänä oikeuden pehmeissä kerrostumissa.

Eläinsuojeluoikeuden oikeusperiaatteiden prima facie -etusijajärjestyksen ensimmäinen, johtava periaate on kärsimyksenvälttämisperiaate. Se muodostaa kokonaisuuden tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteen kanssa. Kokonaisuuden konteksti on ihmiskeskeinen oikeusjärjestelmä ja sen eläinsuojelullinen aines. Vaikka eläimet tulevat monin tavoin valtiosääntöisesti suojelluiksi, on eläinten hyvinvoinnin suojelussa yhä usein kyse ”vain” sisämarkkinarajoitusten oikeuttamisperusteesta taikka rajoitusperusteesta ihmisten perus- ja ihmisoikeuksiin. Siksi kyse on kärsimyksenvälttämisperiaatteesta, ei esimerkiksi hyvinvointiperiaatteesta. Tarpeettoman kärsimyksen käsitteeseen kytkeytyy myös kuolemanvälttämisperiaate, jota pidän ensisijaisesti kärsimyksenvälttämisperiaatteen vastaperiaatteena. Se suojelee eläinten elämää.

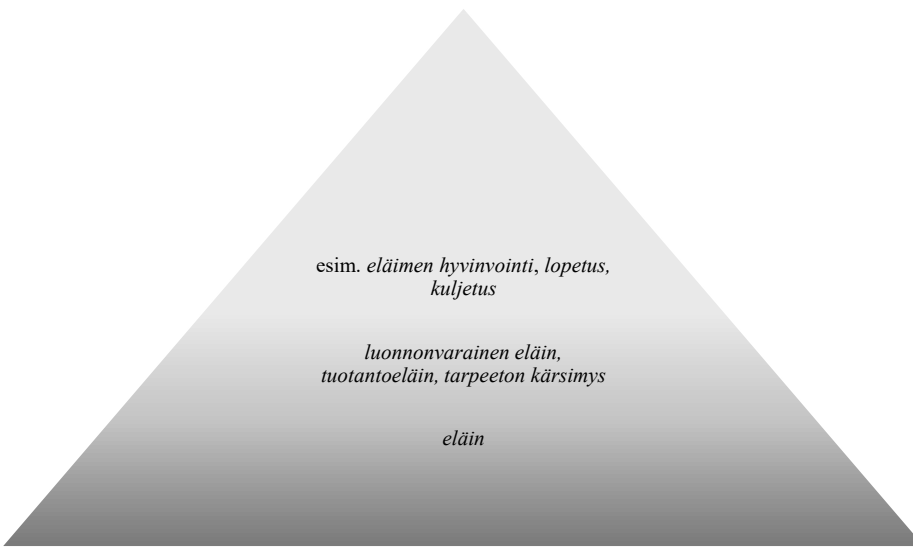

Kuvio 10. Eläinsuojeluoikeuden käsitteistö

Kärsimyksenvälttämisperiaatteen ja kuolemanvälttämisperiaatteen tasapainotus realisoituu esimerkiksi kärsivän eläimen lopetuspäätöksen yhteydessä. Kuten eläimen kärsimyksenkin on myös kuoleman välttämisen konteksti ihmiskeskeinen. Kuoleman- ja kärsimyksenvälttämisperiaatteiden valtiosääntöiset kiinnekohdat ovat siten yhtenevät.

Selkärankaisiin luonnonvaraisiin eläimiin soveltuu eläinsuojeluoikeudellinen optimointikäsky, vapausperiaate. Se suojelee eläinten vapautta ja on yksi eläinsuojeluoikeuden yleisistä oikeusperiaatteista. Vapausperiaate ei tarkoita, ettei eläintä saa tappaa. Säädännäisen oikeuden tarjoama institutionaalinen tuki ohjaa siihen, että selkärankainen luonnonvarainen eläin on ensisijaisesti vapautettava ja toissijaisesti lopetettava. Vapausperiaate ja kuolemanvälttämisperiaate edellyttävät oikeusperiaatteille määritelmänomaisesti keskinäispunnintaa, eikä niiden asemointi prima facie -etusijajärjestykseenkään ole yksinkertaista. Vapausperiaatteen soveltamisala on kärsimyksen- ja kuolemanvälttämisperiaatteita kapeampi, mutta sillä on soveltamisalallaan vahva painoarvo. Selkärankaisen luonnonvaraisen eläimen elätettäväksi ottaminen on myös omiaan aiheuttamaan eläimelle kärsimystä. Vapausperiaatetta en kuitenkaan pidä yksinomaan kärsimyksenvälttämisperiaatteen ilmentymänä, koska se ei aina kytkeydy kärsimykseen.

Eläinsuojeluoikeuden yleisille oikeusperiaatteille institutionaalista tukea tarjoavat esimerkiksi seuraavat säännökset:

Taulukko 5. Periaatteiden institutionaalinen tuki

Periaate	**Säännös**	**Sisältö**
Kärsimyksenvälttämisperiaate	Eläinlaki 6.1 §	”Eläimille ei saa aiheuttaa tarpeetonta kipua tai kärsimystä eikä niiden hyvinvointia saa tarpeettomasti vaarantaa.”
	Eläinlaki 18 §	”Sellaisten – – välineiden ja laitteiden, joiden käyttö ilmeisesti aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kipua tai tuskaa – – käyttö ja hallussapito on kielletty. – – 1 momentissa tarkoitettuja – – välineitä tai laitteita ovat: 1) piikkipanta, piikkikuolaimet ja piikkikannukset sekä muut vastaavat eläimelle kipua aiheuttavat ohjaus- ja hallintavälineet – –.”
	Eläinlaki 43.1 §	”Eläinkilpailu ja -näyttely eivät saa tarpeettomasti vaarantaa eläinten hyvinvointia.”
	Eläinkoelaki 13 §	”Toimenpide on tehtävä sen tarkoituksen saavuttaminen huomioon ottaen sellaisella eläimellä, jolla on vähiten kykyä kokea kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa. Toimenpide on valittava ja tehtävä siten, että eläimelle aiheutuu mahdollisimman vähän kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa ja että hanke kuitenkin todennäköisesti antaa luotettavan tuloksen. – – Sellaisten toimenpiteiden tekeminen on kielletty, joihin liittyy vakavaa kipua, tuskaa tai kärsimystä, joka todennäköisesti on pitkäkestoista ja jota ei voida lievittää. – – Kuolemaa toimenpiteen päätepisteenä on vältettävä, ja se on pyrittävä korvaamaan varhaisella ja inhimillisellä päätepisteellä.”

Periaate	Säännös	Sisältö
Kuoleman-välttämis-periaate	Eläinlaki 7 §	”Sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa kotieläintä tai muuta ihmisen hoidossa olevaa eläintä on joko itse autettava tai ilmoitettava eläimestä sen omistajalle tai pitäjälle taikka valvontaviranomaiselle. – – Jos 1 momentissa mainittujen henkilöiden tavoittaminen on kohtuuttoman vaikeaa ja jos eläin on sellaisessa tilassa, että sen hengissä pitäminen olisi ilmeisen julmaa sitä kohtaan, eläin saadaan lopettaa. Tästä on viipymättä tehtävä 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus. – – Sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa luonnonvaraista eläintä on autettava. Jos eläin on sellaisessa tilassa, että sen hengissä pitäminen olisi ilmeisen julmaa sitä kohtaan, eläin on lopetettava tai on huolehdittava siitä, että se lopetetaan.”
	Eläinlaki 64.5 §	”Eläintä ei saa lopettaa viihdetarkoituksessa.”
	Eläinlaki 101.3 §	”Jos toimintalupa peruutetaan, toiminnanharjoittajan on toteutettava luvan myöntäneen aluehallintoviraston hyväksymät toimet eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Jos muut toimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai kohtuudella mahdollisia, eläimet on lopetettava.”
	Eläinkoe-asetus 18.1 §	”Hankkeita suunnittelevilla, eläimille toimenpiteitä tekevillä, eläimiä hoitavilla ja eläimiä lopettavilla henkilöillä on oltava tehtäviensä kannalta tarpeelliset tiedot ja taidot seuraavista asiakokonaisuuksista: – – 2) ihmisten ja eläinten väliseen suhteeseen, elämän itseisarvoon ja eläinten käyttöä tieteellisissä tarkoituksissa puoltaviin ja vastustaviin väitteisiin liittyvä etiikka – –.”
Vapaus-periaate	Eläinlaki 28.1 §	”Luonnonvaraista selkärankaista eläintä ei saa ottaa elätettäväksi.”
	Eläinlaki 99.1 §	”Luonnonvarainen eläin voidaan lisäksi palauttaa luontoon, jos eläimen tila sen sallii.”
	Eläinlaki 29 §	”Loukkaantunut tai muutoin avuttomassa tilassa oleva luonnonvarainen eläin voidaan ottaa lyhytaikaisesti haltuun sille annettavaa ensiapua tai hoitoon toimittamista varten. Ensiavun jälkeen eläin on sen tilan salliessa vapautettava takaisin luontoon tai toimitettava hoitoon 61 §:ssä tarkoitettuun hoitopaikkaan.”
	Eläinkoe-laki 16 §	”Hankkeessa on aina pyrittävä käyttämään tavoitekasvatettuja eläimiä – – hankkeessa ei saa käyttää: – – 2) luonnosta pyydystettyjä eläimiä.”

Havainnollistan eläinsuojeluoikeuden kokonaisuutta esimerkillä. Eläinsuojeluoikeuden eläintä kategorisoi luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsite. Se viittaa luonnossa eläviin luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluviin eläinyksilöihin. Luonnonvaraisten eläinten metsästyksestä säädetään metsästyslain 1 §:n 1 ja 2 momentin perusteella metsästyslaissa. Metsästyslaissa tarkemmin määriteltyjä eläimiä saa ampua metsästyslain 2 §:ssä tarkoitetuin keinoin. Eläinlain 64 §:n 4 momentissa asetettu pääsääntö on puolestaan se, että ”hoidossa olevaa eläin-

tä ei saa lopettaa metsästyksellisin keinoin". Se, onko kyse luonnonvaraisesta eläimestä vai eläintenpidossa olevasta eläimestä määrittää siis lähtökohtaisesti sitä, saako eläimen ampua *metsästyksellisin keinoin*.

Kuitenkin eläinlain 64 §:n 4 momentin mukaan "hoidossa olevan eläimen saa lopettaa metsästyksellisin keinoin ampumalla, jos siihen on välttämätön ja hyväksyttävä syy". Säännöskohtaisten perusteluiden mukaan tällainen on esimerkiksi "karanneen ja villiintyneen naudan poistaminen luonnosta".[1177] Eläimiin, jotka voidaan ampua metsästyslain 2 §:ssä tarkoitetuin keinoin, lukeutuvat metsästyslain 5 §:n 3 momentin perusteella myös villiintyneet kissat. Eläinlain 64 §:n 4 momentissa säädetään myös poronhoitajalle oikeus poron lopettamiseen metsästyksellisin keinoin ampumalla.

Kielto lopettaa eläintenpidossa oleva eläin metsästyksellisin keinoin kytkettiin eläinlain 64 §:n 4 momenttia selkeämmin tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteeseen eläinlain 119 §:n 4 momentilla kumotussa eläinsuojeluasetuksessa. Sen 14 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan "tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamista eläimelle on – – poron tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen tappaminen metsästyksellisin keinoin ampumalla, ei kuitenkaan poron ampuminen poromiehen toimesta tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen ampuminen sen välitöntä tappamista vaativasta hyväksyttävästä syystä".

Kärsimyksen aiheuttaminen luonnonvaraiselle eläimelle metsästyksellisin keinoin ampumalla on siis sallittua, vaikka sen katsotaan aiheuttavan eläintenpidossa olevalla eläimelle tarpeetonta kärsimystä. Kärsimys ei kuitenkaan ole tarpeetonta, mikäli sillä voidaan estää eläintenpidosta karanneen eläimen elämä luonnossa. Luonnonvaraiselle eläimelle tuleminen metsästyksellisin keinoin ammutuksi ei siis puolestaan aiheuta tarpeetonta kärsimystä. Eläintenpitoon luonnonvaraista eläintä ei kuitenkaan lähtökohtaisesti tule ottaa.

Eläimen kategorisointi määrittää siis, mitkä säännökset siihen soveltuvat. Samalla eläimen kategorisointi vaikuttaa siihen, miten eläimen hyvinvoinnin, elämän ja vapauden suojelu toisiinsa suhteutuvat.

7.1.3 Yleisten oppien taustateoriasta

Eläinoikeustieteen klassikkoteemoja koskevassa luvussa (2.4.3) esittelin eläinten oikeudelliseen asemaan liitännäisiä koulukuntia siitä huolimatta, että koulukuntaerojen toisintaminen osallistuu nähdäkseni myös niiden ylläpitoon. Yleisiä oppeja muotoillessani olen suosinut dikotomioiden toisintamisen sijaan dialogia. Siksi en ole tietoisesti pyrkinyt rakentamaan yleisten oppien esitystäni

[1177] HE 186/2022 vp s. 202.

esimerkiksi jonkin tietyn eläinten asemaa koskevan filosofisen teorian traditioon.

Jäsennys voimassa olevan oikeuden perusteella muotoilluista eläinsuojeluoikeuden yleisistä opeista tekee mahdolliseksi myös niiden vertailun eri traditioita vasten. Eläinsuojeluoikeuden eläimen tuntoisuus kiinnittää oikeuskäsitteen hyvinvointiajatteluun, irtaumaan käsityksestä eläimistä pelkkinä esineinä.[1178] Jo aiemmin totesin myös tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteen niveltyvän osaksi hyvinvointiajattelun ja utilitarismin traditiota. Tarpeettoman kärsimyksen oikeuskäsitteen lisäksi teoria tarpeettomasta kärsimyksestä ja kuolemasta kattaa kärsimyksen- ja kuolemanvälttämisperiaatteet. Nekin hahmotan osaksi welfaristista traditiota. Koska hyvinvointiajattelu ei ainakaan suoraan torju eläinten käyttöä ihmisen tarkoituksiin, on se esimerkiksi käyttämättömyys- tai arvokkuusajattelua luontevampi kiinnekohta myös tuotantoeläimen oikeuskäsitteelle.

Vapausperiaatteen asemointia tiettyyn koulukuntaan pidän haastavampana. Kuten periaatetta tarkastellessani totesin, liitetään vapaus esimerkiksi YK:n ihmisoikeusjulistuksessa ihmisarvoon.[1179] Luontoa ja luonnonvaraisia eläimiä on puolestaan oikeudellisesti hahmotettu itseisarvoisiksi.[1180] Vapauden ja arvokkuuden keskinäiskytkennän vuoksi luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsitteen ja selkärankaisiin luonnonvaraisiin eläimiin soveltuvan vapausperiaatteen luontevimpana koulukuntakytköksenä pidänkin arvokkuusajattelua. Kyse on kuitenkin nähdäkseni heikosta arvokkuusajattelusta, koska selkärankaisia luonnonvaraisia eläimiä saa verrattain matalalla kynnyksellä tappaa.[1181] Siten eläimen arvokkuus on kaukana eurooppalaisen valtiosääntömme ihmisarvokäsityksestä. Luonnonvaraisen eläimen oikeuskäsite kattaa myös esimerkiksi vieraslajeihin kuuluvia eläimiä, joihin en katso oikeusjärjestelmässämme liitettävän heikkoakaan arvokkuutta. Arvokkuusajattelun ohella vapausperiaate voidaan niveltää oikeudellisesti vielä verrattain tuoreisiin käsityksiin eläinten toimijuudesta.[1182] Toimijuuden luonnonvaraisiin eläimiin ovat liittäneet esimerkiksi filosofit Sue Donaldson ja Will Kymlicka.[1183]

Nähdäkseni voimassa olevan oikeuden eläinsuojelullista ainesta ei ole tarpeen asettaa yhden perinteen uomaan. Yleisten oppien muotoilutarve jo itsessään kumpuaa oikeusjärjestyksen epäjohdonmukaisuudesta.[1184] Oikeuden pintatasolle konkretisoitunut aines on kulloisenkin aikansa kuva, ja siten se voi heijastaa monen koulukunnan perintöä. Eläinsuojeluoikeuden yleiset opit edustavat kuitenkin

1178 Kurki 2023a s. 121.
1179 Ks. UM ihmisoikeusjulistuksen käännökset.
1180 Ks. HE 309/1993 vp s. 66/I, Kumpula 2004 s. 355–359.
1181 Kurki 2023a s. 121.
1182 Ks. Blattner 2021 s. 67–69.
1183 Donaldson & Kymlicka 2011 s. 175–178, ks. myös Kurki 2023b s. 239–240.
1184 Tuori 2000 s. 325–331, Cotterrell 1998 s. 188–189.

muita traditioita enemmän hyvinvointiajattelua.[1185] Siihen kytkeytyvät niin eläimen oikeuskäsite kuin oikeudenalan johtava oikeusperiaatekin.

Yhteiskunnallisen muutoksen myötä myös oikeusjärjestys muuttuu, ja yleisten oppien on oikeuskulttuurin aineksena kestettävä oikeuden pintatason muutosta. Siten esimerkiksi vielä nykyään tarpeelliseksi miellettyä kärsimystä voidaan tulevaisuudessa pitää tarpeettomana. Uuden hyvinvointiajattelun kontekstissa on luontevaa ulottaa tarpeettomuusarviointi myös eläinten käyttömuotojen kieltämiseen.[1186] Kyse on siis siitä, ettei eläinten suojelu rajaudu vain kaikkien nykyisten eläinten käyttömuotojen sallimiseen, vaan esimerkiksi turkistarhaus voidaan kieltää siksi, että siitä eläimelle aiheutuvaa kärsimystä pidetään säännönmukaisesti tarpeettomana. Koska eläimelle kärsimystä aiheuttavia menettelyjä on jo nyt kokonaankin kielletty, katson eläinsuojeluoikeuden asettuvan perinteisen hyvinvointiajattelun sijaan uuden hyvinvointiajattelun alaan.

7.2 ELÄINSUOJELUOIKEUDEN RAJAPINNOILLA

Oikeudenalan yleisiin oppeihin voi Linnan mukaan ”tietyissä rajoissa vaikuttaa” periaate- ja tavoitesäännöksin sekä linjaamalla yksittäisiä säännöksiä niitä vastaaviksi.[1187] Eläinten kunnioitus lisättiin eläinsuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksessa ”lain tavoitteisiin ja yleisiin periaatteisiin”.[1188] Eläinlain yleisiä periaatteita koskevan 6 §:n 1 momentin mukaan ”[e]läimiä on kohdeltava – – niitä kunnioittaen”. Eläinlain 1 §:n 2 momentin mukaan lain ”tarkoituksena on myös lisätä eläinten kunnioitusta – –”. Säännöksiä selkeämmin eläinten kunnioittamista sanoittaa nähdäkseni eläinlain hallituksen esitys, jonka mukaan:

> ”Eläinten kunnioittaminen liittyy omalta osaltaan kaikkiin eläimen hyvinvointia edistäviin säännöksiin. – – Eläinten käyttö tavoilla, josta ei aiheudu eläimelle suoranaista hyvinvointihaittaa mutta joka koetaan yleisesti eläimen arvoa alentavana, on yleensä ristiriidassa eläinten kunnioittamisen kanssa.”[1189]
>
> ”Eläinten kunnioittamisen taustalla on ajatus siitä, että eläimellä on itseisarvo, joka on riippumaton eläimen arvosta ihmiselle. Eläimen itseisarvo tarkoittaa sitä, että eläin itsessään on arvokas. – – Eläintä tulisikin kunnioittaa eläimenä ja sen itsensä takia – – Käytännössä eläinten kunnioitus toteutuisi pääosin toimilla, jotka edistävät eläinten hyvinvointia.”[1190]

[1185] Ks. Kurki 2023b s. 239.
[1186] Ks. Francione & Garner 2010 s. x–xi, 118, 135, Garner 2006 s. 171.
[1187] Linna 2009 s. 9–10.
[1188] HE 186/2022 vp s. 37.
[1189] HE 186/2022 vp s. 38.
[1190] HE 186/2022 vp s. 81.

Eläinlain hallituksen esityksessä todetaan, että ”kunnioituksen taustalla oleva itseisarvon käsite eroaisi ainakin jossain määrin filosofiassa omaksutusta itseisarvon käsitteestä”.[1191] Selkeyden vuoksi olen valinnut viitata eläinten kunnioituksen taustalla vaikuttavaan eläinten arvoon *arvokkuutena*.[1192] Se niveltyy aiemmin kuvaamani heikon arvokkuusajattelun traditioon.[1193]

Yksittäisiä eläinlain säännöksiä on perusteltu eläinten kunnioituksella.[1194] Tällaisia ovat eläinten värjäämisen niiden ulkonäön muuttamiseksi kieltävä 13 §:n 4 momentti ja ihmisen sukupuoliyhteyden eläimen kanssa kieltävä 14 §:n 1 momentti.[1195] Kumpaakin säännöstä perustellaan myös eläinten hyvinvoinnin suojelulla.[1196] Eläinten värjäämisen niiden ulkonäön muuttamiseksi kieltävä säännös liittyy esitöiden mukaan ennen kaikkea lemmikkieläimiin, joihin kunnioittamista edellyttävä arvokkuus usein liitetäänkin.[1197] Kuitenkin myös esimerkiksi lemmikkieläinten rekisteröintiä koskeva sääntely perustuu eläintunnistuslain 15 §:n säännöskohtaisten perusteluiden mukaan eläinten hyvinvoinnin, ei siis arvokkuuden, suojeluun.[1198]

Eläimen kunnioitus yhdistetään eläinlain hallituksen esityksessä myös luonnonvaraisten eläinten käyttöön ja elätettäväksi ottamiseen liittyviin rajoituksiin.[1199] Ne ilmentävät kuitenkin nähdäkseni ennemminkin vapausperiaatetta. Kuten vapausperiaatetta koskevan luvun alussa totesin, pidetään arvoa ihmisten kontekstissa vapauden perustana.[1200]

Eläinten arvoa sanoitetaan myös eläinkoedirektiivissä. Sen resitaalin 12 mukaan ”[e]läimillä on itseisarvo, jota on kunnioitettava”.[1201] Eläinkoedirektiivin liitteen V kohdassa 2 sekä siihen perustuvassa eläinkoeasetuksen 18 §:n 1 momentin 2 kohdassa viitataan puolestaan elämän itseisarvoon, mitä sivusin kuolemanvälttämisperiaatetta koskevassa luvussa (5.3). Eläimiin ei kuitenkaan liitetä unionin sekundäärilainsäädännössä vastaavaa arvokkuutta kuin ihmisiin.

1191 HE 186/2022 vp s. 38.
1192 Ks. Kurki 2020 s. 867–868, Kurki 2024b s. 21–22.
1193 Ks. Kurki 2023a s. 121.
1194 HE 186/2022 vp s. 37–38 vrt. Linna 2009 s. 9–10. Lausuessaan eläinlain hallituksen esityksestä HE 186/2022 vp perustuslakivaliokunnalle Ojanen katsoi tuntevuuden ohella arvokkuuden saaneen esityksen perusteluissa jossain määrin sijaa, mutta jäävän säännösperusteisesti eläintä lähinnä välinearvoisesti lähestyvän käsityksen varjoon (Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 3).
1195 HE 186/2022 vp s. 37–38, 100–102.
1196 HE 186/2022 vp s. 37–38, 100–102.
1197 Kurki 2020 s. 858–860, HE 186/2022 vp s. 81, 37, 100.
1198 HE 101/2021 vp s. 24. Maa- ja metsätalousministeriön asetus koirien tunnistamisesta ja rekisteröinnistä (68/2022) on annettu nimenomaan eläintunnistuslain 15 §:ssä säädetyn asetuksenantovaltuuden nojalla.
1199 HE 186/2022 vp s. 38.
1200 Ks. UM ihmisoikeusjulistuksen käännökset.
1201 EUVL 2010/L 276 s. 34.

Kuten esimerkiksi uuselintarvikkeita koskevan EU-asetuksen[1202] resitaalista 14 käy ilmi, on eläinten kloonaaminen ja kloonatuista eläimistä peräisin olevien elintarvikkeiden saattaminen unionin sisämarkkinalle sallittua.[1203] Ihmisarvoa koskevan unionin perusoikeuskirjan 1 osaston 3 artiklan 2 kohdan d alakohdassa puolestaan nimenomaisesti asetetaan ”ihmisten jäljentämistarkoituksessa tapahtuvan kloonauksen kielto”. Ihmisten kloonaaminen on siis ihmisarvon kunnioittamiseksi kielletty, mutta eläinten kloonaaminen on sallittua.

Eläinlain yleisiä periaatteita koskevan 6 §:n 1 momentissa asetettu edellytys eläinten kohtelusta niitä kunnioittaen on säädännäinen oikeusperiaate. Eläinten hyvinvoinnin suojelusta erillisen eläinten arvokkuuden kunnioittamisen en kuitenkaan katso vielä vakiintuneen Suomen oikeusjärjestykseen siten, että kyse olisi eläinsuojeluoikeuden yleisestä oikeusperiaatteesta. Kutsun tätä orastavaa oikeusperiaatetta *kunnioitusperiaatteeksi* pyrkiessäni sanoittamaan, miksi se ei täytä yleisille oikeusperiaatteille asettamiani kriteerejä.

Ensiksikin olen edellyttänyt oikeusperiaatteilta oikeudenalansa normatiivisen sisällön tiivistämistä. Monessa oikeuden pintatason elementissä, joka prima facie vaikuttaa suojelevan eläinten arvokkuutta, on lopulta kyse eläinten hyvinvoinnin suojelusta. Siitä itsenäinen arvokkuuden suojelu ei näin ollen ole siten oikeuden pintatasolla toistuva sisältötekijä, että se toimisi oikeudenalakokelaan ydinsisällön tiivistelmänä. Oikeusperiaatteilta – kuten myös oikeuskäsitteiltä ja oikeudellisilta teorioilta – olen edellyttänyt myös oikeuden tasoja läpileikkaavaa luonnetta sekä valtiosääntöistä justifikaatiota. Vaikka kunnioitusperiaatteen aineksia ilmaistaan oikeuden pintatasolla ja yksilön arvo on valtiosääntömme keskiössä, eivät ne nähdäkseni asetu oikeuden tasoja läpileikkaavaan jatkumoon, koska arvo liitetään de lege lata ihmisiin. Oikeuden muuttuessa kunnioitusperiaate voi kuitenkin sedimentoitua osaksi eläinsuojeluoikeutta.

Arvokkuus ei edellytä tuntoisuutta. Voimassa olevan lainsäädännön kontekstissa eläinten hyvinvoinnin suojelusta erkaantuva arvokkuuden suojelu voi nähdäkseni tulla tuomioistuimen arvioitavaksi esimerkiksi siinä tilanteessa, että eläinlain soveltamisalaan tuntoisuutensa takia kuulunut eläin on kuoltuaan eläinlain 14 §:n 1 momentissa kielletyn sukupuoliyhteyden kohteena. Ihmisten kontekstissa arvo kantaa kuoleman yli, vaikka perusoikeuksien subjektina pidetään syntynyttä, elävää ihmisyksilöä.[1204] Siten eläinsuojeluoikeuden eläintä ei nähdäkseni haasta se, mikäli tuomari ratkaisuharkinnassaan katsoisi myös kuolleen eläimen eläinlain 14 §:n 1 momentin suoja-alaan kuuluvaksi.

[1202] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2015/2283, annettu 25 päivänä marraskuuta 2015, uuselintarvikkeista, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1169/2011 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 258/97 ja komission asetuksen (EY) N:o 1852/2001 kumoamisesta.

[1203] EUVL 2015/L 327 s. 3.

[1204] PeVL 71/2002 vp s. 2, perusoikeuksien subjektista HE 309/1993 vp s. 24, Viljanen 2011c s. 89, 114–116.

Eläinsuojeluoikeuden eläimen tuntoisuus vaikuttaa kuitenkin siihen, mitkä eläimet alun perin kuuluvat ja siten mahdollisesti myös kuolemansa jälkeen säilyvät säännöksen suoja-alassa.

7.3 ELÄINSUOJELU PERUSTUSLAISSA

7.3.1 ”Eläinsuojelun” välillinen perustuslaillinen suoja

Eläinsuojeluoikeuden pelkistäminen yksinomaan ihmisten moraalisten odotusten suojeluksi ei ole oikeusjärjestelmän systematiikan kannalta tarkoituksenmukaista, koska vastaavan väitteen voisi esittää monesta muustakin, ellei jokaisesta, oikeudenalasta.[1205] Eläinsuojelu on kuitenkin ihmisen toimintaa, ja tulee sellaisena myös joidenkin perus- ja ihmisoikeuksien välillisesti suojelemaksi.[1206]

Ensiksikin eläinten kohtelua koskevien epäkohtien esiin tuominen lukeutuu PL 12 §:n 1 momentissa, POK 11 artiklassa, EIS 10 artiklassa ja KP-sopimuksen 19 artiklassa turvatun sananvapauden piiriin.[1207] Ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt sananvapauden rajoittamista eläinten kohtelua koskevien epäkohtien estämiseksi suhteellisuusperiaatteen vastaisena ratkaisuissaan Bladet Tromsø ja Stensaas v. Norja, Animal Defenders International v. Yhdistynyt kuningaskunta, Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Sveitsi (n:o 2), Steel ja Morris v. Yhdistynyt kuningaskunta sekä PETA Deutschland v. Saksa.[1208]

Mielenosoituksin toteutettua eläinoikeusaktivismia ja eläinsuojeluyhdistyksiä puolestaan suojaa PL 13 §:ssä, POK 12 artiklassa, EIS 11 artiklassa sekä KP-sopimuksen 21 ja 22 artikloissa turvattu kokoontumis- ja yhdistymisvapaus.[1209] Tämä ei kuitenkaan ole tullut esimerkiksi ihmisoikeustuomioistuimen arvioitavaksi. Ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin arvioinut EIS 11 artiklan 1 kappaleessa turvattujen oikeuksien rajoittamista eläinten suojelemiseksi. Ratkaisuissaan Friend ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta EIT piti eläimen suojelemista kärsimykseltä EIS 11 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuna moraalin suojelemisena.[1210] Vastaavan kaltaisesti EIT on ratkaisussaan Executief van de Moslims

[1205] Ks. Kurki 2017b s. 144.
[1206] Eläinsuojelusta ihmisen toimintana ks. Broom 2014 s. 42, Broom 2011 s. 133, Vilkka 1993 s. 108.
[1207] POK 11 artikla vastaa merkitykseltään ja kattavuudeltaan EIS 10 artiklaa (EUVL 2007/C 303/02 s. 21 ja 33).
[1208] Bladet Tromsø ja Stensaas v. Norja (1999, SJ) 61–64 kohdat, Animal Defenders International v. Yhdistynyt kuningaskunta (2013, SJ) 102 kohta, Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Sveitsi (n:o 2) (2009, SJ) 92 kohta, Steel ja Morris v. Yhdistynyt kuningaskunta (2005) 88 kohta, PETA Deutschland v. Saksa (2012) 47 kohta, Sparks 2020 s. 160–161.
[1209] POK 12(1) artiklan määräyksillä on sama merkitys kuin EIS 11 artiklan määräyksillä. POK 12(1) artikla on kuitenkin kattavuudeltaan ihmisoikeussopimuksen artiklaa laajempi, koska sen määräyksiä voidaan soveltaa EU:n tasolla (EUVL 2007/C 303/02 s. 22 ja 34).
[1210] Friend ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta (2009) 50 kohta.

van België ym. v. Belgia lukenut eläinten hyvinvoinnin suojelun EIS 9 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetun moraalin alaan.[1211] Ratkaisuissa on kuitenkin ollut kyse ihmisoikeuksien rajoittamisesta eläinten suojelemiseksi, ei eläinsuojelua suojelevien ihmisoikeuksien turvaamisesta.

Eläimiä suojelee välillisesti myös *veganismi*. Veganismi-termillä viitataan usein käsitteeseen, joka liittää eläinperäisten tuotteiden käytön välttämisen tavoitteeseen suojella eläimiä kärsimykseltä tai hyväksikäytöltä.[1212] Veganismi tulee suojelluksi vakaumuksena.[1213] Ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapautta turvaavat PL 11 §, POK 10 artikla, EIS 9 artikla ja KP-sopimuksen 18 artikla.[1214] Ratkaisussaan W. v. Yhdistynyt kuningaskunta Euroopan ihmisoikeuskomitea totesi veganismin olevan EIS 9 artiklan suojelema vakaumus.[1215] Veganismin vakaumuksena nauttima suoja on olennaista esimerkiksi vakaumukseltaan vegaaneille lapsille kouluissa tarjottavan ravinnon asiayhteydessä.[1216]

Syrjintä vakaumuksen perusteella kielletään nimenomaisesti PL 6 §:n 2 momentissa, POK 21 artiklan 1 kohdassa, EIS 14 artiklassa, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 59–60/1991, jäljempänä myös *LOS*) 2 artiklassa sekä yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n 1 momentissa.[1217] Se on myös vastoin PL 6 §:n 1 momentin, POK 20 artiklan ja KP-sopimuksen 26 artiklan yhdenvertaisuussäännöksiä sekä EIS 12. lisäpöytäkirjan 1 artiklan 1 kappaletta. Syrjintäkielto sisältyy myös KP-sopimuksen 2 artiklaan ja TSS-sopimuksen 2 artiklaan, jotka koskevat sopimuksissa turvattujen oikeuksien käyttöä, sekä lukuisiin muihin perus- ja ihmisoikeusasiakirjojen määräyksiin.[1218]

Lapsen oikeuksia puolestaan turvaavat PL 6 §:n 3 momentti, POK 24 artikla, KP-sopimuksen 24 artikla sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen määräykset.[1219] Lapsen oikeudet liittyvät olennaisesti lapsen etuun sekä lapsen näkemyksen huomiointiin häntä koskevissa asioissa.[1220]

[1211] Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia (2024) 101 kohta, ks. myös Wills 2020 s. 153–156.

[1212] Giraud 2021 s. 3–4.

[1213] Selkeyden vuoksi totean, että *vakaumukselta* edellytetään vakuuttavuutta, vakavuutta, yhtenäisyyttä ja merkitystä (Gullans 2018c s. 847).

[1214] POK 10 artikla vastaa merkitykseltään ja kattavuudeltaan EIS 9 artiklaa (EUVL 2007/C 303/02 s. 21 ja 33).

[1215] W. v Yhdistynyt kuningaskunta (1993) 1 kohta.

[1216] Ks. YVTltk 614/2018 s. 9.

[1217] POK 21 artiklaa sovelletaan EIS 14 artiklan mukaisesti niiltä osin kuin se yhtenee EIS 14 artiklan kanssa (EUVL 2007/C 303/02 s. 24).

[1218] Ojanen & Scheinin 2011d s. 240–244, HE 309/1993 vp s. 43.

[1219] POK 24 artikla perustuu lapsen oikeuksien yleissopimukseen (EUVL 2007/C 303/02 s. 25). Lapsen oikeuksista ihmisoikeussopimuksissa ja -julistuksessa ks. Ojanen & Scheinin 2011d s. 265–266.

[1220] Lapsen edusta ks. LOS 3 artikla ja POK 24(2) artikla. YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen edun toteutuminen edellyttää kaikkien sopimuksen turvaamien oikeuksien toteutumista (CRC/C/GC/14 4 kohta). Lapsen edusta ks. myös Sormunen 2021, erit. s. 133–138. Lapsen näkemyksen huomioimisesta ks. LOS 12 artikla ja POK 24(1) artikla.

Perustuslain 16 §:n 1 momentti koskee oikeutta maksuttomaan perusopetukseen sekä oppivelvollisuutta. Se kattaa myös riittävän ravinnon.[1221] Oikeutta koulutukseen turvaavat myös POK 14 artikla, EIS 1. lisäpöytäkirjan 2 artikla ja TSS-sopimuksen 13 ja 14 artiklat. Perusoikeuskirjan 14 artiklan 3 kohdassa turvataan erikseen vanhempien oikeus ”varmistaa lapsilleen omien uskonnollisten, aatteellisten ja kasvatuksellisten vakaumustensa mukainen kasvatus ja opetus – – kyseisen vapauden ja kyseisen oikeuden käyttöä sääntelevien kansallisten lainsäädäntöjen mukaisesti”.[1222]

Perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaan ”kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla”. Kunnan tehtäviin kuuluu perusopetuslain (628/1998) 4 §:n 1 momentin mukaan perusopetuksen järjestäminen. Kunnalle perustuslain 22 §:ssä asetettu velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen soveltuu myös silloin, kun kunta käyttää kuntalain (410/2015) 9 §:n 3 momentin nojalla palveluntuottajaa.[1223] Mikäli kunta ei järjestä vakaumukseltaan vegaanille lapselle vegaanista kouluruokaa, loukkaa kunta sekä lapsen ajatuksen, omantunnon ja uskonnonvapautta että toimii syrjintäkiellon vastaisesti.[1224]

Mikäli kunta ei huomioi kouluruokailua järjestäessään lainkaan vakaumukseen perustuvia erityisruokavalioita, on kyse välillisestä syrjinnästä. Välillinen syrjintä tarkoittaa yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että ”näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella”. Eläinperäisiä ainesosia sisältävän kouluruoan tarjoaminen on näennäisesti yhdenvertainen käytäntö, joka kuitenkin asettaa vakaumukseltaan vegaanit oppilaat epäedullisempaan asemaan vakaumuksen perusteella.

Mikäli kunta huomioi kouluruokailua järjestäessään muita vakaumukseen perustuvia erityisruokavalioita, on kyse välittömästä syrjinnästä. Välitön syrjintä tarkoittaa yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, että ”jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa”. Vakaumukseltaan vegaanit lapset ja muita vakaumukseen perustuvia erityisruokavalioita noudattavat lapset ovat vertailukelpoisessa tilanteessa. Vakaumukseltaan vegaaneja lapsia ei tule vakaumuksensa takia kohdella epäsuotuisammin kuin vertailukelpoisessa tilanteessa olevia lapsia.[1225]

[1221] PeVM 25/1994 vp s. 2, HE 86/1997 vp s. 14, EOAK 2393/2020. Perusopetuslain 31 §:n mukaan ”[o]petukseen osallistuvalle on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria”. Perusopetuslain 31 §:ssä turvattu oikeus maksuttomaan ateriaan toteuttaa PL 16.1 §:ssä turvattua oikeutta maksuttomaan perusopetukseen. Oikeutta ei voi kaventaa lakia alemmanasteisin säädöksin, saatikka suosituksin tai ohjein.

[1222] Oikeus on merkitykseltään sama ja kattavuudeltaan laajempi kuin EIS 1. lisäpöytäkirjan 2 artikla. POK 14 artiklan ja EIS 1. lisäpöytäkirjan 2 artiklan vastaavuudesta myös muiden kohtien osalta ks. EUVL 2007/C 303/02 s. 22 ja 34.

[1223] Koulutuksen järjestäjään soveltuu syrjintäkiellon lisäksi myös yhdenvertaisuuslain 6 §:ssä säädetty yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuus.

[1224] Eduskunnan oikeusasiamies on tarkastellut lapsen etua kouluruokailun yhteydessä ratkaisussaan EOAK 2527/2/08. Perus- ja ihmisoikeuksien loukkauksesta ei ole kyse, mikäli täysipainoinen vegaaninen ateria on koostettavissa jättämällä raaka-aineita pois tarjolla olevista ateriavaihtoehdoista (vrt. KHO 2008:20).

[1225] Päivähoidon kontekstissa ks. YVTltk 614/2018 s. 9–10.

7.3.2 De lege ferenda

Oikeuden syvemmät kerrokset sekä edellytys konkretisoitumisesta oikeuden pintatasolla rajoittavat yleisten oppien muotoilua. Yleisten oppien koherenssia vaalivalla tehtävällä on siis rajansa oikeuden sisäisen epäjohdonmukaisuuden purkamisessa. Kun koherenssin ylläpito oikeustieteen keinoin kohtaa rajansa, on mahdollisuus sen vaalimiseen lainsäätäjän ja tuomareidenkin käsissä. Esitän tässä luvussa lainsäätäjälle osoitettuja de lege ferenda -kannanottoja oikeuden sisäistä johdonmukaisuutta vaalimaan pyrkien. Raja oikeuden sisäisten ja ulkoisten mittapuiden välillä on kuitenkin häilyvä.[1226] Läpinäkyvyyden vuoksi olen valinnut epäjohdonmukaisuuksien purkamiseen eläinoikeustieteelle tavanomaisena pidetyn eläinlähtöisen näkökulman.[1227]

Euroopan unionin jäsenvaltiona Suomi on sitoutunut SEUT 13 artiklaan, joka on osa unionin perustuslainluontoista normiainesta. Perustuslakivaliokunta onkin katsonut, että eläinten hyvinvoinnin vaatimusten täysimääräiseen huomioon ottamiseen sitoutuminen EU-lainsäädännön täytäntöönpanossa tulisi huomioida ”kansallisen perustuslain mahdollisia uudistamistarpeita arvioitaessa”.[1228] Kyse on koherenssista Suomen perustuslain ja EU:n perustuslainluontoisen normiaineksen välillä.

> Perustuslakivaliokunnalle antamassaan asiantuntijalausunnossa Ojanen on todennut SEUT 13 artiklan olevan ”unionin perustuslain luontoista normiainesta – – ” ja eläinten hyvinvoinnin siinä tunnustettu arvo.[1229] Ojasen mukaan perustuslakivaliokunnan olikin perusteltua lausua siitä, että valtioneuvoston tulisi kehittää kotimaista perusoikeussääntelyä paremmin linjaan EU-jäsenvaltioiden ”jo lähes 15 vuotta sitten” perussopimuksen osalta saavuttaman konsensuksen kanssa.[1230]

Eläinsuojelu sisältyykin jo joidenkin unionin jäsenvaltioiden perustuslakeihin.[1231] Ympäristönsuojelullisia eläinsuojelusäännöksiä tarkastelin jo ympäristöperusoikeuden vastineita muissa perustuslaeissa koskevassa luvussa (6.4.3). Käsittelen seuraavaksi perustuslakien eläinsuojelusäännöksistä niitä, jotka lähestyvät eläimiä ympäristönsuojelun asiayhteydestä irtautuen. Sen sijaan, et-

---

1226 Tuori 2000 s. 325–331, Cotterrell 1998 s. 188–189.

1227 Wahlberg 2021 s. 20.

1228 PeVL 106/2022 vp s. 7–8.

1229 Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 2–5. Ojanen on katsonut SEUT 13 artiklan vahvistaneen eläinten asemaa merkittävästi ”– – EU:n oikeusjärjestyksessä ja edelleen EU:n lainsäädäntö- ja muussa toiminnassa”.

1230 Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV s. 5. Ojanen on nostanut samassa asiayhteydessä esiin myös EU:n eläinsuojelulainsäädännön uudistuksen.

1231 Ks. Eisen 2017 s. 909–911, Herrmann v. Saksa (2012, SJ) tuomari de Albuquerquen osittain yhtenevä ja osittain eriävä mielipide (erit. s. 33–34), Harvard Law School – Constitutional Provisions Related to Animal Treatment.

tä pyrkisin tuottamaan tyhjentävää listausta taikka vertailevaa tutkimusta perustuslakien eläinsuojelusäännöksistä, on tarkoituksenani havainnollistaa muualla tehtyjä lainsäädäntöratkaisuja.

Belgian perustuslaissa asetetaan liittovaltiolle, yhteisöille ja alueille velvollisuus taata tuntoisten eläinten suojelu ja hyvinvointi.[1232] Slovenian perustuslain mukaan eläinten suojelemisesta julmuudelta säädetään lailla.[1233] Saksan liittotasavallan perustuslaissa puolestaan asetetaan perustuslaillinen tavoite suojella eläimiä.[1234] Luxemburgin perustuslain mukaan valtio edistää eläinten suojelua ja hyvinvointia.[1235] Itävallan perustuslaissa puolestaan säädetään eläinsuojelukysymykset, pois lukien metsästys ja kalastus, pääsääntöisesti liittotasavallan lainsäädäntövallan ja osavaltioiden toimeenpanovallan varaan.[1236]

Euroopan unionin jäsenvaltioita kattavammin eläimet tulevat suojelluksi Sveitsin valaliiton perustuslaissa. Eläinsuojelua koskevan Sveitsin valaliiton perustuslain artiklan mukaan valaliitto säätää eläinten suojelusta, tarkalleen ottaen eläintenpidosta ja eläimistä huolehtimisesta, eläinten käytöstä, eläinten ja eläintuotteiden tuonnista, eläinten kaupasta ja eläinten lopetuksesta.[1237] Maataloutta säännellään kannustaen karjan kunnioittavaan kohteluun.[1238] Valaliiton perustuslaissa asetetaan myös toimeksianto säätää eläintautien torjunnasta sekä eläinperäisen lisääntyvän ja periytyvän materiaalin käytöstä.[1239] Toteuttaessaan perustuslaillista toimeksiantoaan säätää eläinperäisen lisääntyvän ja periytyvän materiaalin käytöstä valaliiton on eläinten geneettisen moninaisuuden suojelun lisäksi huomioitava kaikkien elävien olentojen arvokkuus sekä eläinten turvallisuus.[1240]

Eläinsuojelullisia säännöksiä sisältyy myös muihin kuin eurooppalaisiin perustuslakeihin. Intian perustuslaki asettaa jokaiselle kansalaiselle velvollisuuden myötätuntoon muita eläviä olentoja kohtaan.[1241] Intian perustuslaissa asetetaan myös julkiselle vallalle edellytys pyrkiä maatalouden ja eläintuotannon järjestämiseen modernilla tavalla, erityisesti ryhtymiseen toimenpiteisiin eläinrotujen suojelemiseksi ja kehittämiseksi ja lypsy- ja vetokarjan teurastuksen kieltämiseksi.[1242] Brasilian perustuslaissa julkiselle vallalle asetettu edelly-

[1232] Belgian perustuslain 7bis artikla.
[1233] Slovenian perustuslain III osan 72 artikla, ks. Le Bot 2023 s. 48–49.
[1234] Saksan liittotasavallan perustuslain II osa 20 a artikla, Haupt 2010 s. 224–228, Le Bot 2023 s. 33.
[1235] Luxemburgin perustuslain 2 luvun 11bis artiklan 2 kohta, ks. Le Bot 2023 s. 29–33.
[1236] Itävallan liittovaltion perustuslain 1 luvun A osan 11 artiklan 1 kohdan 8 alakohta ja 11 artiklan 9 kohta.
[1237] Sveitsin valaliiton perustuslain 80 artikla, ks. Le Bot 2023 s. 50–51.
[1238] Sveitsin valaliiton perustuslain 104 artiklan 3 kohdan b alakohta.
[1239] Sveitsin valaliiton perustuslain 118 artiklan 2 kohta, 120 artiklan 2 kohta.
[1240] Sveitsin valaliiton perustuslain 120 artiklan 2 kohta, ks. Le Bot 2023 s. 42–44.
[1241] Intian perustuslain 51 A artiklan g kohta, ks. Le Bot 2023 s. 23.
[1242] Intian perustuslain 48 artikla, ks. Le Bot 2023 s. 19–24.

tys suojella eläimistöä edellyttää eläimille kärsimystä aiheuttavien käytäntöjen kieltämistä.[1243] Egyptin perustuslain mukaan valtio sitoutuu karjan suojeluun sekä eläimiin kohdistuvan julmuuden ehkäisyyn.[1244]

Floridan osavaltion perustuslaki sisältää yksityiskohtaisen säännöksen tiineiden sikojen julman ja epäinhimillisen pidon rajoittamisesta. Sen mukaan eläinten epäinhimillinen kohtelu on Floridan kansalaisten huolenaihe.[1245] Eläinten julman kohtelun estämiseksi ja The Humane Society of the United States -järjestön suositusten mukaisesti Floridan osavaltio täten rajoittaa tiineiden sikojen julmaa ja epäinhimillistä pitämistä kytkettynä tai niiden liikkumista rajoittaen.[1246] Pääsääntöisesti kukaan ei saa pitää tiinettä sikaa aidattuna tai kytkettynä siten, että eläimen kääntyminen vapaasti estyy.[1247] Floridan osavaltion perustuslaki sisältää myös vinttikoirakilpailuiden ja niitä koskevan vedonlyönnin kiellon. Kieltoa koskevassa säännöksessä myös todetaan eläinten inhimillisen kohtelun kuuluvan Floridan osavaltion asukkaiden perusarvoihin.[1248]

Ympäristöperusoikeus on eläinsuojelullisesti olennaisin Suomen perustuslain säännös, mutta sen eläinsuojelullinen sisältö on osin epäselvä. Ympäristöperusoikeuden suoja-alaan kuuluvat selvästi luonnonvaraisten eläinlajien suojelu sekä eläintarhoissa pidettävien luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvien eläinten suojelu. Muiden eläinten asemaa ympäristöperusoikeuden suoja-alassa pidän epäselvänä, kuten myös ympäristöperusoikeuden eläinten hyvinvoinnille tarjoamaa suojaa. Ympäristöperusoikeuden saksalaiseen vastineeseen totesin lisätyn viittaus eläimiin, jotta eläinten hyvinvointi kuuluisi säännöksen suoja-alaan.[1249] Säännöksen muuttamisen jälkeen eläinsuojelusta on Claudia Hauptin mukaan tullut aidompi vastapunnus perusoikeuksille sekä selkeämpi perusoikeuksien rajoitusperuste.[1250] Ennen muutosta eläinsuojelulliset määräykset jäivät Hauptin mukaan Saksassa säännönmukaisesti toiseksi ihmisen perusoikeuksille.[1251]

Suomen perustuslain ja unionin perustuslainluontoisen normiaineksen välisen koherenssin vaalimiseksi sekä oikeustilan selkeyttämiseksi vastaava voisi olla perusteltua myös Suomessa.[1252] Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että PL 20 §:n 1 momenttia muutettaisiin niin, että siihen lisätään viittaus eläimiin tai eläinten hyvinvointiin. Nykyisessä muodossaan PL 20 §:n 1 momentti on: ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä

1243 Brasilian perustuslain 225 artiklan 1 kohdan VII alakohta, ks. Le Bot 2023 28–29.
1244 Egyptin perustuslain 2 osan 2 luvun 45 artikla, ks. Le Bot 2023 s. 41–42.
1245 Floridan osavaltion perustuslain X artiklan 21 kohta, ks. Le Bot 2023 s. 13–16.
1246 Floridan osavaltion perustuslain X artiklan 21 kohta.
1247 Floridan osavaltion perustuslain X artiklan 21 kohta, erityisesti a alakohta. Pääsääntöä täydennetään poikkeuksin ja määritelmin.
1248 Floridan osavaltion perustuslain X artikla 32 kohta.
1249 Nattrass 2004 s. 297.
1250 Haupt 2010 s. 216–218, 242–243, 257 ks. myös Eisen 2017 s. 919.
1251 Haupt 2010 s. 215–223, ks. myös Eisen 2017 s. 917.
1252 Ks. Wahlberg 2011a s. 66.

kuuluu kaikille.” Muutettuna se voisi olla esimerkiksi: ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, *eläimistä*, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.” Eläinten perustuslaillisen aseman selkeyttäminen voisi eläinten hyvinvoinnin suojelun korostuessa tarkoittaa myös ympäristöperusoikeuden muuttamista muotoon ”vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä*, eläinten hyvinvoinnista* ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille”.

Ympäristöperusoikeus ilmaisee, että perustuslaki suojelee myös muita kuin ihmisten välittömiä intressejä.[1253] Ympäristöperusoikeuden ei kuitenkaan tarvitse olla perustuslain säännöksistä ainoa muiden kuin ihmisten välittömiä intressejä suojeleva. Poissuljettua ei näin ollen liene sekään, että perustuslakiin sisällytettäisiin erillinen eläinperusoikeus, joka esimerkiksi asettaisi kaikille vastuun eläimistä ja niiden hyvinvoinnista. Erillisen pykälän sijaan tämä voitaisiin sisällyttää myös perustuslain 20 §:n momentiksi. Eläinsuojelun näkökulmasta eläinsuojelun perustuslakiin kirjaamisen uhkana on kirjauksen jääminen symboliseksi ja eläinten oikeudellisen suojelun olettaminen tosiasiallista paremmaksi.[1254] Symbolisistakin perustuslain kirjauksista voi kuitenkin seurata muutoksia tavallisen lain tasoiseen sääntelyyn, oikeuskulttuuriin sekä oikeuden syvärakenteeseen.[1255]

Eläinten voimakkaampi perustuslaillinen suojelu selkeyttäisi eläinsuojelun painoarvoa tilanteissa, joissa muita perusoikeuksia on eläinten suojelemiseksi rajoitettava. Perus- ja ihmisoikeusrajoitusten on oltava päämääräänsä nähden oikeasuhtaisia. Mitä painavampi rajoituksen päämäärä on, sitä pidemmälle menevät rajoitukset ovat sen turvaamiseksi oikeasuhtaisia. Mitä vahvempi eläinten asema perustuslaissa on, sitä pidemmälle meneviä rajoituksia muihin perusoikeuksiin on eläinten suojelemiseksi mahdollista tehdä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että muissa perusoikeussäännöksissä ja ihmisoikeusmääräyksissä turvatut oikeudet jäisivät toissijaisiksi eläinten suojelulle.

7.3.3 Esineiden vallankumous?

Eläinten perusoikeuksista ja perustuslaillisista oikeuksista on keskusteltu viime vuosikymmeninä sekä järjestötasolla että oikeustieteellisessä kirjallisuudessa.[1256] Allan Rosas on pitänyt unionin perustuslainluontoiseen normiainekseen sisältyvää SEUT 13 artiklaa askeleena ”eläinten oikeuksien suuntaan”.[1257]

[1253] Pirjatanniemi 2005 s. 208, ks. myös Hollo 1991 s. 6. PeV on viitannut ympäristöperusoikeuden ja omaisuudensuojan keskinäispunnintaan ihmisen ja luonnon välisen tasapainon hakemisena (PeVL 20/2010 vp s. 2/II, perusoikeusuudistusta edeltäneeltä ajalta PeVL 21/1996 vp s. 2/I).

[1254] Haupt 2010 s. 230.

[1255] Ks. Tuori 2021 s. 200.

[1256] Ks. Tolvanen 2010 s. 66, Wahlberg 2021 s. 27–33, Wahlberg 2011a s. 66.

[1257] Rosas 2011 s. 208.

Eläinten perusoikeuksia on aseteltu myös perusoikeuksien sukupolvijakoon ja sen neljänteen sukupolveen.[1258]

Kuten eläinten oikeussubjektiviteettia tarkastellessani totesin, voi eduskunta käyttää lainsäädäntövaltaansa eläinten oikeuksista säätämiseksi. Tämä koskee myös eläinten perusoikeuksista säätämistä. Eläinten perusoikeuksien kirjaamisesta Suomen perustuslakiin onkin jätetty eduskunnalle kansalaisaloite, jota käsiteltiin eduskunnan täysistunnossa helmikuussa 2024.[1259] Kyse on Suomen eläinoikeusjuristit ry:n aloitteesta, jota pidän oikeudellisena aktivismina eläinten perusoikeuksista säätämiseksi. Oikeudellinen eläinoikeusaktivismi onkin yksi käsitteistä, joihin eläinoikeus-termillä usein viitataan.[1260]

Eläinten perusoikeuksia puoltavia kannanottoja pidän kamppailupohjaisen ihmisoikeuskäsityksen ilmentyminä. Katson niissä olevan kyse uuden ryhmän saattamisesta perusoikeuksien subjektien piiriin, mikä on ominaista kamppailupohjaiselle ihmisoikeuskäsitykselle.[1261] Kamppailua muunlajisten perusoikeuksista on siis Suomessa käyty ehdottaen perustuslain muuttamista.[1262] Sisällöltään samaa ajatusta muunlajisten perusoikeuksista on Yhdysvalloissa edistetty *uusin oikeudenkäynnein* eli strategisella litigaatiolla.[1263] Yhdysvaltalainen eläinoikeusjärjestö Nonhuman Rights Project (jäljempänä myös *NhRP*) pyrkii uusilla oikeudenkäynneillä siihen, että muunlajiset luetaan jo olemassa olevien perusoikeuksien suoja-alaan.[1264] Kansalaisaloitetta eläinten perusoikeuksien kirjaamisesta Suomen perustuslakiin pidän jatkumona yhdysvaltalaisjärjestön vaatimuksille.[1265]

Kansalaisaloitteen tavoitteena on muunlajisten perusoikeuksien kirjaaminen perustuslakiin erilliseksi perusoikeusluetteloksi.[1266] De lege lata perusoikeudet kuuluvat yhdenvertaisesti jokaiselle Suomen oikeudenkäyttöpiirissä

[1258] Ks. Karapuu 2011 s. 73–75.

[1259] KAA 8/2023 vp ja PTK 14/2024/3 vp. Aloite lähetettiin lähetekeskustelussa perustuslakivaliokuntaan.

[1260] Kivinen 2023 s. 47–50.

[1261] Dembour 2010 s. 3–10. Kamppailun haasteeksi hahmottuu jossain määrin se, että itsensä verrattain vasta ihmisoikeuksien piiriin kamppailleet ryhmät saattavat pitää perusoikeuksien suojan piirin laajentamista uhkana omille oikeuksilleen. Toisaalta eläinten ja marginalisoitujen ihmisryhmien oikeuksien edistämisen on nähty olevan osa samaa ilmiötä, minkä seurauksena eläinten oikeuksien edistämisen on katsottu edistävän myös marginalisoituihin ihmisryhmiin kuuluvien ihmisten oikeuksia (Stucki 2023 s. 63–69). Historiallisesti esimerkiksi ajatusta naisten oikeuksista on aikoinaan parodioitu vedoten siihen, että mikäli naisilla olisi oikeuksia, tulisi niitä olla eläimilläkin (Anker 2004 s. 260).

[1262] KAA 8/2023 vp.

[1263] Koulu 2024 s. 225–230.

[1264] NhRP:n aktivismista Kivinen 2023 s. 3.

[1265] Järjestöt toimivat eri oikeusjärjestelmissä, minkä seurauksena niiden ensisilmäyksellä erityyppisissä strategioissa on nähdäkseni kyse samasta asiasta. Yksinkertaistaen common law -maassa ennakkoratkaisun oikeuslähdearvo voi olla vastaava kuin säädetyn oikeuden rooli romaanis-germaanisen oikeusjärjestelmän maassa.

[1266] KAA 8/2023 vp.

olevalle.[1267] Perusoikeussäännösten *jokainen* viittaa syntyneeseen, elävään ihmisyksilöön.[1268] Erilliset muunlajisten perusoikeudet murtaisivat tätä ajatusta perusoikeuksien yleisyydestä, mihin kiinnitettiin huomiota myös Suomen eläinoikeusjuristit ry:n kansalaisaloitteen lähetekeskustelussa.[1269]

Erillisten muunlajisten perusoikeuksien sijaan vaihtoehtona on sen piirin laajentaminen, johon *jokainen* viittaa. Kyse on siis muunlajisten lukemisesta jo olemassa olevien perusoikeuksien suoja-alaan. Kuten edellä totesin, NhRP on pyrkinyt tähän Yhdysvalloissa.[1270] Järjestö on argumentoinut muunlajisten yksilöiden asianosaisuuden puolesta tavoitteenaan sisällyttää muunlajisia yksilöitä henkilökohtaisen vapauden suoja-alaan. Nonhuman Rights Project -järjestön perustaja Steven Wise on pitänyt nimenomaan henkilökohtaista vapautta muunlajisille olennaisimpana perusoikeutena.[1271] Samalla Wise on kiinnittänyt huomiota muunlajisten jäämiseen perusoikeuksien yhdenvertaisuuskäsityksen ulkopuolelle.[1272]

Ajatus muunlajisten lukemisesta yhdenvertaisuuskäsityksen piiriin on kytkettävissä seurauseettiseen kehykseen.[1273] Ihmistä ei Singerin mukaan erota muista eläimistä mikään moraalisesti merkityksellinen tekijä, jonka kaikki ihmiset jakaisivat, mutta yksikään muu eläin ei.[1274] Käänteisesti muilla eläimillä ei ole mitään sellaista moraalisesti merkityksellistä tekijää, jonka kaikki eläimet jakaisivat, mutta yksikään ihminen ei.[1275] Singer ei siis katso minkään tekijän oikeuttavan tai perustelevan ihmisten eläimille aiheuttamaa kärsimystä; laji on moraalisesti yhtä epärelevantti peruste aiheuttaa yksilölle kärsimystä kuin esimerkiksi sukupuoli.[1276]

Henkilökohtaisen vapauden suoja-alaa ja perusoikeuksiin sisäänrakennettua yhdenvertaisuuskäsitystä on siis Yhdysvalloissa pyritty ulottamaan eläimiin. Suomen oikeusjärjestyksen viitekehyksessä henkilökohtaista vapautta suojaa PL 7 §. Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan ”[j]okaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen”.[1277]

1267 Ks. Viljanen 2011c s. 89–90, Karapuu 2011 s. 64.

1268 Ks. HE 309/1993 vp s. 24, Viljanen 2011c s. 89, 114–116.

1269 PTK 14/2024/3 vp, kohta 17.02 Anna Kontula vas.

1270 Järjestön pyrkimykset eivät ole tähän mennessä tuottaneet tulosta.

1271 Wise 2001 s. 73–82.

1272 Wise 2001 s. 82–87.

1273 Bentham 2000 s. 283, Singer 2007 s. 32–35.

1274 Singer 2007 s. 30–38. Singer korostaa, kuinka filosofit ovat kautta aikain pyrkineet oikeuttamaan sitä, miten ihmiset muita eläimiä kohtelevat. Puolustusta ihmisten ylivertaisuudelle on haettu niin rationaalisuudesta kuin kielestäkin. Singer torjuu nämä perustelut viitaten ihmisryhmiin, joilla ei ole kulloinkin esiin nostettua piirrettä. Ks. myös Eisen 2017 s. 926.

1275 Singer 2007 s. 30–38, ks. myös Wise 2001 s. 82–87. Kotimaisen eläinoikeustieteen piirissä lajirajakeskusteluun on paneutunut Kivinen, jonka mukaan taksonomiat ovat ihmisten luomia, ja absoluuttista rajanvetoa lajien välillä on vaikea tehdä (Kivinen 2023 s. 90–92).

1276 Singer 2007 s. 30–38, Wise 2001 s. 73, 78–84.

1277 Oikeus elämään turvataan myös POK 2 artiklassa, EIS 2 artiklassa sekä KP-sopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa, ja oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvalli-

Eläinsuojeluoikeuden tavoin PL 7 §:ssä turvatuin oikeuksin pyritään suojelemaan yksilöitä kärsimykseltä ja kuolemalta. Eläimet olisivat luontevammin vastaavien perusoikeuksien subjekteja kuin esimerkiksi poliittisten osallistumisoikeuksien.[1278] Kyse on olennaisista vapausoikeuksista, joiden vastaisesti eläimiä kuitenkin systemaattisesti kohdellaan.[1279]

Ensiksikään eläimillä ei ole oikeutta elämään.[1280] Esimerkiksi eläinten kasvatus ja pito lihan, nahan tai turkisten tuotantoa varten edellyttää eläinten tappamista. Toiseksi eläintenpidossa olevilla eläimillä ei ole henkilökohtaista vapautta. Perusoikeusuudistuksen hallituksen esityksen perusteella PL 7 §:n 3 momentin tarkoittama vapaudenmenetys viittaa tahdosta riippumattomaan sulkemiseen määrättyyn rajattuun olinpaikkaan.[1281] Eläintenpidossa olevien eläinten vapaudenmenetys on pääsääntö eikä poikkeus. Kolmanneksi eläimillä ei ole henkilökohtaista koskemattomuutta. Eläinsuojelulainsäädäntömme sallii esimerkiksi eläimen sukupuolielimeen kohdistuvan tunkeutumisen eläimen keinosiementämiseksi.[1282]

Yhdenvertaisesti kaikille Suomen lainkäyttöpiirissä oleville kuuluvat perusoikeudet eivät de lege lata kuulukaan muunlajisille.[1283] Yhdenvertaisuus on osa perusoikeuksien käsitettä, eikä yksilöitä PL 6 §:n 2 momentin nojalla saa pääsääntöisesti asettaa keskenään eri asemaan. Perustuslain yhdenvertaisuuskäsitys kohtaa kuitenkin lajirajan.[1284] Yksilön saa de lege lata asettaa eri asemaan lajin perusteella, mitä voi pitää oikeusjärjestykseen sisäänrakennettuna *lajisyrjintänä*.[1285] Eurooppalaisessa valtiosääntöviitekehyksessä vastaavaan

---

suuteen turvaavat myös POK 3 ja 6 artiklat, EIS 5 artikla sekä KP-sopimuksen 9 artikla. POK 2 artiklalla ja EIS 2 artiklalla on keskenään sama merkitys ja kattavuus (EUVL 2007/C 303/02 s. 17–18, 33).

1278 Ks. Niiniluoto 2000 s. 60, Vilkka 1993 s. 174–175, Gewirth 1978 s. 121.

1279 Ks. Wise 2001 s. 73–82.

1280 Eläintunnistuslain hallituksen esityksessä PL 7 §:n turvaama oikeus elämään liitetään kuitenkin kotirauhan suojan rajoittamiseen eläinsuojelutarkastusten tekemiseksi. Kotirauhan suojan piiriin ulottuvan tarkastusoikeuden katsotaan olevan ”laissa sidottu oikeushyviin, jotka kiinnittyvät perustuslain 7 §:ssä turvattuun oikeuteen elämään – –” (HE 101/2021 vp s. 47–48). Liityntää PL 7 §:n turvaamaan oikeuteen elämään ei kuitenkaan avata tarkemmin. Eläintunnistuslakiin sisältyvän kotirauhan suojaa rajoittavan säännöksen oikeusperustana pidän kuitenkin perusoikeuksien turvaamisen sijaan unionin oikeuden täytäntöönpanoa. Tarkastelin tätä kattavammin kotirauhan suojan rajoitusperusteita koskevassa luvussa (4.2.3).

1281 HE 309/1993 vp s. 48/I.

1282 HE 186/2022 vp s. 102.

1283 Perusoikeuksien yleisyydestä ks. Viljanen 2011c s. 89–90, Karapuu 2011 s. 64. Poikkeuksista perusoikeuksien yleisyyteen ks. Viljanen 2011c s. 90–113.

1284 Yhdysvaltain kontekstissa ks. Wise 2001 s. 82–87.

1285 Lajisyrjinnästä ks. Ryder 2010 s. 1. Speciesism-termin suomennoksina on lajisyrjinnän lisäksi käytetty *spesismiä*, *lajismia* sekä *lajisortoa*. Sortoa on eläinoikeustieteen piirissä tarkastellut Wahlberg, verraten eläinten nykymuotoista kohtelua ihmisoikeusjuridiikan piirissä esitettyyn sorron määritelmään. Wahlbergin mukaan eläinten nykymuotoinen kohtelu on sortoa kolmen elementin summana. Ensiksikin antroposentriset eläinsuojelulait ylläpitävät Wahlbergin mukaan systemaattista ja institutionalisoitua eläinten käyttöä. Toiseksi eläimet eivät voi pelastaa itseään sorrolta tai

on viitattu termillä qualified speciesism.[1286] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomari de Albuquerque käyttää termiä ihmisoikeustuomioistuimen suuren jaoston tuomioon Herrmann v. Saksa jättämässään osittain yhtenevässä ja osittain eriävässä mielipiteessä.[1287]

Syrjintäkieltosäännös, PL 6 §:n 2 momentti, sisältää luettelon kielletyistä syrjintäperusteista. Luettelo ei kuitenkaan ole tyhjentävä.[1288] Katson sen avaavan ikkunan muunlajisten lukemiseen perustuslain yhdenvertaisuuskäsityksen suoja-alaan. Muunlajisten lukeminen perustuslain yhdenvertaisuuskäsityksen suoja-alaan ei tarkoittaisi, että muunlajisia kohdeltaisiin aina samalla tavalla kuin PL 6 §:n 1 momentin tarkoittamia ihmisiä, koska PL 6 §:n 2 momentin mukaan ”[k]etään ei saa ilman *hyväksyttävää perustetta* asettaa eri asemaan”.[1289]

Lajiraja ajaakin yli käsitysten yksilön ja sen elämän arvosta, vapaudesta ja koskemattomuudesta sekä yhdenvertaisuudesta. Ne jäsentyvät osaksi syvärakenteeltaan antroposentristä oikeusjärjestelmäämme ja sen ihmiskeskeistä perusoikeustraditiota. Mikäli kuitenkin oikeuden syvärakenteen ja oikeuskulttuurin tasolla tapahtuu muutoksia, vaikuttavat ne myös oikeuden pintatasolle.[1290]

Oikeusjärjestelmän sekä perus- ja ihmisoikeustradition ihmiskeskeisyys kulminoituu ihmisyyden ja ihmisarvon käsitteissä. Kuten eläimen oikeudellisen aseman valtiosääntöisiä reunaehtoja tarkastellessani totesin, on ihmisarvo perusoikeuksista perustavanlaatuisin sekä muiden perus- ja ihmisoikeuksien perusta.[1291] Sen suoja-ala ulottuu perusoikeuksien subjekteja laajemmalle, mikä tekee ihmisarvosta myös eläinten oikeudellisen aseman kannalta kiinnostavan käsitteen.[1292] Muunlajisille ihmisarvoa ei kuitenkaan ole allokoitu. Eläinlain hallituksen esityksestä lausuessaan PeV tosin arvioi, onko rituaaliteurastus ihmisarvoa loukkaava käytäntö.[1293] Ihmisarvoa taikka muita perusoikeuksia loukkaavia tai oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisia käytäntöjä ei perusoikeusuudistuksen hallituksen esityksen mukaan voi perustella uskonnon ja omantunnon vapaudella.[1294] Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan pitänyt rituaaliteurastusta ihmisarvoa loukkaavana käytäntönä.[1295]

---

systemaattiselta hyväksikäytöltä. Kolmanneksi ihmiset hyväksikäyttävät eläimiä, koska ne ovat muunlajisia ja nähdään ihmisille alisteisina (Wahlberg 2021 s. 24–25, Wahlberg 2019 s. 138–139).

1286 Herrmann v. Saksa (2012, SJ) tuomari de Albuquerquen osittain yhtenevä ja osittain eriävä mielipide s. 37.

1287 Herrmann v. Saksa (2012, SJ) tuomari de Albuquerquen osittain yhtenevä ja osittain eriävä mielipide s. 37.

1288 HE 309/1993 vp s. 43/II.

1289 Kursiivi lisätty.

1290 Tuori 2000 s. 229–233.

1291 Ks. tuomio ja julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotus asiassa C-377/98 Alankomaat v. parlamentti ja neuvosto (2001), erit. ratkaisuehdotus 197 kohta, EUVL 2007/C 303/02 s. 17.

1292 Ks. PeVL 71/2002 vp s. 2, PeVL 59/2002 vp s. 2.

1293 PeVL 106/2022 vp s. 3.

1294 HE 309/1993 vp s. 56/I.

1295 PeVL 106/2022 vp s. 3. On syytä huomioida, ettei kyse ollut rituaaliteurastuksen arvioinnista pelkästään ihmisarvoa loukkaavana käytäntönä. Samalla arvioitiin sitä, onko rituaaliteurastus

Ihmisarvoa oikeudellisena käsitteenä jäsentää julkisasiamies Stix-Hackl Euroopan unionin tuomioistuimen asiaa Omega koskevassa ratkaisuehdotuksessaan.[1296] Ihmisarvo ilmaisee ratkaisuehdotuksen mukaan:

> ”[Y]limmän kunnioituksen ja arvon, joka ihmiselle on annettava sen perusteella, että hän on ihminen. Kyseessä on ihmisolennon tai ihmisluonnon suojeleminen ja kunnioittaminen sellaisenaan, ihmisen ”aineellinen olemus”. Ihmisarvossa heijastuu näin ollen ihminen itse, ja hän edustaa sitä, mistä hän koostuu. Kuitenkin kysymys siitä, mistä ihminen koostuu, viittaa väistämättä etuoikeuksien alaan, eli ihmisarvon sisältö määräytyy viime kädessä tietyn ”ihmiskuvan” perusteella.” [1297]

Ihmisarvo siis suojelee ihmistä ja ihmisyyttä.[1298] Ihmisarvon suoja-alaan lukeutumisen kannalta olennaista on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuren jaoston ratkaisun Vo v. Ranska mukaan ihmissukuun kuuluminen.[1299] Ihmisarvon loukkaamattomuuden onkin väitetty suojelevan nimenomaan ihmislajia ja sille tyypillisiä ominaisuuksia.[1300] Ihmisen ja ihmisyyden koostumus on kuitenkin epäselvä.[1301] Ihmisarvo suojaa ihmisen olemusta, joka puolestaan määräytyy tietyn ihmiskuvan perusteella.[1302] Oletus ihmisen olemuksesta on sisäänrakennettu ihmisarvon käsitteeseen.[1303] Ihmisarvo allokoituu niille, jotka tätä ihmiskuvaa, oletusta ihmisen olemuksesta, vastaavat. Käsitteenä ihmisarvo toiseuttaa muita elämän muotoja, ennen kaikkea muita lajeja.[1304] Ihmisyyden määrittelemättömyys on ihmisoikeuksien paradoksi.[1305]

Ihmisarvon muita perusoikeuksia kattavampi suoja-ala sekä epäselvyys ihmisen olemuksesta kuitenkin jättävät tilaa perus- ja ihmisoikeustradition suoja-alan murrokselle. Oikeuden tasojen välisellä vuorovaikutuksella ei ole alkua tai loppua, vaan oikeus on jatkuvassa muutoksessa.

---

muita perusoikeuksia loukkaava tai oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen käytäntö. Joka tapauksessa PeV ei pitänyt rituaaliteurastusta ihmisarvoa loukkaavana käytäntönä.

1296 Julkisasiamies Stix-Hacklin ratkaisuehdotus asiassa C-36/02 Omega (2004) 73–81 kohdat.

1297 Julkisasiamies Stix-Hacklin ratkaisuehdotus asiassa C-36/02 Omega (2004) 75 kohta.

1298 Julkisasiamies Stix-Hacklin ratkaisuehdotus asiassa C-36/02 Omega (2004) 75 kohta, tuomiot asioissa C-377/98 Alankomaat v. parlamentti ja neuvosto (2001) 70–77 kohdat ja C-36/02 Omega (2004) 32–41 kohdat, EUVL 2007/C 303/02 s. 17.

1299 Vo v. Ranska (2004, SJ) 84 kohta. Ratkaisussa EIT arvioi sikiön oikeudellista asemaa. (”At European level, the Court observes that there is no consensus on the nature and status of the embryo and/or foetus – – At best, it may be regarded as common ground between States that the embryo/foetus belongs to the human race.”)

1300 Nieminen 2005 s. 58–59.

1301 Julkisasiamies Stix-Hacklin ratkaisuehdotus asiassa C-36/02 Omega (2004) 75 kohta.

1302 Julkisasiamies Stix-Hacklin ratkaisuehdotus asiassa C-36/02 Omega (2004) 75 kohta.

1303 Soirila 2021 s. 79, Soirila 2018 s. 135.

1304 Soirila 2018 s. 128–138.

1305 Douzinas 2013 s. 52–55.

8 Lopuksi

Olen edellä esittänyt voimassa olevan oikeuden perusteella muotoilemani eläinsuojeluoikeuden yleiset opit sekä tarkastellut eläinsuojeluoikeuden rajapinnoille jäävää ainesta. Eläinsuojeluoikeuden yleiset opit voisi jäsentää myös oikeuden kehityksen suuntaviitoiksi. Se olisi tutkimustehtävänä monelle eläinten hyvinvoinnin edistämisestä kiinnostuneelle mielekkäämpi kuin voimassa olevaan oikeuteen perustuva yleisten oppien jäsennys. Samalla sen vastaanotto eläinoikeustieteilijöiden keskuudessa voisi olla lämpimämpi. Koska eläinsuojeluoikeudella ei ole entuudestaan yleisiä oppeja eikä se ole erkautumassa mistään vakiintuneemmasta oikeudenalasta, olen kuitenkin pitänyt tarkoituksenmukaisena laajemmalle oikeustieteelliselle auditoriolle argumentointia.

Valinnan seurauksena muotoilemani kärsimyksen- ja kuolemanvälttämisperiaatteet kuvastavat kärsimystä ja kuolemaa – eivät hyvinvoinnin tai elämän suojelua. Vaikka vapausperiaatteen asetelma on toinen, ei se suojaa eläintä kuolemalta. Sen soveltamisala on myös rajattu, koska periaate soveltuu vain selkärankaisiin luonnonvaraisiin eläimiin.

Kärsimyksen tarpeellisuus on siis de lege lata pääsääntö ja tarpeeton kärsimys tästä poikkeus. Vastaavasti pääsääntö on nyt se, että eläimiä saa tappaa. Voisimme kuitenkin valita myös toisin. Jos eläinten hyvinvointia tai elämää tahdottaisiin todella suojella, tulisi asetelma kääntää päälaelleen. Tällöin esimerkiksi eläinlaki toteuttaisi sanamuodon mukaista tarkoitustaan. Eläinlain tarkoituksena on sen 1 §:n mukaan edistää eläimen myönteistä kokemusta omasta fyysisestä ja henkisestä tilastaan sekä ”lisätä eläinten kunnioitusta ja hyvää kohtelua”. Nyt säännös on kuitenkin kontekstinsa kuihduttama, ja eläinlaissa sallitaan esimerkiksi porsaiden kirurginen kastraatio.

Käytännössä asetelman kääntäminen sellaisenaan päälaelleen voisi aiheuttaa ongelmia. Eläinten tuntoisuutta koskevan tiedon karttuessa eläimen, eli tuntoisen muunlajisen, alaan voisi lukeutua yhä enemmän ihmisen vaikutuspiirissä, esimerkiksi putkistoissa, eläviä olentoja.

Kuitenkin jo nykyään eläinsuojelulainsäädäntö asettaa eri eläinten kohtelulle erilaisia vaatimuksia. Ne heijastavat eläinten biologisia ja kulttuurillisia luokitteluja sekä niiden toisintumista ihmisten käsityksissä eri eläinten tuntoisuudesta. Vaikka eri eläinten kohtelulle asetettujen vaatimusten eriytymistä on kritisoitu, pidän loogisena, että ihmiskeskeinen oikeusjärjestys heijastaa ihmisten käsityksiä. Nähdäkseni eläineettistä ajattelua rasittaakin jossain määrin täydellisyysideaali. Argumentoitaessa, että ihmisten ja muiden eläinten välillä ei ole mitään ainakaan moraalisesti merkityksellistä rajaa, vierastetaan tämän rajan

vetämistä myös johonkin muuhun kohtaan tuntoisten olentojen skaalaa. Se voisi kuitenkin asettaa uudet raamit eläinsuojeluoikeuden pääsääntöjen kääntämiselle päälaelleen. Tuolloin esimerkiksi koiraa voitaisiin suojella pääsääntöisesti kaikelta kärsimykseltä, ja tarpeellista kärsimystä olisi vain esimerkiksi kyseisen koirayksilön terveyden suojelemiseksi tehtävä toimenpide. Pääsäännön ulkopuolelle voitaisiin rajata esimerkiksi hyttyset, joiden suojelu kaikelta kärsimykseltä ei välttämättä saavuttaisi laajaa hyväksyntää oikeuskulttuurissamme.

Jos siis lähtökohdaksi omaksuttaisiin se, ettei eläimelle saisi aiheuttaa kärsimystä, voitaisiin kunkin eläinryhmän kohdalla tarpeellisena pidetty kärsimys sallia erikseen. Rakenteellisesti eläinryhmiä eriyttävä ratkaisu ei olisi eläinsuojeluoikeudellemme uusi, sillä se sisältää jo nyt valtioneuvoston asetuksin toteutetun eri eläinten kohtelulle asetettujen yksityiskohtaisempien vaatimusten erottelun. Unionin eläinsuojelulainsäädäntö rakentuu myös siten, että se erottelee direktiivein toisistaan sikojen, broilerien, munivien kanojen ja vasikoiden suojelulle asetetut vaatimukset. Viime vuosina on myös suunniteltu erillistä säädöstä koirien ja kissojen hyvinvoinnista.[1306] Jo nyt koirien ja kissojen turkiksen myynti sisämarkkinalla on kielletty.

Eläinten oikeudellisen aseman muuttuminen edellyttää kamppailuja lainsäädännön sisällöstä. Eläinsuojelutahojen vastinparina kamppailuissa ovat usein eläinten käytöstä taloudellisesti hyötyvät tahot, joiden intresseissä on esimerkiksi eläintuotannon jatkaminen ja sen kustannusten säilyttäminen mahdollisimman alhaisina. Näissä kamppailuissa eläinsuojelutahojen näkemykset leimataan usein radikaaleiksi, koska ne haastavat vallitsevaa asiantilaa ja voimassa olevaa lainsäädäntöä. Se, että jokin on tai on joskus ollut laillista, ei kuitenkaan tee siitä eettistä.

Eläinten tappaminen ja kärsimyksen aiheuttaminen eläimille onkin yhteiskunnassamme niin normalisoitunutta, että sen kyseenalaistamista pidetään radikaalina. Jopa paradigman sisäiset mikrotason kamppailut kestävät vuosikymmeniä. Samalla eläinsuojelutahojen paradigman sisäisesti käymiä mikrotason kamppailuja varjostaa uhka niiden hahmottumisesta makrotason justifikaatioksi. Paradigman sisäisiä kamppailuja on käyty viime vuosikymmeninä esimerkiksi porsaiden kirurgisesta kastraatiosta ja siinä käytetystä kivunlievityksestä. Yli kymmenen vuoden lainvalmistelusta huolimatta pelkkää paikallispuudutusvaatimustakin sovelletaan kolmen vuoden viiveellä eläinlain voimaantulosta. Kirurgisen kastraation kieltoa puolestaan sovelletaan yli kymmenen vuoden viiveellä. Vuoden 2024 alussa voimaan tulleen lain tavoitteiden ja oikeustilan välillä vallitseekin epäsuhta vielä vuosikymmenen. Sillä välin suunnitellaan kirurgisen kastraation uudelleen sallimista.[1307] Silloinkin, kun eläimelle voimakasta kipua aiheuttava toimenpide siis yli kymmenen vuoden

[1306] Ks. EUR-Lex – Menettely 2023/0447/COD.
[1307] MMM luonnos 2025 s. 12.

lainvalmistelun jälkeen päädytään yli kymmenen vuoden siirtymäajalla kieltämään, pyritään tilanne palauttamaan ennalleen seuraavalla hallituskaudella.

Eläinlain siirtymäaikojen poikkeukselliseen pituuteen kiinnitti huomiota myös perustuslakivaliokunta, joka ei pitänyt niitä ”lain tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta aivan asianmukaisina”.[1308] Elinkeinonharjoittamiseen liittyvät näkökohdat olisivat perustuslakivaliokunnan mukaan voineet puoltaa lakiehdotuksen siirtymäaikoja, mikäli siinä olisi asetettu ”merkittävästi nykyisiä ankarampia velvoitteita eläinten kohtelulle”.[1309] Eläinlaki ei kuitenkaan tuonut mukanaan olennaisia muutoksia kokonaisuudistusta edeltäneeseen oikeustilaan. Siten se pysyttää ja vaalii kärsimyksen ja kuoleman paradigmaa.

Kärsimyksen ja kuoleman paradigmaa pysyttäviä normi- ja tulkintakannanottoja olen joutunut esittämään myös muotoillessani eläinsuojeluoikeuden yleisiä oppeja voimassa olevan oikeuden perusteella. Eläinsuojeluoikeus on osa oikeusjärjestelmää, joka on osa yhteiskuntaa, joka etsii legitimaatiota väkivallalleen.

[1308] PeVL 106/2022 vp s. 7. Siirtymäaikojen pituuden uudelleenarviointiin kannusti myös ympäristövaliokunta (YmVL 44/2022 vp s. 3), mutta niitä ei lyhennetty (EV 331/2022 vp s. 48–50).
[1309] PeVL 106/2022 vp s. 7.

Abstract

This dissertation explores the general principles, concepts, and theories of Finnish animal law within the framework of European constitutional law. The primary objective of this research is to uncover the central theoretical features of Finnish animal welfare legislation. Employing a theoretical doctrinal study of law, the dissertation analyzes the legal sources of Finnish and European Union law and systematizes the norms of the Finnish legal system.

Uncovering the features of the emerging field of law within the framework of constitutional law contributes to the acceptance of animal law as a part of the Finnish legal system. The protection of the welfare of sentient animals is codified in Article 13 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU). The protection of animal welfare serves as a legitimate aim for the limitations of fundamental rights and human rights, as well as a justificatory ground for restrictions on certain imports and exports (Article 36 TFEU). Animals are also considered a part of nature, which is protected in Section 20 of the Constitution of Finland. However, the protection that animals receive as a part of nature is still unclear.

The dissertation argues that the 'animal' of Finnish animal welfare law refers to sentient nonhuman animals. As the general principles of Finnish animal welfare law, the dissertation introduces the principle of avoidance of suffering, the principle of avoidance of death, and the principle of freedom. In addition to the legal concept of 'animal', the dissertation argues the key concepts of Finnish animal welfare law to be 'unnecessary suffering', 'wild animal', and 'production animal'.

Connecting the principle of avoidance of suffering, the principle of avoidance of death and the concept of 'unnecessary suffering', a theory of unnecessary suffering and death is formulated. The principle of avoidance of suffering is the key principle of Finnish animal law, and it links closely to the aim of animal law as a field of law; to protect sentient nonhuman animals for the sake of their sentience. The main function of the principle of avoidance of death is to serve as a contradicting principle to the principle of avoidance of suffering.

The concept of 'wild animal' links especially to the principle of freedom. The principle applies only to wild vertebrates and serves as an optimization requirement to let animals living in the wild, and belonging to wild animal species, live in the wild.

In discovering and explaining the central features of Finnish animal law, the dissertation contributes to shifting animal law from its pre-paradigmatic stage

to a generally recognized field of law in the Finnish legal system. In doing so, the dissertation also contributes to the tradition of Finnish legal theory by unveiling criteria for the general principles, concepts, and theories.

Lähteet

KIRJALLISUUS

Aalto-Heinilä, Maija, Voiko oikeuslähteiden tulkinta olla objektiivista? Lakimies 7–8/2020 s. 903–924.

Aaltola, Elisa, Eläinten oikeuksista: perinteisten kantojen kritiikki. Tieteessä tapahtuu 3/2005, s. 62–66.

Aaltola, Elisa, Animal Suffering: Philosophy and Culture. Palgrave Macmillan UK 2012.

Aarnio, Aulis, The Rational as Reasonable: A Treatise on Legal Justification. Reidel 1987.

Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria. WSOY 1989.

Aarnio, Aulis, Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta, s. 35–56 teoksessa J. Häyhä (toim.), Minun metodini. Werner Söderström lakitieto WSLT 1997.

Aarnio, Aulis (2005a), Onko eläimillä oikeuksia? Ajatuksia oikeudesta substanssi ja suhdekäsitteenä. Tieteessä tapahtuu 2/2005 s. 5–10.

Aarnio, Aulis (2005b), ”Oikeuksista” ja oikeuksista. Tieteessä tapahtuu 4/2005 s. 54.

Aarnio, Aulis, Tulkinnan taito: ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. Talentum Media 2006.

Aarnio, Aulis (2011a), Essays on the Doctrinal Study of Law. Springer Dordrecht 2011.

Aarnio, Aulis (2011b), Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2011.

Alexy, Robert, A Theory of Constitutional Rights. Oxford University Press 2002.

Anker, Peder, A Vindication of the Rights of Brutes. Philosophy & Geography 7(2) 2004, s. 259–264.

Ballardini, Rosa & Casi, Corinna, Regulating Nature in Law Following Weak Anthropocentrism: Lessons for Intellectual Property Regimes and Environmental Ethics. Retfærd, 167(4) 2021 s. 17–38.

Bentham, Jeremy, An Introduction to the Principles of Morals and Legislation, teoksessa J. H. Burns & H.L.A. Hart (toim.), The Collected Works of Jeremy Bentham: An Introduction to the Principles of Morals and Legislation. Oxford University Press 2000.

Björne, Lars, Velvoiteoikeuden yleiset opit. Edilex 2010.

Blattner, Charlotte, The Recognition of Animal Sentience by the Law. Journal of Animal Ethics 9(2) 2019 s. 121–136.

Blattner, Charlotte, Turning to Animal Agency in the Anthropocene, s. 65–78 teoksessa B. Bovenkerk & J. Keulartz (toim.), Animals in Our Midst: The Challenges of Co-existing with Animals in the Anthropocene. The International Library of Environmental, Agricultural and Food Ethics 33, Springer, Cham 2021.

Bock, Bettina & Buller, Henry, Healthy, Happy and Humane: Evidence in Farm Animal Welfare Policy. Sociologia Ruralis 53(3) 2013 s. 390–411.

Borgström, Suvi, Iso paha susi vai hyödyllinen hukka? Ekologis-juridinen näkökulma suden suojelun yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen. Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto 2011.

Broom, David, A History of Animal Welfare Science. Acta Biotheoretica 59(2) 2011 s. 121–137.

Broom, David, Sentience and Animal Welfare. CABI 2014.

Brusiin, Otto, Tuomarin harkinta normin puuttuessa. Suomalainen Lakimiesten Yhdistys 1938.

Camm, Tara & Bowles, David, Animal Welfare and the Treaty of Rome Legal Analysis of the Protocol on Animal Welfare and Welfare Standards in the European Union. Journal of Environmental Law 12(2) 2000 s. 197–205.
Carenzi, Corrado & Verga, Marina, Animal Welfare: Review of the Scientific Concept and Definition. Italian Journal of Animal Science 8(1) 2009 s. 21–30.
Christiaenssen, Paulien, Err on the Side of Sentience: The European Precautionary Principle, Article 13 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Invertebrates, s. 261–279 teoksessa M. Rodriguez Ferrere & J. Kotzmann (toim.), The Legal Recognition of Animal Sentience: Principles, Approaches and Applications. Hart Publishing 2024.
Cooper, Margaret, An Introduction to Animal Law. Academic Press 1987.
Cotterrell, Roger, Why Must Legal Ideas Be Interpreted Sociologically? Journal of Law and Society 25(2) 1998 s. 171–192.
Cudworth, Erika, Killing Animals: Sociology, Species Relations and Institutionalized Violence. The Sociological Review 63 (1) 2015 s. 1–18.
D'Amato, Anthony & Chopra, Sudhir, Whales: Their Emerging Right to Life. American Journal of International Law 84(1) 1991 s. 21–62.
Dahlberg, Maija (2022a), Valtiosääntöoikeudellinen asiantuntijuus perustuslakivaliokunnassa. Oikeus 4/2022 s. 286–515.
Dahlberg, Maija (2022b), Asiantuntijainstituutio perustuslakivaliokunnassa – valtiosääntöoikeudellisen asiantuntijavallan taustaa, muotoja ja kipukohtia. Lakimies 7–8/2022 s. 1052–1084.
Dahlberg, Maija & Paso, Mirjami, Kansallisen lainsäädännön, ihmisoikeussopimuksen ja unionin oikeuden tavoitteellinen tulkinta – mikä muuttuu? Lakimies 7–8/2020 s. 925–953.
Dawkins, Marian, The Science of Animal Suffering. Ethology 114(10) 2008 s. 937–945.
Dembour, Marie-Bénédicte, What Are Human Rights? Four Schools of Thought. Human Rights Quarterly 32(1) 2010 s. 1–20.
DeMello, Margo, Animals and Society: An Introduction to Human-Animal Studies (2. p.). Columbia University Press 2021.
Derrida, Jacques, Eläin, joka siis olen. Tutkijaliitto 2019.
Donaldson, Sue & Kymlicka, Will, Zoopolis: A Political Theory of Animal Rights. Oxford University Press 2011.
Douzinas, Costas, The Paradoxes of Human Rights. Constellations 20(1) 2013 s. 51–67.
Duncan, Ian, Animal Rights – Animal Welfare: A Scientist's Assessment. Poultry Science 60(3) 1981 s. 489–499.
Dworkin, Ronald, Taking Rights Seriously (New Impression with a Reply to Critics). Duckworth 1978.
Dworkin, Ronald, A Matter of Principle. Clarendon Press 1985.
Dworkin, Ronald, Law's Empire. Fontana 1986.
Eisen, Jessica, Animals in the Constitutional State. International Journal of Constitutional Law 15(4) 2017 s. 909–954.
Ellilä, Tauno, Ulosotto-oikeuden yleiset opit (2. uud. p.). WS 1970.
Espinosa, Romain, Tago, Damian & Treich, Nicolas, Infectious Diseases and Meat Production. Environmental and Resource Economics 76(4) 2020 s. 1019–1044.
Fabbrini, Federico, Fundamental Rights in Europe. Oxford University Press 2014.
Fasel, Raffael & Butler, Sean, The Dawn of European Animal Rights Law. The Global Journal of Animal Law 1/2020 s. 1–7.
Favre, David, Living Property: A New Status for Animals within the Legal System. Marquette Law Review 93(3) 2009 s. 1021–1072.
Fernandez, Angela, Not Quite Property, Not Quite Persons: A 'Quasi' Approach for Nonhuman Animals. Canadian Journal of Comparative and Contemporary Law 5(1)2019 s. 155–232.

Fernandez, Angela, Animals as Quasi-Property/Persons, s. 129–141 teoksessa A. Linzey & C. Linzey (toim.), Animal Ethics and Animal Law. Lexington Books 2022.
Francione, Gary & Garner, Robert, The Animal Rights Debate: Abolition or Regulation? Columbia University Press 2010.
Frasch, Pamela, The Definition of Animal Law. Global Journal of Animal Law 1/2019 s. 1.
Fraser, David & Duncan, Ian, 'Pleasures', 'Pains' and Animal Welfare: Toward a Natural History of Affect. Animal Welfare 7(4) 1998 s. 383–396.
Garner, Robert, Animal Welfare: Political Defense. Journal of Animal Law and Ethics 1 2006 s. 161–174.
Gewirth, Alan, Reason and Morality. University of Chicago Press 1978.
Giraud, Eva, Veganism. Politics, Practice, and Theory. Bloomsbury Academic 2021.
Goldsworthy, Daniel & Robertson, Ian, Drafting and Interpreting Sentience Provisions: Incorporating Modern Science in Animal Welfare Law as a Legislative Requirement, s. 47–62 teoksessa M. Rodriguez Ferrere & J. Kotzmann (toim.), The Legal Recognition of Animal Sentience: Principles, Approaches and Applications. Hart Publishing 2024.
Gullans, Monica (2018a), Ihmisoikeussopimusta koskeva kansainvälinen valvonta, s. 165–328 teoksessa M. Gullans, P. Pölönen, A. Tapanila & M. Pellonpää, Euroopan ihmisoikeussopimus (6. uud. p.). Alma Talent 2018.
Gullans, Monica (2018b), Oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta (8 artikla), s. 777–844 teoksessa M. Gullans, P. Pölönen, A. Tapanila & M. Pellonpää, Euroopan ihmisoikeussopimus (6., uud. p.). Alma Talent 2018.
Gullans, Monica (2018c), Ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapaus (9 artikla), s. 845–865 teoksessa M. Gullans, P. Pölönen, A. Tapanila & M. Pellonpää, Euroopan ihmisoikeussopimus (6. uud. p.). Alma Talent 2018.
Hakalehto, Suvi, Lapsioikeuden perusteet. Alma Talent 2018.
Hallberg, Pekka (2011a), Perusoikeusjärjestelmä, s. 29–60 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Hallberg, Pekka (2011b), Perusoikeudet tuomioistuimissa, s. 851–874 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Harrison, Ruth, Animal Machines. Vincent Stuart 1964.
Haupt, Claudia, The Nature and Effects of Constitutional State Objectives: Assessing the German Basic Law's Animal Protection Clause. Animal Law Review 16(2) 2010 s. 213–257.
Hawksworth, Dawn & Balen, Rachel, Animal Cruelty and Child Welfare – The Health Visitor's Perspective, s. 281–293 teoksessa A. Linzey (toim.), The Link Between Animal Abuse and Human Violence. Sussex Academic Press 2009.
Heiskanen, Heta-Elena, Towards Greener Human Rights Protection: Rewriting the Environmental Case-Law of the European Court of Human Rights. Tampere University Press 2018.
Helin, Markku, Käsitteistä päättelemisestä, s. 82–92 teoksessa L. Kartio, J. Tepora & J. Wirilander (toim.), Juhlajulkaisu Simo Zitting 1915 - 14/2 - 1985. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1985.
Hepola, Matti, Belinskij, Antti & Määttä, Tapio, Ajat ovat muuttumassa – ympäristöperusoikeuden evoluutio vesivoimalupien pysyvyyden näkökulmasta. Ympäristöjuridiikka 1–2/2021 s. 7–42.
Hietaniemi, Arto & Penttilä, Outi, Uutta, vanhaa vai molempia? Ympäristöperusoikeuden oikeusvaikutukset lainsäädäntöhankkeissa vuosina 2019–2023. Ympäristöjuridiikka 3–4/2024 s. 6–42.
Hirsjärvi, Paula & Rydman, Risto, Suomen lainsäädäntö eläinkuvan heijastajana, s. 77–89 teoksessa P. Hirsjärvi, J.-P. Mäkiniemi, S. Saunanoja & A. Siitonen (toim.), Koe-eläinetiikkaa. Yliopistopaino 2005.

Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17 2011.
Hirvonen, Ari, Konkreettinen oikeuslähdeoppi: normimateriasta rakenteisiin ja ratkaisutoimintaan. Lakimies 7–8/2020 s. 954–971.
Hollo, Erkki, Ympäristöoikeus. Lakimiesliiton kustannus 1991.
Hollo, Erkki, Ympäristönsuojelu- ja luonnonsuojeluoikeus. Talentum 2004.
Hughes, J. Donald, An Environmental History of the World: Humankind's Changing Role in the Community of Life (2. p.). Routledge 2009.
Huovila, Mika, Prosessioikeuden yleiset opit ja prosessilait. Oikeus 4/2007 s. 395–400.
Husa, Jaakko, Hermeneuttinen filosofia ja lainopin tieteenteoria. Lakimies 7/1997 s. 999–1031.
Husa, Jaakko, Non liquet? Vallanjako, perusoikeudet, systematisointi – oikeuden ja politiikan välisiä rajankäyntejä. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2004.
Hutchinson, Terry & Duncan, Nigel, Defining and Describing What We Do: Doctrinal Legal Research. Deakin Law Review 17(1) 2012 s. 83–119.
Hänninen, Laura, Mitä hyvinvointitutkimus voi kertoa tuotantoeläimistä? s. 207–218 teoksessa E. Aaltola & S. Keto (toim.), Eläimet yhteiskunnassa. Into 2015.
Häyhä, Juha, Johdanto, s. 15–34 teoksessa J. Häyhä (toim.), Minun metodini. Werner Söderström lakitieto WSLT 1997.
Jyränki, Antero, Uusi perustuslakimme. Iura nova 2000.
Kaisto, Janne & Lohi, Tapani, Johdatus varallisuusoikeuteen (2. uud. p.). Talentum 2013.
Kaisto, Janne, Lainoppi ja koherenssi, s. 138–147 teoksessa J. Tepora, M. Tulokas & P. Vihervuori (toim.), Juhlajulkaisu Juhani Wirilander 1935 – 30/11 – 2005. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2005.
Kaisto, Janne, Muuttuvat oikeudenalat, muuttuvat yleiset opit. Lakimies 1/2022 s. 167–173.
Karapuu, Heikki, Perusoikeuksien käsite ja luokittelu, s. 63–88 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Karapuu, Heikki & Lavapuro, Juha, Oikeus työhön ja elinkeinovapaus (PL 18 §), s. 671–710 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2., uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Karhu, Juha, Kohti 2000-luvun oikeuslähdeoppia. Lakimies 7–8/2020 s. 1017–1034.
Karhu ks. myös Pöyhönen
Kartio, Leena & Tammi-Salminen, Eva, Esineoikeuksien staattinen suoja, s. 825–832 teoksessa V. Annola, M. Hemmo, J. Karhu, L. Kartio, A. Saarnilehto, E. Tammi-Salminen, J. Tolonen, J. Tuomisto & M. Viljanen (toim.), Varallisuusoikeus (2. uud. p.). WSOYpro 2012.
Kavonius, Petter, Oikeusperiaatekin velvoittaa! Tutkimus oikeusperiaatteen velvoittavuuden ja voimassaolon perusteista. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2001.
Kirkwood, James, The Distribution of the Capacity for Sentience in the Animal Kingdom, s. 12–26 teoksessa J. D'Silva & J. Turner (toim.), Animals, Ethics, and Trade. The Challenge of Animal Sentience. Earthscan 2006.
Kivelä, Mai, Lahtinen, Veikka & Uotila Laura (toim.), Uusi eläinlaki. Into 2017.
Kivinen, Tero, A Rhetorical Criticism of International Animal Law Advocacy. Väitöskirja, Helsingin yliopisto 2023.
Koivulehto, Matias, Hyvinvoivia esineitä vai tasa-arvoisia tuntevia yksilöitä? Eläinten hyvinvointilain valmistelun jännitteet ja episteeminen hallinta tuotantoeläinten yhteiskunnallisen aseman näkökulmasta. Maisterintutkielma, Helsingin yliopisto 2023.
Koivulehto, Matias & Lehtimäki, Tomi, Epistemic Struggles in Legislating Animal Welfare in Finland: Competing Constructions of the Public Interest. Journal of Law and Society 52(4) 2025, s. 1–27 (tulossa oleva, julkaisematon versio).

Koivunen, Tuija & Konst, Taru, Eläinten rooli suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Ennen ja nyt: Historian tietosanomat 25(2) 2025 s. 139–154.
Korpisaari, Päivi, Oikeudenalan tunnusmerkeistä ja oikeudenalajaotuksen tarpeellisuudesta. Lakimies 7–8/2015 s. 987–1004.
Koskela, Tarja, Optimaalinen eläinsuojelu rikosprosessissa ja julkishallinnossa. Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto 2017.
Koskela, Tarja, Eläinten hyvinvointilaki: eläinten hyvinvointiin liittyvä sääntely ja eläimiin kohdistuneet rikokset. Alma Talent 2024.
Koskinen, Outi, Everyday Food Consumption Practices Involving Meat as Multiple Relatings of Care. Väitöskirja, Helsingin yliopisto 2024.
Koulu, Risto, Asiavaltuus oikeudenkäynnissä – este pääsylle oikeuksiin vai suoja oikeutta hakevalle? University of Helsinki Conflict Management Instituten julkaisuja 2024.
Kumpula, Anne, Ympäristö oikeutena. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2004.
Kupsala, Saara, A Sociological Study of Finnish Attitudes, Perceptions and Meanings Regarding Animals in Food Production. Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto 2019.
Kupsala, Saara, Vinnari, Markus, Jokinen, Pekka & Räsänen, Pekka, Public Perceptions of Mental Capacities of Nonhuman Animals: Finnish Population Survey. Society & Animals 24(5) 2016 s. 445–466.
Kurki, Visa (2017a), A Theory of Legal Personality. Väitöskirja, University of Cambridge 2017.
Kurki, Visa (2017b), Eläinten oikeudet ja oikeussubjektius, s. 137–155 teoksessa M. Kivelä, V. Lahtinen & L. Uotila (toim.), Uusi eläinlaki. Into 2017.
Kurki, Visa (2019a), A Theory of Legal Personhood. Oxford University Press 2019.
Kurki, Visa (2019b), Drawing the Borders of Animal Law. Global Journal of Animal Law 1/2019, s. 1–2.
Kurki, Visa (2019c), Oikeuksien intressiteorian puolustus, s. 65–80 teoksessa M. Aalto-Heinilä & V. Kurki (toim.), Mitä oikeudet ovat? Filosofian ja oikeustieteen näkökulmia. Gaudeamus 2019.
Kurki, Visa, Onko eläin esine? Eläimen oikeudellisesta asemasta. Lakimies 6/2020 s. 845–871.
Kurki, Visa, Eläinoikeudesta oikeudenalana. Lakimies 1/2022 s. 178–181.
Kurki, Visa (2023a), Animal Law, s. 117–124 teoksessa J. Husa, J. Smits, C. Valcke & M. Narciso (toim.), Elgar Encyclopedia of Comparative Law. Edward Elgar 2023.
Kurki, Visa (2023b), Eläinten itsemääräämisoikeus, s. 233–250 teoksessa P. Tiensuu, M. Aalto-Heinilä & A. Mäki-Petäjä-Leinonen (toim.), Itsemääräämisoikeus: teoriasta käytäntöön. Vastapaino 2023.
Kurki, Visa (2023c), Oikeusteoria ja oikeusfilosofia, s. 65–128 teoksessa P. Rautiainen, A. Kostiainen, V. Kurki, N. Soininen & T. Määttä, Oikeus ja sen tutkiminen. Vastapaino 2023.
Kurki, Visa (2024a), A Bird's-eye View of Animals in the Law. Modern Law Review 2024, https://doi.org/10.1111/1468-2230.12886.
Kurki, Visa (2024b), What is Animal Dignity in Law? LEOH - Journal of Animal Law, Ethics and One Health 2024, https://doi.org/10.58590/leoh.2024.002.
Kymlicka, Will, Human Rights Without Human Supremacism. Canadian Journal of Philosophy 48(6) 2018 s. 763–792.
Lamond, Grant, Analogical Reasoning in the Common Law. Oxford Journal of Legal Studies 34(3) 2014 s. 567–588.
Le Bot, Olivier, Constitutional Animal Law. Omakustanne 2023.
Lindroos-Hovinheimo, Susanna, Miten lakia tulkitaan? – Erään oikeusteoreettisen kysymyksen suomalaista historiaa. Lakimies 2/2011 s. 278–298.
Linna, Tuula, Ulosotto-oikeuden yleiset opit – missä ja mitä? Lakimies 1/2009 s. 3–33.
Longino, Helen, Science as Social Knowledge: Values and Objectivity in Scientific Inquiry. Princeton University Press 1990.

Länsineva, Pekka, Perusoikeusjärjestelmä uuden varallisuusoikeuden ytimenä, s. 35–56 teoksessa J. Mikkilä & T. Lohi (toim.), Oikeus ja kritiikki 3, kohteena Juha Karhun Uusi varallisuusoikeus. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2012.

MacClellan, Joel, Minding Nature: A Defense of a Sentiocentric Approach to Environmental Ethics. The University of Tennessee 2012.

Makkonen, Kaarle, Oikeudellisen ratkaisutoiminnan ongelmia: rakenneanalyyttinen tutkimus. Lainopillinen ylioppilastiedekunta 1981.

Mangiameli, Agata, Article 13 [Animal Protection], s. 331–346 teoksessa H-J. Blanke & S. Mangiameli (toim.), Treaty on the Functioning of the European Union - A Commentary. Volume I: Preamble, Articles 1-89. Springer Cham 2021.

McCrudden, Christopher, Legal Research and the Social Sciences. Law Quarterly Review 122 2006 s. 632–650

Mellor, David, Welfare-aligned Sentience: Enhanced Capacities to Experience, Interact, Anticipate, Choose and Survive. Animals 9(7) 2019, https://doi.org/10.3390/ani9070440.

Mellor, David & Reid, Cam, Concepts of Animal Well-Being and Predicting the Impact of Procedures on Experimental Animals, s. 3–18 teoksessa G. Osmond (toim.), Improving the Well-Being of Animals in the Research Environment. Australian and New Zealand Council for the Care of Animals in Research and Teaching 1994.

Mielityinen, Sampo, Vahingonkorvausoikeuden periaatteet. Helsingin yliopisto 2006.

Minkkinen, Panu, Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus – suuntaus, tarkastelutapa, menetelmä? Lakimies 7–8/2017 s. 908–923.

Minow, Martha, Archetypal Legal Scholarship: A Field Guide. Journal of Legal Education 63(1) 2013 s. 65–69.

Murto, Jari, Ryhmänormit yrityksessä. Tutkimus työntekijäryhmiä koskevien normien asemasta. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2015.

Myrsky, Matti, Mitä ovat vero-oikeuden yleiset opit? Oikeus 2/2009 s. 179–187.

Mäntylä, Niina, Luonnon edustajien puhevalta. Väitöskirja, Vaasan yliopisto 2010.

Nattrass, Kate, "…Und Die Tiere" Constitutional Protection for Germany's Animals. Animal Law Review 10(1) 2004 s. 283–312.

Nieminen, Liisa, Ihmisarvon loukkaamattomuus perus- ja ihmisoikeussuojan lähtökohtana. Lakimies 1/2005 s. 49–78.

Niiniluoto, Ilkka, Johdatus tieteenfilosofiaan: käsitteen- ja teorianmuodostus. Otava 1980.

Niiniluoto, Ilkka, Luonnon arvo ja ihmisen vastuu, s. 55–68 teoksessa A. Haapala & M., Oksanen (toim.), Arvot ja luonnon arvottaminen. Gaudeamus 2000.

Niiniluoto, Ilkka, Lainoppi vs. oikeustiede: turha riita? Lakimies 7–8/2022 s. 1012–1015.

Nuotio, Kimmo, Oikeuslähteet ja yleiset opit. Lakimies 7–8/2004 s. 1267–1291.

Nussbaum, Martha, Animal Rights: The Need for a Theoretical Basis. Harvard Law Review 114(5) 2001 s. 1506–1549.

Oja, Simo, Onko eläimillä oikeuksia? Eläinkoelainsäädännön kehitys ja nykytila. Väitöskirja, Helsingin yliopisto 2010.

Ojanen, Tuomas, Perusoikeudet ja ihmisoikeudet Suomessa. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2003.

Ojanen, Tuomas (2016a), EU-oikeuden perusteita (3. uud. p.). Edita Publishing Oy 2016.

Ojanen, Tuomas (2016b), Making the Essence of Fundamental Rights Real: The Court of Justice of the European Union Clarifies the Structure of Fundamental Rights under the Charter: ECJ 6 October 2015, Case C-362/14, Maximillian Schrems v Data Protection Commissioner. European Constitutional Law Review 12(2) 2016 s. 318–329.

Ojanen, Tuomas, Ympäristöperusoikeus 25 vuotta: perustuslain 20 §:n soveltaminen korkeimmassa hallinto-oikeudessa 1995–2020, s. 285–302 teoksessa K. Kuusiniemi, O. Suviranta &

V.-P. Viljanen (toim.), Juhlajulkaisu Pekka Vihervuori: 1950 – 25/8 – 2020. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2020.
Ojanen, Tuomas & Scheinin, Martin (2011a), Liikkumisvapaus (PL 9 §), s. 317–388 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Ojanen, Tuomas & Scheinin, Martin (2011b), Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin (PL 17 §), s. 631–670 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Ojanen, Tuomas & Scheinin, Martin (2011c), Suomen valtiosäännön perusperiaatteet (PL 1 §), s. 218–226 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Ojanen, Tuomas & Scheinin, Martin (2011d), Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kielto (PL 6 §), s. 227–280 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Ojanen, Tuomas & Scheinin, Martin (2011e), Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja Suomen perusoikeusjärjestelmä, s. 171–196 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Pajulammi, Henna, Lapsi, oikeus ja osallisuus. Talentum 2014.
Pellonpää, Matti, Ihmisoikeussopimusta koskevat tulkintaperiaatteet, s. 329–367 teoksessa M. Gullans, P. Pölönen, A. Tapanila & M. Pellonpää, Euroopan ihmisoikeussopimus (6. uud. p.). Alma Talent 2018.
Pietrzykowski, Tomasz, The Idea of Non-personal Subjects of Law, s. 49–67 teoksessa V. Kurki & T. Pietrzykowski (toim.), Legal Personhood: Animals, Artificial Intelligence and the Unborn. Springer Cham 2017.
Pietrzykowski, Tomasz, Foundations of Animal Law: Concepts – Principles – Dilemmas. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2023.
Pinillos, Rebeca, One Welfare: A Framework to Improve Animal Welfare and Human Well-Being. CABI 2018.
Pinillos, Rebeca, One welfare impacts of COVID-19 – A summary of key highlights within the one welfare framework. Applied Animal Behaviour Science 236 2021, s. 1–10.
Pirjatanniemi, Elina, Vihertyvä rikosoikeus: ympäristökriminalisointien oikeutus, mahdollisuudet ja rajat. Edita 2005.
Platvoet, Veerle, Growth From Common Ground: Animal Welfare in Wild Animal Law. Journal of International Wildlife Law & Policy 2025, https://doi.org/10.1080/13880292.2024.2441614.
Puumalainen, Mikko, EU:n etusijaperiaatteesta Suomen valtiosäännössä. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2018.
Pöyhönen, Juha, Juridisista teorioista: tutkimus lainopillisen teorian käsitteestä. Oikeustieteellisen tutkimuksen tutkimus: julkaisuja 1981.
Pöyhönen, Juha, Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1988.
Pöyhönen, Juha, Uusi varallisuusoikeus (2. p.). Talentum 2003.
Pöyhönen ks. myös Karhu
Radford, Mike, Animal Welfare Law in Britain: Regulation and Responsibility. Oxford University Press 2001.
Raitio, Juha, Euroopan unionin oikeus (2. uud. p.). Alma Talent 2020.
Ratamäki, Outi, Animal Perceptions in Animal Transport Regulations in the EU and in Finland. Relations. Beyond Anthropocentrism 2(2) 2014 s. 79–96.

Ratamäki, Outi, Luonnonvaraoikeudelliset konfliktit ja legitimiteetti: koettu, tulkittu ja päätelty hyväksymisenarvoisuus. Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto 2022.

Rautiainen, Pauli, Moninaisuudessaan yhtenäinen Eurooppa: konsensusperiaate ja valtion harkintamarginaalioppi. Lakimies 6/2011 s. 1152–1171.

Rautiainen, Pauli, Perusoikeuden heikennyskielto. Oikeus 3/2013 s. 261–283.

Rautiainen, Pauli & Kurki, Visa, Oikeuden systematisointi, s. 207–234 teoksessa P. Rautiainen, A. Kostiainen, V. Kurki, N. Soininen & T. Määttä, Oikeus ja sen tutkiminen. Vastapaino 2023.

Rosas, Allan, Perus- ja ihmisoikeudet EU-oikeudessa, s. 197–213 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.

Ryder, Richard, Speciesism again: the original leaflet. Critical Society 2/2010 s. 2.

Räsänen, Tuomas, Oikeudet ja oikeustoimikelpoisuus. Tieteessä tapahtuu 5/2005 s. 67–69.

Sanders, Clinton, Killing with Kindness: Veterinary Euthanasia and the Social Construction of Personhood. Sociological Forum 10(2) 1995 s. 195–214.

Schaffner, Joan, An Introduction to Animals and the Law. Palgrave Macmillan 2011.

Schaffner, Joan, A Rabbit, is a rabbit, is a rabbit....Not under the Law. Global Journal of Animal Law 1/2013 s. 1–3.

Scheinin, Martin, Ihmisoikeudet Suomen oikeudessa: valtiosääntöoikeudellinen tutkimus kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valtionsisäisestä voimassaolosta sekä ihmisoikeus- ja perusoikeusnormien sovellettavuudesta Suomen oikeusjärjestyksessä. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1991.

Schuurman, Nora, ”Hevoset hevosina”: eläimen ja sen hyvinvoinnin tulkinta. Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto 2012.

Senatori, Megan & Frasch, Pamela, The Future of Animal Law: Moving beyond Preaching to the Choir. Journal of Legal Education 60(2) 2010 s. 209–236.

Shelton, Dinah & Gould, Ariel, Positive and Negative Obligations, s. 562–584 teoksessa D. Shelton (toim.), The Oxford Handbook of International Human Rights Law. Oxford University Press 2013.

Siltala, Raimo, Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003.

Siltala, Raimo, Oikeustieteen lait. Lakimies 1/2010 s. 90–93.

Siltala, Raimo, Perusoikeusjärjestelmän sisäinen logiikka – Juha Karhun Uusi Varallisuusoikeus -kirjan tutkimuksellisten premissien tarkastelua, s. 203–226 teoksessa J. Mikkilä & T. Lohi (toim.), Oikeus ja kritiikki 3, kohteena Juha Karhun Uusi varallisuusoikeus. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2012.

Singer, Peter, Oikeutta eläimille: eläinten vapautuksen filosofiaa (uud. p.) Eläinsuojeluliitto Animalia 2007.

Smits, Jan, What Is Legal Doctrine? On The Aims and Methods of Legal-Dogmatic Research, s. 207–228 teoksessa R. van Gestel, H.-W. Micklitz & E. Rubin (toim.), Rethinking Legal Scholarship: A Transatlantic Dialogue. Cambridge University Press 2017.

Soirila, Ukri, Othering through Human Dignity. No Foundations: An Interdisciplinary Journal of Law and Justice 15 2018 s. 127–146.

Soirila, Ukri, Law of Humanity Project: A Story of International Law Reform and State-Making. Hart Publishing 2021.

Sormunen, Milka, The Best Interests of the Child in Human Rights Practice: An Analysis of Domestic, European and International Jurisprudence. Väitöskirja, Helsingin yliopisto 2021.

Sowery, Katy, Sentient Beings and Tradable Products: The Curious Constitutional Status of Animals Under Union Law. Common Market Law Review 55(1) 2018 s. 1–31.

Sparks, Tom, Protection of Animals Through Human Rights: The Case-Law of the European Court of Human Rights, s. 153–171 teoksessa A. Peters (toim.), Studies in Global Animal Law. Springer 2020.

Streng, Joonia, Eläinsuojelu ja rikosoikeus. Yliopistopaino 1999.
Stucki, Saskia, Towards a Theory of Legal Animal Rights: Simple and Fundamental Rights. Oxford Journal of Legal Studies 40(3) 2020 s. 533–560.
Stucki, Saskia, One Rights: Human and Animal Rights in the Anthropocene. Springer International Publishing 2023.
Sulkunen, Pekka, Yhteiskunnan luontosuhteen kriisiytyminen modernissa yhteiskuntateoriassa. Tieteessä tapahtuu 7/2002 s. 20–24.
Tolonen, Hannu, Yleisten oppien rakenteesta ja merkityksestä, s. 177–194 teoksessa M. Kairinen, L. Kartio & A.Saarnilehto (toim.), Juhlajulkaisu Allan Huttunen 1928 - 5/11 - 1988. Turun yliopisto 1988.
Tolonen, Hannu, Oikeuslähdeoppi. WSOY lakitieto 2003.
Tolvanen, Matti, Eläinten oikeudet ja rikosoikeudellinen suoja, s. 53–66 teoksessa V. Engström (toim.), Rätt och utveckling: Rättvetenskapens dagar 10.-11.12.2009. XIII = Oikeus ja kehitys. XIII. Akademis förlag 2010.
Tridimas, Takis, The General Principles of EC Law. Oxford University Press 1999.
Tuomivaara, Salla, Saako ihmistä sanoa eläimeksi? s. 57–73 teoksessa E. Aaltola & S. Keto (toim.), Eläimet yhteiskunnassa. Into 2015.
Tuomivaara, Salla, Syötävät koirat ja sympaattiset siat – Eläinten kohtaamisesta. Into Kustannus 2019.
Tuori, Kaarlo, Sosiaalioikeus. WSOY 1995.
Tuori, Kaarlo, Kriittinen oikeuspositivismi. Werner Söderström lakitieto WSLT 2000.
Tuori, Kaarlo, Yleiset opit: Mitä ne ovat, mitä niillä tehdään ja miten niitä kehitetään? s. 1–15 teoksessa T. Miettinen & T. Määttä (toim.), III oikeustieteen tutkija- ja jatkokoulutuspäivät 6.–8.6.2002, Savonlinna. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja 2002.
Tuori, Kaarlo, Tuomarivaltio – uhka vai myytti? Lakimies 6/2003 s. 915–943
Tuori, Kaarlo, Oikeuden ratio ja voluntas. Talentum Media 2007.
Tuori, Kaarlo, Sosiaaliset oikeudet (PL 19§), s. 711–752 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Tuori, Kaarlo, Oikeusjärjestys ja oikeudelliset käytännöt. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2013.
Tuori, Kaarlo, Properties of Law: Modern Law and After. Cambridge University Press 2021.
Tähti, Aarre, Periaatteet Suomen hallinto-oikeudessa. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1995.
Vahtera, Veikko, Yleiset periaatteet osakeyhtiölakiuudistuksen kulmakivenä. Oikeustieto 6/2005 s. 19–20.
Vapnek, Jessica & Purnhagen, Kai, Animal Welfare in EU Law: Scope and Purpose of Article 13 of the Treaty on the Functioning of the European Union. European Law Review 49(2) 2024 s. 188–199.
Verniers, Elien, Animal rights under the European Convention on Human Rights, s. 165–179 teoksessa J. Garcia Ruales, K. Hovden, H. Kopnina, C. Robertson & H. Schoukens (toim.), Rights of Nature in Europe: Encounters and Visions. Routledge 2024.
Vihervuori, Pekka, Oikeus ympäristöön (PL 20 §), s. 753–782 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeusuudistus ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Lakimies 5–6/1996 s. 788–815.
Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. WSOY lakitieto 2001.
Viljanen, Veli-Pekka (2011a), Perusoikeuksien merkitys lainsäädäntötyössä, s. 833–850 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.

Viljanen, Veli-Pekka (2011b), Perusoikeuksien rajoittaminen, s. 139–196 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Viljanen, Veli-Pekka (2011c), Perusoikeuksien soveltamisala, s. 89–138 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Viljanen, Veli-Pekka (2011d), Yksityiselämän suoja (PL 10 §), s. 389–412 teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen (toim.), Perusoikeudet (2. uud. p.). Werner Söderström lakitieto WSLT 2011.
Vilkka, Leena, Ympäristöetiikka. Vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista. Yliopistopaino 1993.
Vilkka, Leena, Eläinten oikeudet on kaiken eläinsuojelun perusta. Tieteessä tapahtuu 3/2005 s. 5–10.
Višak, Tatjana, Killing Happy Animals: Explorations in Utilitarian Ethics. Palgrave Macmillan UK 2013.
Wahlberg, Birgitta, Produktions- och slaktdjurs rättsliga välbefinnande och skydd. Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 4/2008 s. 369–416.
Wahlberg, Birgitta (2011a), Produktions- och slaktdjurs rättsposition med utgångspunkt i EU-lagstiftningen och EU-domstolens tolkningslinjer samt individens ansvar för miljön. Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1/2011 s. 34–66.
Wahlberg, Birgitta (2011b), Reglering och förvaltning av produktions- och slaktdjurs välbefinnande: en offentligrättslig undersökning. Väitöskirja, Åbo Akademi 2011.
Wahlberg, Birgitta, Eläinoikeus: katsaus nykytilaan ja tulevaisuuteen. Oikeus 2/2018 s. 179–198.
Wahlberg, Birgitta, Re-Evaluation of Animal Protection by The Finnish Animal Rights Lawyers Society. Society Register 3(3) 2019 s. 123–142.
Wahlberg, Birgitta, Animal law in general and animal rights in particular, s. 13–34 teoksessa L. Lundstedt (toim.), Animal Law and Animal Rights, Scandinavian Studies in Law 67, Stockholm Institute of Scandinavian Law 2021.
Wahlberg, Birgitta, What is Animal Law? s. 1–35 teoksessa B. Wahlberg, V. Bø Bahus, S. Lucassen, A. DiConcetto, T. Kivinen, T. Koskela, V. Kurki, V. Koponen, S. Bragdø-Ellenes & O. Palenius. Nordic Animal Law: Welfare and Rights. Ethics International Press 2024.
Walker, Neil, The Jurist in a Global Age, s. 84–111 teoksessa R. van Gestel, H.-W. Micklitz & E. Rubin (toim.), Rethinking Legal Scholarship: A Transatlantic Dialogue. Cambridge University Press 2017.
Wartenberg, Marlene, Article 13 Lisbon Treaty/TFEU – Historical, Constitutional and Legal Aspects, s. 363–369 teoksessa D. Favre & T. Giménez-Candela (toim.), Animales y Derecho: Animals and the Law. Tirant lo Blanch 2015.
Webster, Anthony, Farm Animal Welfare: The Five Freedoms and the Free Market. The Veterinary Journal 161(3) 2001 s. 229–237.
Wilhelmsson, Thomas, Social civilrätt: om behovsorienterade element i kontraktsrättens allmänna läror. Lakimiesliiton kustannus 1987.
Wilhelmsson, Thomas, Siviilioikeuden hiipivä eurooppalaistuminen ja Suomen oikeuslähdeoppi. Lakimies 7–8/2020 s. 1172–1196.
Wilkins, David, Outlawed in Europe: Animal Protection Progress in the European Union, s. 219–224 teoksessa J. D'Silva & J. Turner (toim.), Animals, Ethics, and Trade. The Challenge of Animal Sentience. Earthscan 2006.
Wills, Joe, The Legal Regulation of Non-stun Slaughter: Balancing Religious Freedom, Non-discrimination and Animal Welfare. Liverpool Law Review 41 2020 s. 145–171.
Wise, Steven, Rattling the Cage: Toward Legal Rights for Animals. Profile 2001.

MUUT JULKAISTUT LÄHTEET

Brambell Committee, Report of the Technical Committee to Enquire into the Welfare of Animals Kept Under Intensive Livestock Husbandry Systems. HM Stationery Office 1965.

Francione, Gary, One right for all. New Scientist 8.10.2005, s. 24.

Heinonen, Mari, Kastraatioselvitys. Maa- ja metsätalousministeriön tilaama selvitys 2021.

Hirvola, Aino, Mikkonen, Salla, Skippari, Mika & Tiensuu, Paul, Kohti avoimempaa lobbausta: Lobbauksen nykytila Suomessa valtiollisella tasolla. Oikeusministeriön julkaisuja: selvityksiä ja ohjeita 2021:6.

IPBES, Workshop Report on Biodiversity and Pandemics of the Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services 2020, https://doi.org/10.5281/zenodo.4147317.

Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66. Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje.

Valtioneuvoston tiedote 2.3.2023. Eduskunta hyväksyi pitkään valmistellun eläinten hyvinvointilain.

Walkila, Sonya, Kotirauhan perustuslainsuoja ja sen rajoittaminen Euroopan unionin oikeudessa. Oikeusministeriön julkaisuja: selvityksiä ja ohjeita 2020:11.

VIRALLISLÄHTEET

Euroopan unionin virallinen lehti

EYVL 92/C 191/01. Treaty on European Union, signed at Maastricht on 7 February 1992.

EYVL 93/L 340/21. Neuvoston direktiivi 93/119/EY, annettu 22 päivänä joulukuuta 1993, eläinten suojelusta teurastus- tai lopettamishetkellä. EYVL L 340 31.12.1993, suomenkielinen erityispainos luku 3 nide 55 s. 194–206.

EYVL 97/C 340/01. Amsterdamin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta. EYVL C 340 10.11.1997 s. 1–144.

EYVL 97/C 340/03. Euroopan yhteisön perustamissopimus (konsolidoitu toisinto Amsterdam). EYVL C 340 10.11.1997 s. 173–306.

EYVL 98/L 221. Neuvoston direktiivi 98/58/EY, annettu 20 päivänä heinäkuuta 1998, tuotantoeläinten suojelusta. EYVL L 221 8.8.1998 s. 23–27.

EYVL 1999/L 94. Neuvoston direktiivi 1999/22/EY, annettu 29 päivänä maaliskuuta 1999, luonnonvaraisten eläinten pitämisestä eläintarhassa. EYVL L 94 9.4.1999 s. 24–26.

EYVL 1999/L 203. Neuvoston direktiivi 1999/74/EY, annettu 19 päivänä heinäkuuta 1999, munivien kanojen suojelun vähimmäisvaatimuksista. EYVL L 203 3.8.1999 s. 53–57.

EUVL 2005/L 3. Neuvoston asetus (EY) N:o 1/2005, tehty 22 päivänä joulukuuta 2004, eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta. EUVL L 3 5.1.2005 s. 1–44.

EUVL 2007/L 182. Neuvoston direktiivi 2007/43/EY, annettu 28 päivänä kesäkuuta 2007, lihantuotantoa varten pidettävien kanojen suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista. EUVL L 182 12.7.2007 s. 19–28.

EUVL 2007/C 303/02. Euroopan unionin perusoikeuskirjan selitykset. EUVL C 303 14.12.2007 s. 17–35.

EUVL 2007/C 306/01. Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta. EUVL C 306 17.12.2007 s. 1–229.

EUVL 2007/L 343. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1523/2007, annettu 11 päivänä joulukuuta 2007, kiellosta saattaa markkinoille sekä tuoda yhteisöön ja viedä

yhteisöstä kissan ja koiran turkista ja tällaista turkista sisältäviä tuotteita. EUVL L 343 27.12.2007 s. 1–4.
EUVL 2009/L 10. Neuvoston direktiivi 2008/119/EY, annettu 18 päivänä joulukuuta 2008, vasikoiden suojelun vähimmäisvaatimuksista. EUVL L 10 15.1.2009 s. 7–13.
EUVL 2009/L 47. Neuvoston direktiivi 2008/120/EY, annettu 18 päivänä joulukuuta 2008, sikojen suojelun vähimmäisvaatimuksista. EUVL L 47 18.2.2009 s. 5–13.
EUVL 2009/L 303. Neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009, annettu 24 päivänä syyskuuta 2009, eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä. EUVL L 303 18.11.2009 s. 1–30.
EUVL 2010/L 276. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/63/EU, annettu 22 päivänä syyskuuta 2010, tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta. EUVL L 276 20.10.2010 s. 33–79.
EUVL 2012/C 326/01. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto. EUVL C 326 26.10.2012 s. 13–46.
EUVL 2012/C 326/01. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto. EUVL C 326 26.10.2012 s. 47–199.
EUVL 2012/C 326/01. 13 päivänä joulukuuta 2007 allekirjoitetun Lissabonin sopimuksen hyväksyneen hallitustenvälisen konferenssin päätösasiakirjaan liitetyt julistukset. EUVL C 326 26.10.2012 s. 337–363.
EUVL 2012/C 326/01. Vastaavuustaulukot. EUVL C 326 26.10.2012 s. 363–390.
EUVL 2012/C 326/02. Euroopan unionin perusoikeuskirja. EUVL C 326 26.10.2012 s. 391–407.
EUVL 2013/L 178. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 576/2013, annettu 12 päivänä kesäkuuta 2013, lemmikkieläinten muista kuin kaupallisista siirroista ja asetuksen (EY) N:o 998/2003 kumoamisesta. EUVL L 178 28.6.2013 s. 1–26.
EUVL 2015/L 327. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2015/2283, annettu 25 päivänä marraskuuta 2015, uuselintarvikkeista, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1169/2011 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 258/97 ja komission asetuksen (EY) N:o 1852/2001 kumoamisesta. EUVL L 327 11.12.2015 s. 1–22.
EUVL 2016/L 84. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429, annettu 9 päivänä maaliskuuta 2016, tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta. EUVL L 84 31.3.2016 s. 1–208.
EUVL 2017/C 31/12. Komission päätös, annettu 24 päivänä tammikuuta 2017, komission asiantuntijaryhmän ”eläinten hyvinvointia käsittelevä foorumi” perustamisesta. EUVL C 31 31.1.2017 s. 61–66.
EUVL 2017/L 95. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625, annettu 15 päivänä maaliskuuta 2017, virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista, jotka suoritetaan elintarvike- ja rehulainsäädännön ja eläinten terveyttä ja hyvinvointia, kasvien terveyttä ja kasvinsuojeluaineita koskevien sääntöjen soveltamisen varmistamiseksi, sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 999/2001, (EY) N:o 396/2005, (EY) N:o 1069/2009, (EY) N:o 1107/2009, (EU) N:o 1151/2012, (EU) N:o 652/2014, (EU) 2016/429 ja (EU) 2016/2031, neuvoston asetusten (EY) N:o 1/2005 ja (EY) N:o 1099/2009 ja neuvoston direktiivien 98/58/EY, 1999/74/EY, 2007/43/EY, 2008/119/EY ja 2008/120/EY muuttamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 854/2004 ja (EY) N:o 882/2004, neuvoston direktiivien 89/608/ETY, 89/662/ETY, 90/425/ETY, 91/496/ETY, 96/23/EY, 96/93/EY ja 97/78/EY ja neuvoston päätöksen 92/438/ETY kumoamisesta. EUVL L 95 7.4.2017 s. 1–142.
EUVL 2018/L 150. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/848, annettu 30 päivänä toukokuuta 2018, luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 834/2007 kumoamisesta. EUVL L 150 14.6.2018 s. 1–92.

EUVL 2024/L 1385. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1385, annettu 14 päivänä toukokuuta 2024, naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta. EUVL L 1385 24.5.2024 s. 1–36.

Hallituksen esitykset

HE 23/1933 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi
HE 47/1970 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi
HE 102/1990 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle takaisinsaantia konkurssipesään koskevaksi lainsäädännöksi
HE 300/1992 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle metsästyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi
HE 309/1993 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta
HE 36/1995 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi
HE 86/1997 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi
HE 1/1998 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi
HE 84/1999 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle ympäristönsuojelu- ja vesilainsäädännön uudistamiseksi
HE 20/2002 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi
HE 209/2002 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eläinsuojelulain muuttamisesta
HE 134/2005 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi asuntojen korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksista
HE 203/2005 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle Elintarviketurvallisuusviraston perustamisen edellyttämistä muutoksista eräisiin lakeihin
HE 188/2009 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi eläintunnistusjärjestelmästä ja eläintautilain muuttamisesta
HE 277/2009 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle vesilainsäädännön uudistamiseksi
HE 150/2012 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta sekä eläinsuojelulain muuttamisesta
HE 214/2013 vp Hallituksen esitys eduskunnalle ympäristönsuojelulaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta
HE 76/2014 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydensuojelulain muuttamisesta
HE 267/2016 vp Hallituksen esitys laiksi eläinsuojelulain muuttamisesta
HE 154/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi
HE 56/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionin virallista valvontaa koskevaa asetusta tuontivalvonnassa täydentäväksi lainsäädännöksi
HE 39/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta
HE 101/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä sekä siihen liittyviksi laeiksi
HE 186/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi
HE 165/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eläinten hyvinvoinnista annetun lain ja eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnöt ja lausunnot

MmVM 10/1995 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 10/1995 vp hallituksen esityksestä eläinsuojelulaiksi (HE 36/1995 vp)

MmVM 11/2006 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi eläinten kuljetuksesta sekä laeiksi eläinsuojelulain ja rikoslain 17 luvun 14 ja 23 §:n muuttamisesta (HE 160/2006 vp)

MmVM 2/2013 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta sekä eläinsuojelulain muuttamisesta (HE 150/2012 vp)

MmVM 6/2013 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö kansalaisaloitteesta laiksi eläinsuojelulain 22 §:n muuttamisesta (KAA 1/2013 vp)

MmVM 3/2019 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle Euroopan unionin virallista valvontaa koskevaa asetusta tuontivalvonnassa täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 56/2019 vp)

MmVM 15/2021 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 101/2021 vp)

MmVL 1/2024 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi koirien ja kissojen hyvinvoinnista ja jäljitettävyydestä (U 92/2023 vp)

MmVM 14/2024 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi eläinten hyvinvoinnista annetun lain ja eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta (HE 165/2024 vp)

Perustuslakivaliokunnan mietinnöt ja lausunnot

PeVL 6/1988 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 6 (Hallituksen esityksestä Eduskunnalle yhdistyslaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 64/1988 vp)

PeVL 2/1990 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 2 (Hallituksen esityksestä Eduskunnalle ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvien lisäpöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä, HE 22/1990 vp)

PeVM 25/1994 vp Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp)

PeVL 21/1996 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä 79/1996 vp (Hallituksen esitys Eduskunnalle luonnonsuojelulainsäädännön uudistamiseksi)

PeVL 44/1996 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä 229/1996 vp (Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi Lapin vajaatuottoisten metsien kunnostamisesta annetun lain ja eräiden muiden ehdotettuun metsälakiin ja kestävän metsätalouden rahoituksesta ehdotettuun lakiin liittyvien lakien muuttamisesta sekä laiksi kiinteistön yhteisomistajien osallistumisesta metsätalouden rahoituslainsäädännössä tarkoitettuun toimenpiteeseen)

PeVL 2/1997 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä 242/1996 vp (Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi maa-aineslain ja rakennuslain 124 a §:n muuttamisesta)

PeVL 23/1997 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi (HE 6/1997 vp)

PeVL 27/1997 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä kalastuslain muuttamisesta (HE 143/1997 vp)

PeVL 38/1998 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä rakennuslainsäädännön uudistamiseksi (HE 101/1998 vp)
PeVL 11/1999 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä ympäristönsuojeluja vesilainsäädännön uudistamiseksi (HE 84/1999 vp)
PeVL 11/2000 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä Euroopan unionin ydinaseettomien jäsenvaltioiden, Euroopan atomienergiayhteisön ja Kansainvälisen atomienergiajärjestön välisen ydinaseiden leviämisen estämistä koskevan sopimuksen III artiklan 1 ja 4 kohdan täytäntöönpanosta tehtyyn sopimukseen liittyvän lisäpöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi ydinenergialain muuttamisesta (HE 5/2000 vp)
PeVL 6/2001 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä hajallaan olevien kalakantojen ja laajasti vaeltavien kalakantojen säilyttämistä ja hoitoa koskevien 10 päivänä joulukuuta 1982 tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen määräysten täytäntöönpanosta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laiksi Euroopan yhteisön yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta (HE 8/2001 vp)
PeVL 40/2002 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä ajoneuvolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 141/2002 vp)
PeVL 69/2002 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laiksi maaseutuelinkeinojen rahoituslain muuttamisesta (HE 157/2002 vp) ja hallituksen esityksestä laiksi Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta (HE 158/2002 vp)
PeVL 59/2002 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laeiksi sukusolujen ja alkioiden käytöstä hedelmöityshoidossa ja isyyslain muuttamisesta (HE 76/2002 vp)
PeVL 71/2002 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä hautaustoimilaiksi (HE 204/2002 vp)
PeVL 10/2004 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 162/2003 vp)
PeVL 39/2005 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laiksi asuntojen korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksista (HE 134/2005 vp)
PeVL 8/2006 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä Elintarviketurvallisuusviraston perustamisen edellyttämistä muutoksista eräisiin lakeihin (HE 203/2005 vp)
PeVL 34/2009 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laeiksi eläintunnistusjärjestelmästä ja eläintautilain muuttamisesta (HE 188/2009 vp)
PeVL 6/2010 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laiksi rakennusperinnön suojelemisesta sekä laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain 57 ja 166 §:n ja rikoslain 48 luvun 6 §:n muuttamisesta (HE 101/2009 vp)
PeVL 20/2010 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laiksi kalastuslain muuttamisesta (HE 29/2010 vp)
PeVL 32/2010 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä kaivoslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 273/2009 vp)
PeVL 61/2010 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä vesilainsäädännön uudistamiseksi (HE 277/2009 vp)
PeVL 2/2013 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta sekä eläinsuojelulain muuttamisesta (HE 150/2012 vp)
PeVL 18/2013 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto kansalaisaloitteesta laiksi eläinsuojelulain 22 §:n muuttamisesta (KAA 1/2013 vp)
PeVL 36/2013 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi metsälain ja rikoslain 48 a luvun 3 §:n muuttamisesta (HE 75/2013 vp)

PeVL 42/2013 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain ja asuntokauppalain 7 luvun 7 §:n muuttamisesta (HE 147/2013 vp)
PeVL 10/2014 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle ympäristönsuojelulaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 214/2013 vp)
PeVL 30/2014 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi terveydensuojelulain muuttamisesta (HE 76/2014 vp)
PeVL 51/2014 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta sekä elintarvikelain 3 ja 5 §:n muuttamisesta (HE 47/2014 vp)
PeVL 9/2016 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 a ja 9 luvun muuttamisesta sekä pysäköinninvalvonnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta (HE 1/2016 vp)
PeVL 39/2016 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle sähköturvallisuuslaiksi ja laiksi eräitä tuoteryhmiä koskevista ilmoitetuista laitoksista annetun lain muuttamisesta (HE 116/2016 vp)
PeVL 2/2017 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, laiksi rahanpesun selvittelykeskuksesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi (HE 228/2016 vp)
PeVL 20/2017 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (määritelmäasetus) (U 35/2016 vp)
PeVL 26/2017 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp), hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (HE 47/2017 vp), hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta (HE 52/2017 vp), hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien rahoitusta koskevien ja eräiden muiden säännösten osalta (HE 57/2017 vp) ja hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun lain hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämisestä Ahvenanmaan rahoitusasemaa koskevien säännösten osalta (HE 71/2017 vp)
PeVL 31/2017 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä (HE 72/2017 vp)
PeVM 4/2018 vp Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 198/2017 vp)
PeVL 14/2018 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 9/2018 vp)
PeVL 15/2018 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 16/2018 vp) ja hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien

arvonlisäverokustannusten korvaamista sekä eräitä rahoitusratkaisuja koskien (HE 15/2018 vp)
PeVL 26/2018 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 31/2018 vp)
PeVL 35/2018 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 202/2017 vp)
PeVL 36/2018 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sotilastiedustelusta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 203/2017 vp)
PeVL 48/2018 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 167/2018 vp)
PeVL 55/2018 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi hiilen energiakäytön kieltämisestä ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 2 §:n muuttamisesta (HE 200/2018 vp)
PeVL 69/2018 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi konkurssilain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 221/2018 vp)
PeVL 79/2018 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi raskaiden kuorma-autojen tienkäyttöverosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 314/2018 vp)
PeVL 6/2019 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi elintarvikelain, sekä kasvinsuojelulaineista annetun lain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta (HE 36/2019 vp)
PeVL 9/2019 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle Euroopan unionin virallista valvontaa koskevaa asetusta tuontivalvonnassa täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 56/2019 vp)
PeVL 12/2019 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista sekä laeiksi Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 54/2019 vp)
PeVM 2/2020 vp Perustuslakivaliokunnan mietintö valtioneuvoston asetuksesta valmiuslain 86, 88, 93-95 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta (M 1/2020 vp)
PeVM 3/2020 vp Perustuslakivaliokunnan mietintö valtioneuvoston asetuksesta valmiuslain 87 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta välittömästi (M 2/2020 vp)
PeVM 7/2020 vp Perustuslakivaliokunnan mietintö valtioneuvoston asetuksesta valmiuslain 95 §:n 2 momentissa säädetyn toimivaltuuden käyttöönotosta ja 96—103 §:n soveltamisesta (M 7/2020 vp)
PeVM 9/2020 vp Perustuslakivaliokunnan mietintö valtioneuvoston asetuksesta valmiuslain 86, 88, 93, 94 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käytön jatkamisesta (M 11/2020 vp), valtioneuvoston asetuksesta valmiuslain 87 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käytön jatkamisesta (M 12/2020 vp) ja valtioneuvoston asetuksesta valmiuslain 95 §:n 2 momentissa säädetyn toimivaltuuden käytön ja 96–103 §:n soveltamisen jatkamisesta (M 14/2020 vp)
PeVL 30/2020 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto valtioneuvostolle perustuslakivaliokunnan omasta asiasta selvitys eduskunnan kattavan tiedonsaantioikeuden perustuslainmukaisesta toteutumisesta (O 35/2020 vp)
PeVL 12/2021 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta (HE 39/2021 vp)
PeVL 35/2021 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 131/2021 vp)
PeVL 33/2022 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Euroopan unionin tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta (HE 134/2021 vp)

PeVL 106/2022 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 186/2022 vp)
PeVL 10/2024 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta (HE 7/2024 vp)
PeVL 12/2024 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen liitteessä olevan kalastussäännön korvaamisesta uudella kalastussäännöllä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain muuttamisesta (HE 9/2024 vp)
PeVL 26/2024 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi (HE 53/2024 vp)
PeVL 16/2025 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 218/2024 vp)

Ympäristövaliokunnan lausunnot

YmVL 44/2022 vp Ympäristövaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 186/2022 vp)

Eduskunnan vastaukset

EV 52/2019 vp Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen eduskunnalle Euroopan unionin viralista valvontaa koskevaa asetusta tuontivalvonnassa täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 56/2019 vp)
EV 162/2021 vp Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 101/2021 vp)
EV 331/2022 vp Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 186/2022 vp)

Muut valtiopäiväasiakirjat

EK 56/2018 vp Eduskunnan kirjelmä eduskunnan työn lopettamisesta, rauenneista asioista ja eduskunnan kokoontumisesta
KAA 8/2023 vp Kansalaisaloite Eläinten oikeudet perustuslakiin
LA 15/1991 vp Lakialoite Ehdotus laiksi Suomen Hallitusmuodon muuttamisesta
PTK 14/2024/3 vp Täysistunnon pöytäkirjan asiakohta 3. Eläinten oikeudet perustuslakiin
U 92/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta asetukseksi koirien ja kissojen hyvinvoinnista ja jäljitettävyydestä
VN/26633/2024 Päätös perustuslain 10 §:n tarkistamista valmistelevan työryhmän asettamisesta

Ulkomaiset lait

Angolan perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://www.constituteproject.org/constitution/Angola_2010
Belgian perustuslaki. Saatavilla ranskaksi: https://www.senate.be/doc/const_fr.html

Brasilian perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2017

Egyptin perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://www.constituteproject.org/constitution/Egypt_2014

Floridan osavaltion perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://www.flsenate.gov/Laws/Constitution

Geneven kantonin perustuslaki. Saatavilla ranskaksi: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2013/1846_fga/fr

Intian perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://legislative.gov.in/constitution-of-india/

Itävallan liittovaltion perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://www.constituteproject.org/constitution/Austria_2009

Kiinan kansantasavallan perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://www.constituteproject.org/constitution/China_2018

Luxemburgin perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://www.constituteproject.org/constitution/Luxembourg_2009

Saksan liittotasavallan perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/

Slovenian perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://www.dz-rs.si/wps/portal/en/Home/AboutNA/PoliticalSystem/Constitution/!ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8zivSy9Hb283Q0N3E3dLQwCQ7z9g7w8nNxDnUz0w8EKDHAARwP9KGL041EQhd94L_2o9Jz8JIhTHfOSjC3S9aOKUtNSi1KL9EqLgMIZJSUFxVaqBqoG5eXleun5-ek5qXrJ-bmqBti-0ZOQXl-hHoKrUL8gNjajySQ0HAOpsxSw!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?1dmy&current=true&urile=wcm%3apath%3a%2Fdz%2Bdocuments_en%2Bv2.0%2Fhome%2Fabout%2Bthe%2Bnational%2Bassembly%2Fpolitical%2Bsystem%2Fconstitution%2Fcontitutio-text

Sveitsin valaliiton perustuslaki. Saatavilla englanniksi: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1999/404/en

Yhdysvaltain liittovaltion eläinsuojelulaki. Saatavilla englanniksi: https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title7/chapter54&edition=prelim

Muut virallislähteet

COM/2023/769. Komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi koirien ja kissojen hyvinvoinnista ja jäljitettävyydestä COM/2023/769.

CRC/C/GC/14. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta).

E-000217/2020(ASW). Komissaarin vastaus parlamentin kysymykseen E-000217/2020(ASW).

P10_TA(2025)0135. Euroopan parlamentin kanta P10_TA(2025)0135 komission ehdotukseen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi koirien ja kissojen hyvinvoinnista ja jäljitettävyydestä.

Yleisnäkemys 11615/24. Euroopan unionin neuvoston yleisnäkemys 11615/24 komission ehdotukseen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi koirien ja kissojen hyvinvoinnista ja jäljitettävyydestä.

OIKEUSKÄYTÄNTÖ

Kotimaiset tuomioistuimet
(aikajärjestyksessä vanhimmasta uusimpaan)

Korkein oikeus, ennakkopäätökset

KKO 2016:34
KKO 2023:33
KKO 2023:86
KKO 2024:20

Korkein hallinto-oikeus, ennakkopäätökset

KHO 2008:20
KHO 2019:91
KHO 2021:180
KHO 2022:116
KHO 2024:31

Korkein hallinto-oikeus, muut ratkaisut

KHO 3.12.2018 nro 5718
KHO 10.12.2021/H4425

Hovioikeudet

Rovaniemen hovioikeus 16.4.2007 R 07/26 nro 332
Helsingin hovioikeus 23.5.2013 R 12/1815 nro 1476

Euroopan unionin tuomioistuin
(tapausnumeron mukaan aikajärjestyksessä vanhimmasta uusimpaan)

Suuren jaoston ratkaisut

Asia C-105/03 Pupino, tuomio 16.6.2005 (suuri jaosto), EU:C:2005:386, Kok. 2005 s. I-5309
Asia C-2/06 Kempter, tuomio 12.2.2008 (suuri jaosto), EU:C:2008:78, Kok. 2008 s. I-448
Asia C-282/10 Dominguez, tuomio 24.1.2012 (suuri jaosto), EU:C:2012:33, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Yhdistetyt asiat C-581/10 ja C-629/10 Nelson ym., tuomio 23.10.2012 (suuri jaosto), EU:C:2012:657, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-617/10 Åkerberg Fransson, tuomio 26.2.2013 (suuri jaosto), EU:C:2013:105, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa

Asia C-283/11 Sky Österreich, tuomio 22.1.2013 (suuri jaosto), EU:C:2013:28, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-399/11 Melloni, tuomio 26.2.2013 (suuri jaosto), EU:C:2013:107, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Yhdistetyt asiat C-293/12 ja C-594/12 Digital Rights Ireland, tuomio 8.4.2014 (suuri jaosto), EU:C:2014:238, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-650/13 Delvigne, tuomio 6.10.2015 (suuri jaosto), EU:C:2015:648, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-258/14 Florescu, tuomio 13.6.2017 (suuri jaosto), EU:C:2017:448, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-362/14 Schrems, tuomio 6.10.2015 (suuri jaosto), EU:C:2015:650, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Yhdistetyt asiat C-404/15 ja C-659/15 PPU Aranyosi ja Căldăraru, tuomio 5.4.2016 (suuri jaosto), EU:C:2016:198, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-524/15 Menci, tuomio 20.3.2018 (suuri jaosto), EU:C:2018:197, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-426/16 Liga van Moskeeën, tuomio 29.5.2018 (suuri jaosto), EU:C:2018:335, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-638/16 PPU X ja X, tuomio 7.3.2017 (suuri jaosto), EU:C:2017:173, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-163/17 Jawo, tuomio 19.3.2019 (suuri jaosto), EU:C:2019:218, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Yhdistetyt asiat C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19, C-397/19 Asociația "Forumul Judecătorilor din România", tuomio 18.5.2021 (suuri jaosto), EU:C:2021:393, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-336/19 Centraal Israëlitisch Consistorie van België, tuomio 17.12.2020 (suuri jaosto), EU:C:2020:1031, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-561/19 Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi, tuomio 6.10.2021 (suuri jaosto), EU:C:2021:799, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Yhdistetyt asiat C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ja C-840/19 Euro Box Promotion ym., tuomio 21.12.2021 (suuri jaosto), EU:C:2021:1034, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-510/19 Openbaar Ministerie, tuomio 24.11.2020 (suuri jaosto), EU:C:2020:953, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-817/19 Ligue des droits humains, tuomio 21.6.2022 (suuri jaosto), EU:C:2022:491, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-124/20 Bank Melli Iran, tuomio 21.12.2021 (suuri jaosto), EU:C:2021:1035, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-430/21 RS, tuomio 22.2.2022 (suuri jaosto), EU:C:2022:99, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa

Muut ratkaisut

Asia 6/64 Costa v. ENEL, tuomio 15.7.1964, EU:C:1964:66, Kok. 1964 s. 215
Asia 29/68 Milch-, Fett- und Eierkontor, tuomio 24.6.1969, EU:C:1969:27, Kok. 1969 s. 165
Asia 29/69 Stauder v. Stadt Ulm, tuomio 12.11.1969, EU:C:1969:57, Kok. 1969 s. I-419
Asia 11/70 Internationale Handelsgesellschaft, tuomio 17.12.1970, EU:C:1970:114, Kok. 1970 s. I-504
Asia 4/73 Nold, tuomio 14.5.1974, EU:C:1974:51, Kok. 1974 s. II-295
Asia 36/75 Rutili, tuomio 28.10.1975, EU:C:1975:137, Kok. 1975 s. II-497

Asia 52/76 Benedetti, tuomio 3.2.1977, EU:C:1977:16, Kok. 1977 s. 163
Asia 5/77 Denkavit, tuomio 5.10.1977, EU:C:1977:144, Kok. 1977 s. 1556
Asia 106/77 Simmenthal, tuomio 9.3.1978, EU:C:1978:49, Kok. 1978 s. IV-76
Asia 148/78 Ratti, tuomio 5.4.1979, EU:C:1979:110, Kok. 1979 s. IV-477
Asia 251/78 Denkavit Futtermittel I, tuomio 8.11.1979, EU:C:1979:252, Kok. 1979 s. 3371
Yhdistetyt asiat 141–143/81 Holdijk, tuomio 1.7.1982, EU:C:1982:122, Kok. 1982 s. VI-382
Asia 283/81 CILFIT, tuomio 6.10.1982, EU:C:1982:335, Kok. 1982 s. VI-540
Asia 247/84 Motte, tuomio 10.12.1985, EU:C:1985:492, Kok. 1985 s. 3898
Asia 304/84 Muller, tuomio 6.5.1986, EU:C:1986:194, Kok. 1986 s. 152
Asia 157/86 Murphy, tuomio 4.2.1988, EU:C:1988:62, Kok. 1988 s. IX-355
Yhdistetyt asiat 46/87 ja 227/88 Hoechst, tuomio 21.9.1989, EU:C:1989:337, Kok. 1989 s. 151
Asia C-200/91 Coloroll Pension Trustees, tuomio 28.9.1994, EU:C:1994:348, Kok. 1994 s. I-98
Yhdistetyt asiat C-97–99/87 Dow Chemical Ibérica, tuomio 17.10.1989, EU:C:1989:380, Kok. 1989 s. 185
Asia C-5/94 Hedley Lomas, tuomio 23.5.1996, EU:C:1996:205, Kok. 1996 s. I-2604
Asia 1/96 Compassion in World Farming, tuomio 19.3.1998, EU:C:1998:113, Kok. 1998 s. I-1281
Asia C-67/97 Bluhme, tuomio 3.12.1998, EU:C:1998:584, Kok. 1998 s. I-8053
Asia C-126/97 Eco Swiss, tuomio 1.6.1999, EU:C:1999:269, Kok. 1999 s. I-3079
Asia C-350/97 Monsees, tuomio 11.5.1999, EU:C:1999:242, Kok. 1999 s. I-2935
Asia C-162/97 Nilsson, tuomio 19.11.1998, EU:C:1998:554, Kok. 1998 s. I-7498
Asia C-377/98 Alankomaat v. parlamentti ja neuvosto, tuomio 9.10.2001, EU:C:2001:523, Kok. s. I-7149
Asia C-94/00 Roquette Frères, tuomio 22.10.2002, EU:C:2002:603, Kok. 2002 s. I-9039
Asia C-189/01 Jippes, tuomio 12.7.2001, EU:C:2001:420, Kok. 2001 s. I-5693
Asia C-224/01 Köbler, tuomio 30.9.2003, EU:C:2003:513, Kok. 2003 s. I-10290
Asia C-36/02 Omega, tuomio 14.10.2004, EU:C:2004:614, Kok. 2004 s. I-9641
Asia C-234/04 Kapferer, tuomio 16.3.2006, EU:C:2006:178, Kok. 2006 s. I-2605
Asia C-504/04 Agrarproduktion Staebelow, tuomio 12.1.2006, EU:C:2006:30, Kok. 2006 s. I-681
Yhdistetyt asiat C-37/06 ja C-58/06 Viamex ja ZVK, tuomio 17.1.2008, EU:C:2008:18, Kok. 2008 s. I-88
Asia C-450/06 Varec, tuomio 14.2.2008, EU:C:2008:91, Kok. 2008 s. I-601
Asia C-219/07 Andibel, tuomio 19.6.2008, EU:C:2008:353, Kok. 2008 s. I-4477
Asia C-2/08 Fallimento Olimpiclub, tuomio 3.9.2009, EU:C:2009:506, Kok. 2009 s. I-7520
Asia C-100/08 komissio v. Belgia, tuomio 10.9.2009, EU:C:2009:537, Kok. 2009 s. I-140
Asia C-314/08 Filipiak, tuomio 19.11.2009, EU:C:2009:719, Kok. 2009 s. I-11051
Asia C-343/09 Afton Chemical, tuomio 8.7.2010, ECLI:EU:C:2010:419, Kok. 2010 s. I-7062
Asia T-135/09 Nexans France SAS, tuomio 14.11.2012, EU:T:2012:596, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia T-410/09 Almamet v. komissio, tuomio 12.12.2012, EU:T:2012:676, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia T-526/10 Inuit Tapiriit Kanatami, tuomio 25.4.2013, EU:T:2013:215, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-92/11 RWE Vertrieb, tuomio 21.3.2013, EU:C:2013:180, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-101/12 Herbert Schaible, tuomio 17.10.2013, EU:C:2013:661, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-356/12 Glatzel, tuomio 22.5.2014, EU:C:2014:350, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa

Asia C-265/13, Torralbo Marcos, tuomio 27.3.2014, EU:C:2014:187, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-424/13 Zuchtvieh-Export, tuomio 23.4.2015, EU:C:2015:259, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-583/13 P, Inuit Tapiriit Kanatami, tuomio 3.9.2015, EU:C:2015:535, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-239/14 Tall, tuomio 17.12.2015, EU:C:2015:824, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-419/14 WebMindLicences, tuomio 17.12.2015, EU:C:2015:832, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-379/15 Association France Nature Environnement, tuomio 28.7.2016, EU:C:2016:603, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-190/16 Fries, tuomio 5.7.2017, EU:C:2017:513, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-310/16 Dzivev ym., tuomio 17.1.2019, EU:C:2019:30, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-900/19 One Voice, tuomio 17.3.2021, EU:C:2021:211, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-949/19 Konsul Rzeczypospolitej Polskiej w N., tuomio 10.3.2021, EU:C:2021:186, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-413/20 Belgian valtio, tuomio 18.11.2021, EU:C:2021:938, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-156/21 Unkari v. parlamentti ja neuvosto, tuomio 16.2.2022, ECLI:EU:C:2022:97, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-157/21 Puola v. parlamentti ja neuvosto, tuomio 16.2.2022, EU:C:2022:98, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-623/22 Belgian Association of Tax Lawyers ym., tuomio 29.7.2024, EU:C:2024:639, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-741/22 Casino de Spa ym., tuomio 12.9.2024, EU:C:2024:732, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-156/23 Ararat, tuomio 17.10.2024, EU:C:2024:892, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa

Julkisasiamiehen ratkaisuehdotukset

Asia C-377/98 Alankomaat v. parlamentti ja neuvosto, julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotus 14.7.2001, EU:C:2001:329, Kok. 2001 I-7084
Asia C-36/02 Omega, julkisasiamies Stix-Hacklin ratkaisuehdotus 18.3.2004, EU:C:2004:162, Kok. 2004 I-9611
Asia C-715/20 X, julkisasiamies Pitruzzellan ratkaisuehdotus 30.3.2023, EU:C:2023:281, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa
Asia C-769/22 Euroopan komissio v. Unkari, julkisasiamies Ćapetan ratkaisuehdotus 5.6.2025, EU:C:2025:408, väliaikainen versio

Lausunnot

Lausunto 2/13 18.12.2014 (täysistunto), EU:C:2014:2454, julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa

Määräykset

Asia 69/85 Wünsche, määräys 5.3.1986, EU:C:1986:104, Kok. 1986 s. VIII-519

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
(aakkosjärjestyksessä)

Täysistunnon ja suuren jaoston ratkaisut

Animal Defenders International v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 22.4.2013 (suuri jaosto), hakemus 48876/08, CE:ECHR:2013:0422JUD004887608, Kok. 2013-II (otteita)

Assanidze v. Georgia, tuomio 8.4.2004 (suuri jaosto), hakemus 71503/01, CE:ECHR:2004:0408JUD007150301, Kok. 2004-II

Bladet Tromsø ja Stensaas v. Norja, tuomio 20.5.1999 (suuri jaosto), hakemus 21980/93, CE:ECHR:1999:0520JUD002198093, Kok. 1999-III

Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Sirketi v. Irlanti, tuomio 30.6.2005 (suuri jaosto), hakemus 45036/98, CE:ECHR:2005:0630JUD004503698, Kok. 2005-VI

Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska, tuomio 27.6.2000 (suuri jaosto), hakemus 27417/95, CE:ECHR:2000:0627JUD002741795, Kok. 2000-VII

Chapman v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 18.1.2001 (suuri jaosto), hakemus 27238/95, CE:ECHR:2001:0118JUD002723895, Kok. 2001-I

Christine Goodwin v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 11.7.2002 (suuri jaosto), hakemus 60596/09, CE:ECHR:2002:0711JUD002895795, Kok. 2002-VI

Cossey v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 27.9.1990 (täysistunto), hakemus 10843/84, A184

Guerra ym. v. Italia, tuomio 19.2.1998 (suuri jaosto), hakemus 58135/09, CE:ECHR:1998:0219JUD001496789, Kok. 1998-I

Handyside v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 7.12.1976 (täysistunto), hakemus 5493/72, CE:ECHR:1976:1207JUD000549372, A24

Hatton ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 8.7.2003 (suuri jaosto), hakemus 36022/97, CE:ECHR:2003:0708JUD003602297, Kok. 2003-VIII

Herrmann v. Saksa, tuomio 26.6.2012 (suuri jaosto), hakemus 9300/07, CE:ECHR:2012:0626JUD000930007

Hirst v. Yhdistynyt kuningaskunta (n:o 2), tuomio 6.10.2005 (suuri jaosto), hakemus 74025/01, CE:ECHR:2005:1006JUD007402501, Kok. 2005-IX

Ilaşcu ym. v. Moldova ja Venäjä, tuomio 8.7.2004 (suuri jaosto), hakemus 48787/99, CE:ECHR:2004:0708JUD004878799, Kok. 2004-VII

Khamtokhu and Aksenchik v. Venäjä, tuomio 24.1.2017 (suuri jaosto), hakemukset 60367/08, 961/11, CE:ECHR:2017:0124JUD006036708, Kok. 2017

Malone v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 2.8.1984 (täysistunto), hakemus 8691/79, CE:ECHR:1984:0802JUD000869179, A 82

Selmouni v. Ranska, tuomio 28.7.1999 (suuri jaosto), hakemus 25803/94, CE:ECHR:1999:0728JUD002580394, Kok. 1999-V

Stafford v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 28.5.2002 (suuri jaosto), hakemus 46295/99, CE:ECHR:2002:0528JUD004629599, Kok. 2002-IV

Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Sveitsi (n:o 2), tuomio 30.6.2009 (suuri jaosto), hakemus 32772/02, CE:ECHR:2009:0630JUD003277202, Kok. 2009

Vo v. Ranska, tuomio 8.7.2004 (suuri jaosto), hakemus 53924/00, CE:ECHR:2004:0708JUD005392400, Kok. 2004-VIII
Öcalan v. Turkki, tuomio 12.5.2005 (suuri jaosto), hakemus 46221/99, CE:ECHR:2005:0512JUD004622199, Kok. 2005-IV
Öneryildiz v. Turkki, tuomio 30.11.2004 (suuri jaosto), hakemus 48939/99, CE:ECHR:2004:1130JUD004893999, Kok. 2004-XII

Muut ratkaisut

Akkum ym. v. Turkki, tuomio 24.3.2005, hakemus 21894/93, CE:ECHR:2005:0324JUD002189493, Kok. 2005-II
Association for European Integration and Human Rights ja Ekimdzhiev v. Bulgaria, tuomio 28.6.2007, hakemus 62540/00, CE:ECHR:2007:0628JUD006254000
Botta v. Italia, tuomio 24.2.1998, hakemus 21439/93, CE:ECHR:1998:0224JUD002143993, Kok. 1998-I
Buck v. Saksa, tuomio 28.4.2005, hakemus 41604/98, CE:ECHR:2005:0428JUD004160498, Kok. 2005-IV
Chagnon ja Fournier v. Ranska, tuomio 15.7.2010, hakemukset 44174/06, 44190/06, CE:ECHR:2010:0715JUD004417406
Connors v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 27.5.2004, hakemus 66746/01, CE:ECHR:2004:0527JUD006674601
Dogan ym. v. Turkki, tuomio 29.6.2004, hakemukset 8803–8811/02, 8813/02, 8815–8819/02, CE:ECHR:2004:0629JUD000880302, Kok. 2004-VI
Executief van de Moslims van België ym. v. Belgia, tuomio 13.2.2024, hakemukset 16760/22, 16849/22, 16850/22, 16857/22, 16860/22, 16864/22, 16869/22, 16877/22, 16881/22, CE:ECHR:2024:0213JUD001676022
Fadeyeva v. Venäjä, tuomio 9.6.2005, hakemus 55723/00, CE:ECHR:2005:0609JUD005572300, Kok. 2005-IV
Friend ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 24.11.2009, hakemus 16072/06, CE:ECHR:2009:1124DEC001607206
Georgel ja Georgeta Stoicescu v. Romania, tuomio 26.7.2011, hakemus 9718/03, CE:ECHR:2011:0726JUD000971803
Kyrtatos v. Kreikka, tuomio 22.5.2003, hakemus 41666/98, CE:ECHR:2003:0522JUD004166698, Kok. 2003-VI (otteita)
López Ostra v. Espanja, tuomio 9.12.1994, hakemus 16798/90, CE:ECHR:1994:1209JUD001679890, A303-C
Maria Atanasiu ym. v. Romania, tuomio 12.10.2010, hakemukset 30767/05, 33800/06, CE:ECHR:2010:1012JUD003076705
Niemietz v. Saksa, tuomio 16.12.1992, hakemus 13710/88, CE:ECHR:1992:1216JUD001371088, A 251-B
PETA Deutschland v. Saksa, tuomio 8.11.2012, hakemus 43481/09, CE:ECHR:2012:1108JUD004348109
Petri Sallinen ym. v. Suomi, tuomio 27.9.2005, hakemus 50882/99, CE:ECHR:2005:0927JUD005088299
S.W. v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 22.11.1995, hakemus 20166/92, CE:ECHR:1995:1122JUD002016692, A335-B
Sidiropoulos ym. v. Kreikka, tuomio 10.7.1998, hakemus 26695/95, CE:ECHR:1998:0710JUD002669595, Kok. 1998-IV

Société Colas Est ym. v. Ranska, tuomio 16.4.2002, hakemus 37971/97, CE:ECHR:2002:0416JUD003797197, Kok. 2002-III
Société de conception de presse et d'édition ja Ponson v. Ranska, tuomio 5.3.2009, hakemus 26935/05, CE:ECHR:2009:0305JUD002693505
Steel ja Morris v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 15.2.2005, hakemus 68416/01, CE:ECHR:2005:0215JUD006841601
Sunday Times v. Yhdistynyt kuningaskunta (n:o 1), tuomio 26.4.1979, hakemus 6538/74, CE:ECHR:1979:0426JUD000653874, A 30
Taskinym.v.Turkki,tuomio10.11.2004,hakemus46117/99,CE:ECHR:2004:1110JUD004611799, Kok. 2004-X
TV Vest AS ja Rogaland Pensjonistparti v. Norja, tuomio 11.12.2008, hakemus 21132/05, CE:ECHR:2008:1211JUD002113205, Kok. 2008
Tyrer v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 25.4.1978, hakemus 5856/72, CE:ECHR:1978:0425JUD000585672, A26
W. v Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 10.2.1993, hakemus 18187/91, CE:ECHR:1993:0210DEC001818791
Xavier Da Silveira v. Ranska, tuomio 21.1.2010, hakemus 43757/05, CE:ECHR:2010:0121JUD004375705
Öneryildiz v. Turkki, tuomio 18.6.2002, hakemus 48939/99, CE:ECHR:2002:0618JUD004893999

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitea

Manuel Wackenheim v. Ranska, 26.7.2002, CCPR/C/75/D/854/1999

Muut valvontaelimet

YVTltk 614/2018. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös Vegaaninen ruokavalio päivähoidossa 5.11.2020
EOAK 2527/2/08. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu Varkauden kaupungin puutteellinen kouluruokailu 24.9.2009
EOAK 2393/2020. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu Kouluruokailun järjestäminen poikkeusolojen aikana 31.8.2020

MUUT LÄHTEET

Asiantuntijalausunnot

Hidén asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV. Professori Mikael Hidénin asiantuntijalausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 186/2022 vp) 19.1.2023.
Lavapuro asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV. Oikeusneuvos, professori Juha Lavapuron asiantuntijalausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 186/2022 vp) 1.2.2023.

Ojanen asiantuntijalausunto 19.1.2023 PeV. Professori Tuomas Ojasen asiantuntijalausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 186/2022 vp) 19.1.2023.

OM asiantuntijalausunto 8.9.2021 MmV. Oikeusministeriön asiantuntijalausunto eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 101/2021 vp) 8.9.2021.

Viljanen asiantuntijalausunto 1.2.2023 PeV. Professori Veli-Pekka Viljasen asiantuntijalausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 186/2022 vp) 1.2.2023.

Muu lainvalmisteluaineisto

MMM lausuntokooste sidosryhmät 2022. Maa- ja metsätalousministeriö: Lausuntokooste, sidosryhmien antamat lausunnot, Luonnos laiksi eläinten hyvinvoinnista ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 29.3.2022.

MMM luonnos 2021. Maa- ja metsätalousministeriö: Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 2021.

MMM luonnos 2025. Maa- ja metsätalousministeriö: Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista annetun lain 126 §:n kumoamisesta ja laiksi eläinten lääkitsemisestä annetun lain 17 §:n muuttamisesta 18.7.2025.

MMM muistio 2020. Maa- ja metsätalousministeriö: Muistio, Valtioneuvoston asetus tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta 26.11.2020.

Eduskunnan ja valtioneuvoston verkkosivut

Asian käsittelytiedot HE 154/2018 vp. Eduskunta: Asian käsittelytiedot HE 154/2018 vp. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_154+2018.aspx

MMM F – Eläinten hyvinvointi. Maa- ja metsätalousministeriö: F – Eläinten hyvinvointi. Saatavilla: https://mmm.fi/lainsaadanto/elaimet-elintarvikkeet-ja-terveys/lainsaadanto/f-rekisteri

Finlex – Säädösvalmistelun kuulemisopas. Saatavilla: https://kuulemisopas.finlex.fi/

UM ihmisoikeusjulistuksen käännökset. Ulkoministeriö: YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen käännökset. Saatavilla: https://um.fi/yk-n-ihmisoikeusjulistus

Muut verkkosivut

Eläinten vuoro – Eläinoikeustiede. Saatavilla: https://www.elaintenvuoro.fi/elainoikeustiede/#elainoikeustiede

EUR-Lex – Eläinten hyvinvointi. Saatavilla: https://eur-lex.europa.eu/FI/legal-content/glossary/animal-welfare.html

EUR-Lex – Menettely 2023/0447/COD. Saatavilla: https://eur-lex.europa.eu/procedure/FI/2023_447

KOTUS 2020. Kotimaisten kielten keskus: Sanapoimintoja vuodelta 2019. Saatavilla: https://www.kotus.fi/sanakirjat/kielitoimiston_sanakirja/uudet_sanat/vuoden_sanapoiminnot/sanapoimintoja_2019

Harvard Law School – Constitutional Provisions Related to Animal Treatment. Saatavilla: https://animal.law.harvard.edu/what-we-do/projects/constitutional-law/

Peter Singer – About Me. Saatavilla: https://www.petersinger.info/about

Ruokavirasto – Kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvat eläinkuljetukset. Saatavilla: https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/elainten-hyvinvointi/elainsuojelu-kuljetuksissa/kaupalliset-kuljetukset/

WOAH Terrestrial Code. World Organisation for Animal Health, Terrestrial Code. Saatavilla: https://www.woah.org/en/what-we-do/standards/codes-and-manuals/terrestrial-code-online-access/?id=169&L=1&htmfile=titre_1.7.htm

Åbo Akademi – Studiehandbok 2024-2026: RN00CP01 Djurrätt, 5 sp. Saatavilla: https://studiehandboken.abo.fi/sv/kurs/RN00CP01/27635?period=2024-2026

Lyhenteet

3R-periaate	korvaamisen, vähentämisen ja parantamisen periaate
Amsterdamin sopimus	Amsterdamin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta (EYVL 97/C 340/01)
broileridirektiivi	Neuvoston direktiivi 2007/43/EY, annettu 28 päivänä kesäkuuta 2007, lihantuotantoa varten pidettävien kanojen suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus; yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SopS 18–19/1990)
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EK	eduskunnan kirjelmä
eläinkoeasetus	valtioneuvoston asetus tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta (564/2013)
eläinkoedirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/63/EU, annettu 22 päivänä syyskuuta 2010, tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta
eläinkoelaki	laki tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta (497/2013)
eläinkuljetuslaki	laki eläinten kuljetuksesta (1429/2006)
eläinlaki	laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023)
eläintarhadirektiivi	Neuvoston direktiivi 1999/22/EY, annettu 29 päivänä maaliskuuta 1999, luonnonvaraisten eläinten pitämisestä eläintarhassa
eläinterveyssäännöstö	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429, annettu 9 päivänä maaliskuuta 2016, tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta
eläintunnistusjärjestelmälaki	laki eläintunnistusjärjestelmästä (238/2010)

eläintunnistuslaki	laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä (1069/2021)
esim.	esimerkiksi
EU	Euroopan unioni
EU-oikeus	Euroopan unionin oikeus
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin (aiempi Euroopan yhteisöjen tuomioistuin)
EU-tuomioistuin	Euroopan unionin tuomioistuin (aiempi Euroopan yhteisöjen tuomioistuin)
EUVL	Euroopan unionin virallinen lehti
EV	eduskunnan vastaus
EYVL	Euroopan yhteisöjen virallinen lehti
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
ihmisoikeusjulistus	Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (YK) 10.12.1948
ihmisoikeussopimus	Euroopan ihmisoikeussopimus; yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SopS 18–19/1990)
ihmisoikeustuomioistuin	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
ILO	Kansainvälinen työjärjestö
julkisuuslaki	laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
KAA	kansalaisaloite
KHO	korkein hallinto-oikeus
KKO	korkein oikeus
Kok.	ratkaisukokoelma
KP-sopimus	Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus sekä siihen liittyvä (ensimmäinen) valinnainen pöytäkirja (YK) (SopS 7–8/76)
kuljetusasetus	Neuvoston asetus (EY) N:o 1/2005, tehty 22 päivänä joulukuuta 2004, eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta
LA	lakialoite
lintudirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EY, annettu 30 päivänä marraskuuta 2009, luonnonvaraisten lintujen suojelusta
lopetusasetus	Neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009, annettu 24 päivänä syyskuuta 2009, eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä

LOS	lapsen oikeuksien sopimus; yleissopimus lapsen oikeuksista (YK) (SopS 59–60/1991)
luomu-asetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/848, annettu 30 päivänä toukokuuta 2018, luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 834/2007 kumoamisesta
Maastrichtin sopimus	Treaty on European Union, signed at Maastricht on 7 February 1992 (EYVL 92/C 191/01)
MMM	maa- ja metsätalousministeriö
MmV	eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta
MmVL	eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunto
MmVM	eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö
munivia kanoja koskeva direktiivi	Neuvoston direktiivi 1999/74/EY, annettu 19 päivänä heinäkuuta 1999, munivien kanojen suojelun vähimmäisvaatimuksista
NhRP	Nonhuman Rights Project
OM	oikeusministeriö
p.	painos
perusoikeuskirja	Euroopan unionin perusoikeuskirja (EUVL 2012/C 326/02)
perustuslaki	Suomen perustuslaki (731/1999)
PeV	eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeVL	eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunto
PeVM	eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietintö
PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
POK	Euroopan unionin perusoikeuskirja (EUVL 2012/C 326/02)
PTK	pöytäkirja
SEU	Sopimus Euroopan unionista (EUVL 2012/C 326/01)
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (EUVL 2012/C 326/01)
sikadirektiivi	Neuvoston direktiivi 2008/120/EY, annettu 18 päivänä joulukuuta 2008, sikojen suojelun vähimmäisvaatimuksista
SJ	suuri jaosto
SopS	sopimussarja
toimenpideasetus	valtioneuvoston asetus eläimille tehtävistä toimenpiteistä ja keinollisen lisäämisen menetelmistä (1165/2023)

TSS-sopimus	Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (YK) (SopS 6/76)
tuontivalvontalaki	laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta (1277/2019)
tuotantoeläindirektiivi	Neuvoston direktiivi 98/58/EY, annettu 20 päivänä heinäkuuta 1998, tuotantoeläinten suojelusta
UM	ulkoministeriö
unioni	Euroopan unioni
unionin oikeus	Euroopan unionin oikeus
uud.	uudistettu
valvonta-asetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625, annettu 15 päivänä maaliskuuta 2017, virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista, jotka suoritetaan elintarvike- ja rehulainsäädännön ja eläinten terveyttä ja hyvinvointia, kasvien terveyttä ja kasvinsuojeluaineita koskevien sääntöjen soveltamisen varmistamiseksi, sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 999/2001, (EY) N:o 396/2005, (EY) N:o 1069/2009, (EY) N:o 1107/2009, (EU) N:o 1151/2012, (EU) N:o 652/2014, (EU) 2016/429 ja (EU) 2016/2031, neuvoston asetusten (EY) N:o 1/2005 ja (EY) N:o 1099/2009 ja neuvoston direktiivien 98/58/EY, 1999/74/EY, 2007/43/EY, 2008/119/EY ja 2008/120/EY muuttamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 854/2004 ja (EY) N:o 882/2004, neuvoston direktiivien 89/608/ETY, 89/662/ETY, 90/425/ETY, 91/496/ETY, 96/23/EY, 96/93/EY ja 97/78/EY ja neuvoston päätöksen 92/438/ETY kumoamisesta
vasikkadirektiivi	Neuvoston direktiivi 2008/119/EY, annettu 18 päivänä joulukuuta 2008, vasikoiden suojelun vähimmäisvaatimuksista
vieraslajiasetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1143/2014, annettu 22 päivänä lokakuuta 2014, haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta
vp	valtiopäivät
vuoden 1934 eläinsuojelulaki	eläinsuojelulaki (163/1934)

vuoden 1971 eläinsuojelulaki	eläinsuojelulaki (91/1971)
vuoden 1996 eläinsuojelulaki	eläinsuojelulaki (247/1996)
YK	Yhdistyneet kansakunnat
ympäristöperusoikeus	Suomen perustuslain (731/1999) 20 § tai 20 §:n 1 momentti
YmVL	eduskunnan ympäristövaliokunnan lausunto

Asiasana- ja henkilöhakemisto

3

3R-periaate, 163–164

A

Aarnio, Aulis, 11, 20–21, 23–24, 45–46, 60–61
abolitionismi,
ks. käyttämättömyysajattelu
abrogaatiovaikutus,
ks. syrjäyttävä vaikutus
ahdistus, 151–152
Alexy, Robert, 101
Amsterdamin sopimus, 42, 82
annetun toimivallan periaate, 15–16, 89, 110
arvo,
ks. myös ihmisarvo, itseisarvo, välinearvo
– eläimen, ks. arvokkuus
– elämän, 173, 179, 206, 210, 222
– moraalinen, vallitseva, yhteiskunnallinen, 47, 50, 52, 161, 215, 217
– oikeuslähteen, 187, 219
– omaisuuden, 68
– perusoikeuskirjan, ks. Euroopan unionin perusoikeuskirja, oikeudellinen arvo
– perusta, 15, 66
– perusteinen tulkinta, ks. tulkinta, arvoperusteinen
– sidonnaisuus, 4
– vapaus, 4
– yksilön, 68, 211, 222
arvokkuus, 77, 87, 208–211, 216
arvokkuusajattelu 79, 208, 210
asetukset
– Euroopan unionin, 39–41
– valtioneuvoston, 38–39
asiamiesjärjestelmä, 63
asianosais
– julkisuus, 133–134
– kelpoisuus, 199
auktoritatiivinen oikeuslähde, 46
avuttomassa tilassa oleva eläin, 98, 102, 163, 173–174, 176–177, 206

B

biodiversiteetti,
ks. luonnon monimuotoisuus
Borgström, Suvi, 3
broileridirektiivi, 42

D

de lege ferenda, 25, 73, 75, 215–218
de lege lata, 25, 62, 64, 67, 101, 159, 196–197, 199–200, 211, 219, 221, 225
de sententia ferenda, 25
deliberative school,
ks. ihmisoikeuskäsitys, sopimuspohjainen
direktiivit, 41–42
Donaldson, Sue, 208
Dworkin, Ronald, 14, 47
dynaamis-evolutiivinen tulkinta,
ks. tulkinta, dynaamis-evolutiivinen

E

eduskunnan perustuslakivaliokunta,
ks. perustuslakivaliokunta
EIS,
ks. Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT,
ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
elintarvike, 22, 96, 110–113, 115, 145, 147, 211
eläinkoe
– asetus, 39, 172–173, 206, 210
– direktiivi, 37, 42, 86, 88–89, 96–97, 115, 162, 164, 166 172, 176, 210
– laki, 11, 37, 39, 42, 86, 88, 95, 102–103, 114–116, 132–133, 144, 151, 163–164, 166, 172, 175–176, 184–185, 203, 205–206
eläinkuljetus
– asetus, 2, 37, 40–41, 97, 110, 112, 114,

116, 163–164, 203
– laki, 37, 39–40, 95, 114, 163, 175, 203
– määritelmä, 114
eläinlaji
– lista, 107, 161
– luonnonvaraisuus, 97–99, 101–103, 115–116, 178, 182–185, 196, 203–204, 206, 217
– soveltuvuus, tarpeet, 95, 169
eläinnäyttely, 98, 161, 175
eläinoikeustiede, 59, 70–78
eläinsuojelurikos, 11, 168–170
eläintarha
– direktiivi, 41–42, 99, 101, 183, 192
– yleisesti, 99, 101–102, 116, 124, 175, 177, 183, 185, 217
eläinterveyssäännöstö, 37, 41, 92, 99, 101, 107–108, 110, 114, 153
eläintunnistus
– järjestelmälaki, 144–145, 147, 149, 185
– laki, 38, 143–144, 147–149, 210, 221
eläimen
– käyttötarkoitus, 96–97, 109, 117, 179
– omistaja, 68–69, 73, 87, 104–106, 109, 122, 143, 158, 161, 174, 177–179, 206
– pitäjä, 98, 104–106, 174–176, 206
eläintuotanto, 91, 110–112, 155, 165, 216, 226
eläinten
– kategorisointi, 54, 68, 95–97, 103, 117, 203, 206–207
– oikeudet, 3, 58–63, 67, 79, 188, 196–200
– oikeussubjektiviteetti, ks. oikeussubjekti
– perusoikeudet, 1, 79, 182, 197–198, 218–219
– perustuslaillinen asema, ks. perustuslaillinen, asema
– pito, 37, 42, 94, 98–100, 102–116, 124, 157, 161, 163, 175, 182, 207, 216–217, 221
– toimijuus, 79, 208
elävä omaisuus, 59
ennustettavuusperiaate, 129
ensisijaisuusperiaate, ks. etusijaperiaate
episteemiset kamppailut, 27, 78
erityislaki, 10, 20, 35–37, 39, 54, 203
esine, 58–59, 62, 67–68, 78, 109, 158, 178, 208
etusija
– erityislain, 20
– järjestys, 48, 50, 167, 204–205
– periaate, 17, 20, 88, 142, 146
– perustuslain, 17, 126
– uudemman lain, 20
– ylemmänasteisen lain, 20, 84
EU-oikeuden
– etusija, ks. etusijaperiaate
– tulkintavaikutus, ks. tulkinta, vaikutus, EU-oikeuden
Euroopan ihmisoikeussopimus, EIS
– equivalent protection -doktriini, 33
– unionin liittyminen, 33
– vähimmäistaso, 34, 125, 135, 140
Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
– oikeuskäytäntö, ratkaisukäytäntö, 21, 32–33, 66, 141, 184, 193
– toimivalta, 31
Euroopan neuvosto, 29–30, 43, 125, 128, 142
Euroopan unionin perusoikeuskirja
– oikeudellinen arvo, 28
– oikeuksien merkitys ja kattavuus, 33–34
– oikeuksien rajoittaminen, 125, 131
– selitykset, 29
– sitovuus, 28
– soveltamisala, 28–29
– tulkinta, ks. tulkinta, perusoikeuskirjan
Euroopan unionin toimivalta, 15–17, 89–90, 110
Euroopan unionin tuomioistuin
– oikeuskäytäntö, ratkaisukäytäntö, 30, 34, 46, 65–66, 141, 184
– toimivalta, 31–32
eurooppalainen valtiosääntöoikeus, 76, 139–140

F

Fabbrini, Federico, 139
Favre, David, 59
Fernandez, Angela, 59–60
Five Domains, ks. viisi perustarvetta
Five Freedoms, ks. viisi vapautta
Francione, Gary, 59, 79

G

GATT-sopimus, 120

H

haju, 95
harkintamarginaali, 135–136, 146, 148, 195
harrastuseläin, 107–108, 111, 161, 182
Harrison, Ruth, 91
Haupt, Claudia, 217
heikko arvokkuusajattelu,
ks. arvokkuusajattelu
hermeneuttinen, 6, 11, 12, 22, 49, 74
Hidén, Mikael, 143
Hirsjärvi, Paula, 100
historiallinen tulkinta,
ks. tulkinta, historiallinen
Hollo, Erkki, 68, 162
hovioikeus, 158, 167
hyvinvointiajattelu
– uusi, 79, 209
– yleisesti, 78–79, 157, 208–209
hyväksyttävyysvaatimus, 127, 129–134, 140, 184–185
hyväksyttävän rajoitusperusteen vaatimus, 131
hyöty–haitta-punninta, 78, 157

I

ihmisarvo, 64–67, 101, 197, 208, 211, 222–223
ihmisoikeus
– julistus, 30, 64–65, 101, 208
– käsitys, kamppailupohjainen, 4, 219
– käsitys, sopimuspohjainen, 4
– sopimus,
ks. Euroopan ihmisoikeussopimus
– tuomioistuin,
ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
– velvoitteiden noudattamisen vaatimus, 124–128
– yleisyys, 30
– ystävällinen tulkinta,
ks. tulkinta, ihmisoikeusystävällinen
ihmisyys, 60, 67, 222–223
ILO, ks. kansainvälinen, työjärjestö
institutionaalinen tuki, 10, 21–22, 24, 35, 44, 47–51, 57–58, 102, 104, 162–163, 170–172, 174, 178, 205
itseisarvo, 61–62, 172–173, 197, 206, 208–210

J

julkisuuslaki, 133–134
juristiprofessio, 53
justifikaatio, justifikaatiosuhde, 12, 14–18, 44, 51, 55, 73, 75, 82, 87, 101, 104, 109, 119, 150, 160, 178, 180–181, 200–201, 211, 226

K

kala, 156, 159
kalastus
– laki, 38, 100, 159,
– politiikka, 89, 110, 191, 201
kamppailupohjainen ihmisoikeuskäsitys,
ks. ihmisoikeus, käsitys, kamppailupohjainen
kansainvälinen
– tapaoikeus, 30
– työjärjestö, 29
kansainväliset ihmisoikeussopimukset, 28–29
kansalaisaloite
– eläinten perusoikeuksista, 219–220
– turkistarhauksen lopettamiseksi, 36, 88, 132, 144, 184–185
Karhu, Juha, 9, 14, 16, 46
kastraatio, 78, 94–95, 154–155, 225–226
Kavonius, Petter, 50
kipu
– lievitys, 78, 95, 154–155, 226
– lääke, lääkitys, 95, 154–155, 176
– yleisesti, 3, 86, 91, 94–95, 132–133, 151–153, 155–156, 158–159, 161–164, 166, 168–169, 174, 176, 205, 207, 226
kirurginen kastraatio,
ks. kastraatio
Kivinen, Tero, 4, 71, 76, 220
kivunlievitys,
ks. kipu, lievitys
koherenssi
– lokaali, 8–9, 35
– totaalinen, 9, 73
konkretisaatiosuhde, 15
konstituutio, 13
korkein
– hallinto-oikeus, 133–134, 156, 158, 165, 173, 214

– oikeus, 17, 20, 141, 169
koe-eläin, 37, 114, 122, 132
kokonaisuudistus, 1, 22, 36, 38, 84, 128, 133, 151, 154, 157, 159, 162, 177, 227
kompetenssivaikutus, 15–16, 188
konsensusperiaate, 135
konsistenssi, 8
Korpisaari, Päivi, 181
korvaamisen, vähentämisen ja parantamisen periaate,
ks. 3R-periaate
Koskela, Tarja, 3
Koskinen, Outi, 5
kotieläin
– piha, 106
– talous, tuotanto, 110, 165
– yleisesti, 99, 106, 109, 113, 156, 174, 204, 206
KP-sopimus, 30, 64–65, 122–123, 140, 212–213, 220–221
kriittinen
– lainoppi, oikeusoppi, oikeustutkimus, 74, 76, 48
– oikeuspositivismi, 4, 12–14, 74
kritiikkisuhde, 25, 74
kuljetus,
ks. eläinkuljetus
Kumpula, Anne, 3
kunnioitusperiaate, 211
kuolema, 64, 77, 113, 119, 124, 172–180, 205, 211–212, 221, 225, 227
kuolemanvälttämisperiaate, 104, 172–181, 204–206, 208–210, 225
Kupsala, Saara, 95
Kurki, Visa, 4, 59–61, 70
kvasi-oikeussubjekti, 59–60
kvasi-omaisuus, 59–60
Kymlicka, Will, 208
kärsimyksenvälttämisperiaate, 160–178, 204–205
käyttämättömyysajattelu, 76, 78–79
käytännöllinen lainoppi, 12, 25, 48, 60, 76

L

lajismi, ks. lajisyrjintä
lailla säätämisen vaatimus, 127–128
laillisuusperiaate, 129
lainsäädäntövalta, 62–63, 75, 219
laji
– erotteluperusteena, 64
– luonnonvarainen, 98–99, 103
– syrjintä, sorto, 64, 221–222
lakimieshabitus, 6
lakivaatimus, 128
lapsi, 30, 67–68, 81, 105, 213–214
lapsioikeus, 13, 47, 67, 85, 105
Lavapuro, Juha, 61–62, 138,
lemmikkieläin, 96, 105–109, 111, 116, 203, 210
lex
– lata, 157
– posterior, ks. etusija, uudemman lain
– specialis, ks. etusija, erityislain
– superior,
ks. etusija, ylemmänasteisen lain
liha, 5, 95, 138–139, 172, 179, 221
Linna, Tuula, 46, 52, 209
lintu, 89, 94, 100, 106, 124, 169, 193, 196
lintudirektiivi, 88–89
Lissabonin sopimus, 28, 40–42, 89–90, 185, 188
living property,
ks. elävä omaisuus
lokaali koherenssi,
ks. koherenssi, lokaali
lopetus, 38, 112–114, 116, 159, 164, 169, 173, 175–176, 178, 198, 204–205
lopetusasetus, 2, 40–41, 110, 112–114, 116, 133, 163–164, 203
LOS, 213
loukkaantunut eläin, 177, 206
luomu-asetus, 41, 110, 164–165
luonnon monimuotoisuus, 69, 73, 87, 89, 97, 121, 124, 149, 182–183, 187, 193, 195, 202
läheisyysperiaate, 136
Länsineva, Pekka, 14

M

maa- ja metsätalousministeriö, 22, 36, 38–39, 95, 112, 210
Maastrichtin sopimus, 82
metsästykselliset keinot, 156, 207
metsästys, 38, 68, 77, 100, 113, 164, 177, 179, 196, 206, 216
metsästyslaki, 38, 100, 163–164, 177, 206–207
Mielityinen, Sampo, 47

Minkkinen, Panu, 25
moraali
– käsitys, 17, 50, 130, 157–158, 161, 170
– periaate, 13 35, 57–58
munivia kanoja koskeva direktiivi, 110
muunlajinen, 2, 119, 219–222, 225
muunlajisuus, 81, 86, 116, 203–204
Mäntylä, Nina, 3

N

nahka, 110–111, 113, 172, 221
new welfarism,
ks. hyvinvointiajattelu, uusi
Niiniluoto, Ilkka, 100
Nonhuman Rights Project, NhRP, 219–220
normikannanotto, 12, 19, 48, 227

O

oikeasuhtaisuus, 89, 134–139, 142, 189, 200, 218
oikeudelliset teoriat, 9–10, 43, 55–58
oikeuden sisäinen ja ulkoinen näkökulma, 14, 24, 52, 74, 84, 101, 182
oikeudenalan
– identiteetti, 8
– tavoite, 9, 48
oikeusajatus, 9–10, 48, 85–86
oikeus elämään, 198–199, 220–221
oikeusperiaatteen
– nimeäminen, 172
– punnintaluonne, 47, 51, 57–58, 77, 160, 167, 170
– ydinalue, 136, 167–170
oikeusperusta
– kauppapolitiikka, 41, 89
– maatalouspolitiikka, 40–42, 88–89, 110, 114, 202
– sisämarkkinan toimintaa edistävät lainsäädännön lähentämistoimet, 40–42, 89, 162
– ympäristönsuojelu, 42, 89, 183, 192
oikeussubjekti, 4, 58–63, 67, 79, 196–200, 219
oikeusturvavaatimus, 127
oikeutus,
ks. justifikaatio
Oja, Simo, 3
Ojanen, Tuomas, 28, 61–63, 125, 136, 138, 185, 187, 210, 215
omistaja,
ks. eläimen, omistaja
One Health, ks. yhteinen terveys
One Health, One Welfare,
ks. yhteinen terveys, yhteinen hyvinvointi
opetustarkoitukset,
ks. tieteelliset tai opetustarkoitukset
optimointikäsky, 101, 205

P

Pajulammi, Henna, 13, 47
Pellonpää, Matti, 130
perheyhteyden periaate, 105–106
perusoikeusjärjestelmä
– kansallinen, 16, 28–30, 125–126, 142
– unionin, 28–30, 33–34, 125, 128, 136, 141–142, 146, 192
perusoikeusmyönteinen tulkinta,
ks. tulkinta, perusoikeusmyönteinen
perusoikeuskirja,
ks. Euroopan unionin perusoikeuskirja
perusoikeusmyönteinen
– systematisointi, 14
– tulkinta, ks. tulkinta, perusoikeusmyönteinen
perustuslaillinen
– asema, 187, 200, 218
– justifikaatio, 73–75
– oikeus 31, 197, 218
– suoja, suojelu, 196, 212–214, 218
– tavoite, 195, 216
– toimeksianto, 195, 216
perustuslain
– etusija,
ks. etusija, perustuslain
– käsite, 10
perustuslakivaliokunta
– lausunnot oikeuslähteenä, 26–27
– lausuntokäytäntö, 17, 32, 61–63, 88, 101, 127, 132–133, 136–140, 142–148, 181, 184–192, 197, 202, 215, 222, 227
– tehtävät, 126
pitäjä,
ks. eläimenpitäjä
POK, ks. Euroopan unionin perusoikeuskirja
porsas, 94, 148, 154, 225–226
porsitushäkki, 94
prima facie -etusijajärjestys,
ks. etusija, järjestys

protest school,
ks. ihmisoikeuskäsitys, kamppailupohjainen
punnintaluonne,
ks. oikeusperiaatteen punnintaluonne
pysyvä eläinnäyttely,
ks. eläinnäyttely
pääjalkainen, 84–86
Pöyhönen, Juha,
ks. Karhu, Juha

Q

quasi-personhood,
ks. kvasi-oikeussubjekti
quasi-property,
ks. kvasi-omaisuus

R

Raitio, Juha, 119–121
rajoitussuhde, 14–18, 71, 76
rapu, 38, 159
rasismi, 2
Ratamäki, Outi, 4, 52, 68, 84
ratkaisunormi, 45
ratkaisuperiaate, 45, 47–48, 50–51, 55, 57, 101, 139, 167–168
rauhoittamaton eläin, 100, 177
ravinto, 92–93, 95, 153, 168
riista, 22, 100
rikoslaki, 3, 11, 38, 168–170, 177
rikosoikeus, 168–170
rituaaliteurastus, 89, 123, 131, 133, 137–139, 186, 222–223
Rydman, Risto, 100

S

saatavuusperiaate, 129
sairaus, 91–92, 115, 163, 175, 177
sananvapaus, 181, 122–123, 134–135, 212
Schaffner, Joan, 97
Scheinin, Martin, 13
sedimentaatio, 13, 111, 211
selkeys- ja täsmällisyysvaatimus, 129
selkärankainen, 2, 7, 60, 84–86, 100–104, 115–116, 156, 179, 200, 205–206, 208, 225
seuraeläin, 99, 106–109,122
seurausetiikka, 157, 220
sikadirektiivi, 42, 110
Siltala, Raimo, 14, 24, 63
Singer, Peter, 157, 220
sisällöllinen
– hyväksyttävyys, 13, 47, 49, 51, 101
– oikeuslähde, 36
sopimuspohjainen ihmisoikeuskäsitys,
ks. ihmisoikeuskäsitys, sopimuspohjainen
sorto, 221
spesismi,
ks. lajisyrjintä
Streng, Joonia, 3, 158, 163, 169
Stucki, Saskia, 197–200
subjektiivisen oikeuden perustava vaikutus, 67, 199
substantiaalinen oikeuslähde,
ks. sisällöllinen, oikeuslähde
suhteellisuusperiaate, 125, 134, 212
suhteellisuusvaatimus, 127, 134–139, 142, 186
suojaamisvelvollisuus, 16–17
suojeluperiaate, 67, 105
syrjäyttävä vaikutus, 17, 20
syrjintä
– vakaumuksen perusteella, 64, 213–214
– välitön, 214
– välillinen, 214
systemaattinen tulkinta,
ks. tulkinta, systemaattinen

T

tainnutus, 123, 137–138, 198
tappaminen, 77, 100, 156, 172, 177–179, 196, 205, 207–208, 221, 225–226
tavallinen lainsäätämisjärjestys, 89, 145
tavoitteellinen tulkinta,
ks. tulkinta, tavoitteellinen
teleologinen tulkinta,
ks. tulkinta, teleologinen
teoreettinen lainoppi, 11–12, 14, 22, 25, 76
terveys,
ks. myös yhteinen terveys
– edistämisvelvollisuus, 124, 147
– haitta, uhka, 67, 87, 123
– suojelu, 40, 68, 89, 92, 115, 119–121, 123–124, 130–132, 141, 145–149, 151, 181, 189–190, 192–193, 202, 226
– turvallisuus, 69, 73, 149
teurastus, 113,
ks. myös rituaaliteurastus

tiedonintressi, 11–12, 49
tieteelliset tai opetustarkoitukset, 37, 86, 102, 111, 114–116, 122, 179, 203–204
tiineytyshäkki, 94
toimeksiantovaikutus, 16
toiseuttaminen, 2, 223
Tolonen, Hannu, 46, 48–50
totaalinen koherenssi, ks. koherenssi, totaalinen
TSS-sopimus, 30, 64–65, 122, 124, 213
tulkinta
– arvoperusteinen, 19
– dynaamis-evolutiivinen, 33, 193–914
– historiallinen, 19, 26
– ihmisoikeusystävällinen, 19–20
– kannanotto, 11–12, 18–20, 24, 32, 48, 227
– normi, 45–46
– periaate, 45, 47
– perusoikeuskirjan, 32–33
– perusoikeusmyönteinen, 19, 126
– systemaattinen, 18–19, 75
– tavoitteellinen, 18–19
– teleologinen, 19
– vaikutus, EU-oikeuden, 15–16, 20, 88
– vaikutus, perus- ja ihmisoikeuksien, 15–16, 19, 189
tuntevuus, 82–83, 210
tuntoisuus, 81–87, 96, 116, 132, 201–202, 208, 211–212, 225
tuomarinideologia, 24
tuontivalvontalaki, 144–146, 148–149, 192
Tuori, Kaarlo, 4, 6, 8–9, 12, 14, 20–21, 24, 45–46, 48–51, 59–60, 74, 81
tuotanto, ks. eläintuotanto
tuotantoeläin
– direktiivi, 41–42, 91, 111
– yleisesti, 40–43, 53, 79, 81, 91, 95–96, 106, 109–116, 122, 161, 179, 203–204, 208
turkis
– markkinoille saattaminen, 41, 69, 108–109
– tarhaus, tuotanto, 36, 88, 109–111, 113, 122, 132, 144, 155, 172, 179, 184–185, 209, 221, 226
turvaamisvelvollisuus, 15–16
tuska, 86, 91, 132, 151–153, 156, 161–164, 166, 169, 174, 205, 207
Tähti, Aarre, 13,
täsmällissyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus, 127–129, 142–143, 191

U

unionin oikeus, ks. Euroopan unionin oikeus
uskonnonvapaus, 89, 123, 130–131, 133, 137–139, 214
utilitarismi, 155, 157, 208
uusi hyvinvointiajattelu, ks. hyvinvointiajattelu, uusi

V

vahinkoeläin, 123
Vahtera, Veikko, 46
vahva arvokkuusajattelu, ks. arvokkuusajattelu
vakaumus, 64, 213–214
valvonta
– asetus, 40–41, 89, 110, 146, 148
– periaate, 11
– viranomainen, 11, 102, 112, 114, 134, 173–175, 206
vamma, vammauttava, 96, 163, 175, 177
vapaudenmenetys, 221
vapausperiaate, 77, 101–104, 116, 173, 177–178, 181, 200, 205–206, 208, 210, 225
varallisuusoikeus, 14, 60, 68, 104, 161
vasikkadirektiivi, 42, 110
vastaperiaate, 48, 105, 173, 175, 177–178, 205
veganismi, 5, 213
vesilaki, 190–191
vieraslaji, 38, 124, 187, 208
vieraslajiasetus, 124, 187
viisi perustarvetta, 91, 93
viisi vapautta, 91, 93, 152–153
Vilkka, Leena, 60, 100
villa, 110–111, 113
vilpittömän yhteistyön periaate, 15, 87
vuoden
– 1934 eläinsuojelulaki, 36, 92, 163, 170, 174
– 1971 eläinsuojelulaki, 36, 84, 92, 101, 157–158, 163, 166, 170
– 1996 eläinsuojelulaki, 36–39, 84–85, 92, 100–101, 111, 149, 151–152, 154, 156, 158, 161–163, 170
välinearvo, 157, 197, 199, 210

W

Wahlberg, Birgitta, 1–3, 70–73, 77, 221
welfarismi,
ks. hyvinvointiajattelu
Wilhelmsson, Thomas, 21, 26
Wise, Steven, 220

Y

ydinalue
– koskemattomuuden vaatimus, 127, 134–139
– oikeusperiaatteen, ks. oikeusperiaatteen ydinalue
yhdenvertaisuus
– käsitys, 64, 220, 222
– laki, 213–214
– perusoikeuksien, 64, 219, 221
Yhdistyneet kansakunnat, YK, 29–30, 213
yhteinen terveys, 181
yhteinen terveys, yhteinen hyvinvointi, 181–182
YK:n lapsen oikeuksien sopimus, ks. LOS
yleiset opit
– laaja käsite, 9–10, 201, 203
– suppea käsite, 9–10
yleislaki, 20, 35–36, 109, 116, 163, 203
ympäristöperusoikeus, 140, 147, 180–200, 202, 215, 217–218

Kykyä tuntea esimerkiksi kärsimystä on historiallisesti pidetty perusteena eläinten sisällyttämiseen eettisen harkinnan piiriin. Yhteiskunnassa vallitsevat moraalikäsitykset vaikuttavat lainsäädäntöön ja muuhun oikeuden pintatason ainekseen. Siten oikeusjärjestyksemme pitää sisällään elementtejä, jotka suojelevat eläimiä tuntoisina olentoina. Viime vuosikymmeninä eläimiä muutoin kuin pelkästään irtaimina esineinä taikka luontokappaleina lähestyvää oikeusjärjestyksen ainesta on aseteltu omaksi oikeudenalakseen. Tässä tutkimuksessa muotoillaan oikeudenalan, eläinsuojeluoikeuden, yleiset opit. Teoreettista lainoppia edustava tutkimus vaalii siten oikeusjärjestyksen systematiikkaa sekä rakentaa eläinsuojeluoikeuden muista oikeudenaloista itsenäistä identiteettiä.

Eurooppalaista valtiosääntöoikeutta käytetään tutkimuksessa ikkunana oikeuden syvempiin kerrostumiin. Valtiosääntöoikeuden tarjoamista kiinnekohdista käsin tutkimuksessa esitetään jäsennys eläinsuojeluoikeuden periaatteiksi, käsitteiksi ja teorioiksi. Eläinsuojeluoikeuden keskeisin valtiosääntöinen kiinnekohta on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 13 artikla. Sen mukaan eläimet ovat tuntevia olentoja, joiden hyvinvoinnin vaatimukset on otettava täysimääräisesti huomioon. Eläinten hyvinvoinnin suojelua tarkastellaan myös ympäristöä suojelevien Suomen perustuslain sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräysten kautta. Eläinten hyvinvoinnin suojelu on myös sisämarkkinarajoitusten oikeuttamisperuste sekä perus- ja ihmisoikeuksien hyväksyttävä rajoitusperuste.

Eläinsuojeluoikeuden keskiössä on eläinten suojelu ”tarpeettomalta kärsimykseltä”. Koska oikeudellisesti tarpeettoman kärsimyksen tunnistamiseksi on ymmärrettävä tarpeettomuuden arvioinnin konteksti, rakentaa tutkimus perustaa eläinsuojeluoikeudellisten normien tulkinnalle. Siten tutkimus hyödyttääkin myös käytännönläheisempiä toimijoita, jotka tulkitsevat esimerkiksi vuoden 2024 alussa voimaan tulleen eläinten hyvinvoinnista annetun lain säännöksiä.

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

www.lakimiesyhdistys.fi

ISSN 0356-7206 (painettu)
ISSN 2814-8053 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-951-855-882-1 (kovakantinen)
ISBN 978-951-855-883-8 (PDF)

9 789518 558821